Lei 7

295

DUVA
Bojin Pavlovski

Tînărul scriitor macedonean Bojin Pavlovski (n. 1942) „atrage atenția prin tematica abordată și originalitatea evoluției sale în stilul narativ" — așa cum remarcă prestigiosul critic M. Durcinov, prin experiența cîștigată în arta cuvîntului, prin palmaresul premiilor literare dobîndite în scurta sa activitate cît și prin tălmăcirea lucrărilor sale în toate limbile europene.

Dintre lucrările sale cităm: **Jocul dragostei (1966). Miladin din China (1967), Fanteziștii (1967), Nebunii (1968), Duva (1973).**

Roman realist și poetic, cu un real subtext dramatic, **Duva** ne vorbește convingător și simplu despre mesajul pămîntului și al oamenilor care l-au părăsit, iubindu-l mereu, ne vorbește despre dezrădăcinați și despre tragedia vieții lor.

GLOBUS

EDITURA UNIVERS

12

BOJIN PAVLOVSKI **Duva**

1977

BOJIN PAVLOVSKI

Colecția GLOBUS / Editura Univers

DUVA

Coperta colecţiei de ION STATE

Grafica: Viorel Popescu
Ilustraţia: Alexandru Szathmary

Божин Павловски
ДУВА
Мисла. 1973, Скопје

GLOBUS

BOJIN PAVLOVSKI

Duva

Traducere de
Dumitru M. Ion

postfaţă de
Dinu Flămând

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1977

Capitolul 1

FRIGUL ADUNASE oamenii pe la casele lor. Pe străzile dinspre lac ale orașului domnea un ger uscat. Rarii trecători se ascundeau iute prin case. În anul acela vînturile mediteranee întîrziaseră, astfel că iarna venise aspră, iar zăpada căzută pe munții din jurul lacului era destul de mare.

Cei doi veri mergeau spre periferia dinspre nord. Igor îl conducea pe Iane și emoționat uitase de frig.

— Viața mea s-a tors pe neștiute. De fapt nu țin minte nici ținutul natal, nici primii ani de la Toronto. O, mama-mi povestea despre lucrurile astea cu multă căldură, dar mai ales despre casa din sat și despre capra de la care mulgea zilnic vreo doi litri de lapte. În Canada am plecat cu vaporul prin Salonic, dar nici despre asta nu-mi mai aduc aminte, spuse trist Igor.

— Erai mic și slab, fîrtate, numai piele și oase. Capra aceea ți-a salvat totuși viața. Dar,

de cum aţi trecut oceanul, chinurile tale trebuiau să aibă un capăt. Canada e o ţară aspră, dar bogată, sfîrşi Iane.

— O, *no*, *frend*, oamenii se chinuiesc singuri. Tata nu s-a putut pune pe picioare multă vreme ; eu aveam paitrusprezece ani cînd am intrat prima oară în „casa noastră". Şi totuşi viaţa mea a fost O.K. ; de la şcoală o luam direct spre casă, şi de-acasă spre terenul de joc. Doar peste vară mai ajutam în prăvălia tatei, dar nu tot timpul, pentru că mama voia să merg la bibliotecă, spuse Igor.

— Asta e cel mai bun drum, fîrtate, bibliotecă-şcoală. Deşteaptă maică-ta asta !

— O, de fel, şcoala mă atrăgea tare mult. Şi mama ştia lucrul ăsta !

— Dar tu, fîrtate, ai terminat şcoala de ghizi, nu ? întrebă Iane pe neaşteptate.

— Ba nu, sînt filolog, rîse Igor.

— Atunci, acolo, nu au locuri pentru filologi ?

— Au, cum să nu ! Dorinţa de a mă întoarce în ţinutul natal a izbucnit pe nepusă masă. Dar, Iane, nu cumva îţi rîzi de mine ? întrebă Igor.

— A, nu ! spuse Iane, mă bucur sincer de întoarcerea ta ! Numai că mi-e teamă pentru tine, fîrtate, aş vrea să reuşeşti şi să-ţi meargă strună.

— Ştiu să mă mulţumesc şi cu puţin.

— Atunci e-n regulă, zise Iane şi adăugă după o mică pauză : mă tem de ceea ce se va petrece în tine.

— *Well*, hotelul e unul dintre cele mai frumoase, iar mie nu-mi rămîne altceva decît să fiu un bun slujbaş.

— O, da, îl întrerupse Iane, hotelul este construit pentru străini. Ei vor trage multe foloase de pe urma ta.

— Sîntem doi inşi. Munca am s-o împart cu o fată care se numeşte Iulia, răspunse Igor.

— Bine, prea bine, murmură Iane îmbrăţişîndu-şi vărul.

Erau de acum în apropierea curţii cu cai. În faţa casei dărăpănate aştepta tovarăşul de drum al lui Iane, care-şi apăra de frig, cu un fular de lînă, obrajii.

— Dar ţie, *frend*, cum de ţi-a albit părul ? Să tot ai patruzeci de ani sau ceva mai mult ? întrebă Igor cu căldură în ochi.

— Ca ani sînt cam pe aci, surîse Iane, soartă blestemată, fîrtate, necazurile m-au adus în halul ăsta. Fuge fericirea de mine ca dracul de tămîie, cu toate că în viaţa mea nu am călcat nici o furnică.

— Ei, nu-i chiar atît de uşor să întreţii o nevastă şi copii, îl tachină Igor şi continuă : acolo, în Canada, bărbaţii sînt sclavii familiei pînă la bătrîneţe şi niciodată nu-şi pot plăti datoriile.

— Nici căţel, nici purcel, fîrtate. De unde să iau copiii, dacă nici nevastă nu am, rîse cu amărăciune Iane.

— Nu mă minţi, *frend ?* întrebă Igor arătîndu-şi neîncrederea şi mirarea.

— Unde-i norocul ăsta să te mint, Igor, răspunse Iane. Nu e nici o minciună, ci numai tristețe. S-a jucat soarta cu mine cum s-a jucat cu mulți alții după război. Nu învinuiesc pe nimeni de steaua mea, căci fiecare-și are steaua lui, dar, vezi, steaua mea a strălucit slab ca miriștea după secerișul cîmpului ! Am, de acum, cîțiva ani de cînd trăiesc în Malesia asta, care-i o bucățică de pămînt uitat ; în suflet sînt împăcat, fîrtate, păcatul e că mă tot tînguiesc, cam asta a mai rămas din tinerețea mea. Părul mi-a albit, ochii-mi sînt tulburi, fața zbîrcită. Sînt prea tînăr ca să mor și prea bătrîn ca s-o iau de la început. Acolo, în casa părintească, stau cu bătrîna mea, fîrtate, poate-ți mai aduci aminte de ea, stăm amîndoi, ne plîngem și ne compătimim unul pe altul.

— Dar de ce nu ți-ai făcut o casă, *frend* ? întrebă Igor.

— E o poveste lungă, bîigui Iane. Vezi, mi s-au cam încurcat socotelile. Ei, dar pe un asemenea ger cine mai are chef să asculte necazurile mele ?

— Vorbește, *frend*, ce socoteli, ce poveste ? Pe unde ai colindat, omule ?

— Am călătorit pe mări, uite pe unde am umblat. Am lucrat o vreme ca învățător în satele de munte, apoi am plecat la oraș, mi-am schimbat ocupația. De fapt, nu era nici un fel de ocupație și învățat-neînvățat, n-am mai continuat studiile, așa că n-am primit nici o diplomă. Și, după cum zice legea, trebuia să

ucenicesc și să-mi cîștig pîinea cu mîinile, nu cu mintea.

— Ei lasă, nu ești tu singurul, îi luă apărarea Igor.

— Dar cum să nu fiu, frate dragă, că așa cap sec nu cred că găsești în toată lumea. Eram la strîmtoare aici, dracul mă trăgea la el și, într-o zi, cu bocceaua în mînă, plecai în lumea largă.

— Păi da, ca atîția alții.

— Numai că munca mea era destul de aspră, fîrtate. E mai greu ca oriunde să lucrezi pe un vapor, spuse Iane.

— Cum adică pe un vapor, *frend*, se interesă Igor.

— Pe vaporul fabrică, se aprinse Iane, pe un vapor muncitoresc, pe *Tigrul*, uite cum, răspunse. Îți zic, e o poveste lungă.

— Spune-o, *frend*, mă interesează tare mult. Cum era vaporul ăsta și cum de ai ajuns pe el.

— Ei, nu, te rog, fîrtate ! Am să te obosesc. Altă dată. Acum frigul îți pătrunde în oase și tu vii de departe, să lăsăm peripeția asta !

— Ei, am să te ascult cu luare aminte !

— E plictisitor, fîrtate.

— Dă-i drumul, *frend* !

Vîntul se potolise pe neașteptate, iar la periferia dinspre nord se făceau simțiți curenții de aer cald. Cei doi veri s-au tras în tindă, la vreo sută de pași de cai. Iane începu, cu patimă, să-și depene povestea.

Capitolul 2

— ÎN ORDINE, frate dragă, dacă stărui, s-o luăm de la vapor. Vaporul era bun pentru mine ; părea o uzină care merge ; salariul nu era mic, dar tînjeam după uscat. Pămîntul sărac, din ţinutul natal, mă chema să mă întorc. Patru ani am trăit pe apă şi într-o zi mi-am spus : «Iane, dacă vrei să fie bine de tine, termină cu viaţa asta !» Mi-am blestemat soarta rea, am crezut că Dumnezeu mă pedepseşte pentru toate greşelile mele. Se dădea în mine lupta între bucurie şi frică. Mă temeam şi mă chinuiam, îmi ascundeam frica şi, pînă la urmă, am amestecat ruşinea cu teama. Mi-era ruşine de Mister Lici să nu-şi bată joc de mine dacă aş recunoaşte că spaima de tangaj îmi pătrunde în oase. Şi nu ştiu de ce mă obseda ideea de a mă ruga lui Dumnezeu, astfel că în fiecare seară, înainte de culcare, mă închinam şi mă rugam : «Doamne, apără-mă de necazurile astea atît de mari». Mă temeam că nu voi mai apuca dimineaţa. Grecii erau credincioşi nevoie mare, dar eu, frate, i-am întrecut. Dacă aş mai fi stat, cu siguranţă, le-aş fi luat-o înainte şi popilor.

Noaptea vaporul mi se părea ca un leagăn, dar, ce să-ţi spun despre zilele cu furtună ! Sărmanul meu somn ! Cînd marea era liniştită, dacă aş fi fost lăsat, aş fi dormit zi şi noapte. Nu-mi dau seama cum se strîng atîtea gînduri negre într-un om, dar eu tremuram ; acum ne

vom scufunda, ne vom răsturna, ne vor mînca rechinii şi nu-mi voi mai revedea ţinutul natal, nici nu-i voi mai îmbrăţişa pe cei dragi. Mi se năzărea că părinţii merg la biserică şi-mi fac pomană. Doamne, cîte nu mi se învîrteau prin capul ăsta sec.

Nu-mi puteam explica de ce mă chinuie asemenea gînduri negre şi de ce plîng în liniştea nopţii. Pe vapor era un italian, Gianmario, unul dintre tovarăşii depre care am crezut că este cam scrîntit ; dar eu am ajuns mult mai rău, frate dragă. Gianmario desena tot timpul ceva ciudat pe punte şi mîzgălea pereţii cabinelor. O dată patronul i-a poruncit să şteargă totul, iar italianul a trebuit să lucreze cît e ziulica de lungă. De-ai şti însă ce drac era insul ăsta vesel ; pe oameni îi desena cu capete de măgar şi bot de cîine, le punea cozi şi cîte alte aiureli, numai să ne facă să rîdem. Pentru mine rîsul era trist. El desena femei goale fără nici o greutate, încît aveai impresia că le şi vezi trupul molatec şi la urmă, ce crezi ? La urmă, Gianmario le desena copite de iapă ! Nu rîde, fîrtate ! Dacă pe vapor n-ar fi fost un asemenea nerod, aş fi înnebunit de tot. Mă întrebi de ceilalţi mucenici, despre ceilalţi muncitori ? Ei, duceau o viaţă obişnuită. Nici n-au clipit : au mîncat, au dormit şi s-au desfătat după plac, iar pe insule îşi încercau bărbăţia. Cîteodată mă şi întrebam : «ce prost mai sînt, şi eu-s bărbat, port pantaloni şi bărbăţia mea în ei, iar dacă m-ar lovi o nenorocire n-aş fi singurul». Pe vapor erau cam trei sute şi dacă ei nu se tem, de ce m-aş fi temut tocmai

eu care am fost hrănit cu lapte de capră ? Mă uitam la ei cum pescuiesc fără teamă, cad în ocean şi se întorc pe vapor. Îi priveam, dar abia în al doilea an petrecut pe mare am priceput că toţi trecuseră prin aceleaşi chinuri ca şi mine.

Numai cei din Malta au fost curajoşi chiar din primele zile, aşa le era felul. Mai tîrziu mi-am spus : «fie ce-o fi, nu-i nici o scăpare». Era cîte o zi cînd simţeam că munca mă seacă, frate dragă. Ce făceam ? Cum să-ţi spun, tăiam capetele peştilor. Îmi treceau prin mînă o mulţime de peşti ciudaţi, unii ca broaştele, alţii lungi ca şerpii.

Şi uite aşa am reînviat şi am îndurat chinul cu mult mai uşor. Mi-a pierit frica de abis, mi-a dispărut şi ruşinea. Am uitat visele urîte ; o bucată de vreme nu m-am mai gîndit la pămîntul sărac din ţinutul natal ba, într-o seară, am cîntat şi la clarinet. Pe vapor durata muncii nu era fixă : uneori unsprezece ore, alteori opt sau chiar paişpe ore pe zi. De aceea erau şi zile cînd lucram cinci ore sau nici atîta. Pe vapor domnea ordinea şi disciplina militară şi o curăţenie pe cinste. Aveam un doctor federal care ne controla sănătatea cu regularitate. Fîrtate, patronul acela, Mister Lici, era un capitalist, dar departe de cei clasici, pentru că, în felul lui, iubea dreptatea. Da, sînt de acord că era o dreptate specială. Dar oricum, îl voi ţine minte cît voi trăi. Despre doctorul Henri, ei da, acest *monsieur* din Dijon, totdeauna surîzător, era departe de tot ce e rău. Nu numai pentru că mi-era prieten,

dar se şi temea pentru sănătatea mea : mi-a controlat ochii răbdător, la fel urechile, nasul, dinţii, stomacul, oasele, picioarele. Fîrtate, acest binefăcător a citit frica în ochii mei şi după fiecare consult îmi spunea : «Iane, *good men*».

Pe vapor era multă lume. M-am împrietenit cu un maltez îndrăzneţ, Tuvio. În fiecare seară îmi povestea despre moarte şi oglindă. Era un adevărat maestru al poveştilor populare, îmi curgeau lacrimile de atîta rîs. Şi rîzi, şi rîzi, ca un prostănac ! Tuvio nu era însurat, încă un motiv de rîs ; dacă-l întrebam cînd se însoară, îmi răspundea : «Eu iubesc numai o romană ortodoxă» ! Bineînţeles, fîrtate, că pe lumea asta nu există nici o romană ortodoxă. Iar Tuvio spunea : «Mai întîi voi aduna destui bani pentru casă, apoi o maşină frumoasă şi, în sfîrşit, mă voi întoarce la casa părintească din Malta, unde mă aşteaptă bătrînii mei şi două surori nemăritate».

Ei, uite aşa trecea viaţa pe vapor, în pălăvrăgeală, rîs şi în lupta cu stihiile, termină Iane cu un surîs reţinut.

— Dar despre insule nu mi-ai spus nimic.

— Oare nu ţi-e de ajuns ? se miră Iane.

— Se înţelege că nu, răspunse Igor.

— O, cum se împuţinau zilele, fîrtate. Venise timpul să ne întoarcem, dar drumul era lung şi soare nicăieri. Eu îţi povestesc despre viaţa dusă pe mări, fratele meu, şi nu-mi trece prin cap să te întreb dacă mă crezi, sfîrşi cu tristeţe Iane.

— Bineînţeles că te cred, spuse scurt Igor.

— Ştiam că mă crezi, fîrtate, continuă bucuros Iane. Nu te supăra, dar îndoiala mi se trage din Malesia. Acolo sînt mulţi care nu cred că sufletul îmi este plin de amintiri. Am citit în ochii tăi, fîrtate, ştiu că mă crezi sincer şi de aceea am să-ţi mai povestesc puţin. Dar dacă te-ai săturat, să ştii că nu sînt eu vinovat. Ascultă !

Am fost în arhipeleagul Fiji. De acolo mi-aduc aminte de insula Batiki cu marile ei broaşte ţestoase. Am stat pe uscat patru zile ; vaporul plutea de la apus la răsărit. Pe insula aceea, am jurat, fîrtate, că restul vieţii mi-l voi petrece în Malesia. Mi-am zis atunci : mă voi întoarce la vatră cu tot ce am adunat în pribegie, iar bucuria mea nu va avea margini. În Malesia primăverile sînt scurte, dar grozav de frumoase ; vara aerul miroase a fîn, iar toamna a cartofi copţi. Şi iarna îşi are frumuseţea ei, cînd va ninge mult, oamenii mă vor ruga să le povestesc despre mări. Da, fîrtatele meu, pe Batiki am luat hotărîri îndrăzneţe. Am străbătut insula de două ori. Prima dată am avut o zi plăcută, însorită, am lăsat bărcile la apă şi iată-ne pe pămînt. Cîrmaciul Gregori a spus să ne întoarcem înainte de apusul soarelui, iar noi am promis că da. Ştiam că băştinaşii sînt paşnici şi nu aveam a ne teme de nimeni. Dracu' să mă ia, poate mi-era şi frică. Lîngă un palmier era un negru care culegea nişte pepeni verzi, din cei care cresc agăţaţi de crengi, în copaci. Fîrtate, ce să-ţi spun, asta nu m-a impresionat prea mult.

Am continuat drumul pe lîngă mal, iar în apropiere am zărit o broască ţestoasă, mare cît o claie de fîn. Mi s-a oprit respiraţia şi mi-am zis : «Iane, s-a terminat cu tine» ! M-am întors şi am luat-o la goană cît mă ţineau picioarele. Băştinaşul s-a fîstîcit, dar cînd a văzut care-i pricina, da, da, a început să rîdă în hohot, iar eu m-am ruşinat că am o inimă de iepure. Negrul m-a luat de mînă şi m-a tras cu sila pînă lîngă broasca ţestoasă, păi, fratele meu, era cuminte ca un miel. Oamenii se simt în siguranţă în apropierea ei pentru că şerpii se tem de broasca ţestoasă, iar insula colcăie de şerpi veninoşi. Insula are un pămînt roditor, afînat, dar apa nu e bună nici ca doctorie, pentru că este cam dură. Lîngă insulă se putea pescui din plin, căci era peşte cît voiai ; iar poame ca acolo, rar mai găseşti în altă parte. Ce să-ţi mai spun fîrtate, ca să-ţi descriu femeile din insulă ar fi trebuit să trăieşti puţin acolo. Gîndeşte-te, fîrtate, nebunul de Gianmario a vrut să se însoare şi, ca să fie circul mai mare, Tuvio mi-a căutat şi mie o nevastă. Ca şi cum eu eram un orb amărît şi nu puteam alege singur. Femeile astea trăiesc cu marinarii, aşa cîştigă, dar şi marinarii fac dragoste cu ele cu atîta voluptate ! Întrebi ce-am făcut eu, ai ? Zvelte, zîmbitoare, grozav mai ştiau să facă dragoste. Se înţelege, pentru asta am plătit-o pe Vanua Viti şi cu banii ăştia ea îşi hrănea şi îşi creştea cei doi copii.

Să fiu sincer, frate dragă, Vanua Viti m-a îndrăgit. Cînd ne-am despărţit a plîns, a plîns cu sughiţuri de emoţie. Marinarii zic că plînsul

e cuprins în preț, că toate fetele plîng așa, dar eu am întîlnit în viață multă tristețe și lacrimi, așa că știu să fac diferența între un plînset adevărat și unul prefăcut. Pe mine m-a uimit și faptul că fata aia era prea credincioasă, la fiecare oră invoca spiritele. Ghicitoarele o speriaseră să nu meargă niciodată în partea chineză sau hindusă a insulei. Populația de pe Batiki cultivă un obicei străvechi : întrecerile cu bărci. Am văzut cu ochii mei cum au plutit cu bărcile douăzeci și cinci de mile, de parcă treceau prin foc, și asta, numai pentru că plătisem. O, da, turiștii vin acolo chiar și cu avioanele, îi așteaptă muzicanții îmbrăcați în fuste cu franjuri, așa cum poartă cimpoierii scoțieni. Fîrtate, acolo toți aleargă după bani ca oile noastre după sare, oamenii sînt buni, totdeauna zîmbitori și îndatoritori, doar știi și tu că trebuie să trăiești din ceva.

De cum ne-am îndreptat spre Tehana m-au apucat niște dureri îngrozitoare. Dacă n-am murit atunci, păi greu o să mai mor altă dată. Știi, niciodată nu am fost atît de aproape de ceruri. Un foc idiot, frate, niște dureri în piept, dureri în inimă, mă zvîrcoleam în pat și deodată m-a cuprins frica : dacă mor acolo pe ocean n-o să mi se știe nici mormîntul. Probabil ai auzit care este ceremonia de înmormîntare pe vapoare ; simplă și scurtă, te aruncă în apă ca pe un geamantan și trupul se scufundă. Nici popă, nici mormînt, doar biblia în mînă și o rugăciune. Numai că Dumnezeu mi-a auzit ruga. În două zile m-am ridicat din pat și m-am plimbat de punte ca un nou născut.

Trupul meu a învins boala. Pescarii mă tachinau și-mi spuneau că Dumnezeul insulei — nu al meu — a vrut să mă pedepsească pentru că am lăsat-o pe Vanua Viti să se tînguie, să se ofilească și să plîngă. O, își băteau joc, știu, dar asta pentru că ei nu știau ce înseamnă dragostea.

Într-o miercuri am avut zi liberă. Am părăsit puntea pentru a lua masa în sufragerie, dar eram plini de nervi cu toții. Minutele treceau greu, ca să nu mai vorbesc de ore. În apropiere de Tehana soarele dogorea mai tare ca un cuptor. Aerul încins mă ardea trecînd prin pantofi și ciorapi. Ai văzut vreodată, fîrtate, cît e de uscat aerul cînd este prea cald ? Dar de fapt unde să vezi, Canada este o țară aspră. În miercurea aceea, singura mea mîngîiere a fost cînd am privit pămîntul : în față, în spate, în stînga, în dreapta, în toate părțile, pămînt. Foarte ciudat, erau vreo cincizeci de insule în jurul Tehanei. Camarazii mei mai fuseseră acolo, numai eu și cîțiva din Malta eram noi. Și acum îmi pare rău că Mister Lici nu a avut timp liber, să-l întreb cîte ceva despre acele frumoase insule, pentru că el știa atîtea lucruri despre ele. Ce-i drept, Tuvio ne-a dat explicații într-o engleză cam stricată, căci știa multe despre insulele astea, dar eu tremuram de emoție în fața ieșirii din închisoarea mării. Am botezat vaporul închisoare, fiindcă, uneori, nu-l părăseam cu lunile. Arborii de pe mal semănau cu niște umbrele, trunchiurile erau înalte și subțiri, iar în vîrf aveau un rămuriș de frunze dese ; jos, sub ei, răcoare. Parcă-i

sădise mîna omului, şi parcă nu erau ai nimănui. Copiii, cu şoldurile acoperite cu pînză, se căţărau ca nişte maimuţe ; mîinile lor erau arămii ca şi cum fuseseră trecuţi prin foc.

Femeile — într-o parte, bărbaţii în cealaltă, aşteptau să ieşim de pe vapor. Aşa se distrau şi aşa cîştigau cîte ceva. Sărbătorile lor începeau chiar la sosirea vaporului. Au fost fericiţi cînd au primit daruri, chiar cînd acestea erau batiste dintre cele mai obişnuite. Am ajuns la debarcader şi totul a fost în regulă, pînă în clipa în care am auzit vocea lui Mister Lici. Sirena a urlat ca un balaur şi inima ni s-a umplut de durere. Trebuia să mergem mai departe, fiindcă în port nu ne primeau încărcătura. Vaporul era plin cu ulei şi conserve de peşte. Pescarii s-au întunecat la chip, şi-au încleştat dinţii ca să nu deschidă gura, numai eu, om fără experienţă, am turbat în clipa aceea ; am ţipat, m-am revoltat, am cerut să mai stăm încă puţin. M-am apropiat de cîrmaci, l-am înjurat, l-am ameninţat, dar el a rîs doar, fără nici un rost. A venit Mister Lici şi mi-a spus : «Dumneata, nu te-ai purtat cum trebuie şi, de aceea, în următorul port, părăseşti vaporul». Am rămas uluit, m-am speriat fiindcă, dacă lăsam vaporul, sigur mă pierdeam pe insule. Îmi părea rău că patronul nu respecta simţămintele omului şi am început să mă dezvinovăţesc : »Mister Lici, am fost bolnav pînă nu demult şi m-au lăsat nervii», iar el mi-a răspuns : «Nu recunosc nici un fel de nervi, eu previn toate pericolele de pe vapor. Dumneata semeni neînţelegeri, poate chiar revoltă». L-am rugat din nou să nu mă lase pe insule şi, în sfîrşit, patronul a cedat. Am navigat spre cea mai mare insulă. Tahiti este totuşi o ţară mare. Toţi cei de pe vapor căutau vreo distracţie să le treacă vremea mai iute. Cine n-a avut mult de aşteptat, acela nu ştie cum ţi se tocesc nervii. Cu două luni înainte tot tăiam capetele peştilor: nici pămînt, nici iarbă, nici pomi. Numai cînd mă gîndeam la femei, gura mi se umplea de salivă şi ochii de pofte. Ştiu cum mi-a fost mie, dar nu ştiu cum le-a fost camarazilor mei de care eram legat.

Într-o parte, vaporul, în cealaltă insula. Între ele un odgon întins, iar de pe insulă desculţii trăgeau muntele de vapor.

Vaporul a ancorat într-un mic golf dinspre nord-vest ; Mister Lici, personal, ne-a ţinut un discurs plin de sfaturi. Am rămas acolo o săptămînă pentru a descărca marfa şi pentru a repara ancora. Eu şi Tuvio am mers la o cîrciumă construită din trestie ; înăuntru serveau băştinaşii. În dreapta era marea, în stînga se aflau mesele şi corturile din pînză. Frate dragă, sigur că-ţi trece prin cap, erau corturi pentru dragoste expres !

Aici am făcut o nouă greşală : şi cum să n-o fac, dacă femeile purtau fuste colorate din mătase atît de frumos înflorată şi cum să nu, cînd mă dureau ochii de atîta culoare roşie ! A venit o damă la noi şi ne-a întrebat ce vrem să bem, bere sau wisky, iar noi am zis : bere, şi ea ne-a adus pe dată nişte căni de lemn. Ne mai trebuie ceva, ne-a întrebat din nou,

da, a zîmbit şi, frate dragă, nici nu trebuia să ne mai întrebe, căci ochii noştri erau ca o carte deschisă. Ne-a condus în cortul cu flori unde ne aşteptau două fete cu păr înmieresmat. Tuvio s-a giugiulit o vreme cu dama lui, dar a adormit repede ; dama mea era la fel de lacomă ca şi mine. Era cald şi berea mă făcea să transpir. Fata mi-a mîngîiat părul, a murmurat un cîntec, cred că era fericită. Apoi s-a interesat de unde sînt. «Din ţara mamei mele», i-am spus în glumă, «ce importanţă are de unde sînt» ? Grozav, mînuţele ei îmi mîngîiau obrazul şi mi-a părut rău, aşa că i-am spus ţara în care m-am născut. Dar fata nu auzise niciodată de ţara mea ; a întrebat unde se află. I-am spus : «În Europa». «În ordine», şi se interesa mai departe, «în ce parte a Europei ? Cît este de departe de aici» ? «Douăzeci de mii de mile i-am spus, foarte departe !» Dama n-a înţeles nimic şi cu un surîs ciudat m-a întrebat : «Dacă se merge cu vaporul, de cîte ori răsare Soarele pînă ajungi acasă» ? I-am spus : «poate de treizeci de ori», dar ea, nici una nici două : «Ei, cred că eşti un om tare rău dacă ai plecat la un drum aşa lung».

— Ce isteaţă ! strigă Igor.

— Frate dragă, ştii tu ce s-a mai întîmplat pe urmă ? Ei, nu ştii ! M-am înfuriat, şi am snopit-o în bătaie. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că băusem prea multă bere şi că sînt un nătărău la beţie. M-au înhăţat doi băştinaşi şi direct la Mister Lici : «Domnule, pescarul ăsta ne-a pătat onoarea», îi spuseră. «Ce onoare», am strigat furios, «fata a mers cu mine

pentru bani» ! «Bineînţeles, pentru bani», au răspuns oamenii liniştiţi, «numai că Dumnezeul nostru interzice să baţi femeile». Patronul şi-a cerut scuze în numele meu, de parcă aş fi fost un biet dulgher balcanic şi mi-a interzis să mai părăsesc vaporul. A mai fost o zi cînd ne-au servit cina pe vapor ; sufrageria vaporului era pe jumătate goală. Eram obosit, mă durea capul de bere şi am plecat la culcare. Însă întîmplarea m-a chinuit multe nopţi, pentru că-mi părea rău după frumoasa fată. Avea un trup minunat, ochi limpezi şi mari, faţa netedă şi caldă, iar părul îi ajungea pînă la brîu, un păr lung, negru, care i-ar fi tulburat şi pe moşnegi. Camarazii s-au întors în cabine, unul după altul, cîntînd cu foc.

Am visat o furtună puternică pe mare ; o balenă m-a înghiţit uşurel. A venit o nouă zi, însorită şi călduroasă ca toate celelalte, dar tuturor le era interzis să coboare în port. Maltezii s-au bătut în cafenea ; Gianmario a pictat corpul fetei, aşa că Mister Lici s-a înfuriat şi ne-a pus sub interdicţie. A treia zi, totuşi, am fost din nou pe insulă. Am stat în aceeaşi cîrciumă, lîngă culegătorii de scoici, am băut bere şi am aruncat cănile de lemn. Un băştinaş a spus : «Oamenii albi se tem unul de altul». Şi într-adevăr, oamenii aceia ne-au compătimit din pricina fricii noastre, au dispreţuit şi urît obiceiurile noastre. Din păcate, trebuiau să ne-nghită, pentru că aşa îşi cîştigau pîinea. M-am gîndit îndelung, m-am retras în cabină, am suferit în sufletul meu. Am înţeles că

timpul îi schimbă pe oameni ; din cel umil, așezat și cumsecade, face un risipitor și un nebun. Am plîns în următoarele zile ca un copil, camarazii clătinau din cap, nu mă puteau ajuta. Cîrmaciul se minuna ce suflet se poate ascunde în trupul meu ; mă veștejeam și mă ascundeam în mine. Fetele nu mă ispiteau. Ce se întîmplase, fîrtate, mă prinsese aleanul și tînjeam după casa părintească.

— Emoționant, *frend* ! oftă Igor.

— Am întîrziat puțin, uite, prietenul meu a înghețat, îi arată Iane.

— O să vă întoarceți cu caii ? întrebă Igor.

— Păi cum altfel, fîrtate ! Singurul drum spre Malesia este acoperit cu zăpadă.

— Să ne grăbim ! strigă prietenul lui Iane, nu-mi place să mă întîlnesc cu lupii.

— Iartă-mă, Ilia, am povestit puțin. Uite, mergem degrabă. Dar dumneata nu-l cunoști pe Igor ?

— Îl știu de pe cînd era de-o șchioapă, spuse Ilia înfofolindu-se cu fularul.

— Da, dar acum este filolog, îl întrerupse Iane.

— Și ce-nseamnă asta ? întrebă el.

— Păi, vezi tu Ilia, este ceva în legătură cu limbile, începu să-i explice Iane.

— Frumos, frumos ! Dar noi trebuie să ne grăbim, drumul e lung și trece taman prin pădure ! îi striga morocănos Ilia.

— Ei și acum, să ne luăm rămas bun ! zise Iane ținînd hățurile în mînă. Cînd va veni primăvara în Malesia, sigur voi coborî să ne vedem. Pînă atunci, ține-te bine, fîrtate. Bătrînii noștri spun să te ferești de ce nu știi ! Pe lîngă lac este primăvară, dar sus pe dealuri ea va veni mai tîrziu. De aceea, așteaptă-mă în mai. Atunci vom merge împreună în Malesia, să vezi vatra casei tale.

— Și rîulețul, și bisericuța, mai adăugă Igor.

Iane încălecă, îl salută pe Igor și plecă împreună cu tovarășul său de drum. Igor îi urmări cu privirea încă puțin, pînă îi pierdu din ochi. Se întoarse pe aceeași stradă, cu sufletul frămîntat, gîndindu-se la fîrtatele care acum trăiește în munți, în Malesia, el care numai cu cîțiva ani mai înainte colinda mările. «Cum o fi această Malesie care l-a ademenit acolo pe Iane» ? se întrebă tînărul. Își mai întoarse încă o dată privirea în direcția cailor, dar nu mai văzu nimic ; ceața cobora ușor de pe munți spre cîmpie, aducînd cu ea noaptea.

Frigul îl sili pe Igor să se grăbească. Trecu pe caldarîm cu pași mari și se opri la parcare, peste drum de lac. Aceasta a fost prima zi în țară, iar în oraș nu-l cunoștea nimeni. Abia urcase în mașină și vroia s-o ia din loc, cînd, la geam, apăru capul unui om necunoscut care-l rugă din ochi :

— Nu mergeți cumva spre *Duva* ? întrebă.

— Chiar acolo, îi răspunse tînărul deschizînd portiera.

— Frigul ăsta a venit pe neașteptate, zise omul cînd intră în mașină. Greu se mai face turism ! Eu lucrez la bucătăria hotelului *Duva*, și știu că din pricina frigului cîștigul meu va

fi mai mic. Dar dumneavoastră la odihnă sau cu serviciul ?

— La muncă, ghid pentru străini ! răspunse scurt Igor.

— Atunci e clar, zise călătorul, dumneavoastră veniți din Canada ! La *Duva* încă vă mai așteaptă ; fata a ajuns azi-dimineață. Da, frumoasă fată !

Trecură de primul hotel, apoi de al doilea : tovarășul de drum al lui Igor îi vorbea despre fiecare hotel. Primul și al doilea hotel, după părerea lui, s-au construit pentru muncitorii țării, dar al treilea, *Duva*, care este de prima clasă, extra, are tot confortul și luxul. Aici și norii și natura au fost darnice, un adevărat rai pentru oaspeți.

— Ei, *Duva* nu primește orice fel de oaspeți, încheie tovarășul său de drum.

Capitolul 3

PRIMA SEARĂ au petrecut-o pe banca de lîngă lac. Și personalul hotelului știa de acuma că este banca lor. Aici, îndată ce s-a topit zăpada de martie, vînturile acelea știute au și trezit iarba la viață.

Cînd e primăvară timpurie e plăcut să trăiești în preajma lacului : soarele se scaldă în apa limpede, și norii i se joacă pe chip, iar

din cătunele învecinate sosesc primele bărci cu pescari.

Lacul separă cele două țări și, fiecare dintre ele, e convinsă că partea sa e mai frumoasă ; tradiția noastră lacustră este mai veche și, de fapt, lacul poartă numele orașului nostru. Și pe drept cuvînt se crede că această parte a lacului este prinsă de febra modernă a turismului, deoarece sute de hoteluri și pensioane își așteaptă musafirii și sezonul. Cei mai îndrăgiți oaspeți erau străini ; cei din țara lalelelor, apoi cei din țara vikingilor, și nu de mai puțină atenție se bucurau oaspeții veniți din țara valsului. Toate agențiile îi trimiteau în mod organizat, aici ajungînd cu Boeing-uri și Douglas-uri ; gazdele îi primeau cu bucurie, le dădeau ghizi care vorbeau limba lor sau cel puțin una din limbile de circulație mondială. Ghizii aveau grijă de toate poftele lor pe timpul vacanței.

Natura este frumoasă, un adevărat rai pentru ochi și o grădină pentru suflet. Oamenii sînt, totuși, dintre cei mai simpli din Europa. Gazdele au avut grijă să culeagă personalul hotelului din acest ținut minunat, iar tragerea lor de inimă a dat roade. Toate femeile de serviciu erau de aici, la fel și administrația. Cei din serviciile mai pretențioase și chelnerii au petrecut o vreme la *Palma*, unde au deprins bunele maniere, iar cameristele erau fiice de emigranți și cunoșteau mai multe limbi. Pe directorul hotelului *Duva* îl botezară *Lisița* *. Îndată ce-a murit, strălucirea hotelului s-a

* Vulpe (trad din lb. macedoneană)

stins ; toţi s-au temut de el cît a fost pe lumea asta. În spatele numelui său se ascundea un bun prestigiu, fiindcă el era cel care făcuse celebru acest hotel. Ridicat chiar pe malul lacului, într-o pădurice de pini şi într-un loc cît se poate de plăcut, *Duva* şi-a căpătat faima odată cu directorul său. Acest om priceput i-a planificat viitorul, iar printre membrii personalului său nu primea cazuri îndoielnice, ci numai persoane cu o calificare corespunzătoare şi cu recomandări. Bucătarul şef îl adusese tocmai din Bretania şi se chinuise destul şi cu ghizii. Ghidul este o fereastră deschisă pentru fiecare turist, da, ştia el cum vine treaba asta. Ghidul este un semănător de dragoste şi surîsuri, care vorbeşte limba acestui secol — ghidul e o investiţie delicată. Dragă Doamne, un ghid rău este o nenorocire. Directorul a încercat mai întîi cu tinerii şi fetele de pe aici, dar n-a ieşit nimic. I s-au părut prea simpli, sfioşi şi temători, ba mai mult, l-au enervat la culme, de aceea a trebuit să i se adreseze fratelui său, consulul general de la Toronto. De acolo a primit veşti îmbucurătoare şi puţin mai tîrziu a sosit şi tînărul ales. Consulul i-a trimis şi o scrisoare prin care îl anunţa că în vechiul lui ţinut natal va veni un tînăr care vrea să se sacrifice şi să-şi servească poporul. Îndată ce au fost siguri de sosirea tînărului, agenţii s-au apucat să caute şi o fată. A plecat un domn la Londra şi minune, la întoarcere a găsit-o pe fata noastră. Tocmai atunci, după festivitatea de deschidere, *Duva* îşi începuse al doilea sezon.

Primul sezon a fost numit de probă.

Tînărul fusese educat să fie stăpîn pe sine şi de folos oamenilor şi celor apropiaţi. Acea siguranţă canadiană nu-i adormise pasiunile balcanice, ba mai mult, au strînit într-însul un puternic sentiment pentru tot ce e logic. O dragoste din anii tinereţii poate trezi pasiuni adormite, cum să nu ?

Prima seară pe care au petrecut-o pe banca lor de lîngă lac, a fost hotărîtoare. Aici s-au cunoscut, şi-au întins mîinile prieteneşte, nu au vorbit despre ocupaţiile lor, ci în general despre tinereţea lor şi despre ţările pe unde au umblat. Ei nu i-a plăcut prea mult numele lui Igor, dar el s-a arătat încîntat de al ei — Iulia. În spatele acestui nume, credea el, se ascunde un Shakespeare cu toate frumoasele dovezi de care este în stare un îndrăgostit. Gîndul acesta îl trădau ochii larg deschişi ai tînărului, ochi care tremurau de încîntare. Lisiţa de la *Duva* a fost neliniştit zicîndu-şi că şi un orb va băga de seamă frumuseţea acestei fete. Ochii ei mari, cafenii şi jucăuşi, gura perfectă, buzele cam pline care ascundeau nişte dinţi frumoşi, părul brun, lung şi cu gust pieptănat, prins cu o panglicuţă, i-au făcut cea mai puternică impresie. Şeful de la recepţie a murmurat printre dinţi săi rari că această fată se împodobeşte ca pe vremea lui Napoleon.

Iulia era însă o fată modernă, cu gust, cu simţul măsurii, care numai datorită cumpătării intrase în bogatele case englezeşti. Se născuse într-o familie cam prea săracă, de agricultori, din satul Bogorodiţa, altminteri cinstiţi şi cre-

dincioşi. Şi tatăl şi mama, ba chiar fratele şi sora sa au rămas să lucreze pămîntul, să cultive roşii timpurii şi astfel să o scoată cumva cu viaţa la capăt. Numai Iulia cea îndrăgită de toţi a plecat din casa părintească, a terminat academia pedagogică într-un oraş de pe lîngă Struma, dar pentru că nu avea nici o ocupaţie şi-a schimbat planurile şi a plecat în lumea largă să înveţe vreo limbă străină, ajungînd tocmai în Anglia. Abia după doi ani a pornit să-şi încerce norocul. Atunci înfloriseră afacerile agenţiilor, în *bussines* se cereau tineri de bun gust şi cunoscători ai limbilor de largă circulaţie. Drumul i-a fost încununat de succes fiindcă îndată ce-a intrat în Simplon, pentru a se întoarce în patrie, l-a întîlnit pe agentul acela care i-a recomandat hotelul *Duva*.

Şi asta a fost tot. Dimineaţa cînd a ajuns pe malul lacului şi s-a prezentat pentru slujbă la hotel, ochii directorului s-au luminat şi obrajii i s-au înroşit de bucurie :

— Nici nu-mi vine să cred că este adevărat şopti directorul ; fata este perfectă, ideală. Frumuseţe, distincţie şi cultură, totul într-o singură fiinţă, acum, cu cîteva luni înaintea principalului sezon turistic.

Cu adevărat întîmplarea i-a trezit sentimentul competenţei.

Iulia a făcut cunoştinţă cu Igor după amiază. S-au întîlnit în grădina goală a hotelului, căreia nu-i fuseseră destinate niciodată scaune şi umbrele de soare. Numai cîteva păsări zburau pe deasupra în căutarea hranei. Igor era

ghidul care venise din emigraţie în aceeaşi dimineaţă.

Originea sa îşi avea rădăcinile într-un ţinut revoluţionar, muntos, numit Malesia. În timpul revoluţiei, tatăl său nu s-a arătat a fi un om prea curajos şi a fugit cu familia în Canada. Cum a fugit ! Negustorul s-a temut de noua putere şi i-a rugat pe credincioşii mînăstirii Kalişta să-l treacă lacul, peste graniţă. Ei au înţeles foarte bine frica tîrgoveţului şi, după două săptămîni, i-au aranjat barca pentru fugă. Barca o conducea unul foarte tînăr care abia vîslea şi puţin a lipsit să nu crape de frig. Totuşi, familia negustorului a ajuns cu bine unde trebuia şi, curînd, a deschis o mică dugheană în partea veche a oraşului Toronto, o dugheană cu suveniruri şi plăci de gramofon din ţinutul natal. De fapt aşa cîştigau ca să aibă din ce trăi. Igor dădea ajutor în dugheană, mai ales în timpul vacanţelor şcolare, pînă cînd şi-a terminat studiile de filologie. Tot timpul însă, trecutul tatălui său nu i-a dat pace, iar în nopţile lungi s-a gîndit mereu la fugă şi la întoarcerea în Europa. Într-o zi întunecată de iarnă a intrat la consulatul nostru general ca la spovedanie.

De la consulat l-au trimis aici.

A fost cel mai mare pas pe care l-a făcut în cei douăzeci şi opt de ani ai săi. S-a hotărît să trăiască în ţara natală, unde era mai puţin confort şi nu avea nici prieteni. Bătrînul său tată l-a întors din drum, a minţit că-l va ajunge pedeapsa ce-i era lui hărăzită, din pricina fugii. Igor a avut însă destul curaj să nu-l

creadă, știa că în patrie se duce lupta pentru o societate mai dreaptă. «Cînd te întorci acasă, l-a sfătuit emoționat bătrînul, atunci să te întorci ca un domn». Tînărul i-a promis că va trece prin țara tehnicii și de la München va continua drumul cu mașina. La aeroport, ultimele cuvinte ale bătrînului au fost : «Cumpără-ți o mașină, dar dintre cele mai frumoase». Și tînărului, ca tuturor celor de vîrsta sa, îndemnul îi plăcu.

Capitolul 4

PRIMA LOR ÎNTÎLNIRE pe bancă a fost scurtă. Lisița a chemat-o pe Iulia în cabinetul său și a reținut-o destulă vreme, apoi a invitat-o la masă, într-o încăpere cu specific național. Ca toți cei cu punga groasă și el a luat noua modă a foștilor țărani, drept care aranjase toate mesele din restaurante cu motive folclorice. Iulia era amețită, dar și mulțumită de succesul ei.

Igor a luat masa la hotel, împreună cu Boiarov, șeful recepției. Boiarov s-a interesat de viața emigranților în Canada și a fost surprins cînd a aflat că acolo există o mulțime de hotelieri și că țin mici restaurante, dar că între ele sînt și restaurante luxoase, de mare clasă. După masă, amîndoi și-au strîns prietenește mîinile.

Răcorit de vîntul călduț care cobora din Podgradeț, din Albania, peste lac, Igor ședea pe bancă, gîndindu-se cum trece viața. Ce înseamnă să te naști și să trăiești într-o lume modernă ? Într-o jumătate de noapte zburase peste ocean și ajunsese pe malul acestui lac, în Europa. De ce-i era frică ?

Dragă Doamne, de febra emigrării care zdruncină și nervi și inima multor oameni. Ei, lui nu i s-a întîmplat chiar așa ; el a învins febra asta — a trecut pe lîngă ea. Și-a dat seama că legătura sa cu patria nu ține de emoție, ci e una firească. A fost tulburat doar cînd s-a gîndit la Malesia lui natală, dar a făcut-o fără tristețe în priviri. S-a convins că-și iubește țara, nu pentru că i-ar fi de folos sau i-ar fi purtat de grijă, ci pentru că fără ea nu se simțea un om întreg.

Dragostea aceasta se cuibărise în el de la sine. În Malesia nu păscuse nici oile, nici turma de vite, în suflet nu avea nimic pastoral, nici măcar mustrări de conștiință. I-a fost clar că, de îndată ce-și va cunoaște mai bine țara natală, o va iubi din toată inima. Nu era loc pentru sentimente goale. Și s-a gîndit că este normal ca totul să fie astfel. Poate că în Malesia oamenii o duc greu și sînt bîntuiți de foamete, pe cînd el conduce o mașină luxoasă — îl năpădeau gîndurile. Îl luaseră din țară cînd avea patru ani și nu și-a mai putut închipui cum arată acest ținut depărtat. Nu se simțea cu nimic vinovat și, totuși, a hotărît să se întoarcă în locul de baștină al tatălui său.

Negustorul complexat vorbea despre fiul său ca despre un domn de la oraş şi o făcea cu mîna pe inimă, că nu-l educase altfel. Igor a terminat filologia şi a citit cele mai alese cărţi din biblioteca Universităţii, în special literatura antică, literatura franceză şi literatura clasică rusă. Mulţi îl priveau ca pe un om cumsecade, reţinut şi modern, cu un suflet mare, un tînăr de ştiinţă, fără euforii, agresivităţi sau traume psihice. În Canada, pentru el se găsea de lucru la fiecare pas. Dacă ar fi fost necesar l-ar fi recomandat rectorul însuşi, ba chiar şi primarul oraşului Toronto. Tocmai de aceea întoarcerea lui Igor în patrie a fost o adevărată surpriză.

Dar treaba odată făcută, şi părinţii şi cunoscuţii au fost siguri că Igor va fi cu picioarele pe pămînt şi că, acestui tînăr fără pasiuni egoiste şi vicii, nu i se poate întîmpla nimic rău. Ambiţiile sale nu-i preocupau pe ceilalţi, dar nici nu i le nesocoteau. Cînd a fost de acord cu munca la hotel, care nu se bucura de o prea mare preţuire, a acceptat şi toată răspunderea care-i revenea. Cu şcoala şi cunoştinţele sale, dacă s-ar fi adresat celor din guvern, ar fi putut obţine mult mai mult. Acolo i-au primit pe toţi, cei reîntorşi din emigraţie, care nu aveau o ideologie potrivnică.

A stat multă vreme cu faţa spre soarele care apunea spre Albania şi s-a întrebat ce să facă mai întîi : să se amestece cu personalul hotelului, printre chelneri, cameriste şi bucătari, să se acomodeze condiţiilor şi situaţiei, sau să stea în maşină şi să viziteze monumentele din oraş

şi toate urmele trecutului ? Hotelul se afla în sud numai la zece kilometri de oraş, pe lîngă lac, în total un sfert de oră de condus. Nu numai că trecuse de amiază, dar se şi simţea un vînt subţire şi rece care îţi amintea că în curînd se lasă noaptea răcoroasă de primăvară timpurie.

Se întoarse cu spatele spre lac şi văzu muntele Galiciţa acoperit de zăpadă şi de o ceaţă cenuşie. Apoi îşi întoarse privirea spre Albania vecină şi, cu toate că soarele îi bătea drept în ochi, reuşi să vadă zăpada de pe munţii de-acolo. Atunci a înţeles că frigul şi vîntul vin din toate părţile. Pămîntul pe care a călcat era umed de atîta zăpadă care se topise, căci iarna încă nu se retrăsese de pe înălţimi. Valurile care s-au iscat pe suprafaţa lacului l-au lovit drept în inimă, şi cu toate că nu erau mari şi puternice l-au înfricoşat şi tulburat. Nici o ambarcaţiune, nici o lotcă nu pluteau pe apa albastră.

Era una din acele zile de primăvară cu nori coloraţi şi curenţi de aer schimbători, uneori calzi, uneori aspri, dar totuşi o zi obişnuită care, aci voia să-şi arate colţii, aci să surîdă primăverii. Pînă după-amiază a fost destul de rece şi pescarii au rămas acasă, ori s-au adunat în grupuri în port, dar în larg nu a ieşit nici o bărcuţă cu turişti. Noul venit din Canada a acceptat acest ţinut de parcă ar fi fost hărăzit soartei şi viitorului său şi s-a întrebat cum de au putut părinţii săi părăsi această frumuseţe. Dar gîndul îi spunea că părinţii lui trebuiau să trăiască şi ei din ceva. Nu trecu mult şi în

urechi îi răsunară versurile : *Să văd dacă și aici soarele apune la fel de frumos ca acolo, fluierul să cînte, eu să mă sting din viață* *. Se înțelege că totul s-a petrecut iute și fără urmări pentru că de fapt tînărul nu știa nici versurile prea bine.

Capitolul 5

BANCA PE CARE șezuse Igor fusese vopsită doar de cîteva zile, dar acum nu se mai deosebea cu nimic de cele din pădurea de pini care înconjura hotelul sau de cele ce se găseau de-a lungul plajei. Banca se afla în apropierea lacului, într-un loc mai ferit de bătaia vîntului. Igor putea să stea aici îndelung, fără să-l tulbure nimic. Și totuși, după ce priveai ochii aceia de copil, mirați, tocmai cu impresia asta rămîneai. Tîrziu, după-amiază, a venit Iulia bucurîndu-se că l-a zărit tocmai de pe terasa restaurantului.

Au rămas astfel și au sporăvăit despre cele mai obișnuite lucruri ; pe Iulia o emoționa natura ; Igor tăcea.

---

* Aluzie la versurile : *„Acolo să cînt din caval îmi e dor, / Astrul să-apună și-atunci eu să mor“* din poezia *Tîngă după sud* de Raiko Jinzifov (n.t.).

— Dacă e să te iei după primele impresii, spuse fata, aici vom duce o viață minunată. Și directorul este un om fin.

Igor îi răspunse cam ce simte cu o anume reținere, dar nu părea decepționat :

— Eu nu m-am așteptat la mai bine, spuse el. După ce va mai trece puțin timp mă voi simți ca acasă.

— Totul depinde de ambianța în care trăiesc cei care formează personalul și cît de omenoși sînt unii cu ceilalți. I-am îndrăgit pe toți cei pe care i-am întîlnit, termină Iulia.

— Lui Boiarov i se ploconesc toți. Mi se pare că el ține, din umbră, hățurile-n mînă, murmură cu înțelepciune tînărul.

— Da, și directorul se teme de el, acceptă surprinsă Iulia. N-a spus-o pe față, dar l-a trădat felul cum se poartă.

Iuliei îi plăcu inteligența tînărului, ba mai mult, îl tachină puțin întrebîndu-l dacă nu cumva se lasă prins de melancolie. Nu, tristețea era departe de inima lui ca totdeauna. Mai tîrziu, fata se interesă cum de învățase el atît de bine limba maternă în străinătate. Limba se învață de la ființa care te-a născut, iar mama lui Igor era o prea frumoasă mlădiță a muntelui.

— Glasul mamei îți pătrunde adînc în suflet, spuse tînărul atunci cînd ești un om cu conștiința curată și, sigur, nimic nu te poate schimba.

Iulia ședea pe bancă, întoarsă spre plaja cu nisip uscat pe care, vara, încăpeau vreo două sute de oameni. În partea unde era Igor se

găseau un transformator pentru curentul electric și niște pompe pentru apă. Peste cîteva luni oaspeții hotelului vor face plajă, iar bărcile vor fi ancorate ceva mai spre stînga, lîngă stîncă. Zgomotul vocilor de pe nisip va trage semnalul sfîrșitului zilelor liniștite ale tinerilor ghizi de la hotel, și atunci ei vor fi tot timpul în picioare avînd grijă de oaspeți. Fiecare va veni cu povestea lui și va dori să-și împlinească mii de dorințe. Igor și Iulia s-au privit cu multă căldură în ochi, sincer, convinși că de ei depinde totul, chiar și visul celor mai bogați oaspeți care vor sosi din străinătate. Nu ne vom face țara de rîs, spuneau ochii naivi ai fetei.

Era un hotel de supercategorie, ceea ce însemna că și oaspeții care-l vor umple peste vară vor avea buzunarele pline. Igor presimțea că printre oamenii cultivați, adevărați domni din Europa, se vor găsi și unii mai ciudați, pe șleau fie zis schizofrenicii, dar nu trebuia să-și obosească și colega cu asemenea probleme. Numai că ea era curioasă și-l tot întreba ce trebuia să știe pentru ca oaspeții să fie mulțumiți și îndemnați a cheltui cît mai mulți bani și a-și petrece timpul cît mai plăcut. Experiența tînărului, deși nu prea bogată, deprinsă într-o stațiune de la Atlantic, îl duse cu gîndul că oaspeților le place grozav să audă ceva despre partea aceea de lume, despre istoria și cultura acestui mal străvechi al lacului ; dar, Doamne, pe fiecare îl vor trece fiorii dacă aici, în acest colț depărtat, va auzi ceva și despre istoria poporului său. Dar cum să învețe așa ceva ?

Uite, așa bine ; amîndoi au căzut de acord să treacă pe la biblioteca orașului și să împrumute cărți despre țara lalelelor, a vikingilor și, dacă vor găsi, despre cea a valsului.

— Prima noastră întîlnire cu orașul, izbucni Iulia.

Igor o privi cu un blînd surîs fiindcă ea-i plăcuse de la prima privire. O întrebă dacă proaspătu-i serviciu este tocmai ceea ce-și dorise de la viață, iar ea îi răspunse cu o provocare feminină :

— Adesea visurile fetelor sînt ascunse și de neștiut, dar în privința serviciului de la hotel, totul e în ordine. În clipa de față mii de alte fete ca mine sînt fără servici.

Cea mai grea povară a ghidului este sezonul de vară ; mai tîrziu e atît de ușor încît se și plictisește. În ceea ce privește ambiția din copilărie, recunoscu Iulia, ei bine, nu se gîndise prea mult la profesia ei. Nu a ajuns doctor, arhitect sau profesor, dar lucrul acesta nu o supăra cîtuși de puțin. Igor o ascultă zîmbind pe ascuns, zicîndu-și că profesia nu e pentru nimeni o dilemă ; în trecut îl atrăseseră numai științele umaniste.

— În viitor poate am să devin scriitor, rosti el.

În Canada avea un prieten bun, un anume Teli Givens, pe care nu de mult îl primiseră la institutul nuclear. Asta i-a fost cea mai mare dorință ; încă din copilărie fierbea la gîndul că va deveni specialist în roboți. Igor mai avea încă un bun prieten dar fără pic de ambiție. Asta nu și-ar fi făcut pentru nimic în lume

vreun vis — avea o înclinaţie naturală spre logică. Putea convinge omul că mai bine ar trăi ca un parazit, fără muncă, dar se îmbăta cu poveşti care pot aduce după ele nenorociri.

— Prietenul tău nu va avea parte niciodată de suferinţe şi deziluzii, spuse rîzînd fata.

Îşi aruncă părul pe spate, îl privi pe Igor puţin îndrăgostită, dar ochii lui priveau dincolo înspre munţii de deasupra Podgradeţului.

— Poate că ai dreptate, zise tînărul.

Spre sud apa se tulbură de un nou clipocit. Barca grănicerilor, vopsită în albastru, în alb şi mahoniu, trecu pe lîngă mal, patrulînd înainte de amurg. Cei doi grăniceri din barcă cercetau cu atenţie, milităreşte, dar numai unul reuşi să-i observe pe cei doi tineri pe bancă. Şi, pentru că-i văzuse, semnală de cîteva ori cu sirena, Iulia surîse, iar Igor îi salută ridicînd mîna. «Acesta este un ţinut de frontieră, zona militarilor şi a grănicerilor», gîndi tînărul. Barca dispăru încet-încet, iar Iulia îşi îndreptă privirea înspre soarele care se ascundea lin, în spatele muntelui.

Podgradeţul se cufunda în ceaţă. Într-o oră soarele va cădea cu totul după deal şi se vor aprinde lampioanele de la hotel. Se auzi o ciocnire puternică a două obiecte grele ; fetei încă îi mai răsunau bubuiturile în urechi. Detunătura venea de la o maşinărie, de la şantiere care se înstăpîniseră în spatele dealului.

— Pentru cel care a crescut în vacarm asta e o joacă, spuse Igor.

— Te gîndeşti la tine ? întrebă Iulia.

— Toronto este un întreg şantier, zise Igor.

În curînd şi partea din dreaptă a oraşului se va scălda în lumina de neon. Igor scruta conturul oraşului, iar privirea sa, care plutea pe suprafaţa lacului albastru, se îndreaptă spre colina abruptă cu ziduri de cetate groase. În spatele colinei se ridica un alt munte. Dintr-o dată îşi dori ca în zilele următoare să vadă de aproape aceste ziduri, gînd la care Iulia zîmbi, spunînd cu sinceritate :

— Nu-i un zid neobişnuit, acolo-i cetatea lui Samuil.

— A, da, tresări Igor, a aceluia cu oştenii orbi. Păi despre el au auzit toţi copiii emigranţilor din Canada.

— Întreg oraşul este un monument istoric, continuă fata cu un aer atotştiutor, ar fi bine ca într-o zi, înainte de sezon, să vizităm locurile astea.

— Nu va fi greu să ne familiarizăm cu obiceiurile acestui ţinut, spuse Igor.

— Dar cu oamenii ? îl întrebă Iulia.

— Nici cu ei, răspunse tînărul. Aici oamenii se aseamănă tare mult cu natura.

— Mi-ar place să cunosc cît mai mulţi oameni, adăugă Iulia.

— Acum ai prima ocazie, şopti Igor.

— Iulia unde eşti ? strigă un glas de femeie de pe deal.

— Iată. Vine o fată spre noi, spuse tînărul.

— Aha, te gîndeşti la Miliţa, camerista, zise fata. Noi două ne-am cunoscut deja şi încă destul de bine.

Se ridicară amîndoi de pe bancă şi o văzură pe cameristă îndreptîndu-se înspre ei. Igor îi şi

descoperise frumusețea trupului suplu. Avea un chip blînd și plăcut, un păr auriu, lung, pieptănat cu gust. Tînărul privi cu obrăznicie spre sînii ei, acoperiți de o bluză crem care nu reușea să le ascundă vigoarea și frumusețea. O vreme camerista tăcu rușinată, coborîndu-și supărată privirea în pămînt, de parcă își cerea iertare. Aștepta ca Iulia să pună capăt acestei neplăcute insistențe dar și ea păru puțin tulburată :

— Ea este Milița, îi spuse într-un tîrziu lui Igor, iar el îi întinse mîna. Ne-am cunoscut astăzi în camera mea, adăugă, și avem aceleași gusturi. Amîndorura ne place grozav de mult piureul de castane.

— Eu sînt camerista dumneavoastră, spuse Milița întinzîndu-i mîna, mai puțin rușinată. Munca mea îmi cere să mă îngrijesc de camerele personalului.

— Și-ți faci munca astfel ca nimeni să nu poată ridica tonul la tine, o completă Igor.

— Da, zîmbi camerista, nimeni nu strigă la mine. Cînd îmi stau în preajmă, oamenii sînt calmi.

— Dar ce faci cu admiratorii ? întrebă Igor.

— Ei au greșit adresa, se îmbujoră camerista.

Sentimentele lui Igor față de cameristă au rămas ascunse și o vreme o privi fără să spună nici un cuvînt. Iulia mai povesti cîte ceva despre Milița. Camerista se născuse în Australia, acolo trăise cincisprezece ani și abia de vreo patru ani tatăl ei, bătrîn și slăbit, se întorsese

și cumpărase din economiile sale, două cămăruțe în oraș. Milița s-a născut într-un loc ciudat numit Vanero, dar de cînd ajunsese domnișoară trăise în orașele mari de pe continent. Pentru că tatăl își schimba mereu patronii, în căutarea unei fericiri, fata a avut de suportat și ea migrațiile respective.

— Și tu te-ai întors fiindcă-ți era dor de ținutul natal ? întrebă sfidător, tînărul.

— Nu, eu nu am avut nici un fel de melancolie. Nu mi-era dor de ținutul natal — nici nu-l cunoșteam.

— Și tatăl tău ?

— Dacă vei avea prilejul să-l vezi, îți va povesti chiar el. Da, tata, îi ducea dorul.

— Chiar îi ducea dorul, sau a dat o mie de dolari ca să înceapă războiul cu Grecia vecină ? întrebă Igor.

— Domnule, tatăl meu nu e dintre aceia.

— De cine se simte legat tatăl tău ?

— De boala care-l strînge de gît. Uite de cine. Domnule, eu n-am venit aici ca să mă justific.

— Atunci pentru ce ?

— M-au trimis să vă comunic ceva, iată de ce am venit. Directorul organizează o cină intimă pentru personal.

— Ce-i trece prin cap ? se miră Igor.

— Categoric asta-i în legătură cu pregătirile pentru sezonul cel mare. Cine-ar putea ghici intențiile sale, termină Iulia.

— O astfel de cină a organizat și anul trecut, spuse Milița.

— Fără un discurs ocazional ? întrebă Igor.

— O, a pălăvrăgit destul. A vorbit despre o anume morală specială în hotel și în final a zis că oaspetele are totdeauna dreptate, răspunse Milița.

— Păi el înțelege turismul în legea lui, strigă Igor.

— Ha, Lisița știe ce să facă, îl completă camerista.

— Și tu ?

— Eu mă grăbesc, îndrăznețule domn. La revedere și să știți, cina va avea loc în sala de festivități. Personalul petrece în această sală numai o dată pe an, și anume, primăvara.

— De ce ai jignit-o ? întrebă Iulia cînd camerista se îndepărtă.

— Am vrut s-o necăjesc, se justifică tînărul.

— Vezi că nici Milița nu este chiar atît de blîndă, adăugă Iulia. Hai să mergem la hotel.

— Eu aș mai rămîne puțin, răspunse Igor. Și Iulia se așeză iar pe bancă. Jos, lîngă ei, o pasăre începu să ciripească într-un boschet — o vrabie trezită brusc. Apa lacului începuse să se întunece și numai zece lumini arătau unde este Podgradețul și muntele acoperit cu zăpadă. O vreme tăcură amîndoi ; Igor aruncă fără nici un rost pietricele în apă, și ele se scufundau cu un zgomot ușor. În acest soi de liniște Iulia se interesă dacă și în Canada sînt lacuri, iar el răspunse :

— Poate cele mai multe din lume, dar în majoritate sînt izolate și reci.

Tăcură din nou, apoi Iulia începu să fredoneze două-trei versuri dintr-un cîntec englezesc.

— Cîntecul ăsta mă scoate teribil din sărite dar, uite e singurul care-mi vine în minte, spuse ea cu tristețe în glas.

— Compozitorul nu s-a gîndit la tine și de aceea te scoate din sărite ? întrebă tînărul.

— Cînd l-am cîntat copiilor, la Emilia Magradia, înainte de culcare, m-au scuipat în față, răspunse fata.

— Dar, domnișoară, copiii nu te-au scuipat oare, tot timpul în acești doi ani ?

— O, numai în prima lună n-au făcut-o, cîtă vreme n-au strigat la mine.

— Ce-a fost s-a dus, spune o vorbă din popor, zise Igor.

— Ei, da, a fost, dar n-a trecut, îl corectă Iulia.

— Să lăsăm asta, propuse tînărul, mi se învălmășesc în cap niște gînduri stranii.

— Ce fel de gînduri ?

— O presimțire tîmpită și ciudată, spuse Igor resemnat.

— Nu pot să te înțeleg de loc, strigă Iulia.

— Ai vrea să fiu mai clar ?

— Da, ar fi cu mult mai bine.

— Păi, cum să încep ? Presimt că valurile acestea vor arunca un leș din lac, spuse tînărul.

— Ce-ți trece prin cap ? spuse uimită Iulia, uită-te mai bine ! Sînt niște valuri atît de mici încît se pierd la primul pas !

— Presimțirile mele sînt periculoase, domnișoară. Unui înecat nu-i trebuie un curent prea puternic, completă Igor, privind întunecimea lacului cu un aer posomorît.

Iulia se nelinişti. De unde îi venea lui Igor această presimţire şi, concret, ce-o fi în capul lui ? Acum se şi pierdu cu firea. Ceea ce spusese despre melancolie fusese doar o mască, sau totuşi, tînărul este traumatizat sufleteşte ? Poate la Igor este vorba de modul de a înţelege viaţa, iar încrederea în puterea naturii depăşeşte presimţirile omeneşti. Fata mai auzise despre nişte prorociri fatale şi despre fatalişti dar îi accepta cum zice poporul «Cîtă apă în mare, atîtea lacrimi s-au vărsat, cîte stele pe cer, atîtea lacrimi au picurat şi pămîntul înfometat a trebuit să le soarbă». Simţi în ea o senzaţie puternică a unei schimbări sufleteşti. Igor crease atmosfera aceasta chinuitoare pe neaşteptate ; fata se întreba dacă proorocirea îşi avea izvorul în adîncuri sau este numai un produs al jocului. Tînărul începu să-i explice :

— O dată i-am spus unui vecin, croitor, că ziua aceea-i va fi fatală şi că e mai bine să-şi petreacă timpul acasă, dormind. Şi aşa aerul din oraş era prea umed, cerul acoperit de nori întunecaţi şi-l dureau oasele din pricina reumatismului. Vecinul a rîs batjocoritor spunînd că nu crede în poveşti băbeşti. A plecat la prăvălie să lucreze. Ghiceşti ce-a fost, nu ? Nu s-a mai întors acasă fiindcă l-a călcat tramvaiul 16, la o intersecţie, în apropiere de Knock-street. Îl zdrobise atît de tare, ce mai încolo, a fost o indecenţă să-i mai ia trupul de la morgă ; mai bine i-ar fi luat cenuşa direct de la crematoriu.

— De necrezut, spuse Iulia.

— Putea fi şi o întîmplare, continuă Igor, dar prezicerea morţii unui lider negru, pe care l-am cunoscut la facultate, n-a fost deloc întîmplare. Liderul acesta avea un suflet minunat, intuia totul ca nimeni altul. Lupta pentru dreptul celor de culoare, pentru egalitatea între oameni. A ţinut discursuri în cartierele aristocrate ale oraşului ; unui lord i-a adresat o petiţie în termeni destul de aspri. Şi ştii cine l-a ucis ? L-au ucis săracii din suburbia Lun !

— Şi ce-i spuseseşi, întrebă Iulia.

— Eu i-am zis că e periculos să meargă acolo. Le-am spus-o şi oamenilor lui. Aristocraţii vor plăti bine, i-am spus, numai să se facă treaba. I-au dorit moartea şi au plătit, fiindcă nu doreau ca bulevardele lor luxoase şi curate să fie stropite cu sîngele lui. Aşa a şi fost, dar nu e cazul să mai vorbim despre asta aici.

— Igor, de ce mă chinui ? întrebă rugătoare fata.

— O, eu vorbesc despre lucruri reale.

Iulia se nelinişti şi mai tare. Îl privi pe tînărul ei prieten cu ochii deschişi, curioşi, impresionaţi, stupefiată şi tulburată, nu din cauza povestirilor sumbre, ci din pricina peripeţiilor sale şi a persistenţei lor neaşteptate printre gînduri. Aici nu s-a întîmplat nimic deosebit, nici o schimbare fizică, fiindcă în seara aceasta lacul nu va scoate nici un cadavru. Chipul delicat al fetei se alungi schimbîndu-şi culoarea. Totuşi reuşi să se adune şi să-l întrebe pe Igor de unde are această presimţire. Tînărul se ridică în picioare, aruncă o piatră mai mare

în lac, și piatra se scufundă stîrnind valuri pînă în larg, apoi începu să-i explice. La sfîrșit lucrurile erau tot confuze încît se părea că Igor se joacă profitînd de răbdarea fetei.

— Dacă leșul va fi aruncat din Albania, spuse tînărul, practic va fi imposibil ca valurile să-l aducă pînă aici.

— Dar de ce să fie aruncat din Albania? întrebă Iulia cu naivitate.

— Așa, de chichi, rîse Igor.

— A, așa! se înveseli Iulia, dar fii atent, gluma ta te poate arde!

— Dar dacă nu este o glumă, ci o prroorocire?

— Proorocire? Nici în vis. Dacă asta e presimțire, atunci eu prevăd că o să te îndrăgostești de Milița, strigă Iulia.

— De cameristă sau de tine? întrebă Igor cu insolență.

— Eu n-am de gînd să mă leg de tine.

— Doamne dragă, dar repede te mai superi, spuse Igor prinzînd-o de mînă. Scuză-mă pentru povestea cu înecatul, am vrut doar să te pregătesc pentru ceea ce te așteaptă. Ca ghid turistic, și cum știu că ai acceptat slujba, o să vină un schizofrenic și o să te întrebe: «Domnișoară, ești amabilă să-mi fii tovarășă de drum pînă în rai»? și n-o să te descurci. Știi ce te mai roagă în momentul acela oaspetele cel ciudat? întrebă tînărul.

— Ei, ce?

— Ceva obișnuit în lumea interlopă. Te invită să iei droguri și dumneata habar n-ai.

— I se poate răspunde unui asemenea tip?

— Cum să nu. Astfel de inși au bani, draga mea, și hotelul ăsta face parte dintr-o supercategorie, pentru care sînt valabile niște regulamente internaționale.

— Igor, nu vreau să-mi umplu capul cu prostii!

— Dar asta e realitatea, Iulia.

— E vremea cinei, îl întrerupse fata, presimt că deja sînt cu toții în sala de festivități.

— A, așa deci. Și tu ai niște presimțiri, sări bucuros Igor, la care fata surîse.

— Mai am și alte presimțiri.

— De pildă?

— Sînt sigură că sufletul tău este cam nestatornic, îi spuse Iulia.

Și astfel porniră spre hotelul care se scălda în lumina de amurg.

Capitolul 6

ÎN DEPĂRTARE se auzea lătratul unui cîine. Igor privea terasa hotelului și își aduse aminte de frumoasa adormită. Îi atrase atenția chipul unui bătrîn, unul dintre bătrînii din cătunele daneze venit aici, la odihnă, în fiecare vară în ultimii șapte ani. În tot hotelul nu se aflau mai mult de douăzeci de oaspeți, în afară

de bătrînii danezi, dar și asta era prea puțin pentru deplina bucurie a directorului. Chelnerii, de obicei, n-aveau de lucru, se învîrteau pe coridoare sau se ascundeau prin camere și dormeau. Și totuși, încă două săptămîni și pe toți o să-i furnice palmele fie de bucurie, fie de muncă. Soarele de aprilie va atrage mai mulți oaspeți, care vor ocupa pe puțin jumătate din hotel, oaspeți care vor veni în concediu într-un sezon mai ieftin.

Pe urmă, din mai pînă în octombrie, hotelul va fi plin pînă peste poate, iar personalul va striga, pur și simplu, după ajutor, de atîta alergătură. Să servești două sute de oaspeți nu-i prea ușor.

Personalul era cazat în cele zece camere construite ulterior lîngă bucătărie și asta pentru că Lisița și-a dat seama că oamenii nu vor putea pleca în fiecare zi în oraș, după terminarea serviciului. Erau și cîțiva care n-ar fi rămas la hotel pentru nimic în lume — cei care locuiau în oraș. Igor a primit și el o cameră. Un pat obișnuit, apoi un mic divan acoperit cu o cuvertură roșie, o lampă de birou, două fotolii, o măsuță în miniatură și, bineînțeles, baie și W.C. Camera fusese bine întreținută, cîtă vreme dormise în ea paznicul de la parcare, și chiar și acum nu arăta rău. Pînă la el mai era o cameră locuită de telefonistă, apoi camera barmanului, pe urmă camera bucătarului șef din Bretania (hotelul cultiva stilul de servire francez), iar camera imediat de la intrare era ocupată de șeful recepției. Pe partea dreaptă a culoarului erau camerele femeilor și ale fetelor; mai întîi Iulia vizavi de șefi, pînă la ea Milița și încă o cameristă, iar restul erau ocupate de două chelnerițe simpatice. Iar ceilalți, și o bună parte din personal, ședeau în oraș; plecau de aici și se întorceau cu autobuzul; mult mai ușor le venea celor care aveau mașini personale. În prima perioadă și Milița se ducea acasă zilnic, la bătrînul său tată, dar, pentru că nu avea asigurat transportul, s-a retras în camera ei vizitîndu-și tatăl o dată pe săptămînă, în ziua cînd avea liber. Sîmbăta și duminica și le petrecea acasă, restul timpului muncea fără răgaz.

Iulia și Igor au intrat în hotel pe la recepție; aerul festiv se cernea prin ușa de sticlă. A venit Boiarov să-l întrebe pe Igor dacă vărul său, Iane, a plecat în Malesia. O, da, tînărul s-a bucurat că Boiarov și-a amintit numele fîrtatelui cu care pălăvrăgise atît de plăcut. Iane venise de acolo, din Malesia, să-și aștepte vărul din Canada, așa cum se cuvenea, s-a interesat de sănătatea lui, și pe urmă a încălecat și s-a întors acasă.

— Nici nu vor trece trei săptămîni și Iane se va întoarce, își dădu cu părerea Boiarov.

Iulia se și îndrepta spre sala de festivități de unde o chema Lisița. Boiarov, gelos, o urmă pe coridor și apoi îi făcu lui Igor cu ochiul.

— Vă invidiez pentru o asemenea companie, zise el.

Puțin mai tîrziu, Igor se afla împreună cu Boiarov printre cei care petreceau. Iulia se așezase în stînga directorului, Milița printre cameriste; numeroși chelneri și alți servitori

ocupaseră cea mai mare parte din sală. Se vedea că sala nu fusese anume pregătită pentru această reuniune, dar și așa era destul de plăcută. Flori pe mese, fețe de mese curate, ordine și curățenie desăvîrșită — toate acestea intraseră în tradiție chiar de la deschiderea hotelului. Cina era aproape pe sfîrșite, toți se interesau cum se simte directorul. Era într-o dispoziție nemaipomenită, arăta proaspăt și odihnit. Boiarov s-a ridicat și a toastat pentru toți, apoi l-a urmat directorul, care a explicat scopul acestei întîlniri. Era vorba de probleme legate de turism.

— El ne hrănește pe toți — începu — milioane de oameni vin în hoteluri, în special în cele de pe malul mării sau de pe malul lacurilor. Ei sosesc de departe, fac mii de kilometri ca să-și petreacă un concediu cît mai plăcut. Uite, oaspeții din țara lalelelor parcurg trei mii de kilometri ca să ajungă pînă la acest lac. Ceilalți oaspeți din țările învecinate, care vin cu propriile lor mașini, fac eforturi supraomenești ca să înfrunte drumul ce trece prin munți. Da, munții sînt și ei frumoși, dar și obositori. Scopul nostru comun este o sănătate bună și un suflet vesel.

— Toți oamenii ținutului nostru sînt cunoscuți ca sufletiști, aruncă în zeflemea un chelner, dar directorul nu-i dădu nici o atenție și continuă :

— Acest hotel e unul dintre cele mai bune hoteluri care se află pe malul lacului, dacă nu cumva chiar cel mai bun. De aceea, personalul

trebuie să cunoască bunele maniere precum și toate celelalte aspecte ale meseriei, să fie plin de atenție și amabilitate, să-și cunoască datoria pe care o are. Bucătarii să gătească mîncarea după bucătăria franțuzească, chelnerii să fie expeditivi și naturali cînd servesc, iar nota de plată, în nici un caz, să nu fie întocmită la masa clientului. În toate restaurantele din lume nota de plată iese din bucătărie anexată la comanda făcută, astfel încît clientul să nu aibă nici o îndoială. Domnul respectiv să nu creadă că există cineva care ar vrea să-l fure. La bar, în sala de biliard și la bazin, să se servească totul la modul cel mai intim ; acolo prețurile sînt mai ridicate și, deci, oaspetele trebuie să se simtă ca acasă. Foarte important e și rolul cameristelor. Ce stă la baza meseriei lor ? Foarte simplu și clar, chiar aspectul lor, zîmbetul, higiena și rapiditatea de a pune în ordine o cameră. Totdeauna să fie curate, cu părul aranjat, cu un zîmbet amabil, să nu le auzi pe coridor și să fie harnice ca furnicile.

— Să fim ca o familie, strigă un barman.

Pe chipurile chelnerițelor mai tinere trecu un surîs. Una dintre ele, îmbrăcată într-un costum albastru, cu un chip foarte copilăros și tunsă scurt, șopti celorlalte :

— Asta ne-a spus-o și anul trecut.

— Fii bună și taci, îi atrase atenția una dintre ele.

Milița îl privi pe Igor, ridică paharul cu vin și îi făcu discret cu ochiul, iar el îi răspunse la fel. Iulia îi puse cîteva întrebări directorului, iar el era topit de bucurie și de

plăcere și-i răspundea mîndru și cu gura plină. Boiarov fusese chemat afară, la telefon, pentru o discuție internațională. Atunci, chelnerița îmbrăcată în albastru l-a întrebat pe director :

— Dar cu oaspeții nepoliticoși ce facem ?

— Și cu ei vom fi ospitalieri, răspunse el.

— Dar cu cei agresivi ?

— Aceștia sînt mai rari, dar îi vom servi și pe ei !

— Ce vom face dacă vor cere prea mult ?

— Ei, în cazul acesta folosiți-vă cultura pe care o aveți. Doamne, nu știu, nu știu ! Important este ca și atunci să nu-i jigniți în amorul propriu, sfîrși directorul.

— Din partea mea pot să fie serviți cu de toate, chiar și cu un knockout, strigă chelnerița.

— Treaba dumitale, dar după knockout o să rămîi pe stradă.

— Dar Milița de ce n-a rămas pe stradă ? întrebă chelnerița.

— Vorbești prea mult, o apostrofă directorul.

Cina dura de aproape două ore. Igor comandă pastramă la grătar și o devoră cu poftă. Bău puțin vin alb, și vorbi la fel de puțin. Boiarov încercă de vreo două ori să-l înveselească, l-a îmbrățișat sincer și i-a șoptit :

— Dragul meu consătean !

— Aici toți sînt sinceri, au inimile deschise, ceea ce nu se întîmplă prea des prin hoteluri și restaurante. Sînt hoteluri chiar pe malul acesta, în care se fură foarte mult, ba se mai iscă și o mulțime de neînțelegeri în privința

taxelor vamale și toate necazurile se sparg în capul oaspeților. Poate și aici la noi se fură, dar foarte puțin, aproape invizibil, încheie Boiarov.

Igor îi răspunse că are încredere în cele auzite despre personal și se bucură nespus de mult, însă, ca nou angajat al hotelului, nu-i este ușor să se acomodeze atît de iute. Șeful clătină din cap și adaugă :

— Te înțeleg perfect, apoi se așeză între cameriste și începu să spună bancuri.

În seara aceasta nu i-a putut vorbi Iuliei ; ședea lîngă omul acela căruia i se spunea patronul, se interesa cum este felul de a fi al oaspeților care vor veni în grup din țara valsului, apoi voia să se familiarizeze puțin cu tradiția *Duvei*, cu viața culturală, și în cele din urmă dori să știe dacă este prevăzută vreo ieșire turistică pînă la Podgradeț.

— Albania nu ne primește încă oaspeții, răspunse el, zeci de mii de turiști vor trebui să se mulțumească numai cu malul nostru. De fapt e și cel mai frumos ! natura îi atrage pe turiști, o să vă convingeți și singură. Încă din mai cerul se va umple de avioane cu turiști !

Terminînd, se uită repede la ceas și, neliniștit, se ridică și spuse :

— Mi-e greu să vă las, dar sînt chemat acasă. Ca orice părinte, am și eu necazurile mele cu copiii. Distrați-vă în continuare, ne vedem mîine !

Chelnerițele, care abia așteptară clipa asta se și ridicară vroind să plece, dar Boiarov le ieși

înainte și le porunci să mai rămînă. Cina se terminase de mult, dar încă se mai bea și se mai serveau gustări.

— Hm, ca oricare părinte, îl imita chelnerița în costum albastru, omul ăsta se chinuie cu copiii cît o sută de părinți. Aștia nu sînt copiii, ci niște nemernici și vagabonzi !

— Pst, despre șef nici un cuvînt de rău ! răcni Boiarov.

— Ba să iasă la suprafață ceea ce se știe, i-o întoarse chelnărița cea blondă. Și nu ca tine, Boiarov !

— Eu nu sînt Boiarov pentru tine !

— Ba ești Boiarov și pe ascuns îți croiești căciula împreună cu cel pe care-l protejezi, tovarășe șef ! îi răspunse blonda.

— Asta se cheamă calomnie ! urlă Boiarov.

— Fără provocare ! se auzi un barman. Hai, mai bine să bem în sănătatea novicilor sosiți printre noi !

Glasul îi amuți pe cei prezenți la sărbătoare și cearta se opri. Cu toții își îndreptară privirile înspre Iulia și Igor, și ridicară paharele. Apoi sorbiră o înghițitură și se așezară la loc. Milița se apropie de Igor și-l întrebă :

— Hei, cum te simți ?

Igor îi răspunse :

— Suport totul cu bine.

Milița voia să fie ironică și-i șopti la ureche :

— Asta e ultima cină în restaurant, pînă la primăvara viitoare. Și știi de ce ? Pentru că noi, personalul, mîncăm într-o cămăruță, lîngă bucătărie !

Toți ceilalți se împrăștiară ; Igor ieși în grădină. Se simțea cam neliniștit ; întîmplările din ziua precedentă îi tulburaseră liniștea. Azi era mulțumit și nu prea. Pentru o clipă iar îi trecu prin cap presimțirea aceea cu înecatul care va fi scos la malul lacului ! Acum îi era clar că lucrul ăsta nu se lega de niște gînduri prea adînc înrădăcinate în el și că fata se speriase degeaba. Dar ea pe unde o fi ? Oho, Iulia dormea adînc. La amintirea numelui ei, un surîs blajin îi flutură pe buze. În general Igor era totuși mulțumit. În noaptea aceea răcoroasă, de primăvară, îl invadară amintirile vieții duse la Toronto și începu să se teamă puțin de ele. Se întoarse de bună voie în ținutul natal, și era conștient că oamenii nu-l vor privi ca pe un suflet de martir. Și dacă e vorba de suflet, Igor era cunoscut ca un om sobru cu un suflet generos.

Tocmai cînd privirea îi alunecase pe lac și începuse să îngîne încet o melodie, de el se apropie Boiarov. În timpul cinei Boiarov băuse cam mult vin dar încă se ținea bine. Din punct de vedere fizic suporta băutura și încă strașnic.

— În seara asta o să adormi greu, spuse Boiarov.

— Domnule, de felul meu eu adorm imediat.

— A, așa deci. Și atunci de ce stai afară noaptea ?

— Nici eu nu știu, domnule, răspunse tînărul.

— Dacă tu singur nu știi, consătene, apoi nimeni n-are de unde să știe. Dacă somnul te

fură ușor, atunci dormi ca un miel, așa zic oamenii de pe aici. Pe mine din păcate, mă chinuie în fiecare seară insomnia. Ești bărbat și pot să-ți vorbesc deschis. În seara asta mi se învîrtesc prin cap toate rochițele din sală. Știi, sînt văduv de mult, și asta-i normal. Nici un medicament nu ajută, numai carnea vie și tînără. Și, mă rog, nu trebuie să-ți treacă prin cap că poftele mele sînt animalice !

— Nu, domnule, nu m-am gîndit la asta ! răspunse Igor.

— În ordine, consătene, dar se poate fără acel „domnule" sau nu ? îl întrebă Boiarov.

— Mi-a intrat în obișnuință, domnule, răspunse tînărul. Vă deranjează ?

— A, nu, nu mă deranjează. Numai că aici, la noi, sună cam ciudat. Însă pentru oaspeții din străinătate veți fi pe gustul lor.

— O, pînă acum nu m-am gîndit la ei, îl întrerupse tînărul.

— Cum așa ? se miră Boiarov, să cred că nu te-ai gîndit la slujbă ?

— Cred că oaspeții sînt întîmpinați obișnuit, domnule.

— Abia acum văd începătorul din tine. Serviciul o să te dezmintă. Și nu-mi pot explica deloc ce anume te-a indus în eroare de-ai venit aici. Ai, consătene, îmi spui ?

— Domnule, eu nu știu să folosesc cuvinte mari. Și niciodată n-am spus că voi birui în viață. Aș fi vrut să fiu omenos și corect pe cît se poate, ca să pricep măsura oricărui lucru. M-am întors de bunăvoie și nu mă căiesc pentru nimic. Nu am căutat serviciul acesta,

dar cînd mi l-au propus, sigur că l-am acceptat. Dacă nu mă voi descurca așa cum trebuie, o să mă retrag singur, răspunse tînărul.

— O, consătene, tu n-o să dai greș. Din păcate, nu pot să-ți ascund : am impresia că o să te chinuiești tare mult. Deie Domnul să nu fie așa. De fapt ești destul de sensibil și cu greu vei accepta morala care se impune într-un hotel.

Igor răspunse că se simte copilul acestui secol, că știe ce sînt necazurile și că va ști să ducă tot greul pe umerii săi. Sceptic, Boiarov clătină negativ din cap.

— Dacă o să fii deștept, consătene, o să treci totul cu bine, o ameți Boiarov.

— Anume ? întrebă tînărul.

— Îți spun confidențial, aici se pregătește o reorganizare. Tu ai cultură solidă și o recomandare frumoasă, așa că poți ocupa un loc ceva mai bun, îi șopti Boiarov.

— Domnule, eu n-am planuri atît de mari, îl întrerupse tînărul.

— Adică, tu, consătene, vei accepta să fii un simplu ghid de turiști, cînd directorul tău este un analfabet ?, întrebă Boiarov.

— Se înțelege, îi răspunse rece Igor, el are mai multă experiență.

— Uite de ce trebuie să-mi schimb părerea despre tînăra generație ! Și eu care am crezut că tinerii sînt mai bătăioși, mai revoluționari, mai nonconformiști !

— Dar, domnule, ce așteptați de la mine ? Abia am sosit în ținutul ăsta și e firesc să nu vă cred. Cum pot să fac o alianță cu dumnea-

voastră, să mă revolt și să pun piedici serviciului ? strigă Igor.

— Mai încet, consătene, asta e o discuție confidențială. Aici nimeni nu complotează, dar să nu crezi că lucrurile se vor liniști. Noapte bună !

Discuția se întrerupse aici, Igor rămase descumpănit, coborî și se plimbă puțin pe malul apei, ca într-un vis apăsător. Pentru o clipă, în fața ochilor, îi apăru leșul aruncat de valuri, trupul inert al unui tînăr cu cămașă albă care-și pusese capăt vieții într-un chip misterios. «Uh, presimțirea asta, tresări Igor. Ce-i cu semnul ăsta care mi se tot arată din prima seară ?»

Capitolul 7

ZIUA NU ERA frumoasă. Plouase toată noaptea și dimineața copacii își scuturau picăturile în iarbă. Igor se trezi printre primii, ascultă puțin radioul din foaier, apoi coborî spre bancă, dar nu se așeză din pricina umezelii. Lacul era liniștit, lac fără valuri. Cîteva păsări se cufundau în apă, dar fără nici un cîștig, pentru că peștii se ascunseseră la timp. Cerul era încă întunecat și nori negri se răsfrîngeau în apă. Vremea nu prea îndemna la bună dispoziție și oamenii nu se treziseră ; sigur, acesta era motivul pentru care încă mai

dormeau. Igor era decepționat, liniștea îl enerva, și, ca toți cei care fugiseră din orașele mari, se simțea însingurat. Deodată își aduse aminte de o emisiune la radio cînd crainicul spusese : «Au început ploile atît de necesare însămînțărilor», și parcă-i păru rău că prin minte îi trecuseră gînduri atît de urîte despre ziua aceasta ploioasă. Omul trebuie să fie bun, își spuse el, căci mii de guri flămînde așteaptă ploaia. Își aminti și de țăranii din Malesia. Va apuca oare ziua aceea liberă în care va putea vizita Malesia ? Și totuși, tînărul nu percepea Malesia ca pe ceva folcloric, cu dorul acela al emigranților, ci ca pe ceva obișnuit, ca orice om care-și iubește ținutul natal, dar tatăl său, negustorul, îl rugase și-l implorase ca totuși să-și vadă satul unde s-a născut. Negustorul subliniase : «Ca să vadă și ei ce e ăla un domn».

Gîndurile negre nu pier chiar atît de repede. Și apa lacului era vînătă, chiar neagră din pricina norilor. Pe lîngă maluri zbură un stol de corbi care dispăru în direcția grădinii. Igor își dădu seama că nu este o dimineață prea plăcută pentru a sta pe bancă, de aceea porni să se plimbe pe scările care urmau lungul plajei. Voia să compare puțin condițiile de viață din Canada cu cele de aici, însă renunță destul de iute. Și totuși ceva îl mîna cu gîndul la camarazii lui de acolo, la universitate, la profesori. Își aminti cu tristețe de un monolog dramatic, vechi și simplu care începea astfel : «Patria ta este țara în care ți-ai petrecut copilăria», dar asta nu-i produse o impresie deo-

sebită. Dintotdeauna a fost sigur că va îndrăgi lacul acesta şi oamenii, că i se va da posibilitatea să-şi umple viaţa cu lucruri frumoase şi utile. Tînărul nu era, totuşi, un idealist.

Numai cît făcu cîţiva paşi pe plajă că două mîini delicate de femeie îi acoperiră ochii. Era o chemare la un joc nevinovat şi tînărul îl acceptă. Cînd auzi :

— Ghici cine e ? nu trebui să se gîndească mult.

Abia respirînd şi cu o bucurie copilărească, Miliţa rîdea şi vorbea :

— Aici omul poate sta retras cît îi pofteşte inima.

— Domnişoară, hai să ne plimbăm ! propuse Igor.

— O, ţie îţi vine uşor pentru că încă n-au început marile excursii, dar mie cine-mi termină treaba ?

— Păi atunci întoarce-te, trezeşte-i ca să le aranjezi camerele şi paturile ! spuse ironic Igor.

— Dar eu nu m-am gîndit la asta. Dacă vrei să ne plimbăm, hai să ne plimbăm seara, după ce vor adormi cu toţii. Dar ce-am avea noi doi să ne spunem ?

— Nu, nimic domnişoară, te rog ! spuse Igor.

— Ei, da chiar că m-aş plimba, rîse Miliţa.

Au traversat plaja cercetînd-o, în tăcere. Igor se uita pe furiş la trupul ei frumos, o faţă proaspătă, senină, părul legat cu o panglică albastră pe care trebuia s-o poarte cameristele, o rochiţă albastră şi un şorţuleţ alb prins în jurul taliei. Privirea îi zăbovea pe sînii ei, pentru că erau într-adevăr cei mai frumoşi sîni pe care-i văzuse vreodată.

Fata călca fredonînd şi cînd în faţa ei se arătă munţele Galiciţa, exclamă bucuroasă :

— Priveşte în sus !

— Ce este, domnişoară ?

— Muntele ! răspunse camerista.

— L-am văzut de ieri, se mulţumi să spună Igor.

— L-ai văzut, dar nu ştii nimic despre el, adaugă înciudată Miliţa.

— Şi ce să ştiu, domnişoară ? întrebă Igor.

— Păi, nu ştiu cum să-ţi explic, acolo strămoşii noştri aveau nişte stîne mari. Chiar acolo sus, pe Galiciţa !

— Am citit, draga mea, o întrerupse Igor.

— Şi ai citit şi că n-au avut pace din pricina arnăuţilor ? întrebă triumfătoare Miliţa.

— O, cîte lucruri ştii, domnişoară. Deşi n-am călcat încă pe iarba aceea, poate cunosc şi eu istoria poporului meu.

— Şi atunci de ce mă umileşti ? întrebă surprinsă camerista.

— Te umilesc ? se trezi Igor întrebînd. Dacă ai avut impresia asta, îmi retrag cuvintele. N-am ştiut că eşti chiar atît de sensibilă.

— O, toţi îşi bat joc de mine din pricina caracterului meu. Am crezut că şi tu eşti ca şi ceilalţi, dar m-am înşelat.

— Nu trăieşti cumva în nori ? o întrerupse tînărul.

— A, nu, eu nu aştept nici un prinţ, răspunse tristă camerista.

Apoi şi-au continuat drumul sobri, în linişte. După cîtăva vreme, cînd li s-au întîlnit privirile, pe faţă le-a înflorit un zîmbet sincer. Cele petrecute mai înainte îi pusese în încurcătură, de aceea fata întrebă :

— De ce ne place să fim ca popa ? Chiar în primul an după reîntoarcerea mea, mă plimbam cu tata pe treptele astea, şi el mi-a povestit despre stînele acelea şi despre chinurile îndurate de strămoşii noştri din pricina arnăuţilor, acolo, sus, unde este zăpadă. De la el ştiu cum se trăia la stînă, cum se mulgeau oile, ba chiar ştiu şi nişte reţete de preparare a brînzeturilor aromâneşti. Pe Galiciţa primăvara întîrzie, continuă cu patimă camerista, dar cît de frumoasă este primăvara care vine în mai, după topirea zăpezii ! Ah şi ce aer e acolo, sări ea în sus de bucurie.

— Domnişoară, dar ştii atîtea lucruri ! Toate astea ţi le-a spus tatăl tău ?

— A, tatăl meu are multă experienţă. Acum e tare bătrîn şi bolnav, dar în tinereţe a vînat chiar şi rechini. Nicăieri în lumea asta n-o să găseşti un om mai nefericit ca el ! răspunse fata.

— Tatăl tău tînjeşte după satul natal ?

— Da, tare mult.

— Atunci totul e clar. Tatăl tău e cuprins de panică. Am întîlnit asemenea oameni în Canada. Unul dintre ei mi-a spus : «Fiule, vei vedea satul meu Giavato. Ţine aci doi dolari ca să-mi aduci un pumn de ţărînă». Cam aşa

e şi tatăl tău ! Dar ce crezi ? Ar săruta ţărîna aia dacă i-aş aduce-o ? Nu ! I-ar trebui doar să se laude faţă de ceilalţi, încheie Igor.

— N-ai pic de suflet ! se supără camerista.

— Dar tu ?

— Eu, ce ?

— Ai urmat vreo şcoală ?

— Cum să nu ! Am terminat *high-school*, răspunse Miliţa.

— Da domnişoară. Dar nu e prea mult. Să fiu sincer, e chiar prea puţin ! răspunse Igor.

— Numai să-i spui asta tatălui meu, se supără Miliţa.

— Şi el ce mi-ar răspunde ?

— Că n-ai dreptate ! zise camerista.

— N-o să-mi spui că a strîns capital din salariul primit ca emigrant, domnişoară, o întrerupse el.

— Multe mai ascunzi în capul ăsta !

— *Well*, ţin în spate multe nopţi nedormite domnişoară, nu sînt mai bun ca alţii, *well*, poate sînt mai rău, dar măcar atîta am înţeles, că trebuie să duci o viaţă simplă. Dar tu, întrebă tînărul.

— Simplă, frumos cuvînt, dar se poate chiar aşa ?

— Trebuie să încerci !

— Ascultă-mă bine !

— Te rog, zise calm, ca prin farmec, tînărul.

— Vrei să mă asculţi sau nu ? întrebă Miliţa.

— Poftim, cu plăcere, dar să nu fie o poveste lacrimogenă despre copiii emigranţilor. Zău, mi-a ajuns pînă peste cap. La Toronto

se plînge pentru asta la fiecare chef. E şi trist şi ridicol ! Plîng şi săracii, plîng şi bogaţii, dar n-ar da unul trei sute de dolari pentru un bilet de avion, se zbîrli tînărul.

— Vrei totuşi să mă asculţi ? insistă camerista.

Igor îşi dădu cuvîntul de onoare.

Capitolul 8

MILIŢA ŞOVĂI cîtva timp, neştiind de unde să înceapă ca să nu pară plictisitoare. Îl mai privi încă o dată pe Igor şi, cu toate că era supărată, începu :

— Să-ţi spun cum a crescut o fată în Australia, zise şi continuă : tatăl meu, împreună cu şapte prieteni ai săi, toţi de aceeaşi vîrstă şi în toată puterea, s-au gîndit că pot duce o viaţă mai bună şi mai mulţumitoare, aşa că şi-au părăsit satul natal, Bapcior.

— Prin care curge o apă limpede, o întrerupse ironic Igor.

— De unde ştii ? se miră cu naivitate camerista.

— Numai să nu-mi vorbeşti acum despre chinurile vieţii de fugar, glumi Igor.

Miliţa nu-i luă în seamă zîmbetul, ci continuă emoţionată :

— Cînd s-au urcat pe vapor, pînă la locul numit Basko, le-a tot răsunat în urechi dangătul clopotelor de la biserica Sfîntul Gheorghe. E o biserică mare şi are un iconostos nemaipomenit.

— De unde ştii ? se amestecă Igor.

— De la tata, răspunse fata.

— Continuă, te rog, o îndemnă Igor, în timp ce pe buze îi înflorea un zîmbet zeflemitor.

— Sunetul melodios al clopotelor, pe care îl păstrau încă în urechi, i-a făcut să tresară, pentru că era sunetul ştiut din copilărie. Îl auziseră şi cînd preotul făcea liturghia după canoanele ortodoxe şi cînd îşi îngropau morţii, şi ori de cîte ori în sat se întîmpla ceva deosebit. Şi astfel au pornit pe pîrtia îngustă de zăpadă, conduşi de rude şi de prieteni, după cum e obiceiul pe acolo cînd cineva pleacă pe meleaguri străine. Şi nu s-au mai întors niciodată !

— Emigrarea era cunoscută în ţinuturile acestea chiar de pe vremea venirii asiaticilor, se amestecă Igor.

— Au mai plecat şi alţii înaintea tatălui meu, continuă Miliţa, dar un alai mai trist ca ăsta nu se mai văzuse. Din zori pînă-n noapte, şapte zile, au aşteptat şi l-au rugat ortacii pe primarul din Lerin să le dea paşapoartele, dar a mers foarte greu. Li se spunea mereu : «Veniţi mîine», şi asta numai pentru că ei uitaseră să-i dea copistului şef, domnul Zarkadas, cîte cincizeci de drahme. Pe urmă el împărţea paralele cu pretorul, domnul Taktziras. Uh, doamne, mari păduchioşi ! Se adunaseră deja

vreo patruzeci de călători de prin satele de munte mai răsărite, toţi oameni nu glumă. Abia atunci i-a primit primarul în vila sa şi, înainte de a le fi urat bun venit, le-a ţinut un discurs călduros. Ce le-a spus? Ca fiecare să dea cîte o sută de drahme şi le-a promis solemn: «Vom cumpăra avioane cu care vă vom apăra de duşmani!» Mamă doamne, ce soartă!

— Acum înţeleg, se amestecă iar Igor, s-a folosit de moment ca să le ia şi pielea de pe ei. Asta ai vrut să-mi spui?

— Da. Dar nu numai atît! Le-a scos sufletul pînă au trecut de Salonic, Atena şi Pireu, toţi îngrămădiţi pe un vaporaş numit *Atiki*. Au călătorit pe Mediterană, dar mai întîi au trecut prin mările Egee şi Ionică; patronul îi înghesuise numai la ancoră, lîngă peştii abia prinşi, lîngă gunoiul infect pe care-l cărau pe insulă. Sărmanii au ajuns la Port Said unde au mai respirat, pentru că, de acolo, i-a luat un alt vas pescăresc de cursă lungă sub pavilion italienesc, *Escvilina*. Călătoria a durat treizeci şi una de zile. Era unul din cele mai bune vapoare şi totuşi răul de mare a răpus doi ortaci, pe cei mai sensibili. Amărîţi şi numai buni de plîns, au ajuns în ţara cangurilor.

— O ţară necunoscută, un popor necunoscut, o limbă necunoscută, interveni Igor, şi ei fără experienţă în *business*, au acceptat servicii mizerabile, anii au trecut jalnici şi plini de deznădejde, nu-i aşa?

— De unde ştii? răspunse uimită camerista.

— Aşa am păţit şi eu, domnişoară. Dar, în sfîrşit, te ascult.

— Ah, da! Banii se cîştigau destul de greu şi a durat destul pînă şi-au întemeiat o gospodărie. Trei ani mai tîrziu, tata s-a însurat şi tocmai cînd reuşise şi el să-şi organizeze viaţa şi să trăiască într-o colibă mică din Vanero, lîngă oceanul Indian, mama a murit. Ea a suferit de o boală necunoscută; a zăcut prinsă de febră într-o stare de inconştienţă; ne-a lăsat singuri pe lumea asta, pe tata şi pe mine. Singuri pe lume, bieţi nefericiţi; am pribegit ca o bucată de gheaţă. Tata şi-a tot schimbat patronii căutînd un salariu mai bun şi nu şi-a precupeţit tinereţea, încheie, cu amărăciune, Miliţa.

— Domnişoară, cînd s-au petrecut toate astea?

— Acum vreo optsprezece ani; nu-i atît de demult. Al doilea război mondial a închis orice drum spre ţinutul natal, aşa că nici nu se putea vorbi de întoarcere. Tăticu a primit o scrisoare de la tatăl său, care-i scria: «Frontul e şi la răsărit şi la apus, fiule; satul nostru a trecut cel mai greu hop. Din fericire, oamenii n-au pătimit prea mult. Dar acolo ce noutăţi sînt?», întreba îngrijorat din Macedonia, bunică-meu. Doamne, acolo se întîmplaseră mii de lucruri. Tata se însurase, se născuse o fetiţă, apoi îi murise nevasta; mămica a murit într-un amurg. Natural că bătrînii din Macedonia nu puteau să înţeleagă şi să se lase cuprinşi de mîhnire, pentru că războiul era din ce în ce mai turbat. Poşta din Vanero a primit corespondenţa pentru Europa, dar scrisorile n-au ajuns la adresă, iar vapoarele

de călători n-au mai făcut drumul, între țara cangurilor și bătrînul continent, vreo cîțiva ani.

— Și ce-a mai fost ? întrebă curios tînărul.

— Într-o dimineață ploioasă, poștașul a adus o altă scrisoare cu numeroase ștampile, pentru că bătuse cale lungă ; iată ce scria într-însa : «Pe tata l-au arestat, și într-o noapte l-au deportat în Asia Mică. De acolo nu s-a mai întors nimeni, fiule, să știi. Mama ta a rămas singură, fiule, pentru că și sora ta a murit de tifos mai demult». O, doamne, nu știu cum a mai rezistat inima tatei la atîta durere și, poate, s-ar fi dus și el în ceruri dacă nu s-ar fi temut pentru micuța lui fiică, pentru mine. Așa i-a fost sortit de Dumnezeu, gîndea tăticu, astfel că și-a primit soarta ca pe un tovarăș de drum, căci eu eram lumina sufletului său. Pe mine mă iubeau toți emigranții din Vanero. Cine știe, poate le era milă de mine. Cînd se întorceau de la sonde, căci defrișau eucalipții după planul unui scoțian, emigranții îmi aduceau mici vietăți, odată un cangur, altă dată un iepure sau chiar un ursuleț dintre cei care se îmbătaseră cu frunzele eucalipților.

— Prevăzuseră așadar că fetița va deveni o frumusețe, zise Igor.

— A, nu ! Ei se bucurau sincer că tatăl meu va avea cu ce să se mîndrească și cu ce să-și împace tristețea cuibărită în suflet. Despre mine nu spuneau că sînt frumoasă, nici inteligentă sau plăcută, cu toate că încă de la patru ani vorbeam foarte bine limba maternă

și limba engleză. Frumos, dar într-o seară înăbușitoare, cînd aerul mirosea a pește și a sare, iar vîntul indian încetase sau poate numai își schimbase direcția, poștașul a mai adus o scrisoare. O trimisese o rudă depărtată care, între timp, se mutase în Polonia. Tăticul nu mai credea că mai este cineva în viață, cineva care să-i mai poată face vreo bucurie. Cînd a văzut că poștașul se grăbește spre casa noastră, parcă l-ar fi mușcat un șarpe sau îl ințepase ceva în șale. De îndată a presimțit că era vorba de ceva rău : «Ah, măicuța mea dragă, ah !» și într-adevăr, scrisoarea asta scurtă, ca o telegramă, spunea : «Fîrtate dragă, primește călduroase salutări din Polonia cea friguroasă, din Wroceaw, unde s-a stabilit ruda voastră. Ceilalți din sat și celelalte familii s-au împrăștiat prin toată Europa, soarta nu le-a fost prea prielnică. Numai sărmana ta mamă n-a vrut să-și lase gospodăria, oh, biata de ea, și o bombă... împreună cu casa. Cred că știi că la noi e război civil. Bapciorul e una cu pămîntul, cîteva luni au fost niște incendii îngrozitoare. Ei, atît să știi, fîrtate, și să nu-ți treacă prin cap să te întorci cumva acolo !»

— Sigur, tatăl tău nu știa nimic, dar nici n-avea de gînd să se întoarcă prea repede ? întrebă tînărul.

— El nu citise nimic despre această tragedie, iar scrisoarea primită l-a zguduit atît de tare încît a început să plîngă și a plîns și a plîns, ca un nebun. Eu l-am liniștit, m-a sărutat pe obraz, dar eram atît de mică și l-am mîngîiat cu mînuțele mele. L-am întrebat de

ce plînge atît de amarnic, de ce suspină, și atunci el mi-a spus adevărul. Nici în vis nu poți schimba realitatea. Nu numai că-i fusese distrusă casa părintească și rasă de pe fața pămîntului, dar și visele sale, copilăria și idealurile i se năruiseră ; există sigur, o legătură între emigranți și ținutul natal, și o știi prea bine, nu e vorba de o legătură materială, ci de una spirituală. În spatele pereților casei sufletului, se ascunde tinerețea și un dor îndrăcit, încheie Milița.

— Mă mir cum a mai rezistat, zise tulburat Igor.

— Numai sufletul lui știe, domnule, dar sigur numai teama pentru mine l-a ținut în viață. Slavă Domnului că nu s-a întîmplat nimic mai rău, spuse Milița cu căldură în priviri.

— Ei da, ce poate fi mai rău decît asta ?, adăugă Igor.

— Vai, cum să nu ! Cît pe-aci să uit. Păi, cel mai îngrozitor lucru s-a întîmplat mai tîrziu, pe insulele din Oceania. În următorii ani, cînd un aventurier din Salonic ne-a convins să ne mutăm, și unde ? La Norfolk, mama lui. Ce-i drept, pe tata numai Dumnezeu l-a salvat că nu s-a îmbolnăvit deloc și n-a căzut la pat, dar atunci au pierit șase dintre tovarășii lui.

— Pe insule ?

— Da. Mlaștinile din insulele Pacificului le-au fost fatale celor șase. Aventurierul din Salonic i-a tras după el la Norfolk, acolo au dat peste un naturalist, Malaiaț, care i-a orbit cu poveștile lui. Le-a povestit cum s-a îmbogățit el, și apoi i-a poftit să lucreze pentru el.

Acolo au pornit imediat la treabă, au muncit pe brînci, s-au chinuit. Unul dintre ei, Mialce, a avut un accident încă din prima lună, la o vînătoare de rechini. S-a răsturnat barca, omul s-a zbătut, dar n-a putut fi salvat ; rechinii l-au devorat pe dată. Apoi alți doi, Arghile și Iozo, au dispărut în savană ; e foarte probabil că au murit de sete, fără urmă și glas. Ultimii trei, Dime, Antonio și Gustav, născuți în Kukuș, toți băieți neînsurați, au murit în aceeași zi, într-o sîmbătă, de malarie, în ajunul plecării spre ținutul natal. Luaseră hotărîrea definitivă să se întoarcă, și totuși au rămas acolo pentru totdeauna.

— Deci a scăpat tatăl tău ?, întrebă Igor.

— Doamne, așa trebuia să se întîmple. Numai Dumnezeu l-a scăpat pe tata, căci altfel cine ar fi mai avut grijă de mine ? Pătimise destule pînă atunci și Dumnezeu i-a ajutat să treacă peste toate.

— Domnișoară, crezi în lumea cealaltă ?

— Ascultă Igor, pe tata îl pălise frica de moarte, căci din toți șapte rămăsese singur, și tot repeta în somn : «Așa a vrut Dumnezeu, așa a vrut El». Ce știu eu despre lumea cealaltă, dragă Doamne. Dar îndată ce-a ajuns pe uscat, tata a luat o hotărîre de nestrămutat de a ne întoarce în țară. Numai că n-am plecat imediat. Tăticu a mai așteptat o jumătate de an, ca să termin high-school, și abia atunci s-a dus să ia bilete pentru vaporul *Garibaldi*. În fiecare zi mergea în radă, la Port Filip, să vadă dacă nu s-a întîmplat ceva cu *Garibaldi*.

— Dragă domnișoară, acum ascultă-mă pe mine. Să nu-mi spui că încep dur, dar ascultă-mă ! Trebuie să te lepezi de rănile vieții trecute, încheie Igor.

— Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă să nu te mai lege nimic de Vanero, și, cum ai spus, de Norfolk !

— Poftim, domnule ?

— Exact așa, draga mea, m-ai încredințat că toată copilăria ta, încărcată de necazuri, trebuia să ia sfîrșit, și eu te cred. Da, viața ta se aseamănă cu a mea. Poate că a fost mai grea, sînt de acord. Dar, scuză-mă, tinerețea ta trebuie eliberată de copilărie !

— Cum așa ? E posibil, oare ?

— Altă ieșire nu există. Ai recunoscut singură că emigranții spuneau că ești fermecătoare. Eu i-aș completa : ești de neprețuit, foarte frumoasă, foarte grațioasă. Și totuși viața ta s-a împlinit, așa cum era normal ?

— Nu te înțeleg. M-ai amețit !

— Aici e totul clar. Impresia mea este că încă ai rămas sclava trecutului ; despre trecut vorbești cu atît de multă teamă, dar unde e viitorul ? Și ce e cu prezentul ?

— Ei, dar totul e în regulă ! strigă Milița.

— În regulă ? Nu te cred. Ai nouăsprezece ani mi se pare. A existat oare vreun tînăr care să se joace cu părul tău lung și auriu ? Să nu mă minți, domnișoară, pentru că ți-am citit în ochi, iar roșeața din obraz te-a dat de gol.

— Dar cum îndrăznești, domnule ? murmură Milița, ușor supărată.

— Nu ești sinceră dacă nu recunoști că, pînă acum, nici o mînă de bărbat nu ți-a atins trupul. Dă-mi voie, te mai rog un lucru. Îți refuzi o plăcere omenească numită dragoste, dar într-o zi, cînd chipul ți se va umple de riduri și cînd vei vedea cum ți s-au vestejit peste noapte sînii ăștia minunați, atunci te va cuprinde disperarea. Și ce va fi ? Îți voi spune tot eu, domnișoară ! Atunci o să comiți cea mai mare greșală ; te vei înconjura de singurătate și asta numai fiindcă ai avut o copilărie chinuită și nu ți-ai căutat fericirea în anii tinereții !

— Stai puțin, domnule Igor, crezi că eu nu m-am compătimit ? se aprinse Milița.

— Bine, dar trăiești aici de aproape patru ani, și cu high-school-ul ce-a fost ? Prin asta ai vrut să mă convingi că din pricina mizeriei tatălui tău și a mutărilor nu ai terminat o școală superioară, fetițo ?

— Ce-ți trece prin cap, domnule ?! Ceea ce spui nu prea e exact. În primul rînd, am vrut să-ți povestesc cîte ceva despre copilăria mea. Și apoi, cine îți dă dreptul s-o faci pe pedagogul cu mine, mă rog ?

— Să nu ne necăjim fără pricină, draga mea. Dacă ai avut impresia că m-am purtat ca un pedagog, te rog să mă scuzi...

Am început să te prețuiesc și să te ador, dar nu din pricina Australiei. De aceea te rog să nu mă-nțelegi greșit. Viitorul tău nu va fi mai rău ca al meu, dacă te vei elibera de trecut. Nu datorezi nici un dinar nimănui ! Dar

trebuie să înțelegi că tinerii cei mai nefericiți sînt cei al căror suflet este ipotecat.

— Situația mea e cu totul alta, domnule. Mă simt datoare și obligată să-l hrănesc pe tatăl meu, care-i bătrîn și neajutorat, căci el m-a crescut în cele mai grele condiții, răspunse camerista.

— Vei avea grijă de bătrînul tău, da, dar nu cu astfel de sacrificii. Care părinte nu se bucură de fericirea propriului său copil? întrebă Igor.

— Dar cîte fete după ce se mărită nu întorc spatele părinților?

— A, așa deci. Și probabil că din cauza asta, cît va trăi tatăl tău, n-o să te măriți?

— Nu! Doar pentru motivul că doresc ca tatăl meu să trăiască mult, foarte mult.

— Am ajuns unde trebuia, draga mea. Acest fel de ipotecă este foarte periculos, domnișoară. Îți e teamă de măritiș, frica te trage înapoi, te încăpățînezi să fii o sclavă. Și de ce? Rătăcire, prietena mea, rătăcire. Vrei să ai o bătrînețe fericită sau să-ți muști degetele de ciudă cînd te va cuprinde părerea de rău?

— Și dacă o fac de bunăvoie?

— Iată încă o dovadă că sărăcia, ca și bogăția, îți golește sufletul, te îndepărtează de ideal. Păi, domnișoară, ai accepta să fii pusă în aceeași căciulă cu tinerii ăia drogați, blazați, din familiile bogate? Vrei să se spună: «Femeia asta n-a avut o stea care s-o călăuzească, de aceea a călcat din greșală în greșală». Și, acum, te ții de mîna tatălui tău care, la vîrsta pe care o ai, străbătuse deja oceanele!

— Poate ai vrea să mă dau bătută și să te mai și cred? abia mai rosti Milița.

— Domnișoară, nu la asta m-am gîndit. Dar, gîndește-te puțin, căci ai atîta minte, și o să vezi. Acest lucru te va face fericită. Amintește-ți, draga mea, că tatăl tău a plecat în țara cangurilor, după cum singură ai spus, cînd era în floarea tinereții. Înseamnă că încă de pe atunci era un om liber, curajos; deci, singur și-a hotărît soarta și, după toate necazurile pe care le-a îndurat, cînd și-a făcut socoteala vieții sale, n-a rostit decît: «Nici nu putea fi altfel». Ei, domnișoară, cu tine nu va fi așa! Te vei dedica tatălui tău din toată inima, ceea ce, desigur nu e rău, dar după ce el n-o să mai fie pe lumea asta, abia atunci vei avea mustrări de conștiință. Cum? Așa, reversul medaliei. Femeile de vîrsta ta vor ieși în parc împreună cu familia, cu fetițele și băieții lor, fericite și pe deplin mulțumite, pe cînd tu abia atunci vei începe viața. Prea tîrziu, draga mea. Cine te va mai prețui atunci cînd va fi prea tîrziu? N-ar fi oare mai nimerit ca tatăl tău să nu mai ceară din parte-ți sacrificii atît de mari? întrebă tînărul.

— Dar tatăl meu nu cere nimic, domnule. Cine a spus toate astea, mă rog frumos, pe cine deranjează tata?

— N-ar fi mai frumos ca la mormîntul lui să vină o mamă tînără, ținînd de mînă un copil, și să pună un buchet de flori proaspete, decît o nefericită în văl negru?

— Doamne fereşte de moarte! Dar, dacă totuşi va sosi şi o asemenea zi nedorită, voi face totul ca tăticul meu să moară fericit.

— Tăticul tău e la locul lui, domnişoară, şi-a încheiat menirea de părinte, aşa cum se cuvine. Dar cu tot egoismul lui, cine-i dă dreptul să-şi impună acum autoritatea părintească? Ştiu, ştiu totul, deşi nu am cerut să mi se spună adevărul. Ai fost ghid la hotel şi nu cameristă; în sezonul trecut ai lucrat minunat. Aşa ar fi fost şi acum, dacă tatăl tău n-ar fi venit de zece ori la director, rugîndu-l: «Fetiţa mea e atît de gingaşă, ca o petală, n-o mai trimiteţi în excursii cu bărbaţii, căci în ei se ascunde ceva rău». Şi atunci, ce altceva putea face directorul, decît să-ţi găsească o slujbă mai ferită şi mai liniştită?

— Putea să mă concedieze?! îl întrerupse brutal Miliţa.

— Ei, concediere! El voia să te ţină în continuare. Îi plăcea de tine, te aprecia şi te iubea! continuă tînărul.

— Domnule, dacă nu ştii totul, te rog să încetezi! zise cameristа cu tristeţe şi revoltă în glas. Şi să-ţi spun: printre străinii de anul trecut erau şi unii mai uşuratici, ca să zic aşa, inculţi şi cu pretenţii mari. Nu ştii cîţi mi-au cerut să mă culc cu ei şi ce plăceri să le împlinesc!

Şi acum nu vor cere? întrebă deodată tînărul.

— Hai să vedem cît va rezista Iulia! Vor cere şi acum, domnule, dacă li se va oferi

prilejul. Slavă Domnului că nu mă arăt la faţă atît de des, aşa că sînt liniştită.

— O, dulce domnişoară, o draga mea! Dar de paznicul acela de la parking, care are aproape patruzeci de ani, şi căruia-i deretici camera şi nu face nimic altceva decît mănîncă şi doarme, de el nu te temi? El ar cam pofti o femeie. În Debaraţ, la ai săi, merge o dată la două luni, iar aici îşi răsuceşte mustaţa în fiecare zi. L-am văzut azi-dimineaţă şi am ghicit imediat că are gînduri rele! încheie Igor.

— Cine, Makale? întrebă batjocoritor Miliţa. Te rog, să nu greşeşti adresa. Ai văzut vreodată un miel, domnule? Ei, ăsta e Makale. O, de cîte ori nu m-a salvat de necazuri dragul de nea' Makale! zise.

— Eu îţi spun cît mai din timp, să fii cu ochii în patru, domnişoară. În rest e treaba ta. Dar fereşte-te cît poţi de Makale!

— O, cît greşeşti!

— Te-a salvat, spui, salvat. Şi dacă e îndrăgostit şi nu poate suporta gîndul că altul te mîngîie şi de aceea te-a salvat! Scuză-mi impoliteţea, domnişoară, dar cred că ai o educaţie cam naivă şi asta trebuie să i-o spun în faţă educatorului tău.

— Pofteşte Igor, pofteşte chiar în sîmbăta asta. Tata este acasă, bietul, stă singur-singurel. Dar tata n-o să te creadă prea uşor, are atîta bunătate în el, cît pentru toată lumea. Stă acasă, cultivă lămîi şi ficuşi în curte şi, poate, de două ori pe zi, merge pînă la platanii din oraş. Amîndoi îţi vom primi cu bucurie vizita.

— Domnişoară, eu mă voi certa cu tatăl tău.
— Ei, n-o să faci asta !
— Ştii ce-mi trece prin cap ?
— Nu, domnule !
— Uite, acest Makale, astăzi sau mîine te va silui, încheie tînărul, cu o nelinişte sfidătoare.
— Eşti obraznic ! ţipă supărată Miliţa. La revedere ! N-ai pic de bunăcuviinţă !
— Aşteaptă, n-am terminat încă ! o rugă Igor.
— Termină cu cine vrei, se vede că n-ai fost la împărţirea ruşinii, strigă Miliţa de sus, de pe deal.
— Îţi este frică de adevăr, draga mea. Ştii ce ne-au învăţat la şcoală ? Adevărul şi numai adevărul !
— În mintea ta bolnăvicioasă nu poate fi adevăr ! îi răspunse în sfîrşit Miliţa.
Cu paşi repezi urcă dealul spre *Duva*. Puţin mai tîrziu se pierdea în spatele pădurícii de pini de lîngă bazinul de înot amenajat pentru iarnă. Igor ridicase mîinile mecanic, de parcă ar fi regretat cele spuse ; era sigur că depăşise puţin limita şi-i părea rău pentru fată. Nu numai că exagerase, dar şi căzuse la examenul prieteniei, gîndi el. Tulburat se aşeză pe banca umedă, căci nu-şi mai putea îndrepta greşala.
Jos, în faţa lui, zări barca grănicerilor care tăia valurile în direcţia oraşului şi cîteva păsări negre care vînau peştii din lac. În spatele dealului se auzeau zgomotele cunoscute ale maşinii de pe şantierul noului hotel. Îşi aminti de Iulia şi de seara trecută. Unde-o fi Iulia

acum ? se întrebă pe neaşteptate. Se ridică, îndreptîndu-se spre *Duva*, regretînd felul cum se purtase cu camerista. Era absolut sigur că-i va cere iertare Miliţei, cu prima ocazie.

Capitolul 9

ÎN GRĂDINA hotelului, chelnerii se sfătuiau dacă să scoată sau nu afară ghivecele cu flori. Una din cameriste ducea cearceafurile în camera de serviciu, iar Makale curăţa bazinul cu mătura. Igor se întîlni cu Boiarov în foaier şi-l întrebă cum poate s-o cheme pe Iulia din cameră. Şeful se miră că tînărul nu ştia că fata nu e-n cameră.
— Dar unde a plecat ? se interesă Igor, iar Boiarov îi răspunse :
— Consătene, fata a plecat de dimineaţă cu directorul şi cu un manager olandez.
Apoi adaugă :
— Probabil într-o mică excursie.
— De serviciu sau particulară ? întrebă tînărul.
— Iulia nu ţi-a spus ? strigă Boiarov. A, da, o fi ea o fată independentă, dar trebuie să fie şi supusă.
— Dumneavoastră, domnule, văd că sînteţi la curent cu toate problemele.

— Eh, pentru că trebuie, consătene, răspunse Boiarov, sînt plătit ca să am grijă de slujbași. Și să le dau ordine ! Pe deasupra eu sînt șeful Iuliei și trebuie să fiu la curent cu secretele ei. Și tu consătene ești sub controlul meu, dacă vrei să știi.

— Acum aud prima dată, domnule.

— Așa, să ne înțelegem ! Iar discuția de aseară, dacă nu te interesează, uit-o cît mai repede ! încheie șeful.

Igor înclină capul ca pentru a se scuza, acceptă înștiințarea ca pe o urmare firească și făcu cîțiva pași pentru a se așeza în fotoliul de unde se putea urmări televizorul. De aici privi lacul care-și pierdea culoarea vînătă, căci ziua se îndreptase și acum își arunca întreaga lumină în apă. Departe pe lac, apăru o barcă în formă de nasture ; erau pescuitorii de păstrăvi. Igor îi invidia pentru curajul lor, pentru că știu să suporte frigul și vîntul care prinde un rînjet amenințător și se amplifică într-un spațiu deschis. Într-o clipă înțelese că pescarii sînt născuți pe lac, de aceea percep frigul ca și peștii. Privi apoi în jurul său. Zece fotolii adînci, tocmai bune să urmărești din ele programul ; în fața lor, televizorul cu antenă de cameră, în părți perdele clare, de la podea pînă la plafon, aranjate cu gust.

Cînd se întoarse, în spatele lui se aflau barmanul care măcina cafea cu nu știu ce aparat și ajutoarea lui, o fată frumoasă și veselă, care spăla ceștile la chiuvetă. În fața fetei era o tejghea, iar în spate rafturile cu băuturi. Micul bar, destul de practic, era curat și bine aranjat, ca de altfel tot hotelul. «Aici e totul cu gust», îi făcu barmanul cu ochiul. Numai ce-și aprinsese țigara și Boiarov se apropie de Igor, bine dispus, zîmbitor și prietenos.

— Bei ceva cu mine ? îl întrebă.

Igor îl privi, tulburat, își întoarse privirea spre barman, dar nu intîlni decît ochii veseli ai fetei care aștepta deja comanda. Ea închise radioul care transmitea muzică spaniolă și întrebă :

— Vă rog ?

— Doar n-o să mă refuzi ? mai zise Boiarov.

— Nu, nu ! Dar știți, eu nu beau alcool. Mă străduiesc să mă las și de tutun.

— Dafina ! Două sucuri de ananas, spuse șeful fără a mai aștepta încuviințarea lui Igor.

— Pentru mine de piersici, îl corectă Igor.

— Deștept, spuse șeful, piersicile noastre sînt foarte gustoasse. Dar mai bine să te întreb cum te-ai aranjat, cum ai dormit azi-noapte ? Aici lîngă lac somnul e adînc și se doarme mult. Mi-ar face plăcere să aud că n-ai dormit rău. Niște turci au dormitat toată ziua, le cădeau pleoapele în timpul mesei. Totuși, de ce te-ai trezit atît de devreme ?

— Așa m-am obișnuit domnule, nu profit prea mult de somn, răspunse tînărul.

— Inteligent, continuă Boiarov, ești un matinal, ca majoritatea celor din Malesia. De de-

parte se cunoaște sîngele de muntean, consătene.

Îl bătu ușor pe umăr și adăugă :

— Trebuie să recunosc că-mi placi.

Sucurile au fost servite, Boiarov îl bău pe al său în fugă, apoi îi făcu lui Igor cu ochiul și-i șopti ceva în legătură cu personalul. El îl aprobă înclinînd capul ; era de acord că personalul era bun și cult, și că multe fete sînt «o frumusețe».

— Rare sînt hotelurile care se pot lăuda cu asemenea splendori, ca *Duva*, rosti Boiarov și continuă :

— Consătene, care este deviza ta ?

— Sobrietatea înseamnă perfecțiune. Dar a dumneavoastră ?

— A mea ? Ia de la viață tot ce-ți oferă.

— Tovarășe Boiarov, telefonul ! interveni barmanul întrerupîndu-l.

— Da, imediat ! răspunse și, pentru că se ridicase de pe fotoliu, se întoarse spre Igor : Consătene, am glumit, nu iau tot ce-mi oferă viața. Ascultă : Zilele astea voi merge în Malesia și, dacă vrei, poți veni cu mine, te invit ! Sigur, drumurile nu sînt cine știe cum, o, sînt cele mai proaste din lume, dar autobuzele ajung pînă acolo. Mai departe vom merge pe jos, sau pe cai, cum îți convine. Da, dacă vrei, anunță-mă.

— Dar ce căutați acolo, domnule ?

— Cum adică, ce caut ? A, vezi, vezi, încă nu știi că șeful tău e născut în Malesia. Ei,

prietene, trebuie să vii cu mine, cu orice preț. Acolo te vei bucura de toate, ca să nu mai amintesc de locurile pe care le-ai îndrăgit : rîulețul, pădDuricea, bisericuța de deasupra satului și grădinile din care ai furat mere, cînd aveai patru ani ! spuse Boiarov.

— Domnule, la ce oră pleacă autobuzul ? Sau totuși să mergem cu mașina mea ? întrebă Igor.

— Mai bine cu autobuzul, dar să știi, o bună parte din drum vom merge pe jos. Ne vom interesa de autobuz în oraș, pentru că autobuzul spre Malesia nu circulă normal. De mult n-am mai fost pe acolo. De cînd mi-a murit soția, nu prea-mi vine să mai merg ; nu mă lasă sufletul. Acum trebuie să plec, să văd ce e cu via. Am vîndut casa de-acolo ca un prost, dar am o vie frumoasă, spuse și continuă : În ordine, consătene, ne vom interesa în oraș și, poate, vom pleca chiar săptămîna viitoare, pentru o zi-două.

Și Boiarov se grăbi încotro fusese chemat. Igor îl privi lung pe omul acela înalt, de aproape patruzeci de ani, tînăr la față, dar cam grăsuț. De data aceasta avea un costum albăstrui, o cravată roșie, se ținea demn și bățos, de parcă absolvise școala medie de hoteluri și restaurante. Soția lui murise acum trei ani, murise aici în oraș, dar Boiarov a dus-o în Malesia, în cavoul familiei. Frumos gest, gîndi Igor, a dus-o acolo : dar de ce merge atît de rar la mormîntul ei ?

Capitolul 10

RIDICÎNDU-SE din fotoliu, întîlni privirea Dafinei ; veselia ei îl făcu să zîmbească, apoi se îndreptă spre cameră. Ocolind hotelul pe la cealaltă intrare, de lîngă bucătărie, Igor îi întîlni pe bătrînii danezi care se întorceau din păduricea de pini, îi salută și iată-l în camera sa. Abia se întinsese pe pat gîndindu-se că ar fi mai bine să citească o carte, cînd cineva bătu la ușă. Nici nu apucase să spună «intră», că ușa se deschise și apăru Milița cu un platou în mînă.

— Numai tu nu ți-ai luat mîncarea din bucătărie, spuse camerista, și m-au rugat pe mine s-o aduc.

— Nu vrei să iei loc, domnișoară ? întrebă Igor. Te rog, ia loc puțin !

— Mulțumesc, dar mă așteaptă treburile, dimineața e tare mult de muncă spuse Milița și, după ce lăsă platoul, se îndreptă către ușă.

Igor se ridică și-i tăie drumul. Îi prinse mîna delicată, dar fata se trase iute înapoi, apoi se liniști cînd îi auzi, din nou, glasul rugător.

— Domnule, de ce mi-ai spus toate lucrurile acelea ? întrebă camerista.

— Tocmai pentru asta te rog să stai puțin. Sînt aici numai de cîteva zile și am făcut atîtea greșeli. Te rog să mă crezi, n-am vrut să te jignesc !

— Și atunci de ce m-ai chinuit atîta ?

— Domnișoară, aș îngenunchea la picioarele tale ca să mă ierți. Ascultă, am cam exagerat, știu, deși intențiile mele n-au fost rele. O, mi-e capul plin de povești patetice. Dar scuză-mă ! Viața m-a învățat să nu insult oamenii și eu mă străduiesc, de aceea te rog să mă ierți acum, din clipa asta să uiți totul, ca să am și eu sufletul împăcat.

— Și să știi, tăticul meu nu va suporta asemenea discuții, îl întrerupse camerista.

— O, drăguța mea, dar ai crezut că-i voi spune tatălui tău toate astea ? Dragă domnișoară, omul care s-a chinuit atît de mult, omul pe care fericirea l-a trădat cu fiecare pas, merită liniștea din cele două cămăruțe și din grădina cu lămîi și ficuși !

— Ei, acum nu îți bați joc din nou ?

— Nu, nu, să fiu afurisit, dar cum de nu înțelegi că te compătimesc din toată inima ? O, domnișoară dragă, și eu sînt fiu de emigrant, și pe mine mă doare trecutul. Domnișoară, nimic pe lumea asta mare nu mă poate ajuta ca sufletul tău curat să mă ierte ?

— Eh, dar asta ce mai este ? Nu vreau să se închine nimeni în fața mea. Îmi iubesc mama tare mult deși nu-i mai știu chipul ; s-a dus de foarte tînără și nu-mi amintesc nici de moartea ei, iar cu spusele tale m-ai cutremurat. Da, la tine totul este scuzabil, dar pe mine, vorbele acelea mă vor durea încă multă vreme. După cîte ziceai, înseamnă că tinerețea mea nu valorează nici două parale, dar, singur ai zis că tatăl meu, care-i atît de năpăstuit, nu merită căldura oamenilor.

— Domnişoară, dragă domnişoară, totul a ieşit pe dos, of, şi inima-mi va plesni de atîta durere. Îţi sărut mîinile pentru a mă ierta. Mă omoară simplul gînd la trecutul rănit, draga mea.

— Ţi-am spus să te ridici, te-am iertat, gata, sus ! Dar să ştii că tare mult m-au tulburat cuvintele tale, de aceea te rog ca, pe viitor, să te gîndeşti mai bine la ce spui. Poate se va schimba ceva şi în viaţa mea, crede-mă, dar totul e legat de suflet.

— Oh, cît de mult doresc să-l văd pe tatăl tău, spuse tînărul, şi să-i strîng mîinile chinuite.

— Domnule, să nu te surprindă ce-ţi spun, rosti fata după o clipă de gîndire :

— Ce anume ?

— Ascultă ! M-am gîndit la tot ce mi-ai spus şi ai dreptate. Sufletul şi inima pot rămîne pure numai dacă iubesc sincer şi dacă sînt pline de dragoste. Dar nu dragostea faţă de părinţi trebuie să umple inima unei fete. Am reuşit să înţeleg, şi acum îmi vine greu. Că inima fetei trebuie să fie încărcată de dragoste faţă de iubitul ei este în firea lucrurilor. Nu ? întrebă ea.

— Mă tem să nu dau greş din nou !

— Dar asta ce mai e ?

— Nici eu nu ştiu, domnişoară. De cînd am venit la *Duva* nu mai sînt sigur de nimic. Mi-am pierdut încrederea chiar şi în mine. Scuză-mă, nu vreau să te mai jignesc.

— Dar totul e clar ! Încă de acum vreo jumătate de an, deci înainte de întîlnirea noastră, simţeam cum începe să mocnească în mine un soi de repulsie faţă de tata, dar pînă în clipa de faţă n-am putut descoperi adevăratul motiv. Dumneata m-ai jignit dar m-ai şi ajutat, de aceea îţi mulţumesc sincer. Măicuţă dragă, de ce m-ai născut ? ! O să-mi crape capul. Nu, nu ! Îmi iubesc mult tatăl, domnule, dar uite că de vreo jumătate de an mă enervează ceva, nu-l mai pot suporta. Şi asta pentru că, de fapt, ştiam eu ceva, dar refuzam să cred.

— Acum să vorbim mai pe şleau, zise Igor. Eşti datoare să-i dai toată dragostea, şi te rog să-l iubeşti totdeauna, la fel de mult, pentru ca viaţa lui să fie cît mai lungă. Dar, domnişoară, dacă se petrece ceva cu tine, atunci gîndeşte-te bine. Ai dreptul la sentimentele pe care le are orice fată. Scuză-mă că sînt atît de îndrăzneţ. Cînd se uită cineva la trupul tău, ochii i se încarcă de plăcere şi, zău, ar fi păcat să se ducă dracului totul. Poporul nostru spune : «Fiecăruia-i vine rîndul să se îndrăgostească». Şi tînărul pe care-l vei îndrăgi şi care te va iubi în nopţile lungi, da, nu te ruşina, draga mea, ăsta-i adevărul, va fi dator să-l îndrăgească şi să-l respecte şi pe bătrînul tău tată.

— Te rog să mănînci, ţi se va răci mîncarea, îl întrerupse camerista. Ţi-am adus musaca de cartofi, tort, salată şi pîine.

— De ce nu vrei să mai vorbim despre dragoste ?

— E mai bine să nu deschidem rănile. Mănîncă !

— În ordine, Milița, voi mînca, deși astăzi nu meritam nimic, răspunse Igor și se așeză la masă. Te rog, să mîncăm împreună, altfel am să înghit cu noduri !

— Mulțumesc, răspunse Milița, am mîncat cu nea' Makale, că a fost pe la mine. Știi, astăzi nea' Makale era cam trist, mi s-a plîns de inimă și arăta cam palid. O, trebuie să-l cunoști mai îndeaproape, e atît de bun, ca pîinea caldă.

— Mă calcă pe nervi Makale ăsta, zise tînărul.

— Și acum, la revedere, trebuie să duc cearceafurile la spălat.

Capitolul 11

CE SĂ FAC astăzi ? se întrebă tînărul, după ce termină de mîncat. Era o vreme numai bună de dormit ; ploaia încă nu începuse. Lacul era pustiu ; numai guzele, acele păsări negre, loveau apa cu ciocul. Dar în sufletul lui nu mai încap taine. Guze ? Tînărul tresări. Ei da, sînt niște păsări rare. Igor se ridică, privi pe fereastră lacul, dar guzele dispăruseră ; își aduse aminte numai despre lucruri citite în cărți. Guzelor nu le place arșița. Îndată ce vine primăvara, și soarele începe să dogorească, păsările se retrag spre nord, în locuri cu bălți și lacuri

reci. Se întorc abia toamna. «Cît de romantice și de misterioase sînt, dar cît de puține supraviețuiesc, gîndi tînărul. Dacă aș vrea, aș putea oare să mă stabilesc aici, sau voi avea și eu soarta lor ?», se întrebă cu teamă. Printr-un miracol, ochii i se închiseră, nu-i mai era atît de frică ; îl cuprinse somnul și adormi.

Cînd se trezi și ieși afară, deasupra Albaniei, se zărea un loc însorit. Norii se risipiseră și apăruse soarele ca să dezmierde Podgradețul. Pe cer era un petec albastru prin care se strecurau razele care ajungeau pînă în această parte a lacului, în timp ce valurile alergau pe suprafața strălucitoare.

Tînărul ajunse la bancă, avu impresia că este puțin umedă, dar se așeză și deschise o carte pe care intenționase de mult s-o citească. În mîini ținea volumul *Părinți și copii* de Turgheniev, o carte nu prea actuală și și nu prea atrăgătoare, pe care n-o citise în engleză pentru că în Canada n-o găsise. Era o carte despre care se vorbea mult, dar iată că, pe drum reușise s-o cumpere tradusă chiar în limba maternă și din nou i se aprinse dorința de a o citi. Deschizînd-o, Igor se întoarse cu fața spre oraș. Stabilise cu Iulia ca astăzi să treacă împreună pe la bibliotecă și să împrumute cărți și manuscrise despre țara lalelelor, a vikingilor și a valsului. Ce s-o fi întîmplat cu Iulia — îi trecu prin cap, de ce n-o fi venit încă ?

Se aplecă din nou asupra cărții. Profesorul de psihologie, domnul Johns, originar din Irkusk, fusese cel care-i trezise lui Igor dragostea față de clasicii ruși. De mii de ori spusese că acest

roman al lui Turgheniev, deşi nu prea voluminos, a avut o influenţă hotărîtoare asupra vieţii spirituale a revoluţionarilor. «Hai să mă conving», îşi spuse tînărul şi, grăbit, îşi aruncă ochii pe prima pagină. Se opri imediat şi întoarse foaia, convins fiind că e mai bine să citească mai întîi prefaţa, scrisă de un cunoscut doctor în literatură. Prefaţa era scrisă frumos, sigur, cu dragoste faţă de opera marelui scriitor. Lui Igor îi plăcu foarte mult teoria despre conflictul generaţiilor.

Din prefaţă, Igor înţelese că ideea cărţii ar fi lupta între generaţiile tinere, cu avîntul lor de viaţă, şi generaţiile vechi, acum plafonate. De fapt e foarte clar : pe de o parte sînt fiii, pe de cealaltă părinţii. Dar, dacă la prima vedere părea a fi aşa, totuşi conflictul generaţiilor nu era ceva întîmplător. În carte e vorba şi despre părinţi şi despre copii, dar conflictul între ei nu are loc. Arkadi extinde şi duce înainte munca la ferma pe care a conceput-o şi ale cărei temelii le-a pus tatăl său, Nikolai Petrovici, iar Bazarov, cu experienţele sale pe broaşte, contribuie la dezvoltarea medicinei. Bătrînii din roman, în special Nikolai Petrovici, nu sînt nici pe departe îmbătrîniţi. Nikolai Petrovici este un om în toată puterea şi ar fi ridicol ca tinerii să-i ia locul pentru că, şi el, are idei tinereşti.

Dacă-i privim pe părinţi din punctul de vedere al zilei de azi, citi pe nerăsuflate Igor cu interes, în afara cadrelor istorice şi independent de relaţiile noastre cu lupta socială, în care personajele sînt vii, atunci ne vom da

seama, cu uşurinţă, că, în această carte, bătrînii au o serie de avantaje faţă de tineri. Conflictul generaţilor s-ar părea că îşi are rădăcinile în cugetarea lui Nikolai Petrovici care încearcă să explice esenţa conflictului lui Bazarov cu fratele său mai în vîrstă.

Pavel Petrovici :

«Ştii ce mi-am amintit, frate ?» Spuse : «Odată m-am certat cu măicuţa mea care-i atît de bună ; ea a strigat, n-a vrut să mă asculte... Apoi i-am spus că, mă rog, voi nu mai puteţi înţelege, că noi, mă rog, aparţinem a două generaţii diferite. Ea s-a supărat şi eu m-am gîndit : ce-i de făcut ? E amară găluşca dar trebuie s-o înghiţi. Acum e timpul nostru, iar urmaşii noştri, la rîndu-le, vor grăi : voi, mă rog, nu faceţi parte din generaţia noastră, înghiţiţi găluşca.»

Aşadar în roman nu există un conflict între generaţii. Sînt expuse conflicte la o dimensiune uriaşă, şi sînt tragice, după urmările pe care le au şi, pentru a fi bine înţelese, ar trebui mai întîi să se bage de seamă că nu e vorba de conflicte ale generaţiilor propriu-zise. Mult mai serioasă e problema fondului de clasă al acestor conflicte. Dacă ne luăm după această părere, în roman se ciocnesc două pături, două clase ale societăţii ruseşti : Pavel Petrovici, aristocratul şi Bazarov, intelectualul.

O vreme Igor citi fără prea mare interes ; guzele cu gîturile lor cenuşii îi distrăgeau atenţia. Soarele se ascunsese, de acum, după Podgradeţ ; ziua era pe sfîrşite. Se gîndi iarăşi la roman şi înţelese că este vorba despre nişte

caractere puternice care nu dau înapoi în fața nimănui și nimic nu le schimbă firea neîmblînzită.

Atunci Igor se întrebă : «Ce este toată bazaconia asta ?» Așadar generațiile nu se vor ciocni între ele ; dar cînd își vor pierde dorința de viață ? «Dar eu ?», se întrebă deodată, «eu cui îi aparțin ? Oare în mine nu se ascunde cumva un Don Quijote ? De ce am venit aici ? Ce urmărește din parte-mi Boiarov, un conflict al generațiilor ?» Negăsind răspuns la întrebare se întoarse la carte. Recomandarea romanului era întemeiată, ar merita să-i dedice o zi anume pentru a fi citit pînă la capăt, dar asta pentru *copii*, nu pentru *părinți*.

Atunci, în spatele lui se auziră pași.

— Hei, salut ! strigă Iulia, foarte bucuroasă.

— Salut ! îi răspunse sobru Igor.

Ochii Iuliei exprimau fericirea, buzele-i erau umede. Il întrebă pe Igor cum și-a petrecut ziua, fără să aștepte vreun răspuns. Capul încă-i mai era plin de cele discutate cu directorul și managerul olandez. Începu să povestească despre excursie, iar tînărul îi spuse doar că-i dorește succes. Farmecul managerului olandez, care se plimbase pe lac doar ca vizitator, pentru a se convinge cu ochii lui de calitatea serviciilor hotelului, de frumusețea locului de agrement și de avantajele prețurilor, produsese asupra Iuliei o impresie deosebită. Spuse :

— Cînd va fi convins, va semna contractul.

Dar managerul se convinsese deja și semnase contractul chiar în timpul mesei, la restaurant.

Așa că la *Duva* vor veni mii de turiști încă din a doua jumătate a lunii mai.

— Directorul se topea de plăcere, spuse Iulia. Este unul din cele mai mari succese, iar sezonul turistic va începe mai devreme. Numai blestemata asta de ploaie nu înceta. Directorul s-a enervat, continuă Iulia, și se tot uita spre cer. În final totul a ieșit cum trebuie, domnul olandez se amețise și în mașină a fredonat niște cîntece cam ciudate.

Iulia terminase, astfel că Igor o întrebă :

— Pe mine de ce nu m-ai anunțat ?

Fata zîmbi, își încrucișă mîinile și-i povesti cum a fost. Ea a vrut să meargă și Igor în excursie, directorul fusese de acord, dar cînd l-au întrebat pe manager, acesta spusese : «E suficient să fie numai *missis*». Așa a și fost.

— Munca ghidului poate fi lucrul dracului dacă se face fără tragere de inimă, începu Iulia, ghidul trebuie să zîmbească fiecăruia, să răspundă, la orice întrebare a oaspetelui, să fie amabil și drăguț, să știe ce să vorbească. Dacă grupul de oaspeți vede cetatea lui Samuil, ghidul, fie că vrea sau nu, trebuie să-i spună istoria cetății. Exact, ca în romane ; numeroase biserici din oraș ascund multe taine ; ghidul trebuie să le știe măcar pe cele care sînt legate de literatura slavă. Igor, eu n-am să dorm în noaptea asta, trebuie să învăț ceva despre biserici, încheie Iulia.

— Da, e un lucru înțelept. Ai cărți ?

— Am cumpărat ceva în oraș. Se vînd în fața unei galerii. Le-a plătit managerul.

La auzul acestor cuvinte îl cuprinse ciuda, ceva asemănător geloziei, dar se liniști repede. Tăcu. Înghiți în sec, în timp ce fata spunea că *Duva* va organiza nişte excursii cum numai în vis poţi spera : cina va fi luată pe vapoarele care vor pluti pe lac, se vor improviza mese la iarbă verde la Sveti Naum. În zilele acelea şi ghizii vor fi trataţi ca oaspeţi.

— Domnişoară, se îmbună Igor, cum mai stăm cu morala ?

— Care morală ?

— Deci nu a fost nimic ?

— Igor, sînt nişte domni fini, ce-ţi trece prin cap ! Cu morala ? Păi lor le plac zîmbetele deschise şi amicale. Nimic deosebit ! O, da, domnul m-a sărutat pe amîndoi obrajii, uite aici ! arăta ea cu degetul.

S-au despărţit repede.

În zilele următoare, Igor mai avu două întîlniri neplăcute cu Boiarov. Într-o după-amiază, cînd toţi picau de oboseală, a venit şeful, vizibil prost dispus.

— Hotelul ăsta trebuie salvat, altfel se duce de rîpă. Mă rog, unde este responsabilitatea şi grija, unde e conştiinţa ? Nici un maistru nu se ocupă de instalaţii şi doar pentru asta îi plătim ; canalizarea e stricată, multe robinete nu funcţionează. Aţi văzut cîte plăcuţe italieneşti au căzut de pe faţadă ? Peste noapte ! Aerul mai miroase a iarnă şi am şi oprit încălzirea. Să-i mulţumim lui Dumnezeu că încă nu i-am pierdut pe cei zece oaspeţi. Consătene, modul ăsta de lucru ne duce sigur la pieire. Şi nu o pieire oarecare, ci de-a dreptul o catastrofă materială. Ei, cine va plăti milioanele luate pe credit ? strigă Boiarov revoltat şi furios.

— Domnule, puneţi oamenii la treabă. Maistrul să repare instalaţia ; pentru canalizare sînt necesare sîrme bune şi mîini harnice. Iar paznicul de la parcare de ce nu are grijă de faţadă ? întrebă Igor cu acelaşi ton.

— Eh, mai întrebi de ce ! Nu ştii că maistrul şi directorul sînt prieteni, şi cel care trebuie să aibă grije de canalizare este nepotul lui ? E, nu ştii că sînt legaţi ca un clan ? Păi, sigur, nu ştii că Makale este fratele soţiei directorului ! O, naivul meu consătean, mai tîrziu vei înţelege că aici este necesară o reorganizare, încheie şeful.

— Aş vrea să vă întreb, i-o întoarse calm tînărul, de ce nu-i spuneţi directorului în faţă, toate astea ? El nu e îngrijorat de viitorul acestui hotel ? Şi, mă rog, ce înţelegeţi prin reorganizare ?

— Ei, în faţă, făcu a lehamite Boiarov, în faţă, nu, şi pe urmă să-mi dea cu piciorul ? Lisiţa are o fire scîrboasă şi nu suportă critica.

— Am impresia că ar accepta o critică obiectivă. Orice partizan are un caracter sănătos. Şi de ce-mi spuneţi mie toate astea !

— Păi, consătene, dacă ne-am uni, am fi mai puternici. Dumneata, Iulia şi cu mine, am fi miezul. Am face reorganizarea cît ai clipi din ochi !

— Domnule, pe dumneavoastră vă interesează numai cariera ? i-o reteză scurt tînărul.

Vă sfătuiesc să nu vă jucați prea mult cu numele fetei.

— Vezi, vezi, amenințarea ! Iulia este matură și deșteaptă, sper că e cu mult mai inteligentă decît tine. Nu-mi pasă de carieră, ți-am spus-o de nu știu cîte ori, îmi bat capul pentru binele acestui hotel ! răcni Boiarov.

— Atunci lăsați-ne să vedem lucrurile cu ochii noștri, încheie împăciuitor Igor.

— Asta e cu totul altceva, răspunse Boiarov ieșind, e mai înțelept.

A doua întîlnire s-a petrecut pe plajă. Tînărul tocmai își băuse cafeaua cu lapte și coborîse pe plajă ca să nu fie tulburat de ceilalți. Privirea îi era îndreptată spre Albania, da, cu siguranță, se gîndea la familia sa din Canada. Peste munții înzăpeziți de deasupra Podgradețului, se mîngîia singur, se ajunge la mare, iar pe mare, pînă la părinții săi. Ce-or fi făcînd ei acolo ? Probabil că bătrînul negustor plecase la prăvălie să-și aștepte mușterii, iar mama, acasă, ștergea praful de pe fotografii, plîngînd din cînd în cînd. Sper că nu sînt bolnavi, că nu i-au ajuns reumatismele.

În clipa aceea apăru Boiarov, calm și ironic, într-o dispoziție de zile mari.

— Ceilalți spun că te-a apucat tristețea, dar eu știu ce ai, spuse șeful.

— Știți cumva să citiți în stele ? îl întrebă tînărul.

— În stele nu, dar pe fața ta, da ! Ai un chip ca un televizor, pe care se vede o mare bucurie. Ești un om fericit, încheie Boiarov.

— De ce credeți asta, domnule ? *Well*, asta e o provocare !

— Ești fericit, consătene, îi ești drag directorului. A trecut atîta timp de cînd ai venit și nu faci nimic. Oricui i-ar place, sigur, oricine s-ar înmuia și ar fi fericit, spuse Boiarov.

— Mie, șeful trebuie să-mi dea de lucru, îl întrerupse Igor.

— Nu, nu, te pregătesc gratis pentru o operă măreață. Ca șef pot să-ți dau și ordine, dar ai o fire care nu prea-i merge omului la inimă. Consătene, acționezi ca un ins lipsit de un ideal.

— O, doamne ! Și idealul ar consta în schimbarea directorului ?

— De-o sută de ori ți-am spus că nu e vorba de schimbarea directorului. Înlăturarea lui trebuie să meargă pe o cale normală ; el are merite în fața poporului. Ascultă-mă bine, consătene. Boiarov se apropie de Igor și-i șopti la ureche : numai noi putem schimba situația, venind cu un suflu nou și astfel vom avea succese mai mari. Uite, directorul nostru este plin pînă peste cap de obligații, zeci de rude în jurul lui, dileme morale, senilitatea, și dacă vreți e și neputincios. Și elanul omenesc are o limită !

În clipa aceea se auzi un glas bărbătesc, venind din grădina hotelului, care-l chema pe Boiarov la o discuție cu directorul. Făcu semn cu mîna că a auzit și va veni. Se mai întoarse odată spre Igor :

— Vezi, consătene, Lisița se comportă ca un adevărat patron. Vino aici, du-te dincolo, de parcă am fi niște lucruri în mîinile lui. Pe de

altă parte, hotelul începe să decadă, sub ochii noștri, chiar din al doilea an. De fapt directorul a cam fost sfătuit să iasă la pensie, dar degeaba vorbești unui surd. Vrea omul să fie un factor în societate, chiar dacă timpul l-a depășit. Ți-am spus eu o dată, s-a dus vremea partizanilor. Plec să discut cu el ; dar mai gîndește-te puțin, poate o să-ți vină mintea la cap ! încheie Boiarov și începu să urce dealul.

— Domnule, chiar dacă mă voi gîndi, nu cred că veți fi mai bun decît el nici cu un fir de praf. *Well*, în afară de asta, îl prețuiesc pe omul acela, fiindcă a luptat pentru patrie cînd a fost cu adevărat greu, se grăbi tînărul.

— Oho, te mustră conștiința din cauza tatălui tău, se întoarse Boiarov. Consătene, nici o fire tînără și clocotitoare nu gîndește ca tine. Compromisuri, abateri, respectul pentru cei mai în vîrstă, respectul pentru eroi, compătimire, dă-le dracului, nu poți fi mai original ?

Discuția se întrerupse aici. Tînărul mai aruncă un pumn de pietriș în apă cu gîndul de a asculta cum se t.ezește pe lac muzica sferelor, apoi se îndreptă spre grădină. Acolo o întîlni pe Milița și o întrebă cum se mai simte tatăl ei.

— Cum să se simtă, răspunse camerista, i se apropie sfîrșitul. În fiecare dimineață îl găsesc cu capul vîrît în pernă ; se uită necăjit la sîngele pe care-l scuipă. Îl văd în fiecare sîmbătă și duminecă, dar știu că plînge și se roagă ca să-l ia Dumnezeu cît mai repede.

— Stai mai mult lîngă el, o sfătui Igor, du-te în fiecare seară, dacă-i este atît de rău. Foarte

ciudat, și eu am impresia că bătrînii mei sînt bolnavi, iar fiul lor nu-i lîngă ei să-i poată ajuta.

— Igor, ți s-a întîmplat ceva ? întrebă camerista.

— Nu, de ce ?

— Atunci, de unde atîta tristețe în glas ? se miră Milița.

Capitolul 12

PRIMA LUNĂ a trecut repede. Soarele de aprilie devenise mai cald, aducînd pescarii pe lac. Într-o dimineață tînărul ieși mai devreme și se așeză pe bancă. Podgradețul era scăldat de razele soarelui care se strecurau printre norii albi, iar munții de deasupra încă mai aveau vîrfurile acoperite cu zăpadă. Lacul era liniștit : vreo zece bărci cu pescari, la o distanță destul de mare, ca să nu se stînjenească unii pe ceilalți. Pescarii își făceau meseria în tăcere ; numai o barcă venită din satele învecinate făcuse o oarecare zarvă. Omul care o conducea cînta un vechi cîntec lacustru.

Frumoasa zi aduse în ochii lui Igor o senzație neobișnuită, și bucurie și melancolie, o senzație care cuprinde numai o inimă neliniștită. Se întoarse spre partea de unde veneau zgomotele și văzu grădinile înflorite. Copacii se unduiau

la adierea vîntului, un vînt cald, cum nu se mai află în altă parte. În jurul băncii crescuse iarba ; înfloriseră primele flori printre pini. Plaja era uscată, muncitorii o pregăteau pentru sezon.

Boiarov se plimba pe scări împreună cu barmanul şi cu două chelneriţe şi discutau aprins despre moartea cuiva din oraş. Cînd se apropiară de Igor, şeful se opri şi începu să vorbească gesticulînd.

Capitolul 13

— ŞI ACUM mai există în partea veche a oraşului căsuţa, cu temelia înfiptă în malul lacului. Bătrînul care locuia acolo nici nu era chiar atît de bătrîn, cumpărase casa de la un turc, cu bani puţini, pentru că turcul se grăbea să plece la Ankara. Şi uite, astfel şi-a întemeiat o gospodărie, mică, acolo, trei palme de pămînt şi, cît e ziua de lungă, şedea şi pescuia. Nu era prea mare bucuria, departe de el lucrul ăsta ; pescuia atît cît îi trebuia lui, adică pentru o masă bună. Aşa, numai că într-o zi, acum doi ani, s-a îmbolnăvit de plămîni şi a plecat să caute un doctor. S-a dus anevoie pînă la ambulanţă, acolo l-au consultat şi i-au dat medicamente, apoi l-au trimis acasă. Dar să vezi lucrul dracului : bătrînul nu s-a întors singur. Doctorului i-a fost teamă să nu i se întîmple omului ceva pe drum, astfel că l-a rugat pe un infirmier să-l însoţească pînă acasă. Infirmierul, bun ca pîinea caldă, tînăr şi grăsuliu, era dintr-un sat din Iablaniţa. Îl sprijini de braţ pe bătrîn şi-l însoţi prieteneşte pînă acasă. Pe drum se interesă de toate. Astfel află că bătrînul e singur pe lume, că trăieşte într-o căsuţă cu două camere şi are o curte de trei palme, şi toate acestea i le povesti soţiei sale. Dracu' îl împinse să-şi trimită nevasta la bătrîn. Într-o zi îi spălă aşternutul, îi făcu o curăţenie straşnică, mătură curtea şi-i găti pentru trei zile. După două săptămîni femeia veni iar la bătrîn, îi aranjă casa, iar peste alte două săptămîni atîrnă perdele albe la fereastră. În dimineaţa următoare, cînd bătrînul abia îşi aruncase undiţa în lac, infirmierul ieşi din casă să meargă la slujbă, iar femeia întinsese sfoara ca să usuce cearceafurile albe, proaspăt spălate. Bătrînul zîmbi în barbă, şmechereşte, şi abia spre seară se întoarse acasă. Şi totul a fost în perfectă ordine pînă în primăvara asta. Numai că bătrînul nu mai putea să stea pe scaunul său din curte. I se poruncise să stea pe o piatră, în ogradă, căci curtea era plină de cearceafuri şi de halate albe. Femeia fusese plătită de ambulanţă să spele tot ce era murdar. Dracul s-o ia, bine că spală, dar de ce să-l otrăvească pe bătrîn ? Da, da, chiar aşa, l-a otrăvit pe bătrîn. I-a picurat otravă în ciorba de peşte şi aşa i-a dus-o în cămăruţă. În oraşul ăsta cu

greu găsești un acoperiș deasupra capului, dar afurisita asta de spălătoreasă s-a descurcat foarte ușor. Și să fi văzut cum mai plîngea la înmormîntarea lui !? Isterie, frate !

— Și autoritățile ? întrebă barmanul.

— Crimă perfectă ! Miliția și-a luat mîinile deja, căci femeia a știut să se prefacă foarte bine. Și, zilnic, mormîntul bătrînului este plin cu flori.

— Iscusită femeie, zise barmanul.

Aici Boiarov se opri, îl zări pe Igor și i se adresă cu afecțiune :

— Și promisiunea ta, consătene ?

— Ce fel de promisiune ? se fîstîci tînărul.

— Oare să fi uitat atît de repede ? Nu trebuia să mă anunți cînd mergem în Malesia ? Sau poate ai renunțat ? Haide, recunoaște, acum te temi de ținutul natal ! Oricum, pentru a merge acolo nu sînt necesare niște pregătiri speciale, numai puțină bunăvoință și curaj. Eu plec chiar azi după-amiază ! încheie Boiarov.

— O, ce grozav ! Domnule, ard de dorința de a vă însoți. Dar, dumneavoastră plecați chiar astăzi, și eu tocmai astăzi nu sînt liber.

— Cum adică, nu ești liber ?

— E, uite așa, m-au obligat să-i însoțesc pe bătrînii danezi. Știți că vacanța lor e aproape pe sfîrșite. Mîine vor pleca.

— Bătrîni blestemați, izbucni Boiarov. Da, mi-aduc aminte că i-au spus directorului că vor să viziteze cetatea și niște biserici vechi. Și asta trebuie să se întîmple tocmai astăzi ! Să

fim sănătoși, fîrtate, vom merge altădată ! încheie el.

— Domnule, n-ați putea amîna totuși plecarea ?

— Și dacă aș vrea, tot n-aș putea. E vorba de vița de vie ; acum trebuie tăiată, și viile își au timpul lor, fîrtate. Dar îți promit, cînd vom avea mai puțină treabă, la toamnă, vom merge împreună.

— Ehe, cît mai e pînă la toamnă ! Acum ar fi cel mai bine, domnule, dar babalîcii ăștia de danezi ! Și presimt că dacă nu merg acum, n-am să mai merg niciodată. N-am să mai văd Malesia !

— Ce-i cu presimțirea asta, fîrtate ? Tot hotelul *Duva* s-a ticsit cu astfel de presimțiri !?

— Spuneți-mi pădupicea, bisericuța, toate sînt la locul lor, da ? întrebă Igor tulburat.

— Rîulețul curge, pădurea crește ! De bisericuță nu știu, am auzit de la alții că s-a dărîmat. Dar Malesia e fără de moarte, așa să știi ! Și totuși, ca să nu te mint, mulți au părăsit-o, unii s-au dus peste ocean, alții în stînga, alții în dreapta. Totuși pădupicea crește și crește, a acoperit potecile pe care altădată mergeau caprele, pîrîiașul susură în fața bisericii. Asta e deci la noi în sat ; ce-o fi în altele nu știu. La toamnă o să vezi cu ochii tăi, fîrtate ! Ei, și acum la revedere ! Uite-o pe Iulia, încheie Boiarov apropiindu-se de barmanul și de chelnerițele care-l așteptau.

— Noroc ! strigă Iulia ca de obicei.

Capitolul 14

ERA ÎMBRĂCATĂ sport. Avea părul dat după urechi, iar pe frunte adunat într-o coafură delicată ; chipul frumos și diafan aducea prospețime și bună dispoziție. Purta o bluză de lînă împletită, portocalie, și o fustă din piele de căprioară. Pășea ca o ciută prin pădure, avea un zîmbet tulburat. Igor o privea pierdut.

— Hai să mergem ! îi propuse ea veselă.

— Unde, domnișoară ?, întrebă tînărul.

— Cum unde ? Sus te așteaptă bătrînii danezi, sînt foarte nerăbdători. Hai, ridică-te !

— Iulia, aș vrea să-ți spun ceva ce mă chinuie încă din prima zi, spuse Igor privind spre rîu.

— Ce-ți veni acum ? Hai, ridică-te, nu trebuie să-i enervăm pe oaspeți. O să-mi spui altădată ! Acum ne așteaptă sus. Li s-a promis că vor vizita Sveti Naum, încheie Iulia.

— Domnișoară, dacă nu vrei, nu trebuie să rămîi, se retrase Igor trist.

— Doamne, doamne, asta e cea mai puternică armă. Dacă nu vrei, nu trebuie, dacă vrei, trebuie, dar cînd colo, mă tragi de mînă. E, în ordine, m-am așezat, ascult, dar mai repede, zise Iulia.

— Iulia, începu tînărul, aplecîndu-și ușor capul, poate că tu ești o adevărată Iulia, dar asta nu înseamnă că eu sînt Romeo. Dar, iartă-mă draga mea, dacă nopțile au devenit foarte lungi și nu mai pot fără tine.

— Igor, ce-ți trece prin cap ? Doamne, dar nu ești deloc romantic ! Sînt de acord să-ți exprimi sentimentele de-a dreptul, dar Dumnezeule mare, nu chiar atît de obraznic !

— Da, domnișoară, nu pot să-ți promit nici o bucățică de rai, dar, iartă-mă, ard de dorința de a te îmbrățișa și a-mi împlini visul. Tu rîzi, spui că dragostea pe care ți-o ofer este egală cu zero, că dragostea fără romantism, spui...

— Încerci să mă intimidezi, îl întrerupse Iulia, ai văzut că sînt nepregătită și tulburată. Uite de ce-mi arde mie acum : oaspeții sînt sus, deja nervoși, la revedere ! spuse depărtîndu-se cu pași repezi. De ce te amăgești cu mine ? îl întrebă de pe colină.

Igor o urmări o vreme, își mușcă buzele, și pe față îi apăru o grimasă. În aceeași clipă privirea îi fu atrasă de barca grănicerilor care se întorceau din oraș spre graniță. Cei doi din barcă se grăbeau, așa că nu-l observară.

Capitolul 15

BĂTRÎNII DANEZI erau neliniștiți, dar acceptară înțelegători scuzele lui Igor. Îi spuseră că vor merge cu mașina lor, pentru că așa e mai bine. Fața li se destinse complet cînd intrară în mașina de care erau tare mîndri ; abia atunci au fost siguri că vor vizita cetatea. Cînd

Igor ieşi din parking, ochii i se opriră asupra lui Makale care mătura asfaltul. Acesta îi zîmbi fără motiv, dar tînărul se supără. Vru să-i strige ceva în legătură cu Miliţa, fiindcă iar îl cuprinsese acea presimţire, de neînlăturat. Într-un fel sau altul, totul ieşise bine şi maşina trecu, de parcă ar fi fost un zmeu. O luă prin pădurea de pini şi prin grădină, ieşi pe poartă şi iat-o pe drumul principal. Bătrînii danezi discutară ceva în limba lor, şi abia pe urmă se întoarseră către Igor :

— Aveţi dreptate, doamnă ! îi răspunse Igor, pomii aceia înfloriţi sînt pruni. Din fructele lor se face şliboviţă, compot, dulceaţă, dar şi mai bune sînt dacă le mănînci crude.

Şoseaua era plină de flori albe de prun, scuturate de vînt şi de ploaie. Bătrînii danezi priveau entuziasmaţi cîmpul, cînd pe dreapta, cînd pe stînga ; privirea li se oprea asupra rarilor grădinari care stropeau puieţii. Departe, în faţa lor, zăriră o femeie îmbrăcată în veşminte albe, cu motive folclorice ; striga la măgar, explicînd ceva. Danezii, neînţelegînd prea bine despre ce este vorba, se întoarseră spre Igor, care le spuse :

— Măgarii, doamnă, sînt măgari !

Danezii nu s-au arătat prea mulţumiţi de răspuns. Unul dintre ei, cel palid, cu părul gălbejit, ridică mîna în semn de neînţelegere, de unde tînărul trase concluzia că nu-l pricepuseră cum trebuia. Mult timp bătrînii tăcură cu buzele strînse, puţin întristaţi. Maşina intră în oraş, străbătu tîrguşorul plin de platani şi abia atunci Igor îşi aminti de cearta pe care o avusese cu camerista. «Da», se gîndi el, «aici vine tatăl ei. Dar unde o fi oare grădina lui cu lămîi şi cu ficuşi ?» Intraseră deja în partea veche a oraşului, o luară la stînga de mai multe ori şi iată-i la piatra de la poarta cetăţii. Acolo mai erau cîteva automobile din oraş ; oamenii nu-i luară în seamă. Bătrînii se luminară deodată, vorbeau cu înflăcărare, dar cel mai mult îi pasiona priveliştea lacului «Într-adevăr», gîndi tînărul, «de aici se vede toată frumuseţea lacului ; deştepţi au fost preoţii ăia bătrîni, care au trăit pe ţărmul ăsta.»

Bătrînii danezi sorbeau cuvintele lui Igor de parcă erau nişte şcolari. Tînărul se ruşină puţin fiindcă nu cunoştea istoria acestui mal ca un adevărat profesor, ci, ca oricare alt oaspete. Ştia doar ceea ce mai ţinea minte din cărţi. Îi invită să privească o bazilică din perioada creştinismului timpuriu, care fusese descoperită de puţină vreme ; le arătă mozaicurile cu porumbei, cu potîrnichi şi un rîu oarecare. Intrară în pădure, şi cînd ieşiră se şi aflau în faţa bisericii Sveti Pantelimon, astfel că Igor le spuse istoria ei pe scurt. Bătrînii dădură din umeri a mirare cînd auziră că, exact aici, la sfîrşitul secolului al noulea şi la începutul secolului al zecelea, Sfîntul Climent pusese temelia unei universităţi cu trei mii de studenţi ; dar îşi dădu seama că danezii ştiau destule lucruri despre Sfîntul Climent. Prin uşa de la intrare văzură mormîntul Sfîntului Climent înconjurat de linişte şi de frescele de pe pereţi, apoi rostiră :

— Uimitor !

Ajunseră lîngă o fîntînă ciudată, cu apă stătută, iar Igor le spuse că pe vremuri credincioşii aruncau în ea uleiul cu care preoţii aprindeau candelele şi lumînările.

— Turcii au cam batjocorit biserica asta, continuă tînărul, au transformat-o în geamie şi o vreme cam asta a fost, cupola a căzut, şi din pricina ploii s-a dărîmat.

Atunci bătrînii se priviră unul pe altul dîndu-şi importanţă :

— Dumnezeu nu permite ofensarea sfinţilor, ca şi cum ar fi crezut ceea ce spuneau, apoi porniră după Igor care, deja, cobora treptele spre pădurice.

Avuseseră noroc de o zi frumoasă, soarele mîngîiase obrazul bătrînilor care se întorceau ca nişte noi născuţi. Soarta lui Samuil îi întristă puţin, dar se binedispuseră de îndată ce auziră cît de mare fusese imperiul pe care-l stăpînise.

Au sosit şi potîrnichile, se bucură Igor privind păsările care zburau prin pădure. Apoi le spuse danezilor legenda lui Geladin-bei şi a soţiei nelegitime, Taşula, poveste de la jumătatea secolului trecut. Beiul avea o soţie legitimă, o intelectuală, Sabihanuma, dar se îndrăgostise de grecoaica Taşula ; sărmana roabă, dată în dar, creştea ca o floare frumoasă. Bătrînii danezi au fost tulburaţi cînd auziră despre incendiul casei ; Igor le vorbi despre dragoste, pasiune, credinţă, despre paşa Ali Ianinski.

Văzuseră zidurile şi tocmai ajunseseră la apeductul construit cu ajutorul împăratului

Alexandru, cînd unul dintre danezi scoase din buzunar doi dolari şi-i dădu ghidului. Acesta se simţi încurcat, le înapoie banii, dar bătrînul îl rugă să nu facă una ca asta. Amîndoi erau mulţumiţi şi zîmbitori ; celălalt spuse :

— Scuzaţi nişte bătrîni ignoranţi, domnule !

Igor se înroşi, puse banii în buzunar şi deschise portiera automobilului. Tocmai se întorceau, cînd, unul dintre bătrîni, zise ceva ; celălalt se revoltă şi iar i se adresară tînărului.

— Aveţi dreptate ; răspunse tînărul, aceasta e fabrica.

Ajunseră iute la hotel ; bătrînii intrară, dar Igor intenţiona să se întîlnească iar cu Makale. Îl căută la cele două intrări ale clădirii, coborî în pădurice, dar paznicul nicăieri, parcă intrase în pămînt. Tînărul ardea de dorinţa de a-l întîlni, de a-l dojeni şi chiar de a-l ameninţa, dacă va fi nevoie. «Trebuie să-l găsesc», îşi spuse, apoi intră în foaier şi ieşi din nou în grădină. «Ah, Makale ăsta o să-mi pecetluiască soarta», gîndi el nemulţumit. Dar de unde această repulsie faţă de paznic ?

Capitolul 16

INTRĂ LA RECEPŢIE cu intenţia de a întreba de el, dar renunţă repede pentru că acolo era directorul. Purta ochelari de vedere şi

aranja niște cartele. Se bucură sincer de apariția lui Igor și-l întrebă :

— Cum a fost cu bătrînii ?

Tînărul îi spuse că bătrînii din Danemarca sînt oameni cu purtări alese, pașnici și sentimentali, dar directorul adăugă că toți bătrînii din țara aceea sînt simpatici și cumsecade. Se mai uită puțin prin cartele, apoi își scoase ochelarii și spuse :

— Fiule, noi încă n-am discutat ca niște oameni adevărați. Mă rog, iertare, asta ar fi ca și cum n-aș fi avut timp pentru dumneavoastră pînă acum. Ieri tocmai pornisem să vă chem, cînd m-au asaltat niște funcționari din oraș. Vă rog, poftiți chiar acum la mine ! propuse el.

— Dar Makale unde e, domnule ? întrebă pe neașteptate Igor.

— Vă referiți la paznic ? O, eu l-am trimis să-mi spele mașina. De atîtea ploi, mă rog, mi s-a făcut mașina ca dracu. Aveți ceva cu Makale ?

— Nu, întreb și eu domnule, răspunse tînărul.

— Să mergem la mine, fiule ! zise Lisița și porniră.

Biroul său era din mahon și cu tapete care-ți aminteau de cînepă. Perdelele de la ferestre erau trase, iar înăuntru lumina o lustră. Podeaua era acoperită cu o tapiserie roșie, iar biroul și cele trei fotolii aveau culoarea vișinei putrede. Roșul domina. Directorul recunoscu singur că roșul este slăbiciunea lui. Vitrina era plină de stegulețe din diferite țări, dar tot acolo era și statueta unui maharajah, de asemenea de

culoare roșie, care, în plus, mai avea două-trei linii galbene. Maharajahul era astfel așezat încît să facă reverențe tuturor oaspeților. Directorul își puse iar ochelarii, căută ceva în sertarele biroului și, pentru că nu găsi, se așeză pe un fotoliu în fața tînărului.

— E, ascultați-mă, mă rog, începu directorul, îmi pare foarte bine că ați venit la noi. Din recomandarea pe care o aveți se vede că sînteți foarte cult, un tînăr inteligent. Știți, mă rog, fratele meu v-a recomandat, spuse directorul și făcu o mică pauză.

— Consulul e fratele dumneavoastră, domnule ? se miră Igor.

— Fratele cel mai mare, mă rog. Pe cît e de fericit, pe atîta e și de nefericit în viața de familie. Da, ce vă mai spun, dumneavoastră, precis, știți despre tragedia fiului său. Așa e, mă rog, cel care a murit de cancer. Și păcătoasa asta de viață nici nu i-a mai dat alt copil. La mine, fiule, copiii ca pleava ; cinci băieți și o fată, numai să-i vedeți. N-ați vrea să poftiți o dată la masă ? zise deodată directorul.

— Cu plăcere, domnule, o să vă fac o scurtă vizită, răspunse tînărul.

— Și la masă, sublinie directorul, numai să vedeți cum gătește soția mea. Vă spun, toți se vor bucura.

Igor se uită puțin rușinat ; atîta căldură omenească îl emoționă plăcut. Risto se așeză iar, trase sertarele, își scoase ochelarii pentru o clipă și din nou și-i puse, între timp mai răspunse și la un telefon primit din oraș. În sfîrșit se așeză la birou. Tînărul își ținea mîinile

încrucișate și aștepta, ascuzîndu-și bucuria. Toată atmosfera îi părea nesuferită, dar privea cu nerușinare în ochii directorului.

— Am vrut să vă atrag atenția, fiule, că aveți un serviciu periculos. V-am spus, mă rog, cît de bine îmi pare că ați venit la noi, ceea ce înseamnă că vreau să rămîneți cît mai mult la noi, începu directorul cu căldură părintească. Dar aici, mă rog, pericolul care vă pîndește e legat de morală.

— Nu vă înțeleg, domnule, e vorba de morala oaspeților sau de a mea ?, sări Igor.

— Și de una și de alta, spuse directorul, căci, mă rog, morala noastră se adaptează după oaspeți. Ce să facem, dacă trăim de pe urma lor, devizele sînt necesare țării precum pîinea le e necesară muncitorilor. Mă rog, uite ce hoteluri frumoase am ridicat pentru devize ! Fiule, trebuie să mă înțelegeți, eu sînt unul dintre luptătorii de frunte și, în ceea ce privește morala, sînt cunoscute principiile tuturor luptătorilor de frunte.

— Domnule, asta n-o să fie prea greu, îl liniști tînărul.

— Cine știe, fiule, continuă directorul, pentru Milița, camerista, a fost foarte greu. Mi-e neplăcut să spun, vedeți ea e o fată drăguță și modestă, dar n-aș vrea să mi se mai repete scandalul de anul trecut. V-am explicat ceva din ceea ce a fost, mă rog, dar am omis esențialul. O să vă spun acum, mă rog, pentru învățătură. Cînd a lucrat în locul dumitale, sigur că a condus oaspeții în excursii și a avut succes. Bătrînii erau entuziasmați, se uitau la ea ca la

un înger. Dar un *monsieur* din Marsilia, mă rog, căruia nu-i ardea nici de excursii, nici de lac, pentru că și la el acasă avea marea, ci numai de aventuri, s-a lipit de fată, mă rog, și a început s-o scoată în particular. Totul era în regulă ; acest monsieur mi-a cerut voie și eu am fost de acord, dar dumneavoastră ați văzut-o pe Milița, frumusețea ei îi ademenește pe toți. Așa și cu papițoiul ăsta din Franța, a vrut s-o sărute de față cu oamenii, uite aici în fața hotelului. Și, mă rog, ce s-a întîmplat ? O tragedie, fiule ! Milița s-a ridicat furioasă ca o tigroaică și i-a tras o palmă zdravănă, așa muntenește, în public, mă rog, încheie directorul.

Tînărul zîmbi, ceva îi plăcuse din ceea ce povestise directorul. Îl făcu și pe luptătorul de frunte să zîmbească, pentru că după un an, gestul cameristei nu i se mai părea atît de tragic.

— Nostim, mă rog, zîmbi bucuros Risto, dar dacă ați ști ce mi-a făcut franțuzul cel ferchezuit ! Ei, asta se numește ghinion, fiule ! A venit monsieur la mine, încă mai avea urmele degetelor pe obraz, și mi-a spus : «Domnule, pînă nu vă civilizați ca popor, vă recomand să vă umpleți hotelul cu țărani !» Asta e insultă, mă rog, rușine națională ! Dracu' să-l ia, i-am cerut scuze, l-am implorat, și mă rog, tocmai crezusem că se calmase, cînd a scris o poveste oribilă despre întîmplarea petrecută. Da, din păcate așa a fost, încheie directorul.

— Directore, n-aș vrea să mă înțelegeți greșit, spuse tînărul, dar așa ceva i se poate întîmpla oricui.

— Fără îndoială, fiule, îl întrerupse el, asta nu e exclus nici pe viitor, mă rog. Milița n-a făcut asta pentru că nu e civilizată, o, doamne ferește, camerista este foarte cultă, a călătorit mult, știe foarte multe despre viață. Și eu apreciez morala ei, o îndrăgesc tare mult, dar știi, mă rog, aici, în hotel, guvernează legile ca la toate hotelurile bune din lume. Și încă un lucru : aici oaspeții au totdeauna dreptate ! termină el.

— Înțeleg, domnule ! spuse Igor.

— Am știut c-o să mă fac înțeles, fiule, zise directorul, cu o voce care exprimă încîntarea, și de dumneata și de Iulia. Cu ea deja m-am înțeles, mă rog ; fata aia frumoasă s-a purtat bine. Știi, mă rog, dacă aș mai fi o dată partizan, și camerista l-ar plesni pe ferchezuitul ăla în fața mea, i-aș da o decorație. Mă rog, și mie mi-a venit să-l plesnesc pe managerul ăla olandez la întoarcerea de la Sveti Naum, cînd o tot giugiulea pe Iulia, dar dacă ea a suportat liniștită, nu era cazul să intervin.

— Da, domnule, v-am înțeles perfect, continuă tînărul, cu un glas înecat.

— Văd că sînteți un om modern, spuse directorul. Sînt convins c-o să mă înțelegeți, Da, mă rog, ce altceva puteam face decît să o las pe Iulia cu managerul acela ? E, păi da, a luat-o în seara aceea cu mașina lui, dar mai înainte a semnat contractul ! Și dacă nu-l semna, continuă el, dacă nu-și punea semnătura, cheia în broască și direct acasă ! A, fiule, eram în dilemă, mai multe interese depindeau de frumoasa noastră Iulia !

— Tot e bine, domnule, spuse Igor rezervat, că asemenea lucruri nu se-ntîmplă prea des.

— Da, mă rog, dar sînt decisive. Pot să se întîmple o dată la lună, la două luni. Dar sînt puține fete ca Milița, așa că n-o să oferim prilej de scandal pentru ziare. O veți simți pe propria dumneavoastră piele, fiule. Mulțumesc lui Dumnezeu că sînteți un om modern, asta o să vă prindă bine. Cînd o să se apropie o *frau* agasantă, care și-a lăsat soțul bătrîn acasă, dar a venit cu copiii la lac, cînd va veni și va cere s-o scoateți la aer pentru că i-au adormit copiii, sper că veți ști să vă descurcați, căci, mă rog, acele *frau* enervante și agasante sînt cele mai bune și mai gratuite reclame, se întorc în țară și trîmbițează în toate părțile. Da, mă rog, veți ști să vă descurcați ? întrebă pe neașteptate.

— În limitele serviciului, domnule ! i-o reteză Igor.

— Corect, fiule, mulțumesc lui Dumnezeu că v-a trimis aici, respiră directorul, personalul meu este bun și capabil, dar dumneavoastră și Iulia veți fi cîștigați dacă hotelul nostru ajunge cel mai vestit de pe malul lacului. Și chiar așa o să fie, mă rog ! Bine, fiule, mergeți acum la masă, e timpul !

Tînărul se ridică, mormăi printre dinți un «la revedere» și se îndreptă spre ușă. Numai ce apăsă mînerul ușii, vrînd să iasă, cînd direc-

torul, pe neaşteptate, îl cuprinse prieteneşte pe după umărul drept.

— Fiule, îi spuse cu adîncă tristeţe în glas, dumneavoastră vă mai puteţi răzgîndi şi să vă întoarceţi de unde aţi venit. Uite, fratele meu îmi spune în scrisoare că în casa dumneavoastră a fost şi decanul care s-a revoltat de felul stupid în care aţi procedat. Înseamnă, mă rog, că dumneavoastră şi acolo aţi fi răzbit uşor în viaţă. V-aş ruga să fiţi clar, sezonul încă nu a început, dar trebuie să ne aranjăm pînă atunci !

— Ce vă trece prin cap, domnule ! se miră tînărul, păi eu am venit să trăiesc în patria mea !

— Îmi pare bine, mă rog, spuse directorul, pe mine mă îngrijorează numai principiile morale. Sînteţi un om educat, cult, mă rog, dar asta nu înseamnă că în ţară o să fiţi prezent numai cu trupul nu şi cu gîndurile.

— La revedere, domnule, spuse Igor şi puţin mai tîrziu intră la recepţia hotelului.

Dar aici apăru şi directorul.

— O, doctore Lamarov, ce plăcere ! strigă el. În fotoliu şedea un om bătrîn, doctorul Lamarov, care purta un sacou în carouri şi o pălărie maro. Ţinea ţigara în gură aşteptîndu-i pe oaspeţii hotelului şi urmărindu-i cu ochii săi şireţi. Îl salută pe director care se interesă de sănătatea lui tinerească, aşa cum fac doi buni prieteni, dar doctorul spuse iute ce avea pe suflet, mai ales că nu era el omul care să se ascundă după deget.

— *Mon ami,* Ristos, începu doctorul destul de tare, încît îl auzi şi tînărul. Îmi place hotelul ăsta frumos, căci este construit într-o ambianţă plăcută, folclorică. Dar, prietene dragă, noi sîntem totuşi un popor ciudat.

— Şi de ce, mă rog ? îl întrebă bine dispus directorul.

— Cum de ce, bre ? strigă Lamarov, la fiecare pas nereguli, obrăznicie, dezordine. Pentru voi e trist, eu măcar n-am fost la partizani, nici n-am promis castele sau oraşe. Eu am fost doctor în biata Malesie, şi aşa m-au acceptat şi după război. Dar mă doare aici, prietene dragă. Ei, ascultă şi nu te supăra. Monumentele de cultură — aurul ăsta pe care nu-l afli oriunde, noi le acoperim cu buldozerele. Oricît am dat nu ne putem răscumpăra greşala faţă de ele. Şcolile săteşti sînt ca înainte de război, ba mai rău ; nu mai au nici copii. Şi de ce ? Nu sînt bani ! Ei da, dar aici, pentru reprezentare, există bani. Aici la noi, zilnic, şi fiecăruia, i se oferă mese bogate pe banii poporului. Păi unde mai găseşti aşa ceva, ***mon ami ?***

— E, mă rog, doctore, dracul nu e chiar atît de negru. Dar dumneata nu eşti astăzi într-o dispoziţie prea grozavă ! spuse directorul.

— Măicuţă doamne, continuă doctorul. Eu spun una, dumneata trei ! *Mon ami,* orice popor care nu este prost, îşi asigură mai întîi propriul trai şi pe urmă pe al celorlalţi. Pe cine vrem să fascinăm cu ceea ce am construit lîngă lacul ăsta ? Şi cu mesele şi cinele pentru beţivi ! Pe un chelner oarecare din Hamburg, sau pe un

marinar din Olanda ? Sau poate chiar pe domnul Marlow ? *Mon ami,* domnul Marlow aterizează cu avionul în apropierea deşertului ca să vadă o localitate arheologică, pentru asta îşi riscă viaţa ! Iar la voi, aud, au stat arheologii ăia pe gratis un an întreg ! E, măi Ristos ! Chiar că-mi pare rău că n-am plecat cu voi la partizani. Acolo ne-am fi înţeles. Sîntem nu numai nişte coate goale, dar şi nişte parveniţi. Ne-am făcut fracuri, veste şi cilindre, dar n-avem nădragi pe noi, încheie Lamarov.

— Doctore, nu vezi totul prea în negru, mă rog ? repetă insistent Risto.

— *Mon ami,* că e negru, că e foarte negru, nu spun, dar de ce să nu fie roz, aşa cum aţi promis poporului !

— Va fi, doctore, va fi ! strigă Ristos, acum hai mai bine la o cafea. Una turcească, mă rog.

— Va fi, *mon ami,* dar cînd ? Ne-a albit părul, sîntem cu-un picior în groapă, dar greşelile au rămas ! Idealurile sînt în ordine ; dar de ce tot vor să te gonească din fotoliul ăsta ?

Nu trecură nici două zile şi tînărul merse la masă la Risto. Invitaţia venise cam pe neaşteptate, tocmai cînd Igor citea scrisoarea de la părinţii săi. Directorul intră şi spuse simplu :

— Aide, fiule, ne aşteaptă soţia mea !

— Domnule, dar nu pot ! se apără Igor.

— La mine nu există nu pot, mergem cu maşina mea, zise Risto autoritar.

Puţin mai tîrziu şedeau la masa din sufragerie. O sufragerie plăcută şi curată ; pe un perete atîrnau două fotografii din tinereţe ale gazdelor, iar pe celălalt alte cinci fotografii ale copiilor ; în stînga era vitrina cu porţelanuri scumpe, în dreapta un ficus de aproape doi metri. Cam asta era în jurul mesei şi a scaunelor. Gazda aduse ciorbă de peşte şi se aşeză în faţa tînărului.

— Şi ştii, Nevena, cine ni l-a trimis pe Igor din Canada ? întrebă Risto, tocmai cînd începuse discuţia.

— Ei, cum să nu ştiu, n-am citit împreună scrisoarea consulului ?

— Am uitat, Nevena, m-am sclerozat !

— Bine te-au mai sfătuit să ieşi la pensie, i-o întoarse soţia.

— Te-ai prostit şi tu ca şi ei ! O, femeie, revoluţionarii părăsesc ei oare lupta ? În clipa cînd trebuie să mă afirm încă o dată în muncă, tu mă sfătuieşti s-o părăsesc ! Eh, ce-ţi este şi cu nevestele ! încheie directorul.

— Viaţa ta nu mai este viaţă ! replică soţia, apoi se întoarse către Igor : Dacă aţi şti ce se mai vaită noaptea ; ba inima, ba capul, apoi îl apucă piciorul sau mîna ! Bine mai zice doctorul, că l-a apucat boala managerului modern, şi ca leac îi recomandă pensia.

— Nevena, vorbeşte mai puţin ! Uh, nici n-am băgat de seamă, copiii n-au venit la masă ! Doamne, pe unde hoinăresc ? E, fiule, cine-i mai poate-nţelege, spuse Risto.

Tînărul ridică din umeri, iar soţia cea calmă şi slăbuţă nu mai zise nimic. Puţin mai tîrziu

pe masă era fasole cu costiță și pește prăjit. Toți mîncară cu poftă.

— Soția mea gătește foarte bine, o lăudă Risto, dar de vreo doi ani nu mai vrea să mă înțeleagă.

— Cedează hotelul celor mai tineri și totul va fi bine. Chiar și durerile au să-ți treacă. Așa-i, parcă am fi logodiți cu *Duva*, îi răspunse soția.

— Le-am promis celor de la primărie că voi pleca în sezonul următor. Dacă mă tot tragi de limbă, uite ce-am hotărît !

În curte se opri o mașină ; Nevena alergă la fereastră și spuse :

— A venit cel mai mare.

În aceeași clipă în cameră intră un tînăr înalt cu plete lungi și mustață și spuse :

— Bună ziua ! repezindu-se de îndată asupra mîncării.

— Fiule, el e tînărul din Canada ! zise Risto.

— Ne cunoaștem, el are o mașină mai bună ca a mea, răspunse tînărul, fără a-și ridica privirea din mîncare.

Igor se fîstîci și roși ; la asta se gîndise fiul directorului, cu toate că nu se cunoșteau. Mama aduse fructe mediteraneene și se așeză iarăși la masă. Igor nu reuși să intre în discuție. Masa se termină repede ; în cameră rămaseră numai Risto și Igor.

— Îți spun confidențial, de ciudă mai rămîn director pînă în sezonul următor. M-au chemat cei de la primărie și au luat-o pe ocolite :

«Știi, Risto, ca un om de încredere ce ești, intenționăm să-ți spunem că-ți sîntem recunoscători și pac — pensia !» La dracu recunoștința, le-am ghicit eu intențiile. L-au mituit pe Lamarov să mă sperie, că am să mor dacă nu-mi las serviciul, dar m-au și găsit ! Și despre banda lui Boiarov de la *Duva*, să nu mai vorbesc, asta e o șleahtă de carieriști. M-ai priceput ? îl întrebă brusc pe Igor.

— Domnule sînt prea departe de problema asta ! se apără diplomatic tînărul.

— O, da, dumneavoastră nu luați parte la complot, dar fiecare își are părerea lui, insinuă Risto.

— *Well*, cum să vă spun ? Dacă sînteți prea obosit, atunci trebuie să vă retrageți, spuse tînărul.

— Da de unde obosit ! strigă Risto, dar se vedea cum se îneacă, acum lucrez cu cea mai mare plăcere, abia acum am viziunea țelului vieții mele !

— Recunoaște că ești sătul pînă peste cap ! strigă Nevena din pragul ușii.

— Oh, Nevena, încăpățînată mai ești ! Bine, și ce-am face dacă aș ieși la pensie ? Ne-am enerva, ne-am împiedica unul de altul, ne-am învinui. Vrei așa ceva ?

— De ce să ne învinuim ? Am putea merge pe ici pe colo ! Să ieși tu la pensie și, fii fără grijă, am să-ți fac eu viața așa cum trebuie !

— M-a apucat ciuda și uite, nu vreau, i-o reteză Risto.

— Cum dorești. Te vor schimba ei singuri ! încheie soția lui.

Capitolul 17

REVENIND în camera sa, tînărul găsi o justificare și pentru directorul său care se simțea vinovat tocmai pentru că doctorul Lamarov, omul acela care nici nu fusese la partizani și nici nu luptase pentru orînduirea asta, îi spusese adevărul în ziua aceea, adevărul curat ca lacrima, în vreme ce Risto își legase toate speranțele de viitor spunîndu-i atunci : «Va fi doctore, va fi !» Intră pe coridor dînd din mînă, de parcă ar fi vrut să prindă muște, și se mîngîie singur. Omul trebuie să fie sociabil, își spuse, dacă nu ia viața în piept poate să moară repede. De ce e vinovat directorul ? se întrebă în același moment, dar nu mai căută răspuns. Poate că totuși e vinovat, se gîndi el, cel mai bine o știu cei care trăiesc în jurul său. În ceea ce-l privește pe Boiarov, aici nu e nici o dilemă, intențiile sale sînt clare, dar ce au cei de la primărie ?

În cameră îl aștepta o surpriză. Pe pat ședea, zîmbitoare, camerista. Acum nu mai era în uniforma de serviciu, ci purta o rochie din jerseu, de culoarea lămîiei, care se armoniza perfect cu părul ei lung și auriu. Își ținea mîinile la spate, astfel că sînii îi erau și mai bine reliefați, și mai frumoși.

— Totdeauna uiți de masă, spuse veselă Milița, iar bucătarul șef m-a rugat să te chem, fiindcă trebuie să-ți iei mîncarea !

— Draga mea, cît te chinuiesc ! răspunse tînărul.

— O, nu e nimic, domnule, se scuză Milița, dacă-mi dă voie bucătarul, am să ți-o aduc eu în fiecare zi !

— E, Doamne, am obosit. Și cum arată bucătarul nostru, domnișoară, întrebă el.

— Un om bun ; ți-am mai zis că aici nu există oameni răi, răspunse camerista ușor enervată.

— Fin ca Makale ? întrebă tînărul.

— O, bietul nea' Makale ; domnule, cu ce te deranjează paznicul de la parcare ? Ai un dinte împotriva lui nea' Makale ! strigă fata.

— L-am căutat și nu l-am găsit, spuse tînărul, dar aici sîntem ; pînă la urmă tot îl găsesc și o să-l sperii bine. Nu e nevoie ca acest Makale să vină în camera dumitale.

— Domnule, să nu greșești a doua oară, adăugă Milița, nea' Makale e un om corect. Soarta i-a jucat destule feste și, în afară de asta, are și un salariu mizerabil cu care trebuie să-și hrănească cei patru copii.

— Da strașnic îl mai aperi, domnișoară !

— Păi sigur, că tot n-are cine să-l apere pe bietul om, strigă Milița ridicîndu-se de pe pat. Eu n-am venit aici să-l apăr, Dumnezeule, n-a făcut nici un rău și atunci pentru ce să-l apăr ? Domnule, eu am venit să te chem la masă. Mîine este sîmbătă, deci pentru două zile voi fi acasă, iar dacă vrei, poți pofti.

Tînărul se bucură. Într-adevăr ardea de dorința de a se întîlni cu tatăl ei. Stabiliră să se întîlnească sîmbătă seara la platani, apoi fata

plecă. Igor mîncă și pe urmă citi ziarele. Găsi cîteva articole despre bombardamentele din Asia, apoi discursurile diferiților lideri și, către sfîrșit, vești despre întinderea holerei în lume, despre epidemiile și dezastrele naturale. După o oră îl birui somnul și tînărul se lăsă cuprins de o moleșeală plăcută, șoptindu-și : «De ce oare nu m-am gîndit mai înainte la principiile morale ? Nu m-am gîndit pentru că, probabil, totul era în ordine», se liniști tînărul mai tîrziu. Dar cine știe dacă se liniștise, fiindcă, multă vreme încă, simți dureri în tîmple.

Îndată ce se trezi, se spălă pe față și, cu cartea în mînă, o luă direct spre bancă. N-a stat mult : mai era încă posomorît, cînd bătu la ușa Iuliei. Fata era înăuntru și-l invită destul de îmbietoare.

Capitolul 18

— EI, CE MAI FACI domnișoară ? întrebă tînărul.

— Ce să fac, sînt foarte obosită, răspunse Iulia. Oaspeții casei întreabă prea multe și cer tot așa.

Tînărul îi privi trupul zvelt, acoperit doar de o cămășuță de noapte dintr-o țesătură frumoasă, cu floricele și fundulițe. Părul îi era puțin răvășit ; fata era nefardată, dar foarte

frumoasă. Igor se așeză la picioarele ei ; nu se simțea prea în largul său.

— Nici acum nu ai timp pentru mine, întrebă el.

— Și am, și n-am, domnule ! i-o întoarse ea cu aceeași măsură.

— Ai dreptate, draga mea, eu nu sînt managerul olandez.

— Igor, se zbîrli deodată fata, aș vrea să fiu sinceră față de tine. Trebuie să mă crezi, ani de zile mi-am păstrat fecioria ; în toți anii aceia din Anglia am fost neprihănită. Mă surprinde că m-a apucat o asemenea bună dispoziție și nu e cazul să mă insulți. Da, m-ai întrebat ceva azi-dimineață, iar eu am să-ți răspund acum. Îmi place tare mult să fac dragoste ! încheie ea.

— Chiar așa domnișoară, amorul aduce bună dispoziție. Un proverb zice că dragostea e sănătate, încheie el cu glas înecat, eu le înțeleg pe cele care fac asta firesc, nu și pe cele care o fac din imoralitate. Asta nu-i nici o fericire, domnișoară. Dimpotrivă, este cea mai grea boală și cel mai mare necaz. Pentru că ești dispusă, ascultă încă : unde vei fi pe lumea asta — ferește-te de Boiarov !

— O, Igor, îmi ești atît de drag ! se înfioră Iulia, foarte drag și ești atît de bun, dar eu nu sînt demnă de tine, sînt o blestemată lacomă și egoistă. Domnule, înțelege, eu nu-ți voi putea oferi tot ce se cuvine. Dacă înțelegi asta — fugi de mine.

— Fără exagerări, draga mea, nici eu nu sînt bun, nici tu lacomă și egoistă. Astăzi declara-

țiile de dragoste sînt atît de complicate, și totuși fără ele nu se poate. Uite vezi, mă trage inima spre tine și ard de dorința de a te ține în brațe.

Se întîmpla tocmai ceea ce așteptase tînărul ; își adună curajul și o trase cu putere pe genunchii săi. S-au înțeles iute. Ochii-i erau încețoșați, buzele tinere, senzuale, i se ofereau. Mîinile îi înconjuraseră gîtul, iar tînărul o sărută cu patimă. Igor o iubi ca un adevărat îndrăgostit : își umplu mîinile cu părul fetei, o sărută și-i atinse buzele ei fragede, roșii, coborînd apoi spre sîni. Iulia i se arătă în toată splendoarea ei, i se oferi cu teama femeii mature, îl iubi și mai tare, șoptindu-i :

— O, dragul meu, e atît de bine și n-o să dureze mult ; o, dragul meu ! În vremurile de acum duioșiile inimii mor atît de repede.

Uneori tînărul o prindea de picioare și o strîngea emoționat.

— Domnișoară dragă, noi nu trebuie să ne încurcăm în plasa unui Boiarov. Toți spun despre noi că sîntem tineri și nevinovați.

— Nu, dragul meu, eu n-am parte de o dragoste fericită ! șopti Iulia. Ceea ce se petrece aici parcă n-ar fi realitate, ci vis, dragul meu. Boiarov a fost la mine și i-am promis.

Puțin mai tîrziu se liniștiră, dar tot mai ședeau îmbrățișați. Tînărul își plimba degetele pe cămășuța ei de noapte. Bretelele fuseseră rupte, astfel că sînii se înfiorau la fiecare respirație. Iulia îi sărută lui Igor de mai multe ori mîinile, se întoarse cu ochii calzi și mulțumiți, apoi îl mîngîie pe barbă. I se lăudă iubitului că

primise cămășuța în dar de la stăpîna din Anglia cu ocazia zilei de naștere a fiicei mai mari, și uite că o păstrase pînă acum. Stăpîna, care era o doamnă nobilă, foarte cultă și omenoasă, îi dăruise nu numai cămășuța de noapte, dar și o mulțime de rochii modern croite, apoi lenjerie de mătase naturală și o foarte frumoasă trusă pentru păr.

— Domnișoară, să stăm puțin pe banca noastră, vrei ?

— E tîrziu, dragul meu !

— Noaptea e foarte caldă, domnișoară. Oaspeții ascultă muzică, iar personalul de serviciu este ocupat cu treburile. Iulia, o să fim singuri, nu vrei ? încheie molatec tînărul.

— Numai să mă îmbrac, sări Iulia.

În restaurant cînta muzica : o prelucrare a unei teme lacustre. Ieșiseră în fața hotelului și se simțea calmul lacului. În partea cealaltă, în Albania, munții erau umbriți și rupți brutal de cer. Nu se mai putea zări zăpada de pe creste, iar Podgradețul era luminat numai de vreo zece becuri. Din păduricea de pini se auzeau țipetele păsărilor, apa se scurgea ușor pe lîngă malul de nisip. Iulia își simțea pielea înfiorată, pe toată fața și pe tot corpul — nu de frig, de emoție. Își ascunse mîinile în sacoul tînărului, sprijinindu-și capul de pieptul lui. Igor înțelese că de fapt încă mai jinduia după dragoste, că inima ei nu este mulțumită, că trupul îi dogorește, și atunci o mîngîie în tăcere pe păr, sărutînd-o cu putere pe gură.

— Igor, îi șopti după cîtva timp, aș vrea să ne înțelegem în privința dragostei noastre.

— Anume, domnișoară ? Oare nu e prea devreme ?

— E, așa, ca să nu ne înflăcărăm prea tare. Eu nu-ți pot oferi nimic mai mult de-atîta, dragul meu, serviciul nostru cu străinii este destul de periculos, Igor, de aceea e mai bine să nu promitem nimic, răspunse Iulia.

— Dacă te gîndești la fidelitate, domnișoară, atunci e în ordine. În orice caz nu aș permite să fiu sufocat de dragoste. Domnișoară, drept cine mă iei ?

— O, dragă Igor, eu pentru mine mă tem. Vezi cu ce fel de străini mergem ! Directorul a cerut ascultare din parte-mi, și, Igor, doar știi ce înseamnă asta, știi că i-am promis că n-o să se mai repete greșala Miliței, încheie fata.

— Ți-a povestit despre Milița ? se miră tînărul.

— A vrut să-mi deschidă ochii cît mai este timp.

— O, da, acum totul e clar ! spuse tînărul.

— Orchestra a încetat să mai cînte, Igor e tîrziu. Hai să ne culcăm ! O, doamne, cum o să mă arăt mîine în fața oaspeților, nedormită și cu ochii umflați ? Știi unde am să-i duc pe bulgari ? E, să-ți spun. Îi voi duce la mînăstirea din satul Kalișta. Igor, puțini sînt bulgarii care să vină în hotelul nostru, iar cei care au venit vor să vadă mînăstirea, astfel că mîine îi voi însoți. Dacă ai ști cît de tare m-am săturat de oaspeți, dragul meu ! De pe acum știu totul. Și cum mă vor aștepta egumenii și

cum, sora Irina, va trage clopotele cînd vom pleca. O, blestemată treabă ! strigă fata.

— Domnișoară, mă surprind spusele tale ; pînă ieri ai lucrat cu atîta rîvnă încît, zău, nu pot să te cred !

— În prima lună Igor, da ; dar așa m-a chinuit munca asta, încît nu mai știu nici eu ce vreau.

— Dar i-ai promis lui Risto ! spuse tînărul.

— Am promis, și-mi voi ține promisiunea ! Totuși e o muncă afurisită. Cît mă umilește ! Îi și văd în fața ochilor pe bulgari cu nenumăratele lor întrebări, pe maica Eufrosina cu cheile agățate la cingătoare. Mînăstirea e nemaipomenită, domnule, cum să spun că e rea ; o, ce-i cu mine în seara asta ! O să-mi crape capul ! Așa, Igor, maica Eufrosina o să mă ajute tare mult : acolo la mînăstire nici n-o să deschid gura. Da, călugărița e foarte cumsecade, explică, rîde, mă ajută mult. Numai maica Eufrosina mă înțelege și mă iubește, iar în ceea ce te privește, Igor, nu trebuie să te îndrăgostești de mine. Dragul meu, n-ai să fii fericit cu mine, o să-ți aduc nenoroc, mare nenoroc ! încheie emoționată.

— Ce-ți veni acum, domnișoară ?

— Iartă-mă, te rog, m-a tulburat puțin soarta mea, totul a ieșit pe dos, da, da, dragul meu, am vrut să iau de la viață mai mult decît mi se cuvenea. N-ai de unde să știi tot ce-a fost. Și e mai bine așa. Chiar foarte bine ! Promite-mi că n-o să mă mai întrebi și că vei ține cont de liniștea mea. Îmi promiți ? Ei, bine, atunci ! În orice caz, un om foarte bun se sa-

crifică pentru celălalt, da, te cred. Despre ce vorbeam, Igor, vezi, am uitat : parcă aş fi căzut din romanele Evului Mediu.

— Despre mînăstiri, răspunse tînărul.

— O, despre egumeni şi bulgari, despre ziua de mîine şi despre mînăstire. Ştii ce le-a povestit maica Eufrosina oaspeţilor din Irlanda liberă ? Data trecută, le-a spus cam aşa — îţi redau textual : «Doamnelor şi domnilor, preasfinţia sa, arhiepiscopul, a fost binevoitor cu metalurgiştii din ţinutul acesta şi le-a dat loc şi o livadă unde să-şi ridice o casă de odihnă sindicală, dar şi ei aveau inima bună şi nu i-au rămas datori. Metalurgiştii ne vor ridica un nou han mînăstiresc, în locul celui vechi. Doamnelor şi domnilor, vă întrebaţi cum se întreţine mînăstirea asta ? Păi, uite aşa, vindem rachiu, ouă, carne, ca toate celelalte mînăstiri. Oh, dacă aţi cumpăra şi dumneavoastră din rachiul nostru sfînt, Dumnezeu v-ar feri de toate relele. Da, ăsta e adevărul, păi gîndiţi-vă la moarte : cînd veţi muri, cei apropiaţi au să vă uite, dar biserica niciodată. În rugăciunile ei se pomenesc mai întîi ctitorii şi cei care au contribuit cu ceva, şi abia pe urmă episcopii, aşa să ştiţi, doamnelor şi domnilor ! Poftim ? Vă interesează ce facem cu banii din vînzare ? Facem de toate : îi plătim pe cei care ară pămîntul, da, avem un pămînt bun, douăzeci şi cinci de hectare are mînăstirea, plin cu grădini de zarzavat, vii, grîu şi livezi, da, le plătim ceva văcarilor şi rîndaşilor de la cai, cu banii ăştia plătim curentul, cumpărăm ulei şi tot ce ne mai trebuie». Apoi sora Irina le-a arătat biserica

arsă, *Maica Domnului*, frescele şi chiliile mînăstireşti, iar irlandezii au aruncat un bănuţ în faţa altarului. Şi ce-a fost la sfîrşit, Igor ? Nimic grozav, se înţelege. Irlandezii s-au apropiat de maica Eufrosina, i-au sărutat mîinile, iar ea a continuat înflăcărată : «Doamnelor şi domnilor, biserica arsă a fost construită în secolul al XV-lea, da, dar era mică, neîncăpătoare, ponosită, şi după trei ani de la retragerea turcilor s-a ridicat una nouă, mai mare, cu acelaşi nume, închinată Maicii Domnului. Mînăstirea este frumoasă, aici vine, vara, la odihnă, presfinţia sa arhiepiscopul. Întrebaţi cîţi călugări sînt în mînăstire ? E, cum să vă spun, acum sînt : Sfîntul Petru, Maica Domnului, eu şi sora Irina. Sîntem puţini, da ; femeilor noastre le place mai mult să fie roabele bărbaţilor lor şi plăcerilor, decît lui Dumnezeu. Dar, de la începutul acestui secol au fost aici cam pînă la cincizeci de călugăriţe şi călugări ; mai înainte vreme nu ştiu ; da, o să vă dau un letopiseţ să-l citiţi singuri. Cum trăim ? Păi trăim bine, doamnelor şi domnilor, poftele noastre sînt mici şi modeste. Mai înainte, da, călugării se retrăgeau în linişte, dar acum — nu, acum mînăstirile sînt deschise pentru turişti. Cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom apropia şi noi de musafiri. Mă întrebaţi dacă printre donatori sînt şi bogaţi ? O, nu sînt mulţi donatori printre bogătaşii din ţinutul ăsta. Din pricina asta, doamnelor şi domnilor, binecuvîntaţi fiţi de Cel de Sus, mai degrabă va trece cămila prin urechile acului decît să intre bogaţii în împărăţia cerurilor», încheie Iulia tulburată.

— Domnişoară, sprijină-te de pieptul meu, eşti obosită ! o sfătui tînărul, cu căldură în glas.

— Aşa va fi şi mîine, Igor. De o sută de ori acelaşi lucru, o, mamă, mamă, o să-nebunesc de-a binelea ascultînd clopotele sorei Irina. De îndată ce ne luăm rămas bun, nici n-ajungem bine la poartă şi sora Irina începe să tragă clopotele !

— E mai bine să mergem, domnişoară. Ai temperatură. O să te îmbolnăveşti ! spuse Igor şi o luă în braţe.

— O să se repete întocmai şi mîine, continuă Iulia cu ciudă, la fel tinerii şi oamenii culţi se vînd ca nişte robi, iar directorul, un analfabet, domneşte.

— O, sufletul meu, de ce-l laşi pe Boiarov să te calce ca pe un vierme ? zise Igor mînios.

Restaurantele hotelului erau goale, muzicanţii plecaseră. În spatele ferestrelor se vedeau doar cîţiva chelneri care strîngeau vesela şi resturile de la cină. În bucătărie se pregătea mîncarea pentru a doua zi, în apropiere mirosea a ciorbă de peşte, a cartofi fierţi şi a ulei ars. Tînărul o duse pe fată în cameră, o mîngîie, o sărută şi o ajută să se dezbrace, iar ea îi şopti tînărului :

— Uh, mă cuprinde groaza ! şi se culcă.

Igor o mai sărută o dată pe gură, apoi pe ochi, stinse lumina şi se îndreptă în linişte spre camera lui. Se întoarse pentru o clipă, se

răzgîndi şi ieşi în faţa hotelului. Merse să-şi vadă maşina în parking, se convinse că totul e în ordine, păşi spre partea unde era numărul de înregistrare : era clar că-l căutase cineva. Se apropie de peretele care despărţea parkingul de gazon şi, de aici, privi lacul.

— Acum e vremea pescuitului ! spuse Makale din spate.

— O, da, lacul doarme, numai peştii se adună sub mal şi pornesc spre Beli Drim, răspunse Igor oarecum surprins.

— Greşeşti, tinere, îl corectă Makale, noaptea peştii merg spre Ţrni Drim !

— Domnule, dumneavoastră ştiţi mai bine şi vă cred, dar eu n-am ieşit în miezul nopţii pentru peşti ci pentru dumneavoastră. V-am căutat şi azi-dimineaţă, însă eraţi ocupat. Ascultaţi-mă, e vorba de dumneavoastră, cum să spun, cred că e mai bine pentru dumneavoastră. Ştiţi domnule, vreau să vă rog să n-o mai vizitaţi pe Miliţa, camerista, sau mai bine zis, să vă ţineţi cît mai departe de ea, mă gîndesc la o distanţă respectabilă şi în limitele serviciului, sfîrşi Igor cu greu.

— Cum veţi dispune, i-o întoarse ironic şi oţărît Makale, dacă-mi daţi ordin, eu trebuie să ascult. Sînt şi eu aici a cincea roată la căruţă. Numai că uneori nu aud prea bine. Aţi spus ceva despre Miliţa ? Numai de Miliţa ?

— Miliţa e tînără şi nu ştie să prevină răul care vi se citeşte în priviri ! spuse tînărul, sfidător şi plin de el.

— Rău' a ? se supără Makale. E, așa deci, macedonean scîrbos ce ești ! M-ai căutat toată dimineața și zici că nu m-ai găsit ! Bun ! Și eu îl caut pe tatăl tău de un sfert de veac și nu-l pot găsi deloc. Parcă l-ar fi înghițit pămîntul ! În regulă, te-am găsit pe tine și o să ne socotim datoriile cu sînge. Toate datoriile părinților le vor plăti copiii. O, da, legile acelea nu se pun în fapt atît de des ! Dar pentru că mă consideri un om simplu, n-am să te iert ! urlă Makale.

— Despre ce datorii, despre ce legi, vorbești ? se miră tînărul.

— Datorii obișnuite care se fac între oameni. N-aveam nici patrusprezece ani cînd tatăl tău mi-a rămas dator pînă în vecii vecilor, țin minte de parcă ar fi fost ieri ! spuse Makale.

— Dar, omule, visezi ?

— Nu ești tu feciorul ăluia care a fugit în Canada ? se întoarse Makale.

— Da, al unuia dintre miile care au plecat din ținutul ăsta pe același drum, îl întrerupse tînărul.

— Taci ! Unul a fost negustorul din Malesia. Dacă mintea nu mă înșală, în fața mea stă chiar fiul lui !

— Domnule, nu încurcați lucrurile ! Tatăl meu e un om cinstit, amintiți-i de datorie, printr-o scrisoare, și veți vedea ce va fi. Dar asta nu are nici o legătură cu mine !

— Are, are ! continuă rece paznicul. Trebuie să aibe. Ți-a povestit cum a ajuns la

Salonic pentru călătoria spre America ? Ei, dacă nu, ascultă acum ! Aveai cel mult patru ani cînd te-am dus peste lac cu mîinile mele noduroase. Flăcăiașul, căruia nu-i mijiseră încă tuleiele, te-a trecut granița și munții, taman cînd începuse războiul civil. M-au înșelat ca să mă sacrific, mi-au spus : «Trece-l cu barca pe tîrgoveț, o să-ți plătească bine». Pe atunci eram slugă la mînăstirea Kalișta și cu banii ăia puteam scăpa de sărăcie, încheie Makale.

— O, acum sînt convins că e vorba de o greșală. Chiar mîine voi scrie în Canada ! spuse tînărul.

— Nici o greșeală ! strigă Makale, tatăl tău știa că mă poate găsi la mînăstire. Într-adevăr, m-au dibuit imediat și am zăcut doi ani la școala de corecție, ehei, cu totul altfel ar fi fost viața mea dacă ar fi trimis vreo scrisoare la mînăstire !

— Domnule, dar de unde știți că nu v-a trimis ? întrebă tînărul complet buimăcit.

— La mînăstire erau oameni de cuvînt, nu hoți. Diaconul mă iubea ca pe propriul lui copil și, cînd m-au dus la casa de corecție, a plîns de durere. Nu-mi mai aduce aminte de timpurile acelea, că o să crăp de scîrbă ! încheie Makale.

— Dacă totuși spuneți adevărul, am putea să cădem la învoială. Am opt sute de dolari ! spuse Igor cu amărăciune în glas.

— Păstrează-i pentru înmormîntare ! Makale îi întoarse spatele și continuă : cînd am urcat în barcă sufla un vînt puternic și stîrnea valuri mari pe lac. Am vîslit un timp cu mîinile mele

slăbănoage, apoi negustorul a luat vîsla înjurînd și a început singur să vîslească. Atunci te-am ținut în brațe, am tremurat și te-am apărat de frig. Am ajuns la graniță la miezul nopții. Întîi a ieșit taică-tău din barcă, apoi maică-ta cu bagajele. Cînd mi te-au luat din brațe, m-a privit cu ochii săi puternici și mi-a spus : «Acum întoarce-te înapoi, n-o să uit ce-ai făcut». Și crezi că întoarcerea n-a fost grea ? O, drumul mi-a fost de parcă aș fi trecut printre Scyla și Caribda. Vîslele făceau ca barca să înainteze cu un pas, iar valurile mi-o înapoiau cu doi. Am plîns, of cît am mai plîns și cît mi-am blestemat soarta. Chiar cînd am ajuns pe mal, poliția m-a și înhățat de urechi. Eh, așa mi-am distrus toată viața și de aia sînt acum paznic la hotelul ăsta. Dacă tatăl tău ar fi trimis măcar o para chioară, poate m-ar fi dus la școală, pentru că citeam mult și nu eram prost.

— Vă înțeleg, domnule, dar vă legați soarta de un fir de pai. Datoria tatei nu e chiar așa de mare încît să mă dușmăniți în halul ăsta. Si, în afară de asta, să știți că acum aud pentru prima dată ! spuse Igor.

— Cu atît mai rău, înseamnă că tatăl tău este și un ticălos, dacă n-a găsit timp să-ți povestească despre un băiat nenorocit care te-a trecut peste lac ! Și dacă nu te treceam și te aruncam în lac ?

— Aveți imaginație, nu glumă ! Păi omule, nenorocirile mișună la tot pasul ! Dacă ar fi fost așa, dacă ar fi fost altfel, astea sînt presupuneri, spuse tînărul.

— Depinde, uneori omul își închipuie nenorocirea, și alteori ea se și întîmplă. Sînt un om prea simplu, dar știu ce e istoria. Măcar atîta am citit și am avut la ce mă gîndi la casa de corecție !

— Domnule, din păcate nu pot accepta învinuirea. Simplu nesimplu, n-aș proceda ca tatăl meu, cu toate că nu cred ca el să fi fost în stare de așa ceva. Dar dacă sînteți atît de insistent, luați cei opt sute de dolari și uitați ce-a fost, propuse Igor.

— Nu-mi trebuie banii tăi, macedonean afurisit, vreau numai ca de aci înainte, cînd treci pe lîngă mine, să-ți ții capul în pămînt. Asta o să-ți amintească de acel Makale care a rămas un bleg în viață, simplu și prost plătit, dar care în cele mai grele condiții a trecut un puști peste valurile lacului, pentru ca acest puști să se întoarcă după un sfert de veac ca să mă bată pe mine la cap. Și încă un lucru : ține-te cît mai departe de lac ; cînd văd valurile devin ca o fiară care cere răzbunare !

— Întreceți măsura, zău așa ! zise Igor necăjit.

Makale se ținea cu putere de perete, mîinile îi tremurau, ochii îi erau ațintuiți asupra lacului. Tînărul înțelese că discuția nu mai poate continua și cel mai înțelept ar fi să se depărteze. Nu-și putu da seama toată noaptea, cum de luase discuția o asemenea întorsătură ; bătrînul, negustorul, trecuse sub tăcere aventura cea mare.

Capitolul 19

DULCEAȚA DE SMOCHINE nu are asemănare. Femeile o prepară cu cea mai mare plăcere. La mijloc este o adevărată știință populară. O pregătesc într-un fel special : nu are nici prea mult zahăr, nu-i nici prea dulce, dar are aroma Mării Egee. Milița tocmai adusese dulceața și două pahare cu apă ; îl servi pe musafir și apoi pe tatăl său. Arăta foarte fericită, bine dispusă, ochii parcă-i erau plini de soare, iar buzele numai miere. Ieși din cameră și intră în bucătărie să fiarbă cafeaua. Fredonă ceva, emoționată, întoarse capul trimițîndu-i musafirului cîteva surîsuri călduroase. Tatăl ei, îmbrăcat într-o pijama nouă, de un brun închis, se ridică puțin în patul unde ședea culcat. Probabil că-și pusese pijamaua numai acum. Se plînse de durerile de gît, gemu de două-trei ori, tuși ușor și o strigă pe Milița :

— Fata mea, cafeaua nu se poate face mai repede ?

— Îndată tăticule ! se auzi un glas din bucătărie.

— Și cum vă spuneam, tinere domn, începu bătrînul, vă povestesc, dar cînd vă plictisiți, vă rog să mă opriți fără jenă...

— O, vă ascult cu atenție și vă rog să continuați ! strigă tînărul.

Capitolul 20

— EI, AȘA e cu satul meu natal, Bapcior, să nu mă numesc eu Dimitrie, dacă nu e așa, începu bătrînul, apoi continuă : Era ca un cuib de vulturi pe ramura fagului, printre dealurile din jurul muntelui Vici. Satul a continuat să existe chiar în timpul prăbușirii lui Samuil cel Negru. Mulți dintre bătrînii pe care i-am întrebat erau siguri că în hotarul Bapciorului se aflau trei sate, dar în vremurile de demult, și ele se numeau : primul Rovița, în partea de apus, al doilea Koziak, înspre răsărit, și al treilea, Seliște, și se întindea în partea de nord-est. Și, după tradiție, satele trăiau în devălmășie, hotarele erau unite și, de ceartă, nici pomeneală. Ogoarele și livezile erau împărțite pe hotare, tinere domn, numai cătunele erau separate. *Please*, acolo se mai pot vedea mormintele și bisericile ; bisericile acelor oameni, dar populația satelor se ocupa de agricultură. Arau pămîntul și cultivau mai mult secară, ovăz, apoi orz și mai puțin porumb și fasole. Oamenii, tinere domn, se ocupau mai ales de creșterea animalelor : boi, oi și capre. Eh, ce bune erau caprele acelea pentru bolnavi : de ce n-am și eu acum lapte de capră ! Bineînțeles că și eu am fost agricultor, cît am stat în țară, ca toți ceilalți, pînă la catastrofă. Atunci oamenii trăiau în pace și înțelegere, nu-i tulbura nimic, cel mai mult se chinuiau cu animalele sălbatice : lupii, urșii și vulpile. De

aceea ţineau mulţi cîini care să le păzească turma şi să se lupte cu animalele de pradă.

Frumos, da, dar mai tîrziu au venit asiaticii. *Please*, tinere domn, nu numai în satul nostru, dar pentru că erau de altă rasă şi credinţă, deci de alt neam, pe de altă parte aţîţaţi de bei şi aga, au distrus tot ce nu era al lor. După cum ştie toată lumea, satul nostru a fost sub ocupaţia imperiului turcesc cinci secole. Toată suflarea creştinească a suferit din pricina acestor duşmani, a acestor turci negri şi răi, dar cei mai răi erau cerkezii. Tinere domn, dacă întîlneau un om pe drum, imediat îl omorau. Şi nimic altceva. N-avea cine să-i judece şi sărmanul ucis rămînea să putrezească. Leşul neîngropat era împrăştiat în toate părţile de animalele sălbatice şi astfel s-a întins cea mai blestemată boală — holera. Asiaticii cum întîlneau un om, îl omorau, astfel că ţăranilor le îngheţa sîngele în vine. De aceea i-au şi numit *ciuma*. Aşa, cînd găseau pe cîte unul mort, toţi ştiau şi spuneau : «Săracul, l-a lovit *ciuma*». Era lovit în cap şi murea pe loc. *Please*, la început asiaticii îi loveau numai în cap. Ciuma şi holera au pustiit însă totul, nu era nici un leac împotriva lor.

Oamenii mai în vîrstă spuneau că Bapcior îşi luase numele după un cioban înstărit care avea o mulţime de turme. În locul unde a bătut primul ţăruş pentru casă, a ţîşnit un izvor pe care l-au numit Topliko. Apa curge şi astăzi, dar din sat n-a rămas nici urmă. *Please*, este apă minerală, tinere domn, şi v-am spus : acolo, pe Topliko, era stîna unde numai el era stăpîn.

Cioban este omul care ştie să prelucreze laptele, indiferent dacă este de capră, de oaie, sau de vacă : important e să ştie să scoată din el brînză, caşcaval, unt sau urdă, spuse bătrînul şi făcu o mică pauză.

Se întoarse spre uşă, tuşi de cîteva ori, îşi privi musafirul cu un zîmbet cald, de gazdă, fluturat deasupra mustăţilor rare şi albe, apoi strigă :

— Dar cafeaua, fetiţa mea ?

— Încă puţin, tăticule, n-a fost curent pînă acum ! răspunse Miliţa care fredona ceva.

— *Please*, tinere domn, aş vrea să ştiţi că omul care a pus temelia satului, care a ajuns mai tîrziu pînă la trei sute de case, nu s-a temut de asiatici. Cît pe ce să uit, *please*, satele Roviţa, Selişte şi Koziak s-au unit cu Bapcior, oamenii s-au adunat în jurul insului acela foarte înstărit. Au venit familii şi din locuri mai depărtate ca, de exemplu, din satul Tero care se afla într-un ţinut mlăştinos, apoi din Baniţa, Roseno, ba chiar din Srebreno, care şi-au găsit liniştea aici. Numai neamul nostru Delivanovţii, se trage din satul Trnovo. Dar, tinere domn, să ne întoarcem la ce spuneam mai înainte, Bapcior a adunat familiile din diferite ţinuturi. Au venit şi au adus cu ei şi obiceiurile. Ţăranii din Roviţa ţineau hramul de Mitrovdan, cei din Koziak de Sfinţii Arhangheli, cei din Selişte de Sfîntul Gheorghe. Au adus ducaţii, cozonacii, iar toate familiile trăgeau acasă adevărate chiolhanuri.

Invitaţiile se făcea în ajunul hramurilor, căci sărbătoarea ţinea două cine şi un prînz. Se

tăia tot ce era, da, unii tăiau o oaie, alţii o capră, ba chiar şi viţei. Numai cei care-l sărbătoreau pe Sfîntul Nicolae, tinere domn, nu tăiau nimic, pentru că ziua lor cădea în post, aşa că săracii de ei trebuiau să meargă tocmai la Kostur, să cumpere peşte.

Peştele acela dulce, tare bun, îl pregăteau cu o săptămînă mai devreme, îl puneau în pivniţi mari şi friguroase să se prefacă în piftie. De Sfîntul Nicolae da, dragă domnule, se mînca fasole prăjită în mult ulei.

Cu excepţia iernii, creşterea vitelor în Bapcior, da, mă gîndesc la turme, se făcea afară, în aer liber şi curat, pentru că ţinutul era larg, şase ore de mers de la un capăt la celălalt. Şi totuşi, în caz de ploaie torenţială, domnule, sau de frig, turma se strîngea la stîne, prin ţarcuri sau prin ocoale de vite. La stîne, da, acolo erau staule pentru cirezile mari şi mici, iar ţarcurile erau numai pentru oi şi pentru capre. Mai ales în locul numit Kremalo, la fiecare al doilea ogor găseai o stînă cu ţarc şi obor. În apropiere de Kremalo erau livezile spahiilor, tinere domn, dar noi mai aveam şi alte locuri : valea lui Marko, Virie, Kosno, Zlikamen, Memendol, Padine, Ravne, Livade, Vodenik, Kosta-padina, Prasişti, Batano, Sipkoro. *Please*, toate locurile astea mişunau de animale şi de turmele bapciorenilor. Dar să-ţi spun şi despre reşedinţele de vară, tinere domn, pe care le numisem slonuri ; în ele se adăposteau oamenii şi turmele în vreme de ploaie şi de furtună : Glava, Aria lui Pavle, Breza, Kruşa, Gionevet, Rjevo, Rupe, Supatnica, Başkar, Bozò, Margina-padina, Koziak. Locurile astea de vară nu aveau seamăn cu nimic din lumea asta, tinere domn, *please !* Ţăranii noştri s-au împrăştiat pe meleaguri străine, dar tot nu pot uita locurile astea minunate. Şi apa rece de pe cîmpuri, cîntecele triste ale secerătorilor, întoarcerea de la cîmp şi sunetul cald al fluierului care se auzea din toate părţile, verdele acela sărbătoresc, pădurea de fagi şi de stejari unde era atîta răcoare ! Şi păşunile verzi ale bapciorenilor, tinere domn, ca acele păşuni din Baskar, păşuni întinse, şi surîsul rîurilor : Šipkovska, Rajenska, Biglovacika, Stenişta şi Brezina, zise cu patimă bătrînul ştergîndu-şi lacrimile.

— Nu plîngeţi, domnule, nu vă mai zbuciumaţi, îl sfătui musafirul.

— Dar cum să nu plîng, omule, cînd acum nu le mai avem ! Bapciorenii s-au împrăştiat pe toate continentele, tinere domn, şi zău, e atît de trist ! reveni bătrînul.

— Ştiu, domnule ! răspunse scurt musafirul.

— O să crăp dacă nu-mi amintesc numeroşii munţi cu haiduci, ca : Strailjivsko brdo, Ozov Kamen, Derven, Porţcu, Rzena, Glava din sînul legendarului Vic-planine : Klifunovo sedlo, Mankovec, Rudina, Kameno, Else, Liljae, Maklinje şi Golina planina. Şi acolo, păsări, şi cum să nu mă gîndesc la puzderia de flori care apăreau îndată după topirea zăpezii ? Brînduşe de primăvară, muşcate şi ochiul-împăratului, care sînt pline de mireasmă toată vara ? Ce

să mai spun de lunile mai și iunie, tinere domn! Împărăția aromelor, a trandafirilor, a ambrei și a plevăiței : sănătatea locuitorilor — și ei cum să uite frumusețea naturii ! spuse bătrînul.

— Da, domnule, cît de frumos descrieți totul ! se amestecă tînărul.

— Timpurile alea nenorocite ne-au distrus fericirea, da, chiar așa, fericirea, tinere domn ! Sălbaticii de asiatici au incendiat așezările, poporul era speriat, epidemiile ajunseseră de nesuportat, mai ales holera și vărsatul de vînt, încît intrase frica în oasele oamenilor. Și cum vă spuneam, au fugit unde au crezut că le va fi mai bine. Au rămas pustii sate întregi, tinere domn, vetrele s-au stins. Pe locul unde mai tîrziu a apărut satul Krteșina, cum să vă spun, erau doar doi sihaștrii. Unul se numea Mareno, celălalt... i-am uitat numele ; aveau o bisericuță închinată Sfîntului Atanasie. Cei doi erau singuri cuc, așa că au fugit pe unde au putut, lăsînd în urma lor numai mormintele și biserica, dar mai tîrziu s-a așezat un turc și pe locul acela a ridicat un mare han. După cîtva timp, turcul s-a gîndit că n-o să tragă prea mari foloase de aici, da, tinere domn, aga nu făcuse prea multă treabă, așa că a părăsit hanul. Multă vreme animalele sălbatice s-au înmulțit în voie, cîmpul a fost părăsit, iar drumurile copleșite de păduri. Afurisitul de mine, amar v-am mai chinuit, tinere domn ! încheie bătrînul.

— Nici vorbă, domnule, tot ce ați povestit este nou și emoționant pentru mine ! răspunse musafirul.

Capitolul 21

— EMOȚIONANT spuneți, a ? continuă întrebător bătrînul. E, chiar am intenția să vă povestesc despre ceva cutremurător, dar și amuzant. Da, chiar așa, taman despre averea celor doi sihaștri, încheie, ștergîndu-și lacrimile, și se întoarse amabil spre musafir.

Acesta își aprinse o țigară.

— Ați vrea să ascultați ?

— Cum să nu, domnule, răspunse Igor.

— Ei da, cum aga plecase, cei din satele Bapcior și Nered au căutat să lucreze ei pămînturile acelea. Dar cui să revină hanul, asta trebuia s-o hotărască valiul de Bitola, pentru că Bitola era plină de pașale și de caimacani, care aveau dreptul să judece. Ambele sate au primit chemare de la oraș, tinere domn, dar treaba n-a fost deloc ușoară. Și uite așa s-au pregătit cele două sate, pentru judecata înaltului scaun al valiului din Bitola. Și-au ales bapciorenii omul care să meargă să-i reprezinte acolo, s-au gîndit, s-au tot gîndit, și l-au ales pe țăranul Ione Veliov, pentru că el știa cel mai bine limba turcă. Ascultați acum, tinere domn : a plecat Ione Veliov al nostru la valiu și la caimacam cu trei samare de unt, deci șase tulume. Tulumul este o piele de ied măiestrit făcută ca să se poată căra untul în ea. A încărcat Ione trei măgari frumoși și, într-o seară, a plecat de la stîna care se afla în locul numit Kleta, la poalele muntelui Vici-planina. Și as-

tăzi, dacă treci pe lîngă izvoarele răcoroase din locul numit Kleta, ai să vezi, tinere domn, rămășițele vechii stîne a lui Ione.

Uite așa, cînd a plecat Ione Veliov cu măgarii săi, și-a spus : «Doamne ajută !» Trebuia să meargă noaptea, să nu se topească untul, să rămînă presat și să nu lase urme pe drum : unsprezece ore de mers peste munte. Dacă s-ar fi topit untul, unde ar mai fi fost bucuria pașei și a cadînelor sale : nicăieri, sigur că da. A mers toată noaptea și abia dimineața a ajuns la curtea pașei din Bitola. A spus acolo că vine dintr-un loc tare depărtat, taman de la Vici-planina, să-i aducă agăi șase tulume de unt. Abia atunci au început să se agite slugile. Valiul și caimacanul au fost încîntați ; au mai văzut ei și înainte cum aduceau ghiaurii rușvet, dar atît de mult, niciodată. Valiul era sigur că și celălalt sat o să-i aducă rușvet. Și într-adevăr, și țăranii din Nereda și-au trimis omul lor, dar numai cu un urcior cu miere.

Vestea a ajuns, tinere domn, la cadîne, căci ele împlineau judecățile în casă ; cine va cîștiga, cine va pierde. Tinere domn, untul a înghițit mierea ! strigă vesel bătrînul.

— Cum așa ? întrebă tînărul.

— Uite așa, untul a învins, răspunse entuziasmat bătrînul.

— Și Bapciorul a luat stăpînirea ? întrebă repede musafirul.

— A luat-o, tinere domn, a luat-o. Hotărîrea a fost dată în casă, în odăile cadînelor. Și, cînd a început judecata, poporul aștepta nerăbdător să audă vestea telalului ; ce, nu știți

ce e un telal ? Păi ăsta era sluga căpeteniilor turci, tinere domn, care era folosit ca vestitor. Un om ales, cu o voce puternică, să poată striga vestea în piață. Așa a și fost, telalul a trebuit să strige : «Kara olan i bezerar, sari olan kibeder !» ceea ce însemna : Omul negru a cîștigat, blondul a pierdut. Pentru că Ione Veliov era tare negricios, însemna că el cîștigase. Așa a rămas vorba că așezarea Krteșina a fost cumpărată pe trei samare cu unt, spuse bătrînul Dimitrie.

— Iartă-mă ! strigă bucuroasă Milița, aducînd ceșcuțele cu cafea, scuzați-mă, dar trebuie să roșesc eu acum din cauza curentului !

— Domnișoară ne-am descurcat și fără cafea, răspunse musafirul.

— Cum adică, ne-am descurcat, tinere domn ? N-am putut deloc fără cafea ; gustați puțin și am să vă mai povestesc. De cînd n-am mai povestit ! Așa, gustați, bine, și acum ascultați ! Țăranii și-au împărțit locul, au început să desțelenească ogoarele și, încă din februarie, au început să semene bob, orz, ovăz. Mai tîrziu, în mai, au pus porumb, cartofi și dovleci. Bapciorenii au ajuns bogați, aveau trei ținuturi, pentru că obținuseră și locul numit Pavlin, tot ca și pe celălalt. Frumos, numai că un ținut a revenit vilaietului Kostur, iar celelalte două, vilaietului Lerin, dar și acolo au prins să curgă birurile. Au început oamenii să se separe, fiecare s-a așezat acolo unde-și avusese gospodăria, unii au rămas în Bapcior, alții s-au mutat în alte locuri și n-a trecut multă vreme, că Pavlin și Krteșina au ajuns două sate frumoase

şi bogate. S-au împărţit în trei aşezări. Tinere domn, satul Elovo, al patrulea, care a apărut mai tîrziu, se afla pe rîul pe care l-am numit Koralska, în apropiere de Belkamenski sinor. Acesta a fost începutul paşalîcului Lerin.

Capitolul 22

MILIŢA ŞEDEA lîngă fereastră şi asculta cu atenţie ; îşi privea adesea musafirul cu ochi mulţumiţi. Acesta urmărea în linişte firul povestirii bătrînului şi aştepta ca pînă la urmă să-i dezvăluie motivul venirii lui aici. Tocmai îşi băuseră cafeaua, bătrînul ceruse şalul să şi-l pună pe umeri, cînd îşi ciuli urechile :

— Bate cineva la uşă ! spuse.

— Da, bate insistent confirmă Miliţa.

— Ce mai face bolnavul meu ? întrebă omul din uşă.

— Doctorul Lamarov, *please*, intră ! Ia loc puţin ! îl rugă bătrînul.

— Ce să stau, arslane, spuse doctorul, am venit à la minut, să-ţi văd gîtul şi plec imediat, sînt aşteptat la directorul Risto. Îl ştii ? întrebă el.

— Cum să nu-l ştiu, *please*, fiica mea tocmai la el lucrează, răspunse bătrînul, la fel şi tînărul domn, să ţi-l prezint !

— Îmi pare bine ! Oh, ne-am văzut la hotel. Nu-i aşa ? întrebă şi, pentru că tînărul dăduse din cap, în semn că da, continuă : Ha, mi-ai fost martor cînd i-am ţinut lui Risto lecţia aceea ! Dar să ştii, e un om bun, nu spun — naiv, dar — bun, numai că l-a stricat munca de la hotel ! zice întorcîndu-se spre bolnav : Cască gura, arslane, deschide gura frumos ! Aşa, mai avem speranţe, da, gîtul se înzdrăveneşte, dar ţine minte, să nu mănînci nici prea fierbinte, nici prea rece. Exact cum am spus. În special, să nu bei sifon. Şi acum, la revedere, mă iertaţi, dar trebuie să vă părăsesc ! spuse Lamarov.

— A, noi am terminat, doctore, strigă bătrînul, i-am povestit tînărului despre ţinutul meu natal, m-am întristat puţin, doctore, dar, *please*, n-am mai fost pe acolo de treizeci de ani !

— Povesteşte-i, să ştie că de la turci ni se trage răul, cum zice poporul nostru. Şi acum, la revedere tuturor ! spuse doctorul şi plecă.

— Da, ţara noastră, da, are şi de la turci ceva rău, chiar prea mult, pentru că, *please*, tinere domn, au împărţit ţara la Versailles, pe o masă verde pentru jucătorii de noroc, mulţi au rămas şi fără credinţă şi fără limbă. Domnule, nici nu-i pot număra pe toţi cîţi au putrezit, în surghiun, la Makronisos, Gura şi Afania !

— Tati, aţi uitat să mai cinaţi ! se amestecă Miliţa.

— Cum să uităm, copila mea, cînd tu gătești atît de bine, că-i vine omului să-și pupe și degetele ! se îmblînzi bătrînul.

— O, nu, domnișoară, e prea mult ! se rușină tînărul.

— Cum prea mult ? se miră bătrînul, *please*, vom cina ce-om avea, așează masa imediat. Domnule, chiar nu vrei să guști din ce-a gătit fata mea ?

— Scuzați-mă, domnule, altă dată voi cina la dumneavoastră cu multă plăcere, dar acum, sînt așa, musafir nepoftit, și apoi, trebuie să recunosc, sînt așteptat cu masa la hotel !

— Dar Milița s-a pregătit toată ziua. Cum adică nepoftit ? Ei, să nu crezi că scapi așa ușor ! *Please*, noi n-avem nici un fel de rudă în orașul ăsta, n-am avut niciodată invitați la masă. N-o să-mi întristați fata !

— Dar de ce să nu cinați cu noi ? întrebă rugătoare Milița.

— Trebuie să rămînă ! hotărî bătrînul.

— Bine, domnule, voi rămîne !

— Așa te vreau, omule dragă, se bucură bătrînul și adăugă : vom mînca tot ce ne-a pregătit porumbița mea !

Tuși de vreo două ori în batistă și continuă :

— Înainte de a veni Milița mai ascultați ceva. Bapciorenii sînt răzlețiți acum prin vreo cincisprezece țări, fie prigoniți din ținutul natal, fie ca emigranți. De aceea se zice în popor : «Să te ferească Dumnezeu, că de la turci ți se trage răul», așa cum ați auzit de la doctorul Lamarov. Despre mine și Milița v-am spus, am

avut o viață grea, ne-a chinuit soarta. Și eu aș fi înnebunit, tinere domn, dacă n-ar fi fost acest înger, fiica mea, Milița. Veneam acasă, de la sonde, obosit și abătut, dar îngerașul meu îmi sărea în brațe, mă mîngîia și-mi spunea cu glăscioru-i subțire : «Tăticule, dragă tăticule, haide, zîmbește !» Cum să zîmbesc, tinere domn, cînd sărmanele mele mîini erau crăpate, rănite și bolnave ? Și porumbița mea care mi se arunca de gît ! Cînd am citit scrisoarea despre nenorocirea familiei mele, au început să-mi șiroiască lacrimile, ca un pîrîu primăvara ; cînd simțeam că-mi bate inima de-o să-mi spargă pieptul, fetița mi s-a așezat în brațe și m-a mîngîiat : «Tăticul meu drag, nu plînge !» Puteam oare să nu plîng, cînd durerea era mai presus de voința mea, și sufletul mi-era otrăvit ? Eram singur atunci, un biet nenorocit, cum o să fie și fata mea cînd n-am să mai fiu eu ! zise bătrînul.

Musafirul fu zguduit de sinceritatea lui Dimitrie, crezu că venise momentul să-i pună întrebarea esențială, din pricina căreia ardea de dorința de a se întîlni cu bătrînul, dar nu mai era sigur pe el. Cine știe cum îl va înțelege bătrînul, așa tulburat cum era acum ! Și dacă-l va crede un înfumurat ? În vreme ce Milița pregătea mîncarea în bucătărie, cîntînd din cînd în cînd ceva nedeslușit, musafirul își luă inima-n dinți și spuse :

— N-ar fi mai bine ca Milița să se mărite ?

— Să se mărite, domnule, cum să nu ! strigă bătrînul, la care musafirul rămase surprins. O,

cît aş vrea să se mărite, să-mi văd nepoţii şi să-i duc la plimbare pe malul lacului! Domnule, să se mărite fata mea! Trupul mi-e consumat, tinere domn, mi l-am vîndut pentru un pumn de dolari, da, chiar aşa, consumat şi vîndut în tinereţe. Soartă afurisită, tinere, afurisită şi rea, n-am trăit prea mult, am numai cincizeci şi cinci de ani, dar semăn cu un bătrîn, trupul mi-e istovit şi voi muri în curînd. O, să-ţi fie gura aurită, să te audă Dumnezeu şi să-ţi dea fericire! Dar cum să-ţi spun, dragul meu, totul depinde de Miliţa. Sigur, ţi-a spus că nu vrea să se mărite din pricina mea. Da, ai ghicit, se teme pentru mine, spune că, dacă se va mărita, eu am să rămîn singur, da, mai ales dacă soţul va fi un tînăr rău. O, doamne, numai să se mărite, şi apoi pot să mor! spuse bătrînul cu tristeţe în glas.

— Daţi-mi voie să vă povestesc ceva despre un tată care şi-a nenorocit copila, propuse deodată musafirul.

— A nenorocit-o? se miră bătrînul. Există şi asemenea taţi pe lumea asta? E, dacă a nenorocit-o înseamnă că s-a amestecat în fericirea ei şi nu este un tată bun. Nu e bun de loc!

— Dar, permiteţi, tatăl ei era consul în India, începu musafirul.

— Poate să fie orice-o fi, e un om rău.

— Şi totuşi, intenţiile sale au fost dintre cele mai bune, spuse el.

— Consul? îl întrerupse bătrînul, era consul, un om învăţat, e, tinere domn, trebuie că era un om rău!

— Dacă-mi permiteţi, spuse musafirul, vă voi povesti cum s-a întîmplat.

— Te rog, ascult! Uh, cum a putut?

— Consulul îşi făcuse datoria şi trebuia să se întoarcă în patrie. Tocmai atunci fata cea mai mare, Maia Manova, se îndrăgostise de un marocan şi a cerut binecuvîntarea alor ei. Dar ei erau împotriva marocanului, mai ales tatăl. Totuşi fata avea dreptul să hotărască, dar a crezut în tatăl ei, căci se purtase totdeauna cald şi părinteşte. Nu era vorba de lupta patriarhală împotriva acestei căsătorii, dar consulul nu vroia ca fiica lui să rămînă în Asia, sau, în cel mai bun caz, în Africa, şi logica lui era mai puternică decît dorinţa de a proceda cum era drept. Numai că Maia n-a acţionat cu entuziasmul tinerilor, nu s-a folosit de dreptul său de a pleca împreună cu marocanul, chiar şi fără binecuvîntarea tatălui. Morala dură a familiei a salvat-o să nu se piardă, tocmai acolo, în străinătate.

— E, acum e clar de ce n-a reuşit Maia! spuse bătrînul.

— Da, aveţi dreptate, continuă musafirul, în cazul ăsta era mai bine să fi rămas în afara a ceea ce socotim noi drept şi normal. Iată cum: În cazul în care consulul ar fi binecuvîntat intenţiile fiicei sale şi dacă dragostea tinerilor ar fi triumfat, măcar pentru o perioadă, el şi-ar fi atras simpatia multora. Dar n-a procedat astfel pentru că i-a fost teamă de depărtare, de bolile care se vîntură prin ţările slab dezvoltate din Asia şi din Africa, dar şi pentru că tot mai credea în calităţile fiicei sale, care

ar mai fi putut aştepta o partidă mai bună. Mîhnirea care îi cuprinsese pe toţi cei din familie, ca şi senzaţia că sînt nişte exilaţi între continente, au condus la o nouă îngrijorare. Consulul ştia ce face şi ce trebuie să facă atunci cînd e vorba despre fiica lui. În ciuda hotărîrii, ştia că îndrăgostiţii despărţiţi vor suferi încă multă vreme; despărţirea silită aduce mult mai mult chin, domnule, o dragoste mai puternică şi alte răzbunări. Asta învăţase consulul din cărţi, dar a procedat exact pe dos.

«Mă înţelegeţi ?», m-a întrebat atunci consulul.

«Dar nu-l cunosc pe marocan !» i-am răspuns.

«Şi totuşi am impresia că mă înţelegeţi», continuă consulul, «marocanul şi Maia nu s-ar fi iubit prea mult timp !»

«De ce spuneţi asta ?» am întrebat nelămurit.

«Uite aşa. Marocanul nu are destulă energie», răspunse consulul.

Marocanul şi Maia s-au iubit o jumătate de an, iar în anotimpul acela cald şi romantic totul a fost minunat. Amîndurora le plăceau foarte mult melodramele indiene, se îmbrăcau după moda asiatică, în sari şi chimono, dar mai ales ca mondenii din Hong-Kong. Tînărul lucra ca bucătar la ambasada marocană, nu se prea omora cu firea, aşa că avea destulă vreme pentru Maia. Oricine i-ar fi văzut cum aleargă pe străzi, ţinîndu-se de mînă, cum coboară seara în parcurile proaspete, atît de îmbujoraţi, de senini şi de frumoşi, i-ar fi admirat şi iubit. Consulul n-avea nimic împotriva unei aventuri, dar urmările îl îngrijorau peste măsură. O dată, un grec, domnul Vretakos i-ar fi spus :

«Nepreţuita dumneavoastră fiică va cădea ca o pasăre».

Auzind aceste vorbe, consulul s-a dezmeticit pe dată. După părerea lui, schimbările au survenit la o jumătate de an după aceea, pentru că domnul Vretakos destrămase dragostea tatălui. Marocanul s-a năpustit în casa Manovilor şi i-a pus tatălui o întrebare foarte neplăcută :

«Sînteţi de acord să trăiesc în casa dumneavoastră ?»

«Pînă cînd ?» s-a grăbit maica Flora.

«Pînă-mi găsesc o slujbă mai bună» îi răspunse marocanul.

Era foarte convins că va deveni primul lor ginere şi că, profitînd de tinereţea lui, va obţine o slujbă aleasă, că-şi va cumpăra o casă luxoasă, aşa cum au maharajahii bogaţi. Şi consulul ? S-a prăbuşit, dar i-a răspuns :

«Va fi greu să-ţi găseşti o slujbă mai bună».

«Cu ajutorul dumneavoastră nu va fi chiar atît de greu», a răspuns marocanul.

«Ce ştii să faci ?» l-a întrebat în final tatăl.

«Să bărbieresc» a strigat marocanul, «de fapt eu sînt bărbier».

«Asta nu !» sări consulul, «nu vreau un bărbier în casa mea. Ce va spune guvernul meu, mă rog ?»

Şi uite aşa, bucătarul din Maroc a vrut să se pună în siguranţă pe lîngă consul, s-a pre-

făcut, a înghițit asprele cuvinte ale tatălui ei, apoi s-a apropiat de Maia ca un cavaler :

«Dragă, părinții tăi sînt niște îngeri, iar noi vom fi cei mai fericiți oameni de pe pămînt !»

Abia mai tîrziu s-a dovedit că nu avea intenții să o fericească, astfel că nu și-a mai căutat nicăieri o slujbă mai bună. Consulul n-a stat cu mîinile încrucișate, i-a găsit pe prietenii marocanului, doi zdrahoni de băieți, care i-au pus pe tavă adevărul gol-goluț. Marocanul se deosebea cu totul de ceilalți compatrioți ; nu avea un caracter stabil, își schimba adesea drăguțele, în ultima vreme se simțea obosit, și totuși voia să-și domine viața de coșmar. Biografia marocanului l-a înspăimîntat pe consul : fusese o vreme cînd, în adolescență, scosese droguri prin Grecia și Macedonia, îl înhățase poliția, dar îl salvase niște oameni bogați din Europa. «Tînărul acesta s-a folosit cu nerușinare de făptura lui, era nemaipomenit de frumos, se numea singur cea mai minunată mlădiță a Africii și cucerea, pe oricine, cu șarmul lui mediteranean. Și, luat la bani mărunți, nu avea nici un Dumnezeu, nu credea nici în Allah. Pe lîngă asta nu avea nici o ocupație, nici măcar pe aceea de bărbier, iar fiica mea a căzut în plasa lui. Mă înțelegeți ?» m-a întrebat consulul.

«O, cum să nu !» i-am răspuns.

«Dacă i-aș fi dat-o pe Maia strigă consulul, ar fi vîndut-o mai tîrziu ca roabă albă».

— Conștiința trebuia să învingă, spuse tînărul și se uită la bătrînul bolnav. Acesta era neliniștit, povestea despre fata consulului îl tulburase, cu toate că nu o înțelesese prea bine. Da, conștiința, gradul de înțelegere erau ridicate la un nivel superior, repetă musafirul. Consulul era convins că-și salvase fata, știa că timpul vindecă rănile și face să revină dragostea familială. Aștepta multe de la timp : să-și recapete dreptul părintesc, pentru că părintele este, de obicei, un om înțelept, spera ca timpul să-i aducă Maiei fericirea pe un cal alb.

«M-ați înțeles ?» întrebase consulul.

«V-am spus deja. Dar dumneavoastră regretați cumva ?» primi răspunsul.

«O, nu, totuși exagerez. Dar hotărîrea pe care am luat-o mă îndeamnă să mă mai interesez», spuse consulul.

— Păi, nu era un om prost consulul ăsta, se amestecă bătrînul.

— O, da, felul cum a procedat cu marocanul nu seamănă cu cel în care s-a purtat față de tînăra fată și de aceea nici nu-l condamn, supuse musafirul. Consulul ședea acasă ca pe foc, parcă familia-i fusese lovită de holeră, a căutat să liniștească lucrurile și a început cum era mai simplu. Posibilitatea unui sfîrșit fericit, a salvării idilei de familie, se ascundea și în felul de a fi al fetei. L-a uitat repede pe marocan. Consulul a spus că fetele moderne nu sînt niște Ofelii, încheie musafirul.

— *Please*, tinere domn, să-mi fie iertat, dar aici consulul minte, se agită bătrînul.

— Consulul spunea că lumea e plină de drame asemănătoare, continuă musafirul, totuși o astfel de viață e mai demnă decît a celor

care trăiesc în fățărnicie și în dușmănie ; pentru aceia se găsește destulă pîine în acest lux și belșug. Eu l-am crezut pe consul, da, vorbea din inimă. Și totuși, cînd am aflat noua versiune despre marocan, n-am mai fost prea emoționat, încheie musafirul.

— Noua versiune, sări bătrînul, a da, îmi dau seama, consulul a înflorit povestea. Ei, da, știam eu că minte !

— Da de unde, consulul era un bun părinte, numai că a vrut să ascundă esențialul. Maia a fugit cu marocanul, iar consulul a adus-o acasă cu poliția. Asta e ! spuse tînărul.

— Domnule, iartă-mă, ăsta-i un necioplit ! Eu n-aș fi făcut așa ceva, tinere domn. Să mă amestec în fericirea porumbiței mele, *please*, cine mi-ar da acest drept ? ! strigă bătrînul și tuși de indignare.

Capitolul 23

ÎN NOAPTEA ACEEA Igor dormi la Dimitrie. Pe bătrîn îl turburase povestea despre Maia și marocan, se gîndi la educația părinților. I se stinsese pe moment bucuria, apoi își zise printre dinți :

— Doamne, nu cumva semăn și eu cu consulul acela ?

Igor se simțea jenat, îl tulbura atmosfera aceea tihnită de familie, sufletul lui Dimitrie se trezise la viață. Îndată după cină, starea bolnavului se înrăutăți. Delira ca în somn :

— Doamne, am făcut eu ceva rău ?

Musafirul veni să-și ceară scuze, dar nu i se ivi ocazia, recunoștea că-și imaginase toată povestea pentru a risipi ceața dintre bătrîn și fată. Înțelese pe dată că dacă ar recunoaște, asta ar fi o nouă greșală.

— Tăticule dragă, vino-ți în fire, pentru prima dată avem oaspeți în casă ! Dragul meu tătic ! îl alinta cu căldură Milița.

— Porumbița mea, să te măriți cu primul care-ți place !

Dimitrie își ridică pentru o clipă capul, dar se aplecă din nou :

— Doamne, să nu-mi pierd dragostea față de copii ! șopti pentru sine.

— Dar fetița ta e fericită cu tine, tăticule, cea mai fericită din lume. Hai, lasă-le-ncolo de gînduri rele : urcă în pat ! îl sfătui Milița.

— Domnule, regret sincer, n-am vrut să vă necăjesc ! spuse musafirul.

— Că m-ai necăjit ? Dumneata m-ai necăjit ? O, nici vorbă, tinere. Nimeni pe lumea asta, în afară de dumneata, nu m-ar fi ascultat. O seară întreagă, așa cum am turuit, ca o moară stricată ! Nu-i luați în nume de rău unui bătrîn bolnav că e o gazdă atît de rea ; asta se întîmplă din prea multă fericire, încheie bătrînul și se vîrî ușurel în pat.

— Tăticule, noi trecem în camera cealaltă spuse Milița luîndu-și musafirul de mînă.

— Nu e ceva nou, Igor ! începu Milița, și sîmbăta trecută a fost la fel de deprimat. Parcă am fi de sticlă ; asta mi s-a întîmplat și mie în urmă cu vreo lună de zile, iar acum și tata îmi calcă pe urme. Te rog, nu le pune la inimă ! Nici lui nu-i este ușor acum, a devenit egoist, îl apasă boala și se poartă ca un copil.

— Eu am greșit, domnișoară, dumneata m-ai făcut atent încă de atunci, spuse musafirul regretînd.

— Dar tata a fost foarte fericit în seara asta, strigă Milița.

— Totdeauna se va găsi cineva care să-i tulbure fericirea, spuse resemnat musafirul. Acum e deja tîrziu, ne vedem mîine !

— Mi-e frică, Igor ! Rămîi și dormi aici, în camera asta. Dacă o să-i fie rău, ai să mă ajuți ; dacă-l cuprinde somnul, mîine dimineață va fi tare fericit să te vadă. Îl știu eu pe tata, i-ai plăcut tare mult !

Au mai stat puțin de vorbă, apoi tînărul se culcă. Straniu, dar a dormit bine și s-a trezit tocmai cînd soarele îi mîngîia chipul. Deschise ochii și văzu mai întîi fotografia unui vapor, care plutea pe nesfîrșitele întinderi albastre, apoi numeroase fotografii ale Miliței ; de la *high school*, de la sărbătorile băștinașilor, de la grădina zoologică dintr-un oraș oarecare. Își scoase capul pe fereastră și îl zări pe bătrîn în grădiniță, cu găleata în mînă, udînd ficușii. Îl cuprinde o bucurie lăuntrică, la gîndul că Dimitrie avusese o noapte bună. Dar unde este Milița ?

Se sculă și într-o clipă ajunse în grădină.

— O, ce zi frumoasă, spuse bătrînul. Pe o asemenea vreme ți-e mai mare dragul să trăiești.

— Cum ați dormit, domnule ? întrebă Igor.

— Am dormit bine, ca de obicei, se mulțumi să răspundă bătrînul. Pe dumneata te mai neliniștește seara trecută. Nu-i nimic, pentru mine asta-i ca bună dimineața. O dată mă apucă tristețea, apoi durerile și iar tristețea ! Pe om îl urmăresc necazurile pînă-n mormînt ! Dar, tinere domn, e timpul mesei și Milița încă nu s-a întors. A, uite-o, vine ! Știi, duminica dimineața merge la piață, cumpără legume și fructe !

Zîmbitoare și îmbujorată, fata parcă purta pe chipu-i fericirea întregii lumi. O rochie portocalie, care-i venea ca turnată pe corp, îi sporea și mai mult frumusețea.

Mai tîrziu, în timp ce erau la masă, Dimitrie spuse :

— O, am uitat să-mi iau medicamentul. E, copiii mei, cu voi aici nici nu-mi mai simt boala.

Igor remarcă o schimbare în dispoziția Miliței ; fata nu mai avea aceeași căldură pentru bătrînul bolnav. Mai întîi îi întinse nervoasă ceașca cu lapte, îl stropi pe mînecă și apoi uită să-i dea pîine. A fost o noapte foarte grea pentru Milița, gîndi tînărul, poate nici n-a închis ochii. După ce terminară de mîncat, Igor se interesă dacă Milița are treabă acasă.

— Nici un fel de treabă ; căsuța asta de două palme e curată și-n bună rînduială, spuse

bătrînul, iar în ceea ce privește prînzul și eu sînt un bun bucătar.

Musafirul își exprimă dorința de a se plimba cu Milița pînă la Sveti Naum, ceea ce pe bătrîn îl bucură nespus.

— O.K., tinere, zise Dimitrie, distracție plăcută. Biata de ea din pricina mea n-a ieșit cu nimeni, dar nici n-a invitat-o nimeni.

Pe drum au tăcut tot timpul. Tînărul o privea pe cameristă, iar pe față i se citea bucuria din suflet. În mintea cameristei se petreceau mari schimbări ; era clar că se chinuie. Au intrat în pădure și au observat că arborii de lîngă lac înfrunziseră și păreau mai frumoși, pe cînd cei dinspre munte, gălbejiți, mai dormitau. Sus încă mai era zăpadă. Pe drum întîlniră mașini care veneau din toate părțile.

— Îl crezi pe tata ? întrebă Milița deodată.

— Ce anume să cred ? zise Igor.

— Asta, că n-a întrebat nimeni de mine ! spuse fata cu amărăciune în glas.

— *Well*, zîmbi Igor, ca oricare părinte, nu s-a gîndit la ceva rău.

— Toate necazurile de la el mi s-au tras, continuă Milița, de ani de zile n-am pe cap decît boala lui. Ai avut dreptate, sînt sclava bolii lui, și puteam să am curtezani cîți voiam.

— Înseamnă că n-ai avut, o întrerupse calm Igor.

— Îți bați joc de mine ; ei, mi s-a dus tinerețea, hotărî camerista, privindu-l blînd.

— Locul ăsta se numește Trpeița, spuse Igor cu gîndul de a schimba discuția.

— Puțin îți pasă de mine, continuă Milița cu naivitate în glas. Ar fi mai bine să mă arunc în lac de pe stînca asta.

— De ce să ne gîndim numai la noi ? întrebă tînărul.

Apoi tăcură, pînă la Sveti Naum. Au parcat mașina peste drum de izvor și iată-i în fața bisericii. Igor o luă de mînă pe Milița, strîngîndu-i degetele fragile și surîzîndu-i din suflet. Vrăbiile ciripeau prin sălcii, iar în pădure se plimbau caprele celor de la graniță. Într-o oră ajunseră la debarcader, priviră rîul care se vărsa tumultuos în lac, apoi porniră spre popasurile mînăstirești.

— Domnișoară, vrei să-ți fiu ghid ? îi propuse Igor în glumă.

— O, desigur, acceptă Milița cu ușurință.

— Te interesează ce i-a sfătuit Sveti Naum pe monahi ?

— Cînd ? întrebă fata.

— *Well*, cînd s-au chinuit. Ei, și ce chinuri ! răspunse Igor.

— Sînt lucruri pe care n-ar trebui să le spună un ghid pentru turiști, rîse Milița.

— Mînăstirea asta nu prea e mînăstire, continuă tînărul, e mai mult un restaurant unde domnește plăcerea ! încheie el zîmbind.

Intră în tăcere în biserică. Milița se închină, se aplecă în fața icoanei Sfintei Deva și se închină iarăși. Igor intră în chilie, privi frescele lăsate în paragină și, puțin după aceea, ieși în curtea pavată. Acolo erau cîțiva străini care priveau spre granița albaneză. Puteai vedea o

minunată pădure de stejari, cîte o clădire de ambele părți, iar jos, pe lac, bărcile patrulelor.

Coborîră pînă la apa sfîntă din capela de la Sveti Naum. Aici fuseseră împrăștiate frunze și crengi de soc, iar pe pereții capelei erau tot felul de mîzgălituri. Cînd intrară, Milița se închină din nou, în fața frescei sfîntului Naum, iar Igor se înclină și el și se spălă cu apă sfințită pe față.

— Asta o fac din pricina mamei, spuse Igor, acolo, de cîte ori ai să vezi apa sfîntă, fiule, îmi spunea, spală-ți ochii cu ea. Chiar și de față cu turiștii, pe care-i însoțesc aici, domnișoară, îmi dau cu apă pe ochi. Ciudat, nu ?

Capitolul 24

SE ÎNTÎLNI cu vărul său în stația de autobuz. Iane venise cu o mașină veche, care transporta măsline, pe drumul neasfaltat, și înghițise nori de praf. I se furișase în ochi un fel de tristețe ca și cum privea natura pe ascuns. Lăsase în urmă munții abrupți acoperiți de pădurea de stejari, colinele golașe fără pămînt înverzit, acele ținuturi roșiatice unde abia se mai înalță cîte un copac, unde firele rare de iarbă, asemenea urechilor de iepuri, nu răsar nici în iunie. Dacă ar trece pe acolo o turmă, n-ar mai rămîne fir de iarbă. Da, acum, abia

e începutul lui mai, timpul florilor. Malesia, pe care mașina cea veche o lăsase în urmă, ascunsă în verde și albastru, cu dealurile acelea roșii și neroditoare întristase ochii omului.

Mașina trăsese sub streașina stației. Igor îl privea insistent și tulburat pe călător. Imediat îl întrebă, cu sufletul la gură, pe vărul său, cum o mai duce în Malesia, și cum mai este Malesia. Iane se bucură din suflet pentru Igor și se interesă și el despre toate cele.

— Spune-mi, fîrtate, mai întîi, cum o duci cu sănătatea, începu Iane.

— Păi, cu sănătatea, ca și pînă acum, răspunse scurt Igor.

— Dar oamenii te-au primit ca pe unul de-al lor ? întrebă Iane.

— *Well*, așa și-așa, răspunse tînărul. Nici nu m-am așteptat la mai mult. Dar, totuși, m-au acceptat !

— Mulțumesc lui Dumnezeu ! oftă Iane, de asta mi-era cel mai mult frică. Fîrtate, cu mine soarta a fost mai potrivnică și țin minte că ei nu prea m-au primit cu brațele deschise. Așa e cu străinii. Doamne, doamne, încă mă mai tem pentru tine.

— *Well*, mă simt ca acasă, printre ai mei.

— O, *yes*, ca acasă ! Așa ar trebui să fie, însă, eu, fîrtate, tot mă mai tem pentru soarta ta, zise Iane.

— Frică ! Doamne, nici nu vreau să mă gîndesc la frică. Haide, povestește-mi despre Malesia ! strigă Igor.

— Malesia ! se binedispuse Iane. Fîrtate, acolo sînt ciobănițe tinere cu furci și fuse în

mîini, torc lîna şi pasc turme de oi. Ţăranii aleargă cu caii pe cîmp, satele au case din piatră şi chirpici, dărăpănate şi împrăştiate, iar în curţi mai găseşti pe ici, pe colo, cîte-o căpriţă legată. Dar, fîrtate, Malesia e frumoasă şi curată, cum spune poporul, neprihănită !

Aici Iane se opri, îşi încreţi fruntea şi privi trist spre călătorii care se învîrteau în jurul maşinii. Maşina, cu care venise Iane, adusese vreo zece călători ; acolo se mai afla Boiarov împreună cu o persoană de vîrsta lui ; ceilalţi călători erau bătrîni şi bătrîne. Şoferul era foarte nervos ; avea chipul şi ochii obosiţi, se supărase din pricina celor trei ore de condus pe un drum nenorocit, plin de praf. Spre deosebire de el, Boiarov coborîse din autobuz calm, cu bucurie în ochi ; faţa lui moale şi rotofeie exprima, ca de obicei, tihnă şi bunăvoie. Şi cum să nu, cînd îşi făcuse toate treburile, la vie, aşa cum trebuia ?

— Prietene, se întoarse spre Igor, nici nu bănuieşti ce frumos e acolo. În orice caz, data viitoare vom merge împreună.

— O, cum vă invidiez, domnule ! Dumneavoastră aţi văzut şi rîuleţul şi bisericuţa şi pîrîiaşul, aşa-i că le-aţi văzut ? întrebă el şi respiră adînc.

— Da, da, consătene, am băut apă din rîuleţ, am stat întins în pădurice o după-amiază întreagă, chit că pămîntul era umed. Din păcate, n-am intrat în bisericuţă, răspunse şeful.

— Ah, dacă nu erau netrebnicii ăia de danezi ! oftă iar Iane.

— De, de, nu e dracul chiar aşa de negru, vom merge cu altă ocazie ! Şi încă în toamna asta ! spuse şeful.

— *Well*, se poate. Eu sînt cam sceptic, domnule ! adăugă Igor cu tristeţe.

— Dacă ai şti ce rău am călătorit, consătene, un adevărat chin. Un bătrîn a fumat tot drumul, şoferul a simţit fumul şi i-a interzis să mai fumeze, dar bătrînul n-a fost chip să înţeleagă. Nişte bătrînele au tot tuşit, erau gripate, dar nu voiau să ia medicamente. Podeţul de lemn de peste rîul cel tulbure s-a zguduit de greutatea autobuzului, stîlpii sînt absolut nesiguri, se vor dărîma în curînd. Toţi călătorii au aţipit, în afară de fîrtatele tău şi cu mine. Ştii despre ce-am vorbit ? E, sigur, că nu ştii ! Doamne, păi despre tine era vorba. Fîrtatele dumitale, Iane, se teme tare mult pentru tine, pur şi simplu nu crede că o să te aranjezi cum trebuie. I-am spus eu : «Vai, omule, ciudat eşti, cît timp Igor este cu mine n-o să i se clintească nici un fir de păr». Dacă e cineva care trebuie ajutat, apoi să ştii că ăsta e Iane. N-are serviciu, n-are salariu şi nici vreo şansă să se angajeze prea curînd. Pe cînd tu, Igore, trăieşti din belşug pe lîngă mine ! încheie Boiarov.

— La prima vedere cam aşa pare a fi, se amestecă Iane, dar consătene, sufletul ştie să ascundă mii de nenorociri. Sufletul ăsta acceptă sau respinge ! Da, chiar aşa, cel mai rău am dus-o taman atunci cînd ceilalţi ziceau că-s cel mai fericit. De vreo două ori era cît p-aci să-mi pierd capul, să mor, şi ceilalţi erau convinşi că duc o viaţă frumoasă, nu trebuie să crezi ochi-

lor, consătene ! Ochii or fi oglinda sufletului, dar ei nu pot aduna toată tristețea, spuse Iane.

— Ei, dar dumneata ești un romantic ! zise Boiarov ironic.

— Nu, de loc, sînt absolut sincer, mă tem pentru Igor.

— Consătene, nu exagerezi cumva ? Igor s-a aranjat foarte bine la *Duva*. Ei, cît pe ce să uit ! Ce mai e nou la hotel ? Ceva schimbări, oaspeți noi ? Nu mai știu nimic, am stat cam mult în Malesia și nu mai sînt la curent cu *Duva !* spuse șeful.

— *Well,* nimic deosebit din ce v-ar interesa. Au venit oaspeți noi și asta e tot. A, da, era să uit. Iulia e bolnavă de vreo două zile. O chinuie ceva, domnule ! răspunse Igor.

— Iulia bolnavă ? sări șeful. Viață afurisită ! Nici n-am știut. Dacă aflam mă întorceam mai repede. Nu știi ce are ?

— Nimic grav, domnule, o ușoară depresiune, asta e tot, spuse Igor.

— Consătene, îmi ascunzi adevărul. Iulia este o fată sănătoasă și n-ar cădea la pat numai din atîta ! strigă șeful.

— *Well,* Iulia nu e bolnavă la pat. Dacă era astfel, n-aș fi fost atît de liniștit. Dumneavoastră știți că sîntem prieteni, mister !

— Mai și spui că-i ești prieten ! Fata e bolnavă și ție nici nu-ți pasă. Mă grăbesc să văd ce e cu ea !

— Ce-o fi cu el ? se miră Igor.

— Ciudat ! ridică din umeri Iane.

— Ca și cum el ar fi cel mai bun prieten al Iuliei, adăugă scurt Igor.

— Asta încă n-ar fi atît de ciudat, se amestecă Iane, dacă stai bine să te gîndești, nu trebuie să-l subapreciezi pe Boiarov. Fîrtate, a ajuns un ambițios, ca toți ceilalți de aci. Pînă nu demult era numai un chelner obișnuit într-o cafenea oarecare și nu m-ar mira ca în curînd să ajungă directorul hotelului.

Igor se gîndi îndelung la îngrijorarea care-l cuprinsese pe șeful său ; se întrebă de unde atîta interes pentru sănătatea Iuliei. Speriat, Boiarov dispăruse într-o clipă, lăsîndu-i pe cei doi pe trotuar. Iane ținea în mînă o geantă de piele cu o etichetă, *Tigru,* scrisă în limba engleză. Igor se uită curios la geanta lui, de aceea Iane simți nevoia să-i explice de unde o are. Era o amintire de pe vaporul fabrică *Tigru,* al domnului Lici. Acolo lucrase Iane patru ani încheiați și legase multe prietenii. Un adevărat monstru ; trei sute de lucrători pescuiseră în tot Pacificul, iar vaporul devenise o fabrică de ulei și conserve. Domnul Lici era îndrăgostit de întinderea mării, citea mult despre mări, literatura marină, și era mulțumit că achiziționase acest vapor, mai mult din respect față de Jack London. Se înțelege, erau puțini cei care credeau în povestea lui, pentru că domnul Lici le cam înflorea.

— Povestește-mi despre tine, despre mări, despre Malesia ! spuse Igor cu căldură și luă geanta lui Iane.

— E vreme și pentru asta, fîrtate ! O să te plictisească povestea mea, ai să vezi. Dar și eu aș vrea să aud ceva despre viața ta. Oricum, tu nu-ți aduci aminte de copilăria în Malesia,

erai prea mic să ţii minte. Şi să ştii că aveai numai patru ani cînd te-au dus din Malesia, iar eu eram pe atunci un flăcău de vreo cincisprezece. Eh, a trecut ceva timp de atunci şi noi, practic, nu ştim nimic unul despre celălalt, zise Iane mişcat, îmbrăţişîndu-şi vărul.

— *Well*, mi te închipuiam ca pe părinţii noştri, cu mustăţi răsucite ! rîse Igor.

— Şi eu, pe tine, cu papion ! i-o întoarse Iane.

— O.K., m-ai făcut să rîd. Acum povesteşte-mi despre mări ! răspunse Igor.

— Dar e plictisitor, fîrtate ! răspunse Iane.

— Mă doare îngrozitor capul şi, cînd mă doare, simt nevoia să ascult cum e viaţa pe mări. Aşa mi-ar veni ceva mai uşor, Iane ! spuse Igor neîncrezător.

— O să vezi tu. Fîrtate, nu prea eşti în apele tale. Uite de ce mă îngrijorează soarta ta ! spuse Iane.

— Haide, începe ! Mai ţii minte unde ai rămas data trecută ?

— Chiar vrei să asculţi ?

Capitolul 25

— AŞA DECI ; şedeam o dată pe punte cu tabla de şah în mînă şi mă lăsasem furat de amintiri. Doctorul Henri se apropiase pe nesimţite şi-mi propuse o partidă de şah. Da, doctorul vaporului era psihiatru, prieten, detectiv, preot, profesor, un om mare. Jucînd, am început să povestim, iar el s-a interesat de sănătatea mea. M-a ascultat cu atenţie şi, în final, a tras concluzia că am un trecut furtunos. De la el am auzit sfaturi frumoase. A spus că toţi oamenii de pe glob sînt egali, indiferent de credinţă, de culoarea pielii, indiferent dacă trăiesc la nord sau la sud, dacă privim din punct de vedere ştiinţific, ne tragem din maimuţe, dacă luăm în consideraţie religia, Dumnezeu ne-a creat strămoşii. Şi oamenii cu faţa arămie au sentimente de dragoste, ba sînt chiar mai sensibili ca noi.

În ultima zi a săptămînii mă plimbam de unul singur pe insulă şi priveam colibele scunde din lemn şi pămînt. Oamenii se culcau tare devreme, iar unul dintre ei mi-a spus : «Este foarte bine ca trupul să doarmă cînd doarme şi Soarele». Soarele este pentru ei ceva dumnezeiesc, şi-l iubesc nespus de mult cînd îi mîngîie în zori de zi, în vreme ce marea vuieşte. Frate dragă, viaţa lor e mai frumoasă ca a noastră ! Mi se părea straniu faptul că femeile lor se vindeau pentru bani, nu conta dacă eşti însurat sau ai copii. Am greşit, nu spun că am fost un sfînt, da, mi-am satisfăcut nevoile fizice la fel ca şi ceilalţi bărbaţi. Dar mai tîrziu ? Mi-era scîrbă numai la gîndul că am dormit cu femeia care se culcase mai înainte cu un altul. Unde e inima, unde e sufletul ? Morala, frate dragă, eu am înţeles-o cu totul altfel şi de aceea am pătimit destul. Gîndeşte-te la omul care

vomită, dar puţin mai înainte a sărutat o fată. Oroare şi dezastru !

Ani pierduţi, fîrtate, judecată de om beat. Pînă la următoarea ieşire, totul mi-a mers pe dos. Îmi căzuse cu tronc o fată care ar fi sculat şi morţii din pat, dar ea nu era deloc o naivă, căci era conştientă de felul în care o înzestrase natura. Pentru mine era cea mai frumoasă şi cea mai deşteaptă femeie, aşa că nu mi-a părut rău cînd m-a jefuit şi m-a lăsat ca pe un şoarece plouat. Dragostea aceea mă costase prea scump, a fost o dragoste confecţionată, ştii, cît să-mi arunce prafuri în ochi. Ei, nici eu nu eram mai bun, fîrtate ; pusese dracu' şi pe mine stăpînire. Mai bine m-ar fi pus cineva să stau în cap, mai bine mi-ar fi scos dinţii decît o sută de dolari din buzunar. Dar să nu mă laud, pe atunci mă consideram un om frumos, femeile nu şedeau prea mult pe gînduri dar, din păcate, după cum ştii şi tu, şi coţofana are pene frumoase, dar capul gol.

Trecînd pe lîngă mine, Tana, aşa se numea frumoasa, îmi zîmbi deodată. Într-o clipă mi-a venit să ridic masa şi s-o arunc în minunatul tapet, căci ştiam cu cîtă uşurinţă rămîi cu buzunarele goale. Mai tîrziu mi-am spus, dracu' a adus-o, eu sînt propriul meu stăpîn şi n-o să mă las să mă dezbrace în pielea goală. Dar, uite chiar aşa mi s-a întîmplat. Nu chiar atunci, ceva mai tîrziu, într-un alt loc. Numai ce ne despărţisem de neastîmpăratul Tuvio, cel mai bun prieten al meu, care-mi spuse odată : «Tu-ţi trăieşti viaţa ta, eu pe a mea, dar dacă

va fi nevoie vreodată, vom fi alături», şi eu am plecat la o nuntă a băştinaşilor.

Aveam în buzunar o jumătate de litru de rom, am băut ceva pe drum, m-am oprit şi m-am aşezat lîngă un izvoraş, mai tîrziu am băgat de seamă că mă urmăreau două frumoase. Una din ele, Tana, cealaltă, un adevărat înger, suplă şi înaltă, dar absolut necunoscută. M-am făcut că nu le observ, dar tot mă uitam la ele. Am luat-o pe potecuţă şi mi-am continuat drumul pe jos, un drum mai rău decît dacă ar fi fost plini de ghimpi. Am stat lîngă rîuleţ, mi-am pus romul în buzunar şi m-am proptit în coate. Atunci s-au apropiat şi ele, una m-a salutat în franceză, cealaltă, Tana, în engleză. Le-am poftit să stea, şi minune, s-au aşezat de parcă ne cunoşteam de ani de zile. Cea mai înaltă m-a întrebat dacă sînt însurat, Tana s-a interesat dacă am copii. Cea înaltă a rîs, a spus că sînt un om bun dacă nu ştiu să mint, eu am întrebat-o de unde ştie că spun adevărul. «După ochi», a zis ea, şi puţin mai tîrziu s-a pierdut în pădure ca o căprioară.

Am băut rom cu Tana, şi uite aşa am uitat de chinurile mele ; căzusem într-un vis ciudat, frumos. Necazurile mi s-au risipit în faţa frumuseţii feciorelnice ; de fapt, intrase dracu' în mine. Am stat mult aşa, singuri, ea se pricepea să sărute şi să te răcorească, spre seară s-a întors şi cealaltă, apoi am pornit toţi trei spre vapor. Fetele au rămas pe mal şi parcă-mi spuneau : «Prost nefericit, în curînd se va duce ziua de azi». Eram tulburat şi emoţionat, satisfăcut şi neliniştit, era în mine un adevărat

haos, sufletul mi-era cum e ciorba din Hawai pe care ei o numesc *mit miks*. M-am întins puțin, fără a mai cina, și m-am trezit taman cînd soarele era deasupra vaporului. Tuvio a propus să mergem la vreo nuntă a băștinașilor și eu am acceptat fără să cîrtesc. Am plecat cu un camion vechi, descoperit, să nu-ți mai povestesc cîte lucruri ciudate am văzut la nuntă, florile, obiceiurile, cîntecele. Numai cîntece și ritmuri de tonga, fetele purtau cununi de flori, coliere de melci și scoici, dansau ca nebunele și fără odihnă, printre palmieri. Toți marinarii aveau cununi în jurul gîtului și surîsuri blajine pe buze. Femeile tinere și fetele se hîrjoniseră în mare toată ziua. Săreau fără teamă în mare de pe o stîncă, mai întîi cîte o fată, apoi cîte o femeie tînără. Fetele semănau unele cu altele ca niște banane, dar eu am recunoscut-o pe Tana cu destulă ușurință. Ea m-a luat de mînă și ne-am avîntat în joc. O, doamne, eu care pînă mai ieri eram preacuviosul Petru, iată-mă amestecat în lumea lui Adam, mi-am zis eu. Am stat cu Tana pînă la asfințitul soarelui, ba ne-a prins și noaptea. M-am întors la vapor cu ultimul camion, îmi potolisem focul, fata rămăsese pe insulă. Fîrtate dragă, fata aia mi-a pus inima pe jar. Am vrut să cobor de pe vapor și s-o duc în brațe peste apele sărate, dar știam că vor rîde cu toții de mine. Tana era slăbiciunea mea pentru faptul că n-a primit bani, cu toate că pentru asta venise, dar s-a rușinat și i-a respins, spunîndu-mi că de data asta n-a făcut-o pentru bani. Ah,

ce fată frumoasă, am șoptit toată noaptea și am adormit cu numele ei pe buze.

Cînd m-am trezit și cînd vaporul era deja în largul mării, totul a luat o altă întorsătură. Patronul Lici ne plătise cu o zi înainte salariul pe o săptămînă, dar unde erau banii mei ? «Ah, vulpea de Tana !» am strigat furios. Mă simțeam tras pe sfoară, păcălit, umilit și prostit, am privit lung valurile și mi se părea că lucrul cel mai bun ar fi să sar în apă. Nu aveam o para chioară, idiot nefericit. Ce să-ți spun, fîrtate, am stat aproape doi ani pe vapor, dar sărac, singur și nefericit. Să mă întorc în ținutul natal, nu mi se părea prea înțelept, să rămîn pe vapor — nu mai voiam. Din păcate, nu aveam altceva de ales și am mai stat doi ani, încheie Iane, asudat și tulburat.

— Cine ți-a spus că fericirea stă în bani ? întrebă Igor.

— N-am spus așa ceva. Dar știi tu, mai aproape-s dinții ca părinții. Fîrtate, eu n-am avut parte nici de fericire, nici de bani. Dar, să mergem la hotel, e deja tîrziu și eu te-am chinuit cu poveștile mele, răspunse Iane.

— Frumos mai știi să povestești, domnule ! Mi-ar fi plăcut să aud ceva și despre ceilalți ani petrecuți pe vapor, propuse Igor.

— Nu te grăbi, fîrtate. Sînt vorbă lungă, ăsta-i cel mai mare defect al meu. Ai să te saturi de pălăvrăgeala mea, e timp și pentru asta. Să mergem la hotel ; o fi rușinos sau nu, dar mie mi-e somn, spuse Iane.

Intrară în mașină și se îndreptară spre hotel. Igor tăcu un timp, se gîndea la Iane ; l-au

tulburat întîmplările de pe vapor. Tot mai era convins că în spatele acestor întîmplări se ascundea ceva mult mai grav și mai tragic decît viața vărului său, o mare nefericire care îi pecetluise soarta cea rea.

Cînd îmi va povesti și despre ceilalți ani de pe vapor, își spuse Igor, o să-mi dau mai bine seama care e necazul. Nu, nu, e ceva în neregulă cu Iane, are deja patruzeci și doi de ani și încă nu și-a aranjat viața cum trebuie. Adevărul e că are ceva cultură, dar nu e nicăieri angajat ; probabil flămînzește.

— Ce-ți mai face mama ? strigă Igor ca să împrăștie gîndurile negre. Scuză-mă, dar m-am lăsat furat numai de povestirile tale, încît am și uitat de ea. Cum îi merge ?

— Pentru anii ei, fîrtate, foarte bine ! Lucrează la cîmp, are o grădină mare, leagă caprele de funie și, hai, la cîmp ! Eh, era să uit, a spus că-ți transmite salutări și te roagă să vii în vara asta pe acolo.

— Dar tu ? îl întrerupse Igor.

— Eu ce ? întrebă Iane.

— Păi tu, tu îi ajuți la cîmp ?

— Cum să nu ! Dar să știi, fîrtate, ea nu mă lasă să lucrez la cîmp. Zice că-i de ajuns că-și bătătorește ea palmele. Îi e atît de milă de mine, fîrtate, că uneori numai ce mă vede și începe să plîngă.

— Am ajuns la hotel, îl întrerupse Igor.

La parking remarcară cîteva automobile, Makale mătura sub streașină, peste drum de bazinul de iarnă. Privirile lor se întîlniră, dar Makale întoarse capul și nu se salutară. În foaier, directorul și doctorul Lamarov ; puțin mai departe — recepționerul se chinuia cu niște socoteli. Barmanul aranjase bufetul pentru a doua zi. Dafina ștergea mesele. Tînărul îi salută și apoi îl rugă pe recepționer să-i dea o cameră liberă pentru Iane. Acesta scoase cheia, deschise registrul hotelului și scrise numele oaspetelui. Dar oaspetele nu se apropiase să semneze, ci aștepta în ușă, rușinat și emoționat. Ochii lui se temeau de o întîlnire cu doctorul, care-l și zărise :

— Cum stai cu sănătatea, tinere ? îl întrebă doctorul din fotoliu.

— Sănătatea mea ? se zăpăci Iane.

— A ta, a cui altcuiva ? strigă Lamarov rîzînd, pentru cine altul am venit în Malesia, dacă nu pentru tine !

— Bine, foarte bine, răspunse Iane, chiar minunat !

— Să fii sănătos ! se bucură doctorul, aerul poate face minuni uneori, dar voința omului este mai presus de orice. Treci zilele astea pe la mine, vrei ?

— Se poate mîine ? întrebă Iane.

— Pînă la prînz voi fi acasă, așa că se poate, răspunse doctorul.

Igor luă geanta *Tigrul* — și-l chemă pe Iane, dar tocmai atunci se ridică din fotoliu directorul și se apropie șoptindu-i :

— Unde naiba ați fost pînă acum ? zise Lisița printre dinți.

— Cu fîrtatele meu, domnule. Aşa-i cînd te revezi cu cineva după douăzeci şi trei de ani! Scuzaţi-mă, aţi avut nevoie de mine?

— M-aţi lăsat baltă, şi dumneata şi Iulia, iar feroviarii olandezi au fost furioşi că n-aveau ghid pentru excursie. Data viitoare să-mi cereţi voie cînd vreţi să plecaţi, eu nu mai vreau să roşesc pentru dumneavoastră, spuse directorul pe un ton ridicat.

— Dar Iulia, domnule? De ce n-a fost cu ei?

— Probleme femeieşti, începu să se scuze directorul, s-a închis în cameră şi nici gînd să iasă. Parcă n-ai ştii despre ce este vorba! Boiarov este la ea! încheie directorul şi se aşeză iar în fotoliu.

— Ştiu, domnule. Iulia o să se odihnească puţin şi se va ridica din pat, dar pînă atunci voi lucra eu pentru amîndoi. Vă rog să mă iertaţi pentru astăzi, e vorba de fîrtatele meu, şi cum să vă explic! se fîstîci tînărul.

— Ei, stai, nici nu m-am supărat, îl întrerupse directorul, eu şi fîrtatele dumneavoastră ne cunoaştem de mult.

— Vă cunoaşteţi? se miră Igor.

— Da, şi încă foarte bine! Nu v-a spus pînă acum? întrebă directorul.

— Nu! răspunse tînărul şi mai mirat.

Camera lui Iane se afla la etajul întîi. Mică, frumos aranjată, cu un singur pat, camera le plăcu amîndurora. Ieşiră pe terasă şi priviră o vreme lacul. Departe în faţa lor, sub munte, Podgradeţul era învăluit de o ceaţă transparentă, albăstruie. Apa era albastră, ba chiar mai întunecată, valuri mici se spărgeau de mal.

Tînărul îşi aminti din nou de presimţirea cu înecatul pe care-l scoteau la mal valurile; vru să-i povestească lui Iane, dar se abţinu. Se întoarse spre camerele personalului de serviciu, văzu o fereastră luminată şi îşi aduse aminte de Iulia. Pentru a se elibera de marea care-l obseda şi-l obseda, Iane se retrase în cameră spunîndu-i fîrtatelui său că e timpul de culcare.

— Ne vedem mîine, zise Iane.

— Mîine după amiază! îl completă Igor, de dimineaţă voi fi cu feroviarii olandezi.

— Foarte bine, spuse Iane, şi eu am nişte treburi.

— Te deranjează dacă te întreb ceva? zise Igor ieşind din cameră.

— De ce să mă deranjeze? se miră Iane.

— Mă interesează dacă ai stat mult timp la spital, spuse Igor, te rog nu te supăra de întrebare!

— Care spital? întrebă Iane.

— Un spital ca oricare altul din lume! spuse Igor, dar te rog să nu mă înţelegi greşit!

— Ce-ţi trece prin cap, fîrtate? roşi Iane. Ce spital? Dacă aş fi fost acolo, ţi-aş fi spus înainte de a-ţi povesti toate celelalte!

— Ştiu, fîrtate, iartă-mă că mi-a trecut ideea asta prin cap. Noapte bună!

Şi tînărul coborî în foaier; de aici se îndreptă spre cameră. Doctorul discuta aprins despre sănătatea cuiva, o persoană de vreo cincizeci de ani, care n-a prea avut parte de fericire şi asta i-a provocat cancer la gît. Şi

încă era puţin, deşi e o boală incurabilă, dar şi nervii şi sufletul şi somnul şi inima i se duseseră dracului. Deşi era o necuviinţă, tînărul rămase lîngă doctorul Lamarov şi ascultă cu atenţie. Directorul îşi exprimă compătimirea, spuse ceva de genul :

— Greu le e celor din jurul lui.

— Pacientul nu are rude apropiate, spuse Lamarov, are numai o fiică pe care o creşte cu multă dragoste.

— Şi tinereţea ei ? întrebă directorul. Cît o să o mai ducă ? Pînă cînd se va chinui şi bătrînul ăsta ?

— Poate să moară în primăvara asta, luna asta sau cealaltă, cel mai tîrziu pînă la sfîrşitul verii, spuse doctorul cu tristeţe în glas.

Igor nu se simţea bine de loc, se întoarse cu paşi uşori spre ieşire, deja ghicise numele acestui nefericit ; i se strîngea inima de durere. L-a auzit pe Lamarov cînd a spus :

— Pacientul povesteşte cu atîta înflăcărare despre satul natal Bapcior, care nici nu mai există, dar îl chinuieşte gîndul că va muri şi n-o să-şi mai vadă locul unde s-a născut şi unde şi-a petrecut tinereţea.

— Ehei, Ristos, spuse Lamarov, poporul nostru are un suflet tare bun ! Pacientul meu ar fi murit de o sută de ori pînă acum, dacă fata lui n-ar fi avut o inimă de aur. Balsam pe rană, *mon ami !*

— Mi-e ruşine să-ţi spun, zise directorul, dar eu sînt puţin îndrăgostit de fata aceea. Un adevărat înger, doctore !

Capitolul 26

IGOR AVU cea mai îngrozitoare noapte din viaţa lui. De multă vreme se simţea fără putere şi agitat ; tot ce se petrecea peste zi îl chinuia noaptea, iar dimineaţa repeta aceleaşi greşeli. O dată, doctorul Lamarov nu s-a mai putut abţine şi i-a zis :

— Nu prea-mi explic, tinere, modul dumitale de viaţă.

Bineînţeles că Igor ar fi putut uita spusele doctorului şi acestea să nu-i lase în inimă urme, dacă ar fi fost mai exuberant, mai plin de energie, de viaţă, numai că energia îl cam părăsea încă din aprilie.

Tînărul era un realist, nu mai încăpeau dubii. Avea în el calitatea principală a neamului omenesc : bunătate pentru o lume întreagă. Dar, la *Duva,* începuseră să-l ia în rîs mai întîi chelnerii şi bucătarii, apoi toţi ceilalţi. Spuneau : «Vine domnul», sau : «domnul intenţionează». O, desigur, asta n-ar fi fost nimic. Dispoziţia sa nu era tulburată de ironiile lor, ci de senzaţia că nu aparţine lumii de lîngă acest lac. Dar de ce să nu-i aparţină ? Desele discuţii purtate cu ei fuseseră prietenoase şi plăcute şi dacă nu ştiuse să-i mîngîie pe alţii, nici zîzanie nu semănase între ei.

Ce se întîmplase cu Igor ?

Cînd ieşise din camera lui Iane, pornise spre parking. Îl dureau tîmplele foarte tare, ochii îi jucau în cap. Acolo se sprijinise de peretele

dinspre lac și privise spre Albania. Muntele de peste Podgradeț era învăluit de întuneric, dar chiar deasupra lui fulgeră de vreo două ori. Se gîndi la întîmplările din ziua aceea blestemată, apoi se așeză pe zid și privi lacul. Cînd auzi în spate pași, fu absolut sigur că sînt pașii LUI.

— Domnul tînjește după ceva ? întrebă tăios Makale.

— *Well,* ca de obicei, răspunse Igor.

— Are dreptate doctorul Lamarov, zise Makale.

— Cum adică ?

— Doamne, dar dumneavoastră nu știți ? El spune că aici nu sînt locuri pentru oamenii de cabinet !

— Ce înseamnă asta, mister ? întrebă Igor.

— Ei, nu prea știu eu să explic ce înseamnă ! Dar am auzit cu urechile mele cînd doctorul a spus că natura nu acceptă oamenii de cabinet. Și cum domnul e unul dintre aceia, de-aia se agită natura, răspunse Makale.

— Aveți o minte tare isteață, dar asta sigur vi le spune cineva. Hai, dar sincer, cine vă împuiază capul cu prostiile astea ? întrebă tînărul.

— Păi trebuie să învățăm și noi ca să știm a vorbi cu un orășean, asta e. L-am jignit cumva, cu ceva, pe domnul ?

— *Well,* n-are importanță. Asupra principalei probleme ne-am înțeles. Să vă țineți cît mai departe de Milița și totul va fi bine. Dacă nu mă ascultați... !

— Hopa, domnul amenință, dar ar trebui să-i fie rușine să mă privească în ochi, îl întrerupse Makale. Mă obligați să vă aduc aminte de ceea ce-a fost, trecutul pe care mă străduiam să-l uit. Se pare că nu e posibil !

— Mister, aș vrea să rămîn singur, noapte bună ! spuse tînărul.

— De asta poate fi sigur domnul, va rămîne singur. Lamarov spune că asta e soarta fiecăruia. Numai că soarta celui care mă amenință o va hotărî lacul de-aici. Acum e foarte clar că noi doi nu vom fi prieteni niciodată. Oricum, față de Dumnezeu, sînt cu conștiința curată ! încheie paznicul.

— Adică ?

— Așa, bine. Lacul e destul de adînc și ascunde multe taine, răspunse paznicul și plecă supărat.

Tînărul ridică nedumerit din umeri, scutură din cap și privi o clipă apa întunecată a lacului. Să-l fi cuprins iar presimțirea aceea, din prima zi, cînd îi spusese Iuliei că valurile vor scoate la mal un înecat ? Poate nu, era doar înfiorat de vîntul care abia adia în noapte. Încă îl mai durea capul, presimțirea aceea îl făcu să-și ia privirea de la lac.

Se ridică, și puțin după aceea bătu la ușa lui Iane ; Iane sări din pat ; deschise, ca și cum s-ar fi așteptat la vizita lui Igor. Se vîrî iar sub plapumă și mormăi printre dinți :

— Noaptea e foarte frig.

— *Well,* mă chinuie ceva, zise Igor.

— Și pe mine, răspunse sincer Iane.

— Cum de te-ai întors în țară ? întrebă Igor.

— Ce-ți veni acum, fîrtate ?

— Așa, dar aș vrea să știu.

— Păi, cu vaporul. Vapoarele sînt ieftine. Dar, ascultă, fîrtate! Vapoarele au fost făcute la început ca să descopere pămînturi și mări, dar acum au ajuns case marinărești, pentru călătorii îndepărtate și confortabile. Au cinematograf, teatru, bibliotecă, săli cu jocuri de noroc. Da, da, așa e vaporul *Markoni* cu clasa întîi și a doua, iar călătorii n-au voie să treacă de la o clasă la alta. Eu am călătorit cu *Markoni*, sigur, la clasa a doua, cu săracii, dar am avut timp berechet să meditez. În prima zi ne-au arătat colacii de salvare pentru caz de pericol; eh, nu știau că și eu sînt unul dintre bătrînii lupi de mare. E bine, doamne ferește de necazuri, dar dacă se întîmplă ceva, cum să-i folosești, dacă nu știi cum?

— Dar mîncarea de pe vapor? întrebă tînărul.

— Excepțională, bucătărie italiană, iar la prînz îmi dădeau vin atîta cît puteam să beau, numai să nu mi se aplece. Cel care se îmbăta, avea de-a face pe urmă cu poliția de pe vapor. Cu vaporul ăsta au venit mii de emigranți, ca să zic așa, s-au întors la vetrele lor. Unii strînseseră destui bani pentru zile negre, buzunarele mele, însă, erau goale. Am intrat sărac și nenorocit în orașul ăsta, chiar în fața hotelului de aici, îmi venea să plîng, dar n-am plîns. Sărmana mea inimă știe să ascundă durerea. Mama mă aștepta în stația de autobuz, bătrînă și neajutorată, iar cînd m-a zărit s-a prăbușit pe trotuar. Eu încremenisem, nu mai puteam scoate un cuvînt. Ai noroc, Iane, mi-am zis eu atunci, te-ai întors tu fără bani, dar te așteaptă

casa din Malesia. Pe lumea asta aerul mi-a fost plapumă, pămîntul saltea. Apele mari și sărate au rămas undeva departe, aici e mama mea cea bună și îngăduitoare, a venit spre mine și m-a sărutat și a plîns îndelung cu suspine. Nu mai știam de ce naiba plecasem din ținutul meu natal, ce dracu' căutasem pe mări. Am zis că sînt un laș, nu mai știam ce mă-ndemnase să plec în țări străine să caut de lucru. Sărac am fost de cînd m-am născut; ei, bine, jumătate din lumea asta moare în sărăcie; cum am putut eu crede că voi găsi un mijloc mai bun de a mă îmbogăți?

Am ajuns în Malesia, am sărutat pămîntul roșu și numai sufletul meu știe cum de nu mi-a crăpat inima. În ținutul meu toate erau la locul lor; și dealurile, și viile, și casele, și pîrîiașul, ba chiar și oamenii. Cu oamenii nu m-am împăcat prea bine, căci ei aduc uneori răul. Uite ce mi-au făcut, da, da: chiar din prima zi au venit la noi vreo zece inși și m-au întrebat fericiți: «Iane, acum o să-ți ridici o casă frumoasă. Cum o s-o construiești? Vrei să pui pe acoperiș doi cocoși roșii, să se știe că paralele sînt cîștigate în străinătate? Cum îți aranjezi casa, sigur, cu mobilă clasa întîi!?» Tot ei întrebau, tot ei răspundeau, eu am tăcut, am mai deschis și eu gura din cînd în cînd, să le spun adevărul. În cele din urmă, am început să le vorbesc. Cumătrul m-a întrebat, și eu i-am spus despre sărăcia mea, l-am pus să jure pe copiii lui că o să tacă, dar el nu știe să păstreze un secret. A doua zi toți sătenii știau de soarta mea. M-au compătimit, m-au

privit cu uimire. Am început să mă simt ca un străin, ba chiar ca într-o țară străină. N-am mai udat cu lacrimi țărîna, iar a doua zi, dimineața în zori, am plecat pe munte și am hoinărit pînă la apusul soarelui. Mergeam și mă gîndeam: «Doamne, cum poți îngădui atîta răutate pe pămînt!»

Capitolul 27

ÎN CAPUL tînărului era o adevărată babilonie; intră în sala de așteptare complet zăpăcit și, într-o clipă, se trezi în fața ușii de la camera Iuliei. Simțea un amestec de senzații și sentimente față de vărul său, față de fata aceea nefericită și față de și mai nefericitul ei tată bolnav de cancer în gît, și se întrebă cum i-ar putea ajuta. Îl auzi pe Boiarov și pe Iulia vorbind în șoaptă, vru să bată la ușă și să intre; încă mai păstra în minte dragostea și îmbrățișarea lor; și totuși nu intră, ci se îndreptă spre camera sa. «Trebuie să fiu tare», își spuse strîngînd din dinți, trebuie să înving.

Pentru ce-i era necesară puterea de care vorbise, pe cine anume să învingă?

Adormi repede, dar avu un vis îngrozitor; era un vis în care viitorul nu se arăta prea roz. Visul lui se petrecea într-o țară depărtată și fărîmițată, într-o Malesie nenorocită, ceva foarte încurcat, neclar și ireal. Oamenii acelei țărișoare colindaseră toată lumea, dar veniseră

înapoi să se predea unii altora. În vis era toamnă, ogoarele liniștite ca și-aici la noi; în pîntecele lor încolțea grîul și orezul. Țăranii priveau cîmpurile cu o mare prețuire, munca lor, atît de grea, era lăsată la cheremul și la toanele naturii. Vor veni musonii sau torenții, atunci totul se va duce în mare și în oceane, sau îi va apăra Cel de Sus. Vor veni la timp ploile acelea blestemate, (sau vor întîrzia ca în Africa), să poată crește grîul, se întreba tînărul în vis? Nici ploile, nici alte blestemății nu se pot compara cu bolile timpului și ale istoriei, sărmana istorie a Malesiei, gîndea tînărul tulburat, este o mare taină.

Se făcea în vis că, îndată ce se terminase toamna, tînărul, împreună cu Iulia, plecase în provincie. Era un somn adînc; plecaseră după icoane. Ce fel de icoane în Malesia? Cîmpurile acelea care-i hrăneau pe țărani, slaba recoltă care, pînă la urmă, ducea la foame, bolile aspre și dureroase și cel mai adesea incurabile, toate erau atît de dramatice în somn, încît tînărul simți cum îi intră frica în oase. Este o mare deosebire între sat și oraș, se îmbărbăta tînărul. Aici, la țară, se moare foarte repede.

Trecură astfel peste cîmp, întîlniră văcari și păstori, și mai văzură un automobil vechi și uzat. Pe drum îi așteptau preoții, antici prevestitori de rău, se auzeau clopotele stranii ale unei biserici. De fapt, în vis tînărul nu prea întîlnise mulți mucenici; rari erau și cei ce se veseleau. Îi rămăseseră în minte niște chipuri urîte, fețele încruntate ale țăranilor care scoteau icoanele de sub plapumă. Icoane în Malesia? se

miră tînărul, oare n-am încurcat ţara ? Cumpărase icoanele pe cîţiva bani ; întîlnise oameni care nu ceruseră nici un dinar, dar şi dintre aceia care nu vroiseră să le dea pentru nimic în lume.

Noaptea, cîmpia era cuprinsă de ceaţă ca şi lacul. În depărtare, cîte un cioban cu cîteva oi în jurul unei vetre mari. Avu de-a face şi cu poliţia locală, dar se înţeleseră repede. Cele mai frumoase icoane, pe care le strînsese mai înainte, i le luară cei de la poliţie. Venise timpul unei dulci melancolii, ca înainte de moarte. Frînţi de oboseală de atîta drum, uitaseră multe lucruri din viaţă. Nu le şezuse în cale nimeni, dar se chinuiseră destul. Un timp n-au avut nici o bucurie şi au dus-o destul de greu. Căsuţele erau rare şi mici. Ziarele nu veneau, pentru că nu avea cine să le citească. Iulia se îmbolnăvise ; tînărul se întristase din pricina tinereţii sale nenorocite şi umilite. În gîndurile sale, fata se pierdea în trecut, şi nemulţumită de ea şi de lume, era cuprinsă adesea de accente depresive. Doamne, dar ea nu era o pasăre cu aripile frînte, tînărul se îngrijora pentru sănătatea ei şi dorea, din tot sufletul, să-şi lege împreună viaţa.

Ultima noapte de drum, în vis, au petrecut-o în casa unui biet ţăran. Au mîncat foarte puţin, cu toate că toţi ai casei erau în picioare de bucurie. Iulia se culcă repede, avea o febră uşoară. În mijlocul casei ardea focul. Cei doi nefericiţi, bărbatul şi femeia, mai şuşotiră o vreme, copilul lor adormise de mult. Strînşi în jurul casei, flămînzi şi însetaţi, cîinii urlau

adînc în noapte. Ca şi la noi, asta se întîmpla din pricina numeroşilor oameni sălbăticiţi care pe astfel de vremuri întreceau orice măsură, venind să fure, să pustiască, să mănînce. Tînărul îl întrebă pe ţăran dacă este mulţumit de recoltă, iar el răspunse simplu : «Cum să nu !»

Întors cu spatele spre flacără, începu să-şi depene istoria. Ca mulţi alţii din Malesia, a fost sărac, a coborît din munţii cei pietroşi şi viermănoşi, a cumpărat cai, apoi doi bouleni şi a început să are pămîntul şi să crească animale. Se simţea ca în rai, nu mai ţinea minte nimic din războaiele acelea distrugătoare. Numai odată, şi asta tare de mult, s-a întîlnit cu un englez şi englezul l-a întrebat :

«Plăteşti birul către Marele Imperiu ?»

«Ce imperiu, suflete ?» întrebase ţăranul.

«Adică nu-i plătiţi împăratului ?» se miră acesta.

Ţăranul nu ştia ce-i acela bir, aşa că s-au despărţit fără să se înţeleagă. Şi astfel continuă să trăiască fără griji, împlinindu-şi ţelul. Rareori găseşti oameni fericiţi în lumea asta rea, gîndi tînărul. «Ce frumos şi pastoral e să fii ţăran !»

Dimineaţa, în camera încălzită îi aştepta mîncarea caldă. Lapte şi pîine, şi asta nu era puţin. Gazdele plecaseră la cîmp, iar copilul la şcoală să deprindă buna creştere. Iulia era mai proaspătă, somnul cel dulce îi readusese calmul. Ea înţelesese călătoria aceasta ca pe o fugă de suferinţă dar, din păcate, se chinuise mult. Acum deschisese fereastra şi-şi întinse

mîinile sale atît de albe. Undeva se auzea susurul rîului, o adiere ușoară îi trecea prin păr. «Încă puțin și ne întoarcem acasă», spuse tînărul.

Timpul începuse să se strice.

Pe dealuri era de acuma zăpadă, zăpadă blestemată, zăpada în Malesia ?! dar zăpada era prea departe. Aici vremea încă nu se făcuse atît de urîtă, dar totul devenise apăsător. Ieșiră repede din casă și căutară ceva cu care să plece. În Malesia mașinile sînt destul de rare, dar tocmai de aceea trec destule camioane particulare. Mai întîi întîlniră un preot în șaretă. Încerca să citească ceva dintr-o carte îmbrăcată în piele, dar nu prea reușea, fiindcă șareta se clătina încoace și încolo. Preotul avea barbă, dar cu prilejul sărbătorilor trecuse la budiști. Îi salută cu căldură pe tinerii călători și apoi își afundă iar nasul în carte și, încrețindu-și fruntea, ca și cum ar fi fost îngrijorat din pricina timpului rău. Puțin mai tîrziu dispăru în ceață.

Era o nenorocire drumul ăsta obositor.

Și uite așa, în pragul serii apăru un camion și urcară în cabină. Șoferul ducea lemne de foc.

«Ce necazuri v-au adus pe aici ?» îi întrebă el.

«Adunăm icoane» sări Iulia.

«Nu sînteți negustori ?» zise șoferul.

«Nu», răspunse tînărul, ușor supărat.

«A, așa», se retrase șoferul.

Camionul mergea de-a lungul cîmpului galben, afară bătea vîntul și se auzeau voci pe ici-pe colo. Tînărul îl întrebă pe șofer dacă nu e greu și periculos să mergi pe asemenea drumuri, iar acesta îi răspunse :

«Ei, nu e chiar așa de greu».

Șoferul lucra la o fabrică ; nu și-ar fi schimbat meseria pentru nimic în lume. N-ar fi plecat în afara Malesiei să-și caute de lucru, cu toate că-și dorea să doarmă, în brațele soției sale, într-un pat cald. Puțin mai tîrziu, camionul îi lăsă pe tineri pe neașteptate, grăbindu-se spre sud. Din fericire, în apropiere era o stație de cale ferată. Pe Iulia începu iar s-o doară capul, trupul ei suplu fu cuprins din nou de febră. Ce vis urît ! Se întîlniră iar cu preotul care le spuse :

«Tot poporul ăsta merge în iad».

Tînărul nu-l crezu, tot timpul fusese încredințat că Malesia este o țară săracă și împărțită, dar printre oameni domnește totuși dragostea. Atunci musonii se opriră, tînărul o prinse de mînă pe fată și urcară în tren. Podul, care lega malurile rîului, era încropit din grinzi vechi, cam putrede și părea destul de periculos. Da, tînărul o aruncă pe Iulia în prăpastie și abia mai tîrziu, cînd rîul se învolbura, îi țîșni din piept strigătul acela de durere.

Capitolul 28

DESCHISE OCHII tulburați din care se rostogoleau lacrimi calde, își adună puțin gîndurile, și în fața sa îl zări pe Boiarov.

— Trezeşte-te şi totul va fi bine, şopti şeful. Prietene, ai avut o noapte grea.

— Am strigat cumva, domnule ? întrebă tînărul ruşinat.

— N-ai strigat prea mult, ai vrut să te tragi de urechi şi la sfîrşit ai plîns. Ce-ai avut, consătene, ai amintit de Malesia, de musoni, ţărani ; şi de un popă. Hai, sus, te aşteaptă o nouă zi. Cît p-aci să cred că Iane a avut dreptate cînd s-a arătat îngrijorat de soarta ta. Hai să te vadă doctorul Lamarov !

— Doctorul Lamarov ? se miră Igor.

— Chiar aşa. Doctorul Lamarov l-a vindecat şi pe tatăl dumitale, află dacă n-ai ştiut pînă acum. Uite-l, stă în foaier, sărmanul, a rămas aici de-aseară pentru Iulia, şi toată noaptea a băut cafea.

— Dar Iulia ? întrebă tînărul.

— Ce-i cu Iulia ? A, îi este mai bine, uite-o pe terasă cu Iane. Fîrtatele dumitale îi povesteşte cum s-a întors în ţară. Prietene, am fost aseară la Iulia, a avut puţină febră ; cînd a adormit şi mă pregăteam şi eu de culcare, taman atunci ai început s-o iei razna.

— Odihneşte-te puţin ! Aş merge să mă întind şi eu oleacă în pat.

— O, domnule, măcar de-aş fi văzut Malesia, rîuleţul, bisericuţa şi păduricea ! Ah, danezii ăia bătrîni !

— Ai să le vezi şi atît să-ţi ajungă pînă peste cap, răspunse şeful ieşind, hai, acum linişteşte-te !

Tînărul era obosit frînt ; îşi trase pantalonii şi cămaşa şi se aşeză pe pat. Chinuit de visul

avut, se întrebă ce legătură are viaţa lui cu Malesia aceea întunecată, cu budiştii, şi cu musonii. Se culcase perfect sănătos ; i se învîrteau prin cap cele întîmplate ; ceva îl îngrijora, dar ce anume ? Îi trecu prin minte că dacă ar înlocui numai o singură literă în cuvîntul Malesia, ar fi, uh, ce-ar fi ? Ţinutul său natal Malesia, dorinţa lui neîmplinită ! «Şi ce-i cu asta ? Doamne, altceva e la mijloc !» Şi brusc ; simţea în suflet ceva îngrozitor, ceva legat de soarta şi de nefericirea sa, dar ce ? «Trebuie să-l găsesc, chiar acum», îşi spuse, «dar pe cine ? Pe el, pe bolnav ! Doamne, dar dacă a murit azi-noapte cu durerea în suflet şi supărat, tînjind după satul său Bapcior, aşa neajutorat ! Da, eu l-am jignit tare mult, şi direct şi prin fiica lui», spuse tînărul, «el a luptat pentru viaţă, dar moartea blestemată îi şedea în gît.»

Cu ochii încă arzînd îşi îmbrăcă sacoul şi se grăbi spre oraş. Pe drum căută să lege visul lui de discuţia avută cu Makale.

Capitolul 29

ÎN COLŢUL STÎNG al terasei era mare vorbărie. Iane povestea cu foc ; acu' arăta cu mîinile spre lac, acu' îşi sălta capul spre cer. Iulia îl asculta cu atenţie şi bea ceai ; ochii îi erau puţin umflaţi de nesomn, dar era îmbrăcată fără cusur. Avea o rochie lungă, roz, puţin de-

coltată și bine croită pe umeri. Părul, frumos pieptănat îi cădea pe sîni, își ridicate picioarele pe un scăunel alb, arăta de parcă era la plajă. Și totuși, soarele nu bătea destul de puternic să-i rumenească fața albă, iar briza, care alunecase pe apă, aducea destulă răcoare. Cei doi nu băgară de seamă apariția lui Igor, și mai tîrziu le păru rău.

În momentul acela apăru Boiarov ; își freca mîinile, era tulburat și nedormit. Se apropie de Iulia, îi întinse părul cu gingășie, și apoi se așeză alături de Iane. Se uită o vreme la valurile pe care le stîrnea o barcă pe lac, de parcă se simțea în plus. Cam așa arăta la prima vedere ; Boiarov își reveni repede, își întinse buzele într-un surîs și se întoarse spre Iane.

— E, așa deci, prietene !

— Cum adică, așa ? se miră Iane.

— Păi așa, trăiești ca o pasăre, de pe-o creangă pe alta. Adormi cu amintirile, te trezești tot cu ele. A fost chiar atît de frumos pe vapor ?

— Dacă ar fi fost frumos, mai eram și acum acolo. Dar tu, consătene, îți bați joc de mine ? întrebă Iane.

— Doamne ferește, am eu mutra asta ? Numai că mă minunează felul tău de a trăi ; nu ai prieteni, nu ai obligații, au trecut deja patru ani de cînd te-ai întors, dar tot despre mări vorbești.

— Ce altceva să fac, știi bine că am încercat să trăiesc și eu ca tine, dar n-am reușit. Nu sînt făcut pentru o viață liniștită, asta e, răspunse Iane.

— Nu-i asta, data trecută n-ai fost destul de perseverent. Acum vrei să-ți găsești o slujbă la hotel ?

— Nici gînd, consătene, nu permit nimănui să mă insulte ! răspunse Iane.

— Ați lucrat la hotelul ăsta ? întrebă Iulia cu bucurie.

— Puțin timp, cînd l-am deschis, răspunse sec Iane.

— A lucrat, cum să nu, s-ar putea spune că a lucrat pe locul tău, rîse șeful, și să fiu sincer, a fost primul care s-a îndrăgostit de Milița.

— Dar de ce ați plecat ? întrebă Iulia.

— Poveste lungă, răspunse trist Iane. Odată și odată, poate o să aflați, dar nu cereți răspunsul acum.

— Bine zice. Iulia, mergi în pat pînă nu te văd feroviarii olandezi ; de-aseară tot caută un ghid pentru astăzi, îi spuse șeful.

— O să fie Igor cu ei, vorbi Iane.

— Bine-ar fi să fie acolo !

— Dar unde s-a dus, întrebă Iulia.

— Tînărul ăsta, de cum s-a trezit, s-a și grăbit spre oraș, ca un nebun. Ceva s-a schimbat în Igor al nostru, arată necăjit, tulburat, răspuse Boiarov.

— Și eu cred la fel, zise încet Iane.

— Dacă ai ști ce sigur era de el și ce liniștit părea în prima lună ! spuse Boiarov.

— Nu știu ce-a pățit, se trezi Iane vorbind, aseară am stat împreună pînă pe la zece ; mi s-a părut mie cam deprimat. Ți-am spus, consătene, că fîrtatelui meu n-o să-i fie prea ușor.

Mă nelinişteşte tare mult soarta lui. Crezi că se întoarce repede ? întrebă.

— Sigur că se întoarce, răspunse Boiarov, n-are prieteni apropiaţi în oraş. Uneori o conduce pe Miliţa ; bătrînului Dimitrie îi plac vizitele lui. O să se întoarcă repede, nu-ţi face griji !

— Acasă la Miliţa, se miră Iane, la bătrînul Dimitrie ?

— Da, ce-i aşa ciudat, s-a împrietenit cu Miliţa chiar din prima zi. A trecut o lună şi jumătate de cînd e în serviciu şi Miliţa îi aduce mîncarea în cameră în fiecare zi. Cred că se cam aseamănă, sînt oameni liniştiţi, sfîrşi Boiarov.

— Eşti sigur că merge în casa lor ? întrebă Iulia uşor geloasă.

— O, cum să nu, l-am văzut cînd intra în curte. Dar ce-i aşa de ciudat ? accentuă Boiarov.

— Întreb numai, nu pot să cred, răspunse Iulia.

— I-am povestit aseară despre anii mei de emigraţie, dar am uitat să-i spun că mă cunosc cu Dimitrie de vreo doi ani. Uh, cum să le ţin minte pe toate ! Numai că bătrînul n-o să uite, să vedeţi ce-o să mă ponegrească, spuse Iane îngrijorat.

— Aţi fost împreună pe vapor ? întrebă Iulia.

— Nu. Ei s-au întors acum cîţiva ani. Ne-am văzut la o nuntă. E o poveste lungă ! încheie Iane.

— Îl cunosc foarte bine pe bătrîn. Îmi place, zise Boiarov.

— Ştiu că nu e om rău, bătu în retragere Iane, m-a ajutat cînd mi-a fost cel mai greu, dar la sfîrşit nu ne-am înţeles prea bine. Cred că încă mă urăşte.

— Bătrînul nu ştie să urască, prietene, îl roade boala şi n-are timp de ură, explică Boiarov. Mai bine nu te mai gîndi la asta, Igor se va întoarce, pînă la prînz, şi va fi totul în regulă. Aide, povesteşte-ne aventurile de pe vapor, e mai interesant. Vrei ?

— Păi, zîmbi Iane, asta-i slăbiciunea mea. O să vă plictisiţi, nu e prea plăcut.

— O, cum să nu, pe mine mă emoţionează toate aceste aventuri din lumea îndepărtată. Iulia, tu ai face foarte bine să stai culcată ! zise Boiarov.

— Vreau să ascult şi eu, răspunse fata.

— Dacă vă plictisiţi, să ştiţi, voi sînteţi de vină. Acum ascultaţi, o să încep de unde am rămas să-i povestesc lui Igor. Ah, tare aş fi vrut să fie şi fîrtatele meu aici ! Dar aşa a fost, am ajuns în Noua Guinee. Camarazii mei, marinarii, mai fuseseră pe insula asta, numai eu veneam pentru prima dată. Eram muncitor pe vapor, iar compania *Pacific factori* se îmbogăţea din sudoarea mea. Eu am rămas sărac, doar ochii mi i-am îmbogăţit. În Noua Guinee, cea mai mare parte a timpului o pierdeam cu femeile. Am înnoptat în nişte case care semănau cu nişte stupi, aş zice, nişte colibe izolate, iar la cină ne dădeau raci prăjiţi. Restaurantul se numea *Welkome*, asta înseamnă *Bine aţi venit*. Eu n-am putut să adorm ; mă întorceam de pe-o parte pe alta, mă scărpinam, mă scăl-

dam în sudoare. Cearceaful mirosea respingător, iar paturile scîrțîiau. Am adormit abia în zori, dar ne-am trezit imediat să mergem într-un alt sat, mai spre răsărit. Am plecat cu Gip-ul unei expediții americane, care trasa un drum pînă la o plantație de cafea. Și am ajuns la o fermă unde, treizeci de bărbați și o femeie, lucrau cu niște unelte asemănătoare săpăligilor cu care se îngroapă via. I-am întrebat pe bărbați dacă e bună cafeaua pe care o cultivă, dar unul dintre ei a spus că în viața lui n-a gustat cafea, nici nu știe ce gust are. «De ce», l-am întrebat, dar oamenii au răspuns : «Știm că este otravă». Bărbații lucrau goi pînă la brîu, iar femeile erau înfășurate într-o bluză ciudată.

La început am crezut că pielea neagră, prin contrast, face dinții să pară mai albi. Aveau niște dinți ca perlele, cei mai frumoși dinți din lume. Am ajuns la coliba unde, în timpul ploilor, ședea paznicul plantației. El păzea roadele împotriva dăunătorilor care rodeau arborii de cafea. Dacă zgîrîiau puțin arborele, toată rădăcina se ofilea ! Coliba era pe grinzi, se intra pe un fel de scară mobilă. Intrarea era ascunsă vederii de multe panglici ; lîngă colibă se vedea o făclie. Paznicul o lua și o aprindea în aer, și atunci apărea pe dată un alt paznic. Vorbea ceva pe limba lor, abia mai tîrziu mi-a explicat Tuvio ce anume. În curtea din spate a apărut un purceluș și a făcut stricăciuni, mi-a spus camaradul meu. Purcelușul săpase o cărare pe sub pămînt, astfel ar fi atins firul întins prin toată ograda și ar fi făcut să sune clopoțelul. Cînd vreo pasăre sau alt animal ar fi trecut pe

lîngă fir, sute de clopoței ar fi făcut un zgomot înfiorător, astfel că răufăcătorii ar fi fugit cu coada-ntre picioare.

Ne-am întors pe vapor după trei zile ; patronul s-a supărat și a vrut să ne pedepsească. Se înțelege, mister Lici nu ne-a pedepsit, știa ce înseamnă setea după uscat. Am vrut să stăm mai mult pe pămînt, orice fel de pămînt, numai pe vapor nu. Cum să nu, vaporul era okei, mîncare, apă, odihnă, dar ne simțeam ca într-o închisoare. O colivie din care cu greu se putea scăpa, ca în căsnicie. Bărbatul și femeia se ceartă, dar, din dragoste și din pricina copiilor, se împacă din nou. Așa eram și noi pe vapor, nervoși, ne certam, uneori ne și băteam, ne scoteam ochii unii altora, dar timpul vindecă rănile. Odată Gianmario m-a lovit cu o greutate, încît toată ziua am zăcut în pat, mă durea capul, dar cînd mi-a întins mîna, în semn de iertare, i-am zîmbit prietenește. Două zile mai tîrziu eu am făcut o greșeală, am vărsat mîncarea pe Tuvio, dar și asta a trecut fără zarvă. Ca la circ !

Ce să vă mai spun ! Am ajuns la o insuliță necunoscută, am ancorat și am plecat cu bărcile spre mal. «E», zise mister Lici, «acum jucați-vă precum copiii, asta e insula scoicilor». Și, să vedeți, scoicile erau ca niște arici, iar noi am început să ne jucăm ca nebunii. Aruncam scoicile în stînga, le aruncam în dreapta, țipam de parcă eram într-o ureche, și după un timp, cineva deschise focul. Ne-am întors spre insulă și ce-am văzut ? Un tip cu o mitralieră în mînă ne zice : «Scoicile au un stăpîn, cărați-vă pe

vapor !» Tipul se ţinea tare, noi ne-am speriat şi, cît ai clipi din ochi, am şi sărit în bărci. Eram trei sute, îl puteam strivi cu un deget, dar ne-am gîndit că ar putea să tragă în cineva. Cel mai bun lucru era să fugim ; aşa e în viaţă. Nu, nu spun că am fost prea deştepţi !

Pluteam şi pescuiam în nord, între insulele Caroline şi Mariane, cînd, pe neaşteptate, ne-am ciocnit cu un tanc corean. Paguba nu era cine ştie ce, ziceau lupii de mare, marinarii, era o pupătură caldă. Am reparat cîrma, o zi-două, şi iată-ne ajunşi în Japonia. Marea era liniştită, nici un val, nici vînt, linişte şi pace, aproape să nu-ţi vină să crezi. Vaporul aluneca pe apă ca un fir de pai într-un lighean. Fericirea era că aveam un vapor ; dacă am fi fost pe o ambarcaţiune cu pînze, cum nu era nici o picătură de vînt, am fi rămas pe loc taman vreo cinci luni. Ştiam că pînă la urmă vom avea necazuri, dar pentru liniştea asta ne-ar fi invidiat şi dracu. Şi într-adevăr, cu două zile înainte de intrarea în Jokohama, s-au bătut maltezii. Nu din pricina a cine ştie ce, ci din cauza unor biete vorbe au crăpat trei dintre ei ! Un mustăcios îi spusese compatriotului său : «Dolarii pe care i-ai cîştigat tu aici, i-a şi cheltuit nevasta ta», iar ăla, nici una nici două : «Cum să-i fi cheltuit, dacă încă sînt la mine ?» îl întrebă. La care mustăciosul răspunsese : «Dolarii sînt la tine, dar nevastă-ta e la amantul ei». Într-o clipă i s-a aprins sîngele în vine, a scos cuţitul şi cît ai clipi din ochi i-l înfipse în burtă. «Uh, bastardule» a răcnit mustăciosul, «nu ştii de glumă». Atunci se desprinse un tînăr din grup, nu ştiu dacă-şi răsese barba o dată sau de două ori, şi strigă : «L-ai omorît că e bătrîn şi nu se poate mişca, idiot ce eşti, am să-l răzbun pe bătrîn». Ucigaşului nu-i trebui mult şi zise : «Tîmpit ce eşti, na şi pentru tine», şi — cuţitul direct în inimă. Cînd maltezii văzură cele două crime, se speriară straşnic şi unul din ei zise : «Doar n-o să ne omorîm între noi», şi-l lovi cu băţul cu care erau omorîţi peştii. O, da, puţin mai tîrziu au încheiat un proces verbal, nu aveam judecător, şi pînă la Jokohama totul a fost dat uitării. Numai înţeleptul Tuvio mi-a şoptit, înainte de-a intra în port : «Şi totuşi prima victimă a avut dreptate». Nu trecuseră nici trei zile şi maltezii erau iar ca fraţii. Aşa sînt oamenii trăiţi pe mare.

Luminile de neon din Jokohama luau ochii oamenilor. Şi acum mi se ridică părul în cap cînd mă gîndesc că am plecat în oraş cu tot salariul la mine. De fapt intenţionam să cumpăr o armonică electrică, scumpă, din acelea *la skala*, foarte frumoasă, cu douăzeci de başi, dar banii îi aveam într-o cîrpă de mătase agăţată la gît. O aveam de acasă, mi-o dăduse mama şi-o purtam ca pe o amuletă, cu toate că marinarii rîdeau de mine. Dar mie nu mi-era ruşine, am purtat-o, ca pe un săculeţ, în jurul gîtului, prin toată Jokohama. Nu avusesem nici un profit de pe urma plimbării în oraş, aşa că m-am întors primul pe vapor. Şedeam pe punte şi priveam golful. În Jokohama sînt gondole care seamănă cu cele veneţiene, numai că în plus aveau şi bufet.

Jokohama e un oraş imens şi scump. Aici marinarul trebuie să deschidă bine ochii, nu ca pe insule. Prima noapte am dormit pe vapor, a doua însă la hotelul numit *Seilko*. Pentru popasul de noapte n-am plătit prea mult, dar nu m-am întors cu nici un dolar ; băutura era foarte scumpă. Am coborît la bar ; incredibil, dar acesta nu era nici în stil european, nici american, dar nici japonez. M-au servit un bărbat şi o femeie ; bărbatul scria în registru, iar femeia îi întreba pe oaspeţi ce doresc să bea. Am băut din nişte ceşti o băutură foarte tare, nu ştiu dacă ceştile erau din lemn sau din sticlă, dar dacă mă-ntrebai după patru ceşti băute, aş fi zis că-s din pămînt. Aici am văzut lumea, cu frumuseţile ei, după care tînjeam atît de mult. Japonezele sînt foarte drăguţe, cu toate că au ochii oblici. Aruncă o simplă privire, şi omului nu-i mai trebuie altceva. Am dormit la etajul doi, eu în camera treisprezece, Tuvio în camera cincisprezece. Bosul mi-a oferit şi companie ; o damă cu maniere fine, aşa că n-am dormit singur. Am încuiat uşa şi m-am culcat cu dama. M-am întors pe vapor abia pe la nouă. Să nu rîdeţi dacă vă spun că dama m-a lăsat lat.

După-amiază am părăsit oraşul şi am plutit în largul mării. Eram trist că plecasem, deşi fusesem jefuit. Mister Lici spusese s-o luăm din loc ca să nu plătim taxa portuară pentru seara aceea. Ne-am petrecut noaptea în larg, lîngă Japonia, pe direcţia apus-răsărit şi Hawai.

Mincinoase mai sînt poveştile, vă asigur că insulele nu sînt chiar atît de frumoase. O mireasă gătită nu-i mai frumoasă decît fetele neprihănite şi curate. Hawai-ul e locuit de mulţi albi. E adevărat că la hoteluri şi în mahalale se cîntă şi se rostesc versuri, dar jocurile şi poeziile nu sînt originale. Poeziile sînt cu destinaţie ; se cîntă pentru bani, se dansează, nu cum se dansa odată, mamă doamne, mi-a spus Tuvio. Dimineaţa bărbaţii nu se mai culcă pe sub palmieri, ci ies din casele cu băi, şi nu reproşează femeilor lor că au dansat toată noaptea, înpodobite cu coroniţe şi făcînd figuri diavoleşti.

O să vă spun ce mi s-a întîmplat acolo, dar să nu rîdeţi de mine. Ei, da, dormeam la hotelul *Royal Hawaian* şi, numai ce mă băgasem sub pătură cînd, bate cineva. Am deschis uşa şi ce-am văzut ? O tînără hawaiană, cu părul negru, lung pînă la brîu şi cu o coroniţă de trandafiri pe piept, îmi zîmbeşte nevinovat. O, era să uit, nu era singură. În uşă aştepta şi patronul ei, iar în mînă avea un fruct de ananas. Fata a intrat în cameră, şmecherul mi-a dat fructul şi am închis uşa. Şmecherul a bătut iar, am deschis să văd ce vrea, dar ţinea mîna întinsă. I-am aruncat cinci dolari, dar el zice : «Sorry mister», adică i-am dat prea puţin. I-am mai aruncat doi dolari, dar el din nou : «Sorry mister» ! Am văzut eu, că vrea mai mult, că vrea să mă jupoaie de viu, aşa că am înhăţat-o pe fată de-o mînă, şi-am dat-o înapoi şi i-am spus : «Sorry, very sorry». Ştiţi că nu i-am dat ananasul ? L-am mîncat ! În viaţa mea n-am mîncat ceva mai gustos.

Unii dintre marinari mi-au zis *Evreul* pentru că am cheltuit prea puţin pe vapor. Şi totuşi, cei care mă văzuseră prin cafenele sau hoteluri mă luaseră drept fiul vreunui proprietar de plantaţie sau de fabrici — acolo am petrecut din belşug. Viaţa m-a învăţat să-mi împrăştii gîndurile negre distrîndu-mă. Cu toate că ai timp berechet, se duce repede, dar tot îţi trece prin cap gîndul la sinucidere. Era în ziua cînd nici nu mai voiam să mai aud de trecut, de anii pe care-i petrecusem ca văcar, oier şi cărbunar cu mîinile crăpate. Viaţa omului nu e frumoasă, dacă nu faci mereu altceva, gîndeam eu. O să lucrez ziua, îmi spuneam, o să cutreier noaptea şi aşa îmi va trece tinereţea muncind şi hoinărind.

Curseseră aproape trei ani şi, foarte ciudat, m-am convins singur că sînt marinar, că miros a peşte. Mister Lici se îmbolnăvise de plămîni, dar tot nu părăsea vaporul. Doctorul Henri i s-a dedicat în întregime, l-a vindecat şi, patru luni mai tîrziu, patronul era pe picioarele lui şi lucra ca un tinerel. Bunul Henri m-a înhăţat de mînă, m-a dus la cîrmă şi mi-a şoptit : «Iane, ştii că patronul nostru a fost cu un picior în groapă ?» Bineînţeles că marinarii vorbeau despre boala lui, dar eu nu ştiusem totul. «E», zise Henri, «aş vrea să-ţi fie învăţătură de minte». Ce învăţătură, frate, m-am mirat eu, şi nu-mi puteam explica de fel. «Iane», continuă doctorul, «pe tine te roade boala de cîţiva ani. Ai grijă de tine căci tu nu eşti aşa de hrănit ca patronul. Fereşte-te şi nu te enerva», zise. L-am întrebat cum se numeşte

boala care mă roade, măcar să-i ştiu numele, iar el spus : «Ar fi mai bine că nu vorbim, căci nu sînt sigur. Însă mi-e teamă Iane, de aceea păzeşte-te». Şi, vă daţi seama că a venit şi clipa despărţirii, dar tot nu mi-a spus cum se numeşte boala asta. Mi-a zis doar atît : «Dă, Doamne, să n-am dreptate». Un doctor de aur, vă spun eu.

Ultimele mele luni în emigraţie le-am petrecut cuprins de o febră nebună. Stam în cafenea, beam puţin şi plîngeam ca un copil. Doamne, cum mă mai compătimeau ceilalţi beţivi. Văzuseră în mine un omuleţ curat şi pierdut, bineînţeles nu ştiau că fusesem şi în iad, că de acum cunoşteam toată asprimea vieţii. Tocmai mă pregăteam să mă întorc spre casă, dar trebuia să se întîmple ceva ; nimeni nu e în stare să se-mpotrivească ursitei, ce dacă mă întorceam sărac ca un şoarece de biserică ? De fapt mai aveam eu ceva parale în buzunar, am cumpărat un bilet pentru vaporul *Markoni* şi cîteva cadouri, dar drumul a durat trei luni. Era clar că voi cheltui tot ce am. Ai fost în străinătate, e o ruşine să te întorci fără cadouri, îmi spuneam eu ; am alergat în oraş, am cumpărat şase geamantane şi o geantă de piele, le-am umplut cu lucruşoare ieftine, am cumpărat o armonică *la skala*, dar mi-au făcut-o uitată la vamă. Da, da, m-au dezbrăcat la vamă pînă la piele şi mi-au luat armonica.

Iane ar mai fi povestit multă vreme, era în culmea fericirii, dar, deodată, se arătară feroviarii olandezi. Şeful se ridică, interesîndu-se

cu ce le-ar putea fi de folos. Ei i-au amintit despre excursia planificată. Se gîndi puțin, apoi se întoarse spre Iulia și Iane spunînd :

— Ah, niciodată nu-l găsești pe Igor.

Feroviarii așteptau, ca împietriți, ca șeful să găsească o soluție rezonabilă. Iane se oferi singur.

— Dacă înțeleg englezește, spuse el, o să-i conduc eu.

Boiarov nu se gîndi prea mult, o privi mulțumit pe Iulia și-l intrebă pe Iane :

— Știi să le vorbești despre chinurile Sfîntului Naum ?

Și continuă :

— Și-au exprimat dorința de a vizita chiliile mînăstirii ; vor să bea apă sfințită și să vadă izvorul !

— Consătene, asta o fac pentru fîrtatele meu, răspunse Iane.

— N-o să mă faci de rușine, nu ? întrebă șeful.

— Uite că mă și jignești acum, spuse Iane, sînt mult mai cult decît tine, doar că nu mi-am luat diploma. Cît le trebuie feroviarilor, o să știu să le povestesc. La revedere, și nu uita, îl înlocuiesc pe fîrtatele meu.

Iulia se întinse, își întoarse fața spre soare și zise că Iane are un suflet bun și nobil. Șeful o aprobă, dar zîmbi ironic. Privi pentru o clipă spre lac ; acolo se vedea barca grănicerilor. Soarele acoperise toată suprafața lacului, numai departe, sub muntele înzăpezit apa era întunecată.

— Îl crezi ? întrebă șeful.

— Ce să cred ?

— Păi, uite, că doctorul Henri nu i-a spus cum se numește boala.

— Nu știu, ridică Iulia din umeri.

— Am impresia că doctorul a avut destule necazuri cu el. Tot mi se învîrte prin cap boala lui, nu sînt sigur, Iulia, dar cred că am dreptate.

— Doamne, nu înțeleg nimic ! zise Iulia.

— Iane s-a îmbolnăvit de boala aceea, așa trebuie să fi fost, spuse Boiarov.

— Care boală ? întrebă fata.

— Să nu mă pripesc, zise Boianov, întorcînd capul, să nu exagerez dar cred că e vorba de boala sufletului. Unde-i norocul să n-am dreptate !

— Sigur n-ai dreptate, se oțărî Iulia.

— Și să știi Iulia, încheie Boiarov, eu nu prea cred în poveștile lui marinărești.

— Ești un sceptic înnăscut. Uite eu îl cred ! spuse Iulia.

— Ei, bineînțeles că a lucrat pe vapor. Dar, cum să-ți spun, Iane dramatizează totuși întîmplările.

— O, are o mulțime de aventuri ! Numai cînd îl ascult și am impresia că am trăit și eu cîte ceva din cele spuse, zise Iulia.

— Crezi că ai cunoscut un pic lumea asta ?, întrebă Boiarov cu un surîs aproape imperceptibil.

— Ceva-ceva, aproape nimic, răspunse Iulia,

— Ai răbdare, fetițo, strigă bucuros șeful, luna asta începe o nouă viață. Numai de ni s-ar realiza planurile ! respiră el.

— Dacă se dau peste cap planurile, s-a dus cu visul meu, spuse Iulia oarecum supărată.

— Ce înseamnă reproșurile astea ? întrebă șeful.

— M-am îmbolnăvit ! Prima dată în viața mea am căzut la pat, m-am luptat cu mine însămi. Nimeni n-o poate recunoaște pe fata acea din primele zile petrecute aici. Mi-e silă de mine, îmi vine greu să mă mai privesc în oglindă.

— Draga mea, dacă ne chinuim singuri, n-o să fie prea bine. În ceea ce privește dilemele morale, ele n-au ce căuta ! Una e ce vrem noi, alta ce se cade, eh, cîți mi-au mai pomenit de treburile astea ! încheie Boiarov.

— Dar l-am trădat complet pe Igor, zise Iulia spăsită.

— Lasă-l dracului pe Igor, draga mea, nu vezi că Igor e un om sfîrșit ? L-a înghițit întunericul, corbii i-au sorbit mințile. Așa s-au altfel, în curînd se va sfîrși. O, nu spun că se va prăpădi, numai că o să dispară din ținutul ăsta ; deja e pierdut și nenorocit. Cu mîna pe inimă îți spun, nu mă așteptam să se întîmple atît de repede, dar nimeni nu poate fugi de soarta care-l așteaptă !

— Eu mă duc în cameră, spuse fata cu destulă răceală și se ridică.

— Odihnă plăcută, Iulia, strigă Boiarov, la noapte voi trece puțin pe la tine.

Capitolul 30

CASA ERA încuiată și cufundată în tăcere. Curtea cu lămîi și ficuși părăsită și ea. Igor nu știa unde să întrebe de bătrîn și de fată, căci și casele din jur păreau fără viață, părăsite și adormite. Soarele se arăta liniștit pe culme și mărea și mai mult somnolența străzii. Casa lui Dimitrie nu era cea mai veche de pe stradă, deși avea pereții crăpați și tencuiala căzută ; erau altele și mai dărăpănate, doar că nu se prăbușeau : case obișnuite, din cărămidă nearsă, din chirpici.

Pe aproape se trezi, lătrînd, un cîine.

Ceva mai tîrziu pe stradă apăru o femeie grasă, aducînd o papornița din răchită și o traistă de pînză. Femeia se clătina și gemea sub greutatea lor. Tînărul își dădu iute seama că se întorcea din piață, așa că se apropie s-o ajute.

— E, să trăiești și să fii sănătos, îi zise femeia, odihnindu-se puțin. Vino la mine, să-ți facă mătușa o cafeluță.

— Nu am timp, răspunse tînărul, o să vă ajut doar pînă acolo.

— Te necăjește ceva, copile ? îl întrebă femeia.

— O, nu, răspunse tînărul tulburat, îl caut pe stăpînul casei. Pe el sau pe fiica lui.

— Pe Dimitrie din Bapcior, nu ? se miră femeia.

Tînărul înclină din cap, în semn că da.

— S-a întîmplat ceva ? întrebă femeia.

— O, nu, ce-ar fi putut să se întîmple ? se agită tînărul.

— Nimic, își reveni femeia, m-am pierdut cu firea, și cum să nu, cînd ești primul care i-a căutat pînă acum, în afară de doctor și poștaș, care vin și ei rar. Sărmanul Dimitrie, nu are nici prieteni, nici rude. Dar tu, tu ești prieten sau rudă de-a lui ?

— Nu, rudă nu, ceva ca prieten, răspunse tînărul cînd ajunse la poarta casei.

— Ei, cum ! Un prieten bun face cît aurul ! începu să filozofeze femeia. Știi cum îi zicem lui Dimitrie al nostru ? Sigur că nu, de unde să știi ! Îi spunem omul nostru care a plecat în lumea largă bou și s-a întors vacă, cu toate că vrea să-i vorbim ca unui domn.

— Dar unde l-aș putea găsi ? o întrerupse Igor.

— Dacă-l cauți, o să-l găsești, spuse femeia. Dimitrie nu prea are de ales. Ori stă la umbra platanilor ori se plimbă pe lîngă lac. Dacă te grăbești, treci întîi pe la platani.

Sub platani nu era. Acolo ședeau cîțiva bătrîni cu mătăniile în mîini, unul dintre ei plimba un nepoțel de vreo doi ani. Igor se îndreptă spre lac. Recunoscu imediat figura bătrînului umil și gîrbovit, cu bastonul în mînă. Ce nedreptate, se gîndi tînărul, nu are nici șaizeci de ani și e deja bătrîn. Cîte lacrimi vor fi mai vărsat ochii lui !

Se apropie în tăcere și-i strînse mîna cu putere. Ochii bătrînului se înseninară, bucuria i

se revărsa prin fiecare por. Și, totuși, pe fața-i rămăseseră urmele bolii și ale tristeții ; ceea ce adunase în zeci de ani nu se putea pierde într-o clipă. Își ațintise ochii peste valurile ușoare ale lacului, unde cîțiva copii aruncau pietricele și strigau în joacă.

— *Please*, șopti Dimitrie, uite tinerețea vieții mele ! Uite cît de neprihăniți sînt, ce frumoasă e viața cu ei. Da, tinere domn, mă tîrăsc ca o umbră, sînt gata cu un picior în groapă, dar parcă n-o să ajung să trăiesc și clipa asta, și tare aș fi nefericit. Aș vrea să mai dureze puțin, să mă bucur de nepoții mei. *Yes*, poate e o dorință prea grea de împlinit.

— A, nicidecum, sări Igor.

— Cum să nu, cînd azi-dimineață, trupul ăsta bătrîn, abia s-a ridicat din pat. Cum să nu, cînd mă cheamă pămîntul la el ! încheie bătrînul.

— V-am căutat în dimineața asta acasă, domnule ; toată noaptea m-am gîndit la sănătatea dumneavoastră. *Well*, acum mi-e mai bine, fața dumneavoastră arată proaspătă, deci n-o să părăsiți lupta încă multă vreme !

— Din gura dumitale, la urechile Domnului, tinere ! respiră Dimitrie. M-ai căutat acasă ? La ora asta nu sînt niciodată acasă ! Știi, îmi face bine aerul de dimineață. Balsamul lui Lamarov, se înțelege ! Ai spus acasă ? Dar Milița nici ea nu era acasă ? întrebă mirat.

— Nu era nimeni, răspunse tînărul.

— Ei, sigur, a plecat la serviciu, dacă nu e cumva la piață. O, *yes*, categoric este la piață. Ori acolo, ori dincolo ! Hai să mergem acasă,

să gustăm puțin rachiu. Porumbița mea e sigur acasă !

— Ar fi mai bine să stăm pe bancă, domnule, propuse Igor.

— Sînt de acord și cu asta, *please*. Oricum, mai tîrziu, mergem acasă. Ce-i cu dumneata, domnule, ești tare palid !

— O, nimic grav, răspunse tînărul.

— Uh, cît vă amăgiți, voi tinerii ! Vă risipiți cu atîta ușurință sănătatea și puterea, cîtă vreme o mai aveți, dar cînd o să vă ajungă boala, ca pe mine acum, o să vă plîngeți și o să vă chinuiți amarnic. Știi dumneata că nici eu nu m-am cruțat în tinerețe ? A, da, ți-am povestit totul în seara aceea.

— N-ai avut noroc domnule, zise tînărul.

— Asta-i adevărul, *please*, cel mai mare și mai simplu adevăr din lume. Mă gîndeam azi noapte la mine, m-am zvîrcolit și n-am putut adormi, și atunci mi-am dat seama că niciodată nu mi-a surîs norocul. Nici cel mai mic noroc, domnule ! M-a uitat Dumnezeu, nu și-a făcut datoria : a fost și mut și surd și orb ; și-a pierdut puterea taman cînd să-mi de cea mai mare bucățică de noroc.

— Dar Milița ? întrebă brusc tînărul.

— Tinere domn, porumbița mea e tare fericită. Cu ea e altceva, Dumnezeu nu are prea multe merite aici. Milița e leacul rănilor mele, dar tot atît de adevărat e că s-a și chinuit cu mine. Cine altcineva mi-a întins o farfurie cu mîncare caldă sau o cană cu apă, dacă nu fata mea ? Nimeni nu mi-a dat o bucată de pîine pînă n-am transpirat pentru ea. Și, sincer să-ți

spun, tinere domn, eu sînt un om aproape sfîrșit, numai piele și oase, dar n-am simțit încă fericirea în inima mea. O să mor în curînd, în niște chinuri groaznice, dar niciodată n-am fost stăpînul propriei mele fericiri. Puteam oare să-mi aranjez viața altfel ? O să mi se scurgă sîngele și o să mor în primăvara asta, dar n-am apucat prilejul să întorc cîrma propriului meu vapor. Oh, ce rău îmi pare ! Mie-mi vine să plîng și, dumneata, poate că nu rîzi de mine din politețe ! Da, da, exagerez, poate crezi că mint, asta-i. Cel mai groaznic e că-mi simt sufletul frînt ; rănile mele nu se vor vindeca niciodată !

— Știu, acceptă înflăcărat tînărul, pînă ieri n-am știut, dar acum totul e clar !

— Ce știi dumneata, un copil ? se miră Dimitrie.

— Știu că sufletul dumneavoastră va fi o nălucă ; și al meu și al dumneavoastră, și al tuturor emigranților. Dumneavoastră ați simțit asta pe meleagurile străine pe unde ați fost, dar steaua mea a luminat abia azi-noapte. Am plîns, am plîns cu sughițuri, dar cel puțin știu de ce. Eh, unii emigranți trec cu ușurință peste toate ! Copiii lor și mai ușor. Acolo, în lumea largă, îi încîntă faptul acela care se numește asimilare, ceva tare nevinovat la prima vedere. La prima vedere. Le vine ușor celor pe care-i împacă acest fenomen, copiilor lor și mai ușor, tuturor generațiilor care se nasc acolo. Dar mie, vă rog să mă credeți, nu mi-a fost deloc ușor și de aceea m-am și întors în

ţinutul meu natal. Şi acum ? întrebă tînărul înspăimîntat.

Bătrînul, care nu se aşteptase ca lucrurile să ia o asemenea întorsătură, era emoţionat.

— Ei, fiule, ai procedat ca toţi patrioţii, îi spuse, şi-l îmbrăţişă.

— Aş fi vrut să fie aşa, continuă cu amărăciune tînărul. O, dacă ar fi aşa, asta m-ar salva de la căderea în prăpastie. Ştiţi dumneavoastră că sfîrşitul meu va fi pe cît de trist, pe atît de ciudat ? Natural că nu ştiţi ! Păi dumneavoastră duceţi în circă o mare greutate ! Ce sînt necazurile mele în comparaţie cu ale dumneavoastră ? Un firicel în bătaia vîntului ; ne-au lăsat nervii. Chinurile dumneavoastră sînt cu totul altfel ; dumneavoastră aţi trecut prin iad, eu l-am avut doar în cap. O, ce iad ! Vedeţi domnule, de asta n-o să găsiţi în mine un patriot, de aceea, vedeţi să nu cădeţi singur în greşeală, încheie Igor.

— Dar ce tot spui, fiule ! se amestecă Dimitrie.

— Eroare, chiar aşa ! Asta e adevărul ! Ce s-ar mai putea spune despre cineva care pătimeşte fără motiv, de cineva care se vaită fără nici un necaz ? Numai că eu nu m-am pierdut cu firea aşa, deodată, ci încet ; la început nici nu mi-am dat seama de schimbările care aveau să vină. *Well*, cum să spun, pînă mai ieri n-am avut parte de sfaturi prieteneşti, bine intenţionate !

— Linişteşte-te fiule, îl sfătui bătrînul, nu da frîu liber amărăciunii. Văd că eşti tulburat, te-a dat ceva peste cap zilele astea. Nu te-a

cuprins cumva vreun dor ? Ori s-a întîmplat ceva la hotel ?

— Ah, ideile astea fixe, cum ştiu ele să-l prindă pe om ! Trebuie să ştii ce-i modestia ! *Well*, acum mi-a mai trecut. Doamne, cum m-am mai bucurat ! Dar eu am venit aici pentru dumneavoastră, să mă conving că sînteţi sănătos, că nu mai aveţi durerile acelea mari. Şi uite unde am ajuns !

— Şi ce-i cu asta tinere domn ? întrebă Dimitrie.

— Gîndurile mele sînt atît de negre, încît nu v-au lăsat nici să respiraţi, asta este ! răspunse tînărul.

— Dacă mă chinuie vreun dor ? A, nu, cum să se întîmple aşa ceva tocmai acum cînd sînt în ţara mea. Sînt acasă, printre fraţii mei. Da, aşa gîndesc şi aşa ar trebui să fie ; continuă : O, da, nu mă pot ascunde ! Nu mă simt în apele mele la hotel, nu-i ca acasă ; în ultima noapte, domnule, m-am chinuit şi în somn. O să treacă, domnule, bineînţeles că n-o să mă pierd cu firea.

— Curaj numai, îl sfătui Dimitrie, astea sînt chinurile tuturor celor care se întorc. O vreme sînt descumpăniţi, pînă cînd se potoleşte mînia anilor trecuţi. Nici pe mine nu m-a ocolit soarta asta blestemată ; da, da, cînd m-am întors de pe unde am fost, trebuie neapărat să ştii, nu-mi găseam locul nicăieri. Treceam printre oameni — se uitau cam ciudat la mine —, veneam acasă — linişte de moarte. Singur şi rătăcit mă întrebam de ce dumnezeului m-am întors ? Nu şedeam cumva în ca-

lea acestor oameni ? Primul an s-a dus în îndoială ; unde este patria mea : aici, sau acolo, peste ocean ! Mulțumesc lui Dumnezeu că a trecut, dar, tinere domn, ținutul natal vindecă toate rănile. Așa că, ascultă-l pe bătrînul ăsta bolnav, o să mai treacă puțin timp, e normal, și lacul ăsta îmbietor o să-ți redea somnul.

— *Well*, pe mine nu m-a silit nimic și nimeni să mă reîntorc, spuse tînărul.

— Conștiința, copilul meu, conștiința, îi întoarse vorba Dimitrie. Nu degeaba vorbeai despre asimilare, acel gropar al sărmanilor !

— Dar nici vorbă de conștiință, spuse Igor.

— Ce te mai chinui cu lucrurile astea ! zise bătrînul, cînd vezi bine toți emigranții au mustrări de conștiință ? Hai să mergem acasă la Milița ! Nu vrei s-o mai scoți puțin la plimbare, așa ca în ziua aceea ?

Igor primi cu plăcere invitația. În ziua aceea, ei doi, vizitaseră biserica Sveti Naum și îndrăgiseră locul acela. Gîndurile lui Igor încă se învîrteau în jurul lui Dimitrie.

— O, cum trece ziua ! spuse tînărul, pe la prînz, privind la soare. Domnișoară, am impresia că bătrînul e îngrijorat. L-am îndrăgit pe tatăl tău ; hai să ne întoarcem la el !

— Igore, de ce te frămînți ? întrebă pe neașteptate Milița.

— Nu înțeleg, răspunse tînărul.

— Lasă-l pe tatăl meu să stea în curte ; acolo se simte el bine. Igore, eu văd că ți-e greu și suferi din pricina Iuliei. Purtarea ei

te-a dezamăgit, asta e, ți-a înșelat așteptările ! încheie camerista, înecîndu-se în vorbe.

— Ce-ți trece prin cap, draga mea, roși Igor.

— N-o să recunoști că ești înfrînt. Hai să ne întoarcem acasă ! zise Milița.

Puțin mai tîrziu se grăbeau spre oraș, prin pădure, peste dealuri. Tînărul nu se simțea în apele lui ; Milița îl tulburase fizic, ba chiar și cu adevărul pe care-l rostise, tocmai pentru că el făcuse o adevărată pasiune pentru Iulia. Milița tăcu tot drumul ; retrăia întîmplările și gîndea : «Sigur, o iubește pe Iulia, de vreme ce nu mă contrazice».

Parcară mașina lîngă platani și, cît ai clipi din ochi, se treziră în curtea cu lămîi și ficuși. Primăvara își revărsa căldura în curtea unde Dimitrie dormea pe un scaun de lemn. Avea pe el doar o pijama ; ședea cu fața-i palidă îndreptată spre cer. În mînă ținea un bilețel pe care scrisese următoarele cuvinte : «Copii, distrați-vă bine, ziua e tare frumoasă, aerul miroase a mare. Am să dorm, puțin, aici, și am să vă aștept la masă. Copii, multe am mai așteptat în viața mea, dar am așteptat mai ales fericirea mea. Oh, numai mie să-mi fie bine, oh ! Nu vă faceți griji pentru mine, dacă voi vă simțiți bine, atunci și eu voi fi O.K., deci mi s-a împlinit dorința."

— Căldura e totuși insuportabilă iar oasele lui bătrîne se chinuiesc din pricina climei de-aici, zise ea.

Tînărul strînse mai tare din buze, se uită pe furiș spre lac și căută, cu privirea, hotelul

unde lucra. Fata aduse din casă dulceață și spuse rușinată :

— Dulceața de pe aici e cea mai bună.

Puțin mai tîrziu, după ce se ospătase cu dulceață, tînărul se ridică de pe scaun îndreptîndu-se spre ușă. Era cam încurcat; nu se simțea în stare să întrețină o conversație. Milița îl conduse pînă la ușă și îi întinse mîna la despărțire.

— Igore, eu n-aș proceda niciodată ca Iulia, zise și înclină capul.

Tînărul ridică din umeri, simțea toată înfrîngerea. Dispăru repede, nu voia să-l compătimească nimeni. Gîndurile sale nu se mai întoarseră spre curtea unde Milița izbucnise în plîns fără rost. Fata plînse cu sughițuri, sărută fruntea bătrînului ei tată și îmgăimă :

— Dragul meu tată, cu ce i-am greșit noi lui Dumnezeu ?

Capitolul 31

ACOLO, ÎN FAȚA lui Igor stihiile, furia înspăimîntătoare a lacului, se dezlănțuiau cu o forță supranaturală. Furtuna venise hoțește, coborîse pe ascuns din munți, iar cînd ajunse în zona aceea, oamenii auziră zgomote și geamăte nevăzute. Apa începuse să se tălăzuiască abia după amiaza tîrziu, cînd nori negri se

buluciră pe cer. Valurile înalte de vreo trei metri aruncau de-a valma nisip, pietriș, lemne, rupeau bărcile ca pe niște coji de nucă.

Soarele abia apusese în Albania, după munții cei întunecați. Ultimele raze se mai răsfrîngeau în apele dinspre Podgradeț ; Boiarov simți că începe să-l doară capul. Spuse furat de gînduri :

— Ei, se schimbă vremea — atmosfera e atît de apăsătoare.

Puțin mai tîrziu Igor se strecură pe lîngă peretele parkingului privind cum se împlineau presimțirile șefului.

— Abisul se răscoală, spuse Iane care ședea lîngă Igor și continuă : fîrtate, chiar și un marinar ca mine se uită la această minune cu un adînc respect. Cum poate un lac, un lighean cu apă, să se agite în halul ăsta și să devină atît de cenușiu ? Cu marea e altceva, o mișcă vînturile și curenții, dar lacul ăsta e înconjurat de munți care-l țin ca într-un clește.

— Uite o barcă ! strigă Igor căutînd cu privirea pe apă.

Departe pe întinderea lacului, înspre Sveti Naum — Sveti Stefan, pe valuri, sălta un obiect negru. Lacul îl juca după cum îi era cheful : acum îl arunca spre mal, acum îl întorcea.

— Nefericitul, spuse Igor compătimitor.

— Acolo nu e nici o barcă și nu-i nici un om, strigă Iane, este doar o masă învechită, atît !

— Ba e un pescar întîrziat ! sări Igor.

— Da de unde, frate! Ochii mi-au scrutat destul întinderile mărilor, răspunse Iane, dacă era un om l-aş fi văzut cu siguranţă.

Iane avea dreptate. În curînd masa de lemn se izbi de mal şi se sparse. Lacul era cu totul pustiu, doar valurile loveau malul cu zgomot.

Aerul din împrejurimi devenise transparent, ca totdeauna după ploi abundente; albastrul amurgului îmbrăţişase zona din jurul hotelului. Igor privea curios valurile, iar Iane începu să caşte şi să se întindă. Îl biruia somnul şi un fior ciudat îl străbătu prin tot trupul.

Makale trecu ţinînd în mînă o găleată în care adunase toate resturile împrăştiate de vînt. Luă repede o hîrtie de lîngă Igor, iar în privirea sa se citea o ură adîncă.

— În ziua aceea, îi spuse lui Igor, lacul era la fel de agitat ca şi acum.

Tînărul se făcu palid, se zăpăci pentru o clipă, îl cuprinse o frică nemaipomenită. Iane se întrebă mirat ce-a vrut să spună paznicul parkingului, care se îndepărtase imediat.

— S-a scrîntit cumva? îl întrebă pe Igor.

— O, nu, Makale e un om bun.

— Dar atunci ce-a vrut să spună? întrebă din nou Iane.

— Nimic, nimic, dădu din mînă Igor.

Seara se făcuse destul de rece. Iane şi Igor erau îmbrăcaţi sport, pentru că, pînă la amiază, fusese soare şi cald. Ziua se arătase frumoasă, plăcută şi sute de excursionişti ieşiseră la aer, în natură, pentru ca apoi ploaia să-i ude pînă la piele.

— Dracu' îmi şopteşte să ţin minte ziua aceasta, spuse Iane, cînd m-am trezit, azi-dimineaţă, m-am şi gîndit că ziua asta n-o să fie ca toate celelalte.

— Psihologie de marinar, zîmbi Igor.

— O, *yes*, în Pacific marinarii se tem foarte tare de calmul-plat, de marea lină şi dreaptă ca o tipsie. Experienţa lor înseamnă foarte mult. Şi secerătorii din Balcani blesteamă ziua cînd soarele se opreşte pe tîmplele lor şi le pătrunde pînă la nervi. Ca şi marinarii, atunci ei ştiu că bolta se va prăvăli peste ei ca o stivă de lemne sau pietre, încheie Iane.

— Uite, cerul s-a înseninat deasupra Albaniei şi lacul s-a liniştit! strigă Igor.

— A, nu. Lacul încă nu s-a potolit. Asta e doar iluzie, fîrtate; de departe valurile par mici. Asta e fata morgană a mărilor.

Lui Igor îi veni să rîdă. Îl bătu pe umăr şoptind:

— Ei, marea! Pun rămăşag că o să te întorci pe mare în curînd. Asta e magie, *frend*!

— Cînd omul trăieşte pe mare şi nu vede pămîntul, poate chiar să înnebunească. Dacă totuşi soarta îl apără de aşa ceva, fîrtate, apoi, marea i se vîră sub piele. Nu ştiu cum e cu alţii, dar cu mine aşa e. Şi totuşi tare grea mai e o astfel de viaţă, grea şi periculoasă.

— Povesteşte-mi ceva despre viaţa de pe mare, propuse Igor.

— Îţi baţi joc de mine? întrebă Iane.

— De loc, Iane, te invidiez!

— Tu mă invidiezi şi ţăranii din Malesia mă iau peste picior, spuse Iane. Ei, hai să-ţi po-

vestesc ceva despre ultimele zile din emigrație. A fost cam așa ! Am navigat toată luna martie, aprilie și douăsprezece zile din mai ; am tăiat pești, i-am curățat și i-am cărat ; mîncam de trei ori, dar dispoziția marinarilor era ca a piciorului desculț sfîșiat de un ghimpe. Zile reci, obositoare, îngrozitoare. Marinarii erau prost dispuși, iar eu mă gîndeam : «de ce să fiu robul acestui monstru marin, de ce să nu calc și eu pe pămînt ; ce înseamnă banii fără fericire ?» «Sezonul pescuitului», zise mister Lici «good luck». Și parcă pescuiam în joacă. Mergi, stai, mergi, stai și năvodul se umple. Suprafața oceanului, care era liniștită și netedă ca o arie de grîu, arăta de parcă peștii ședeau închiși ca într-un bazin, doar să-i aduni cu lopata.

Lucram, și zilele treceau mai repede, hainele miroseau a pește prăjit sau a icre. Am umplut butoaiele cu ulei, am vîrît conservele în cutii. Începutul lui aprilie a fost cel mai greu. Abia la sfîrșitul lunii am întîlnit un vapor, de la aceeași companie, *Pacific factori*, care se numea *Pirat*. Era nou și mai bine echipat. Noi am trecut pe *Pirat* ca să ne alungăm plictiseala ; am lucrat în total trei zile. Cel mai greu ne-a căzut vestea că abia pe douăzeci mai vom vedea continentul. Patronul ne-a comunicat lucrul acesta personal. Ne-am revoltat, Doamne ce-am mai făcut, dar mister Lici a subliniat : «Vaporul este o fabrică, iar voi sînteți plătiți mult mai bine decît cei din fabrică», și gata !

Uite așa au trecut zilele în plictiseală și proastă dispoziție. Într-o zi am zărit pămînt. Vedeam jungla, dar nu era jungla asiatică, ci una cu clădiri înalte ; oameni mulți pe străzi, o forfotă și o alergătură insuportabilă.

Cînd cineva vrea să facă o comparație, între bogătași și săraci, o poate face foarte bine în orașele mari. Trecînd prin țara asta am văzut multă lume, ochii-mi erau de o mie de ori mai triști și-mi spuneam : «Iane, vei rămîne un dobitoc, nu te așteaptă nici un viitor». Fîrtate, cînd omul are sufletul trist și cînd e convins că și-a distrus viața, atunci vrea să-și scurteze chinurile. Mai tîrziu, bineînțeles că se obișnuiește cu soarta lui și, în locul gîndului la moarte, merge cu o anume speranță spre necunoscut. Așa s-a întîmplat și cu mine ! Cînd m-am văzut în jungla aceea, într-un oraș mare și gălăgios, deprimarea m-a părăsit și m-a apucat pofta de viață.

În America viața este ciudată. Acolo domnește banul. O.K., nimeni nu spune că în altă parte e altfel. Dar cum toate degetele de la o mînă lucrează pentru o gură, așa și sute de săraci lucrează pentru un bogătaș. Ai în fața ta un palat pînă la cer și alături o colibă cu negri zdrențăroși.

Fii atent ce mi s-a întîmplat la barul *Mexic*. Gianmario, Tuvio, eu și încă unul din Sardinia, am băut *scotch* pînă cînd a început muzica să cînte, o chitară, o tobă și o armonică ; se cutremurau și podeaua și pereții, iar oamenii urlau ca alte comèdii. La masa vecină un domn destul de în vîrstă și o fată frumoasă, la prima

vedere tatăl și fiica. Bătrînul a cheltuit multe parale și, la un moment dat, înțelegînd probabil că sîntem marinari din lumea largă, l-a trimis pe chelner să ne întrebe ce vrem să bem. Da, domnul avea chef să ne cinstească, să ne arate prietenia și bunătatea lui. Noi am acceptat cu plăcere, ce altceva puteam face, nu ne-am gîndit că vrea să ne umilească. Ne-am înfierbîntat repede ; dracu' să ne ia fiindcă, da, îl invidiam pe domnul acela. Am pus mesele alături, ne-am cunoscut mai bine ; ne-am prezentat și am spus cine sîntem, ce facem, apoi s-a prezentat și domnul Bari cu fata lui, Kristina ; el — negustor, ea — amantă. Fata-i era devotată, Doamne, înseamnă că ne-am exprimat prost, păi se știe cui îi era devotată domnișoara. Înțelegi nu ? Dolarilor ! I-am spus lui mister Bari că totuși cheltuiește prea mult și că dacă n-ar risipi atîția bani, adică ar face puțină economie, ar putea ridica iute o casă, iar el cu sînge rece : «*Yes*, aveți dreptate !» Am mers mai departe și i-am făcut un calcul cîți bani ar putea economisi. Atunci domnul mi-a spus să mă uit pe fereastră. Doamne, ce clădire mare și frumoasă am văzut ! El a rîs și m-a întrebat : «Dumneavoastră, sigur nu cheltuiți ca mine ?» Iar eu i-am spus : «Nici în vis». Atunci Bari scoase un strigăt asemeni clipocitului apei din ulcior. Mă întrebă iar : «Dispuneți și dumneavoastră de o clădire așa mare cum e asta pe care ați văzut-o pe fereastră ?» I-am răspuns cu naivitate : «Nu, de unde» Bari crăpa de rîs. «E», zise, «eu cheltuiesc

mulți bani și totuși am o casă mai mare ca asta !»

În timp ce Bari rîdea, Gianmario se pregătea de atac.

«O, ce nedreptate, mister !», strigă Gianmario, «dumneavoastră v-a dat Dumnezeu prea mult !» și, cu gesturi line, descoperi coapsele moi ale fetei pînă aproape de chiloți și, pe o parte, începu să-i deseneze un tigru, pe cealaltă un jaguar. Iar Kristinei, care era blîndă ca un mielușel, îi scînteiau ochii și se desfăta în mîinile vînjoase ale marinarului ; visa la ceva minunat și în acelaș timp, cu mîna stîngă, mîngîia gîtul gros al domnului Bari. O, Doamne, Bari ca Bari, lacrimile îi curgeau din ochi de atîta rîs ! Nemernic libidinos și bogat ! Îmi părea rău de fată ; și ea era o exploatată ca și mine. Mă gîndeam că, dacă nu era bătrînul negustor, ea s-ar fi așezat cu plăcere pe genunchii noștri. Abia mai tîrziu babalîcul și-a dat seama că-i punem coarne și a sărit ca ars, urlînd : «Măgari europeni, luați mîna de pe fata mea ! Ghepardule !» Am văzut negru în fața ochilor, aș fi ieșit din bar, dar din păcate, cei trei camarazi erau înăuntru încercînd să-l calmeze pe negustor.

M-am plimbat prin oraș și mi-am zis : «n-am văzut nimic, nu știu nimic». Meditam ca un filozof. Să fie al dracului ăla care a marcat prima bucățică de pămînt și a zis : «E al meu, îl voi apăra cu sîngele meu !» M-am văzut cu camarazii mei spre seară, eram beți pulbere, fiecare ne-am descărcat amărăciunea, ne-am adunat într-un club grecesc, *Vrahos*, și eram ca

nişte mici împăraţi, căci acolo se cînta la buzuki. Am învăţat o melodie de dragoste «Oreole mu kirija, mu piresti gardiia» şi ne-am bătut cu patronul.

Trecuse noaptea, era aproape patru dimineaţa. Ne întorceam acasă, la vapor, pe străzile pustii. Cînd ceilalţi se sculau din pat, noi ne culcam. A venit şi ziua cînd să plecăm ; *Tigrul* era ca o cioară albă printre celelalte vapoare. Dar şi noi eram ca nişte ciori albe în oraş. Aici, banii pe care-i aveam noi nu însemnau nimic. Uite de ce marinarii îşi trăiau cu adevărat popasurile pe insule, la băştinaşi. Lumea bogată crede că banul e totul, iar băştinaşii din insule sînt convinşi că banul e cel care-l înrăieşte pe om.

Ah, da, era să uit ! În oraşul ăla am întîlnit un om de-al nostru, ţinea *fisf in chips* * în apropierea unei mici tutungerii şi aşa îşi ducea traiul. Cînd am trecut pe acolo m-a izbit mirosul de peşte prăjit. Am luat patru peştişori fără oase, doi pentru mine, doi pentru Tuvio, pentru că noi doi eram ca *Božici şi Badnji dan*, am stat o clipă să mîncăm cînd, iată-l pe omul nostru : «Ce nevoi v-au adus pe aici, consătenilor ?» întrebă el şi eu îi răspund : «E, mai întrebi ! Aceleaşi care te-au adus şi pe tine !» Ne-am cunoscut bine, nu ne-a luat bani pe peşte, ba mai mult, a început să plîngă. Mai tîrziu am înţeles de ce plîngea, dar n-am vrut să-l tulbur. Avea omul nostru o fată care fusese măritată de trei ori, un băiat căruia strungul îi retezase mîna. Ciudat zău, oamenii de pe la noi s-au răspîndit peste tot.

Şi s-a mai întîmplat ceva în oraşul acela. Gianmario a murit în mîinile docherilor. Cu o zi înainte m-am plimbat numai cu taxiul, am fost împreună şi la hotelul *Beach Santa Ana* şi ne-am distrat de minune. Mi s-a părut că e cam obosit. În dimineaţa următoare Gianmario ne-a spus : «Mergeţi singuri în oraş, eu am un defect la bilă», iar noi, deştepţii, l-am acoperit cu o pătură în pat şi am plecat. Şi în timp ce Tuvio a rămas cu o spanioloaică, Maria, Doamne, cum se îmbrăţişau şi se strîngeau, nu-i mai putea despărţi, Gianmario a coborît de pe vapor şi a pornit să ne caute. Frumos, dar a căzut imediat, s-a prăbuşit la pămînt în apropierea docurilor. Seara a fost chinuitoare, eram trişti şi beţi de parcă ajunsesem în al noulea cer. Pe Gianmario l-au incinerat în oraş. Tuvio zbiera pe punte ca din gură de şarpe şi, beat cum era, plîngea şi spunea : «Iane, priveşte cerul, uite cît de ciudat clipesc stelele».

Am stat treaz, fîrtate, pînă la miezul nopţii. Nu poţi dormi cu atîta supărare în suflet şi cu atîta alcool în tine. Îmi ziceam, singur, că o să părăsesc vaporul cu prima ocazie, numai numai să-mi strîng vreo mie de dolari. Nu-mi plac ţinuturile necunoscute, şi cu atît mai puţin marea înnegurată, o să mă întorc în ţară, pentru că acolo şi moartea e mai uşoară. Privit de pe vaporul acela nenorocit, ţinutul meu părea un adevărat rai pe pămînt. Vorbeam

* Peşte cu cartofi prăjiţi (trad. din lb. engleză).

singur plîngînd : «Acolo măcar știu că soarele strălucește pe un cer curat, iar ploaia cade din nori la vreme. Aici, în străinătate, totul e altfel — uneori nici nu vezi soarele, dar de ars îți arde țeasta, iar ploaia vine din senin».

Uite așa, fîrtate, după două zile intrarăm în marea caldă. În apropierea ecuatorului am ajuns prost dispuși, adormiți și greoi. Atunci m-am împăcat încă o dată cu soarta mea.

— O, cu cîtă patimă povestești, *frend*, zise Igor, cred că ai trăit lucruri îngrozitoare ! Sînt aproape sigur că n-o să treacă multă vreme și iar o să te întorci pe mare.

— De aproape o lună de zile, fîrtate, zise Iane, da, da, de aproape o lună de zile mă chinuie gîndul ăsta. O, patria e în inima mea, știu că pe vapor mă va apuca iar tristețea și că voi plînge dar, totuși, trebuie să mă întorc acolo. Nu depinde prea mult de mine. Aici sîntem singuri, Igore, și îți spun sincer, nu mi-e frică pentru tine. Fratele meu, eu nu m-am aranjat aici cum se cuvine, cum i se cade unui om, pe mine m-au bătut vînturile.

— Faci cum crezi că e mai bine, *frend*, îl îndemnă Igor.

— Eh, dacă aș ști ce e mai bine ! Pe vapor era al dracului de greu. Am jelit după ținutul natal ca un copil. Număram zilele și în vis, mă gîndeam la ținutul meu, unde soarele îți încălzește sufletul. Și uite ce-a ieșit din toate ! Nu mă îmbogățisem în străinătate, și de aceea nu sînt respectat în Malesia. Ți-am spus o dată, acolo oamenii mă iau în derîndere, se miră cum se poate întoarce cineva sărac din niște țări

bogate. Dar asta nu e totul. Au trecut cîțiva ani, fîrtate, și eu nu mi-am găsit o slujbă convenabilă. Trebuie să trăiești din ceva. La fel de bine s-ar putea să rămîn fără familie, să mă ajungă bătrînețea peste noapte, dar crede-mă, toate drumurile mele duc spre mare !

— Dar mama ta ? întrebă Igor.

— Încă nu știi cît este de bună. Bătrîna vrea să se jertfească pentru mine, să nu mă lase să ridic nici un fir de pai. Spune : «Fiul meu, viitorul tău nu e în Malesia, odihnește-te cîțiva ani, maică-ta să nu se mai sature privindu-te și, pe urmă, întoarce-te la camarazii tăi. Mama ta e obișnuită cu necazurile și tot va mai avea putere să te aștepte în pragul casei». Fîrtate, mai tîrziu va avea mai multe necazuri, ea e bătrînă, iar bătrînețea te țintuiește la pat. Acolo iernile sînt aspre, zăpada se topește foarte tîrziu, frigul te pătrunde ca o jivină flămîndă, ei, cine o să-i aducă bătrînei mele o așchie de lemn ? Cine-i va încălzi hodaia ? O, se va găsi, cineva, în lumea asta — mai sînt și oameni buni ! Dar bucuria îi va încălzi oare inima ? Niciodată ! Și totuși, Igore, soarta îmi deschide doar ușa care dă spre mare și, într-o bună zi, tot am să plec. Voi avea grijă de ea de-acolo, de pe unde voi fi. Soarta ei nu e cu mult mai amară decît a altor mame. În Malesia sînt sute de mame care au rămas ca o rădăcină de arbore, în vreme ce copiii au plecat în căutare de lucru, încheie, plin de emoție, Iane.

— Vezi și tu cum e mai bine, îl sfătui Igor.

— Aici sînt în bătaia vînturilor, fîrtate, de unde să ştiu ce e mai bine ? În general nu prea sînt cu picioarele pe pămînt, pentru mine realitatea a fost tare, m-a îmbătrînit şi m-a trîntit la pămînt, iar Malesia m-a distrus. De-asta tot vorbesc despre mări şi cred tot mai mult în poveştile mele. Destul acum, hai la masă !

— Mai stau puţin, răspunse Igor, să văd dacă se linişteşte apa.

— O.K., rămîi, spuse Iane, aş mai sta şi eu cu tine, dar trebuie să mă odihnesc puţin şi să dorm. Mîine mă aşteaptă un drum obositor, mă întorc în Malesia.

Iane se îndepărtă, dar se întoarse imediat. O vreme ezită, încercă buna dispoziţie a lui Igor şi, găsind un strop de curaj, întrebă :

— Fîrtate, te-ai aranjat aşa cum te aşteptai ?

— Nu ştiu, îi răspunse Igor, te rog, acum lasă !

Capitolul 32

DE ÎNDATĂ ce se dezlănţuise furtuna, oaspeţii de la *Duva* se retrăseseră pe terasă şi apoi merseră la cină. Terasele rămaseră pustii şi întunecate, forfota se mută în restaurant. Furtuna de pe lac parcă trecuse în sufletul tînărului care, acum, îşi aţintea privirile în întuneric. Întîmplările trăite nu erau teribile ci

unele obişnuite, mărunte, cum sînt toate frînturile care alcătuiesc viaţa omului, şi totuşi îl cutremuraseră şi-l tulburaseră într-atîta încît nu mai ştia încotro s-o ia. Tînărul, parcă înţelesese că ziua de astăzi încheie o perioadă de linişte şi înseamnă o reexaminare a hotărîrilor sale, că natura parcă voia să marcheze totul prin stihiile dezlănţuite. Oare sînt eu un om format, se întrebă tînărul. Oare caracterul meu nu mă minte, nu sînt cumva un utopic ? Sentimentele care m-au adus în ţara mea sînt sentimente patriotice ? Tot ceea ce îşi imaginase se prăbuşise, curajul se dusese, iar în sufletul tînărului era un adevărat haos. Doamne, dilemele au apărut la timp ; tînărul îşi pierduse încrederea în sine şi acesta era ultimul minut în care se mai putea salva de la cădere. Dacă în el acţiona un om pătruns de un adevărat umanism nu s-ar fi lăsat învins de întîmplări mărunte şi de pasiuni personale şi nu şi-ar fi pierdut optimismul.

Prin noapte zbură o pasăre cu aripi lungi. Din grădină se auzea glasul Iuliei :

— Igore, hai să cinăm împreună !

— Încă nu mi-e foame, răspunse tînărul, indiferent, neluîndu-şi ochii de pe lac.

— De ce eşti supărat pe mine ? întrebă vocea din apropiere.

Igor încercă să-i explice că nu e supărat. Pentru că o privise prietenos, fata îşi adună curajul, îl luă de mînă sprijinindu-şi capul de umărul lui. O vreme priviră lacul în tăcere, amintindu-şi parcă de primele zile şi de banca lor. Da, banca se afla nu prea departe, la vreo

zece pași de parking, și se zărea prin întunericul pătrunzător, dar nici tînărul nu-i dădu vreo atenție și nici fata nu se gîndea la bancă.

— Te-am căutat azi-dimineață, se linguși Iulia și-i șopti la ureche, ziua a început foarte frumos și te-am căutat să o petrecem împreună.

— Numai că s-a schimbat destul de repede, zise Igor.

— Ca de obicei în mai, se amestecă Iulia, plouă și acum a mai venit și furtuna asta. Unde ai fost înainte de prînz ?

Tînărul urmări cu privirea valurile mărunte care se spărgeau de mal și-i răspunse cu același ton :

— Cu Milița, la Sveti Naum.

Apoi Iulia îi reaminti de cele două luni care-au trecut la *Duva*, de necazuri și de bucurii, apoi izbucni :

— Doamne, cum mai trece timpul !

Mai tîrziu, tristă, își întoarse privirea în jos, spre bancă.

— Abia mîine vom fi liberi, spuse Iulia.

— De ce tocmai mîine ? întrebă Igor absent.

— Uite așa ! Mîine după-amiază vine grupa acelui manager olandez, răspunse Iulia.

— O, e o grupă mare de turiști, zise Igor.

— Cam o sută, rosti Iulia, dar se spune că turiștii olandezi sînt agreabili și au puține ciudățenii.

— Va veni și managerul ? întrebă Igor.

— Bineînțeles. Va fi și el în avion, dar va rămîne numai puțin, răspunse fata.

După aceea vorbiră despre slujba ce-i aștepta. Pentru ei deja trecuseră zilele fără griji, mîine, turiștii vor umple *Duva* pînă la ultimul pat. Și ghizii sînt plătiți să le împlinească dorințele, să stea tot timpul în preajma musafirilor. Directorul o informase pe Iulia că a doua zi aerodromul va forfoti de oameni, că începe oficial sezonul păsărilor de oțel. După cum anunțau companiile internaționale, pe aeroport vor ateriza douăzeci de avioane chiar la răsăritul soarelui, dintre care trei obișnuite dar și un Boeing mare al managerului olandez, două Jambo Jet-uri din țara tehnicii și încă patru Douglas-uri din țara valsului. Ele, și altele, vor aduce pe malul lacului lumea colorată care va umple toate hotelurile și va încerca să se distreze pe bani buni. Cît de multe doar într-o singură zi ! Cînd îi comunicase toate acestea Iuliei, directorul era agitat de parcă întîmplările îi întunecau fericirea. În dimineața aceea Igor se întîlnise cu Risto, dar nu-i spusese nimic. Directorul se interesase de Igor dacă este pregătit pentru marile evenimente, dacă a studiat bine monumentele istorice din oraș și cum își va petrece timpul liber.

— Uh, vreau să supraviețuiesc acestei veri ! oftă Iulia.

— Măcar tu nu trebuie să te plîngi ! reacționă Igor.

— Ei, lasă, în curînd ți se va împlini dorința. O să spui adio serviciului care te umilește. Boiarov se gîndește la viitorul tău, încheie tînărul.

— Igore, îți bați joc de mine ? întrebă Iulia.

— O, Doamne ferește. Te compătimesc.

— Acum mă și insulți ? spuse Iulia.

— Mergi la masă, domnişoară, vezi, sînt prost dispus. *Well*, nu voiam să te jignesc, du-te la treburile tale, încheie Igor.

— Unde anume ? stărui Iulia.

— La Boiarov ! strigă deschis Igor.

— O, tu nu mă compătimeşti, ci mă invidiezi ! se apără fata.

— He, să te invidiez pentru boală şi pentru nopţile nedormite ! Nici nu mă gîndesc ! Boiarov ţi-a cumpărat conştiinţa şi în schimb i-ai oferit tinereţea. Ce dragoste e asta cu un văduv ? întrebă arătîndu-i o faţă dispreţuitoare.

— Eşti un neruşinat ! spuse scurt Iulia.

— O, domnişoară, azi-noapte mi s-a luminat steaua şi acum văd totul clar. Ai să te măriţi cu Boiarov pentru că vezi în el omul de carieră şi pentru că are la bancă niscaiva economii. Fetei, care s-a întors atît de instruită din Anglia, i-a venit sorocul să se aşeze la casa ei, ha, ce paradă ! strigă tînărul.

— Fiecare face cum crede de cuviinţă, i-o întoarse Iulia.

— *Yes*, noi, oamenii ne săpăm singuri groapa, spuse Igor.

— Igore, ascultă-mă bine, m-am chinuit atît de mult, oh, Doamne, am trecut atît de greu prin viaţă ! Mai întîi că dracu' a vrut să mă nasc la ţară, în Bogorodiţa, să fiu gospodină şi să mă ocup cu agricultura. Şi totuşi mi-am continuat şcoala şi, cu chiu cu vai, am terminat Institutul pedagogic. Şi pe urmă, nimic ! Roagă-te şi imploră, prezintă-te la concurs şi scrie cereri — în zadar, mereu — nimic. L-am rugat şi l-am conjurat pe Dumnezeu să pună capăt

chinurilor mele care mă făcuseră să nu mai fiu sigură pe mine, să fiu speriată. Şi acum, oare, n-am şi eu dreptul să trăiesc bine lîngă un bărbat care e pierit după mine şi care tremură de emoţie şi e gata să-mi împlinească orice dorinţă ? Ascultă, Igore, Boiarov e conştient cît de mult poate obţine de la mine şi cît dă de puţin, dar mă va respecta îndeajuns ! încheie Iulia.

— Uh, ce calcule ! Înseamnă că aţi discutat deja ? întrebă Igor.

— Ce-ai spus ? strigă Iulia.

— O, ştiu, v-aţi înţeles de cum a venit Boiarov din Malesia. Omul avea nevoie de o femeie, fustele prea scurte l-au tulburat şi trebuia să-şi caute alinare. Şi unde altundeva, decît acolo unde e mai uşor, la Iulia ! Şi după ce i te-ai dăruit şi i-ai promis că-i vei fi soţie, cînd te-ai îmbolnăvit, te-a apucat groaza ?

— Oh, Doamne, cum mai legi întîmplările ! Minunat ! zise Iulia.

— *Yes*, minunat ! Abia după ce a plecat Boiarov de la tine au început frămîntările din pricina promisiunii făcute, te-ai gîndit atunci la soarta ta şi te-a cuprins disperarea ! Te-ai gîndit : idealurile s-au făcut praf şi pulbere, dorinţele mele de fată nu s-au realizat, şi atunci ? Minunat, se înţelege ! încheie Igor.

— Igore, de ce inventezi ? întrebă Iulia disperată.

— Mergi pe drumul tău, fetiţo ! continuă Igor, capul meu nu inventează nimic. Purtările tale mi-au înmuiat genunchii. Aşa, să fii

fericită, nu mi-o lua în nume de rău. Cred că totul va fi bine.

— Dar tu ceri prea mult! Nu ţi-am atras atenţia de la început să nu aştepţi nimic de la mine? spuse Iulia.

Igor vru să-i răspundă ceva din inimă. Chiar atunci, de la recepţie, ieşi un om şi se apropie de ei în grabă.

— Veniţi puţin în biroul meu! strigă directorul.

— Cine să vină? întrebă Iulia.

— Igor! răspunse Risto.

— O, cum o să mai joc la nunta ta! spuse Igor sarcastic îndepărtîndu-se de fată.

— Nu va fi nici o nuntă! răspunse Iulia plină de ciudă.

Aşa se făcu că întîlnirea nu fusese prea plăcută, iar despărţirea îi umplu de răutate. Igor trecu pe la recepţie şi puţin mai tîrziu se afla în cabinetul roşu. Îl văzu pe Risto, cum îşi şterge sudoarea de pe frunte, aplecat cu capul peste sertar. Cabinetul, discret luminat şi plin de aerul proaspăt al serii, i se păru mult mai frumos.

— Eşti deja aici, zise Risto ridicîndu-şi privirile de pe obiectul din sertar. Se îndreptă, făcu cîţiva paşi, apoi, dintr-o mică vitrină, scoase o sticlă cu băutură. Luă două pahare şi-l invită pe Igor să ia loc lîngă măsuţă, unde se aşezase mai comod.

— Probleme, fiule, începu directorul, în turism omul îşi pierde capul! Gîndeşte-te, doar o noapte ne mai desparte de invazia turiştilor, iar problemele majore încă nu sînt rezolvate. Cu ce obraz mai apar eu în faţa managerului olandez! He, ieri m-am întîlnit cu socrul meu care şi-a făcut cruce cînd m-a văzut. Zice: «A, bre, tu eşti om sau maşină? Ţin minte chipul tău din zilele tinereţii, erai sărac, dar nu-ţi dispăruse zîmbetul de pe buze». Cum să mai pot rîde într-o asemenea hărmălaie, cînd pe umerii mei e tot turismul; sînt în joc banii!

— Vă înţeleg, domnule, spuse tînărul.

— Cel mai greu va fi cu aprovizionarea, cu mîncarea consistentă; fructele şi legumele sînt scumpe şi nu sînt suficiente. M-am adresat ţăranilor din satele învecinate, iar ei ridică din umeri, nu ştiu ce să facă. Pe de altă parte, comerţul nu-i poate mulţumi pe toţi. O să avem de furcă, fiule, nu precum cu duşmanii, dar totuşi va fi un război în care vor cădea cîteva capete. Îmi zice nevasta: «Risto, din război ai ieşit tu cu capul pe umeri, dar acum o să-ţi zboare». Vrea să mă retrag, să ies la pensie! Doctorul Lamarov la fel. Zice: «E, Ristos, dragă, cu cît îţi slăbeşte inima, cu atît eşti mai necăjit. Încă puţin şi n-o să-ţi mai ajute nici medicamentele mele».

— Dacă treaba se poate împărţi pe servicii, zise zîmbind tînărul, nu v-ar fi mai uşor?

— Eh, mi-am pierdut încrederea în unele servicii! Nu vezi ce face Boiorov? Pune beţe-n roate, sabotează, organizează o lovitură, vrea locul meu neapărat. E, n-o să-l obţină! O să-mi arăt şi eu colţii, de o să scuipe şi laptele pe care l-a supt de la maică-sa; ei, de nu m-ar

necăji sănătatea ! Dar tu, fiule, aprobi metodele lui ? întrebă deodată Risto.

— Boiarov știe că sînt împotriva metodelor lui, răspunse tînărul.

— Chiar îmi pare bnie, continuă Risto, dacă i-ai spus-o în față ! Țara asta nu suportă vrajba, există legi, reguli, ordine ! Conducătorii rezolvă problemele muncitorilor și nu un oarecare răzvrătit !

— Domnule, cu siguranță ați avut vreun motiv mai serios să mă chemați ! spuse Igor.

— Ah, da, se înțelege, se agită Risto, scuză-mă ! Te-am sîcîit cu problemele mele personale, dar sînt foarte importante. Ah, da, te-am chemat pentru ceva mai serios. Nu știu dacă o să mă înțelegi cum trebuie, este vorba despre ruda ta, da, despre Iane.

— Ce nume ? întrebă Igor.

— Îți cer să mă ajuți, asta e ! începu Risto. Iane are un suflet bun, se sacrifică pentru oameni, dar alții nu sînt drepți cu el, ci niște fățarnici. Oh, aș vrea să-l ajut, oamenii au datoria să se ajute unii pe alții, da dar, împrejurările de acum nu-mi permit să fac așa ceva. Ascultă ! Astăzi a venit Iane și m-a rugat să-i găsesc ceva de lucru la hotel. Doctorul Lamarov a zis : «Găsește-i un serviciu, pentru el e ca un balsam». Bineînțeles că i-am promis lui Iane și i-am spus : «Voi discuta cu șefii și, cel mai tîrziu mîine, vei avea un răspuns». Așa am și făcut, i-am chemat pe șefi și le-am explicat care e problema, dar ei nici n-au vrut să audă. Cu toate că Iane este consăteanul lui Boiarov, el a sărit în fruntea celorlalți și a zis : «Lui Iane nu-i trebuie serviciu, ci un spital». I-am încredințat că trebuie să-l ajutăm pe Iane, îi ajunge cît a colindat prin lume, ar fi foarte bine dacă i-am găsi un locșor la hotel, știe cîteva limbi, dar în zadar ! M-au învins și, la sfîrșit, m-au amenințat : «Dacă-l luați sub ocrotirea dumneavoastră, o să anunțăm gazetarii !» Acum mă tot sucesc și mă întreb ce să fac, cum să dau ochii cu Iane. În afară de asta, mîine va fi atîta vînzoleală încît nici n-o să-l pot vedea. Ei, cam asta e problema, fiule, te-am chemat să te rog să-i explici care e situația, spuse Risto făcînd o mică pauză.

— Voi încerca, domnule, zise Igor îndreptîndu-se spre ușă, vădit rău dispus.

— Se înțelege că n-o să-l las pe Iane, continuă Risto ridicîndu-se de pe fotoliu, încă nu mi-am pierdut autoritatea în acest ținut, se mai apreciază reputația mea de bun luptător.

Trecuse deja de ora opt. Tînărul intră în restaurant, dar Iane nu era acolo. Sigur, mîncase și se culcase gîndi el și porni pe scări, puțin după aceea bătu la ușa lui. Iane tocmai se pregătea de culcare.

— Vrei să mă întrebi ceva, fîrtate ? se interesă el.

— O, nu, se emoționă Igor, ai mîncat ?

— Am mîncat ceva, răspunse Iane.

Făcură o pauză lungă și chinuitoare. Iane se vîrî sub pătură iar Igor se uită la fotografia care atîrna pe un perete. Apoi ieși pe terasă și se gîndi la pasul următor.

Pentru o clipă privirea îi zbură deasupra lacului, care murmura lin, văzu muntele acela întunecat, de deasupra Podgradețului, care se profila ușor pe cer. Se întoarse din nou în cameră și observă că Iane își ține mîna la frunte.

— Am îmbătrînit, fîrtate, fața și fruntea-mi sînt pline de riduri, murmură Iane.

— Știi ceva ? întrebă Igor.

— Ce te chinuie ?

— Am luat o hotărîre foarte importantă ! Fără dileme ! Viitorul meu e aici lîngă lac, sau nicăieri altundeva ! Toată luna trecută mi-am dorit să mă întorc în Canada, în fiecare zi mă chinuia gîndul ăsta, dar m-am săturat ! Voi rămîne aici, la hotel, și o să le arăt eu șefilor ! încheie Igor.

— Rămîi, fîrtate, îmi pare foarte bine că vei trăi printre oamenii tăi, dar să nu faci nimic din răzbunare.

— N-o să mai pleci nici tu, *frend* ; uită marea, zise zîmbind Igor.

— Știi ce-mi trece prin cap, fîrtate ? De unde să știu ? Uite, în ultimul timp, mă rog, capul meu cel zălud s-a convins că Malesia e o țară săracă și uitată de Dumnezeu, al cărei viitor n-o să fie prea roz. Aici lîngă lac e altfel, aici poate să-ți surîdă norocul, dar și aici, unuia mai devreme, altuia mai tîrziu ! răspunse Iane.

— Ce spui, *frend* ? Așa am gîndit și eu despre Malesia, o, Doamne ! zise Igor emoționat, și puțin mai tîrziu adăugă : Și totuși, Iane, tu trebuie să renunți la mări.

Capitolul 33

ÎN ÎNGHESUIALA de mașini din seara aceea Igor ajunse în oraș după vreo zece minute de condus. Cu toate că totdeauna evitase să meargă noaptea, din pricina farurilor și a șoferilor imprudenți, pe care-i poți întîlni în cale, de data aceasta, după ce ieșise din camera lui Iane, simțise absolut nevoia s-o vadă pe Milița. Conducînd cu atenție își petrecu dosul palmei peste ochi voind parcă să-și ascundă curajul care-l cuprinsese pe negîndite. Într-o clipă traversă grădina din cartier, parcă mașina, iată-l deja în curtea cu lămîi și ficuși. Dîndu-și seama că ai casei încă nu se culcaseră, tînărul bătu la ușă.

— Dumneata ? spuse Milița vădit tulburată.

— Trebuia să te văd, șopti Igor.

— Ei, hai, poftim în casă ! îl invită fata.

— Nu în casă, domnișoară, zise Igor răgușit, te rog, hai să ne plimbăm pe malul lacului.

— Nu pot, Igor, e tîrziu, răspunse fata, poftește în casă ! Nu vezi ce întuneric e ?

— Te rog, hai cu mine ?

— O, Doamne, răsuflă Milița, e atît de necesară plimbarea asta pe malul lacului ?

— Foarte, să te mai rog o dată ? spuse scurt Igor.

— Să-l întreb pe tata !răspunse Milița și intră repede în casă.

Igor, descurajat, nu așteptă prea mult ; fata era îmbrăcată pentru plimbare și apăru în ușă după cîteva minute. Mergînd spre chei întîlniră

alți oameni care povesteau întîmplările zilei, dar cel mai mult despre vremea rea care se abătuse peste oraș și adusese furtuna. Cu cît se apropiau mai mult de lac, cu atît era mai răcoare și oamenii mai rari. Zgomotul valurilor le plăcea amîndurora, în special Miliței, care căzuse pe gînduri.

— Am fost educat să fiu un om simplu, dar, uite că nu știu de unde să încep, spuse Igor.

— Ești un caraghios ! îi răspunse Milița.

— Chiar așa. Te-ai mărita cu un caraghios ? întrebă deodată tînărul.

— Ce tot spui ? se zăpăci Milița.

— Dragostea e un lucru ciudat, vine pe negîndite. E o cerere în căsătorie, dar dacă dorința mea nu e prea mare, spune ceva, zise tînărul ștergîndu-și sudoarea de pe frunte.

— Igore, n-o să-ți pară rău ?

— Ai ochi blînzi, domnișoară, te vreau lîngă mine toată viața ! Iartă-l pe orbul care n-a știut să-i prețuiască și să-i alinte.

— Vai, ce emoționată sînt ! strigă Milița.

— Nu mi-ai răspuns, vrei să te măriți cu un caraghios sau nu ? repetă Igor.

— Da, vreau. Totuși, Igor, trebuie să mă sfătuiesc cu tata, spuse Milița, neascunzîndu-și bucuria.

— Acest om ridicol și ciudat va avea grijă de tine și de tatăl tău, continuă tînărul. Îl vom face mai fericit, și o să aibă o bătrînețe mai frumoasă !

— O, tata va muri în curînd, se întristă Miliat, dar bineînțeles că va fi de acord cu căsătoria mea. Numai ție, Igor, să nu-ți pară rău de ceea ce faci !

— Ah, nu-ți pot spune cît de mult te iubesc, o întrerupse hotărît Igor ; sînt sigur că dragostea asta nu-i aparține Iuliei. O, domnișoară, dacă ai ști ce fericit sînt !

— Vai, m-ai zăpăcit de tot ! grăi Milița bucuroasă.

— Să aflu fericirea, și apoi să mor ! continuă Igor. Să te jertfești pentru o inimă bună, fiecare să-și ia ce-i al lui, de ce să fie oamenii posomorîți, orbi și răi ? Ah, draga mea, căsătoria noastră va face fericiți trei nefericiți.

— Igor, ce-i cu tine ? Aerul înmiresmat te îmbată, nu cumva visezi, întrebă Milița agitată.

— Nu e vis, draga mea, astă seară m-am gîndit bine și uite, în sfîrșit, m-am luminat, nu mai sînt egoist ! Niciodată, de-acum înainte, pornirile mele nu-i vor mai răni și nu-i vor mai jigni pe oameni. Vei fi soția mea, dar și steaua mea călăuzitoare. Da, îmi trebuie o stea călăuzitoare, un cuib cu tînăra mea soție, *well*, cum să-ți spun, acum am găsit ceea ce căutam ! Viața noastră va fi o adevărată poezie, îmi bate inima de emoție și de fericire !

— Parcă ai avea febră ! ? se îngrijoră Milița.

— O, sînt sănătos tun ! negă tînărul, mi-e capul cam înfierbîntat, dar de emoție ; îmi plesnește carnea de sănătate. Dominșoară, cum se poate îmbolnăvi cineva care are gînduri curate, *well*, să nu mă grăbesc, tu ai conștiința curată, eu nu. Ei, de-asta vei fi îngerul meu păzitor ! O, *yes*, m-ai tulburat, acum nici nu mai știu ce vreau.

— Odihnește-te în seara asta, Igor, mîine poate-ți va fi mai clar ce vrei. Dacă mă iubești cu adevărat, atunci voi fi soția ta, fericită și mulțumită. Dacă mă uiți, dacă în seara asta ai spus totul numai așa, tot nu mă supăr. Știu cum arată un om cu sufletul chinuit, însingurat și deprimat ; acum întoarce-te la *Duva* și încearcă să dormi mai mult ! încheie Milița.

— Ei da, omul ăsta caraghios se va întoarce la hotel, pe drum va fi nemaipomenit de fericit, iar dimineața va veni iar să te întrebe dacă vrei să-i fii soție ! Ai dreptate, în seara asta sînt cam împrăștiat și poate plutesc în nori, dar, draga mea, cum să nu plutim de fericire cînd devenim mai înțelepți ? întrebă Igor la sfîrșit.

— Vîntoasa își scoate dinții din apă ! spuse Milița pentru a îndepărta discuția și își strînse părul ciufulit.

— Ei, da, o vîntoasă ! acceptă Igor, dacă ai ști ce vînturi suflă în Canada ! Și stîncile plîng din pricina vînturilor de peste ocean, draga mea !

— Da, adăugă Milița cu teamă, dar mie mi-e frig ! spuse lipindu-se de el.

Se întoarseră pe aceeași stradă, îmbrățișați. Trecătorii erau destul de rari ; se mai întîlneau doar cu cei care se întorceau de la cafenea sau din schimburi, de la fabrică.

— Domnișoară, mi-e inima plină de tristețe și de bucurie. *Well*, asta se numește împlinire. Mi se face milă de oamenii care mor în pragul fericirii.

Capitolul 34

FURTUNĂ, VALURI MARI, nori negri, pustiu lîngă lac și pe cîmp ; stihii dezlănțuite care vor rămîne adînc înrădăcinate în mintea oamenilor. Amorțiseră înainte de căderea întunericului ; în jurul lacului plutea un aer straniu.

Cine n-ar fi sorbit un asemenea aer, atît de rar în natura asta poluată, cine n-ar vrea să-și primenească puțin plămînii ? Riviera orașului fusese plină de trecători : bărbați în costume sau în pluovere de lînă modern împletite, femei, în rochii de seară, cu șaluri lungi peste umeri. În primăvara aceea lumea trăise cataclisme mai mari, dar oamenii din jurul lacului nu suferiseră nici moral nici material, astfel că în lungile lor plimbări comentau întîmplările cu multă patimă. Oricine i-ar fi văzut pe rivieră ar fi plecat cu impresia că nu sînt indiferenți față de necazurile altora, dar nici impresionați peste poate. Ochii nu văd, inima nu plînge, zice o vorbă.

Riviera fusese animată pînă aproape de miezul nopții. Prima oază turistică, spre Sveti Naum, era cuprinsă de bună dispoziție. A doua localitate îi atrăgea pe îndrăgostiți în marile sale parcuri. Cea de-a treia, cu hotelul *Duva*, arbora alte obiceiuri. Acolo străinii dictau modul de viață. Îndată ce se întuneca, musafirii se retrăgeau în hotel, cinau la o oră bine stabilită, apoi coborau la bar să asculte prelucrări

pe teme lacustre, așadar trăiau în aer liber doar cît era soare, nici o secundă mai mult.

Poate străinilor le era teamă să coboare scările pe întuneric, să se plimbe prin păduricea de pini sau erau pur și simplu obosiți de îndelungatele escapade. Cei din personalul hotelului ieșeau seara în grup și se bucurau de spectacol, dar tocmai seara aveau foarte multă treabă, pentru că aceeași oameni serveau micul dejun, prînzul, cina și apoi treceau la bar. Adevărata lor odihnă era iarna.

Și totuși, excepțiile nu erau nici ele rare. În seara aceasta, doar un singur om, care se întorsese din oraș către ora nouă, mai rămase afară să se bucure de natură. Șezu puțin rezemat de peretele lăcuit care separa parkingul de mal, își aminti de ceva și plecă spre banca de lîngă lac. Era banca lui Igor și a Iuliei. Aruncă pietricele în apă și ascultă susurul valurilor, ca un copil. Din cînd în cînd se întorcea spre hotel, număra ferestrele luminate cu un surîs blajin și apoi își întorcea privirile iarăși spre lac. Doamne dragă au plecat guzele! Oare porniseră cu adevărat spre nord? Ce liniște ca de-nceputul lumii; apa e liniștită și malurile dorm! Omul acela singur fu cuprins de o imensă tristețe, dar nu tristețea aceea de moarte, care îmbolnăvește și ucide, ci de o ciudată melancolie care răscolește amintiri și te îndeamnă la un examen lucind al conștiinței. În clipele acelea gîndul vorbea: «Soartă, trebuie să cred în tine? Viața pe care am dus-o n-a fost rea, dar oare nu putea fi mai bună? E ciudat să implori pe Dumnezeu în era rachetei, dar asta e ca un fulger care sclipește în sufletul înfierbîntat». Cam așa gîndea însinguratul de pe bancă.

Liniștea i-a fost întreruptă de barca grănicerilor, dar numai pentru o clipă. O lumină gălbuie trecu pe fața apei, motorul bubui puternic, iar barca se întoarse cu viteză spre graniță. Din nou se așternu liniștea aceea de mormînt și, ciudat, nu se mai auzea nici muzica pe care o iscau insectele cu piciorușele lor. Însinguratul era tulburat, îndoielile îl chinuiau ca pe un mucenic; se surprinse vorbind singur: «*Well*, e timpul să mă eliberez de iluziile astea». Avea frisoane, simțea că-l doare liniștea aceea absolută, ardea de dorința de a auzi zburînd măcar guzele, acele păsări negru-albe, tovarășele frigului. În nordul mediteranean da, dar acolo, în Siberia, sigur n-ar rezista. Lacul își revărsase furia, născuse furtuna, vuia și gemea, întorsese nisipul, dar pînă seara se liniștise, astfel că, acum, după ora zece, își arătase celălalt chip. Liniștea îți vîra frica în oase, de parcă dracu' oprise timpul în loc cu intenția de a comite o crimă în secret, pentru ca oamenii să o simtă mai tîrziu, să-i doară și totul să rămînă fără leac.

Ia te uită, apa se trezește, timpul respiră iar! Val după val, apa murmură, un vînt ușor adia printre crengi. Pe lac plutea o barcă, o mică barcă pescărească lucrată țărănește, se clătina și se ducea aiurea. Dar încotro, pe timpul acesta cîinesc? Ce se întîmplase cu pescarul acela întîrziat? Barca se clatină, încă puțin și se răstoarnă, se îneacă, cu toate că valurile

sînt mici. Întunericul ascunde o taină, barca plutește nesigură, omul se miră și se întreabă dacă nu cumva visează.

— Ajutor ! cheamă pescarul cu o voce răgușită. Mamă care m-ai născut !

Însinguratul sare de pe bancă, Doamne, ce spaimă, pescarul se îneacă, viața-i atîrnă de un fir de ață ! În asemenea împrejurări nu e loc pentru intrebări și melancolie, omenia prinde aripi, pescarul trebuie salvat. Dar cum ? Însinguratul nici nu știe să înoate bine, face vreo zece metri în apa întunecată, dar nu e de ajuns. Un spectacol incredibil, barca plutește mai departe și se clatină, nu e prea aproape de mal, dar o voință mai puternică poate învinge. Și cei mai slabi înotători găsesc putere pentru fapte mari.

— Ajutor ! cheamă din nou pescarul, horcăind în apă ; cuvintele-i sînt întrerupte și neclare.

În capul însinguratului se naște un gînd. Pescarul trebuie salvat cu orice preț ; de mîinile lui bătătorite depind și familia și copii. Da, de obicei, pescarii au copii mulți ! Însinguratul se întoarce spre *Duva* și pornește să caute un înotător mai bun. Se întoarce iar, își întinde mîinile neajutorate spre barcă ; Doamne, trebuie să facă repede ceva, minutele sînt fatale ! Tot se mai aude glasul răgușit din apă care cheamă pe cineva în ajutor, pe cineva care să-i salveze viața. Riscul e mare să înoate în lacul acela liniștit, se poate întîmpla să nu-l salveze pe pescar ci să se înece chiar el. Apa nu suportă violența, panica și ignoranța ; dacă omul se

comportă ca un pește, soarta lui e pecetluită. Ce necaz pentru sărmanul însingurat, nici o ființă nu se vede dinspre hotel ; jos, pescarul țipă cu disperare pentru cîteva grame de solidaritate și se știe că un slab înotător nu poate face mare lucru, nu-și atinge scopul. La urma urmei culmea ironiei !

— Iată-mă, așteaptă o clipă ! strigă omul de pe mal și se grăbește spre lac. Istețimea și puterea pot învinge greutățile, ceva mai multă siguranță și va ajunge cumva la barcă, iar acolo, după ce-l va salva pe pescar, se vor putea odihni amîndoi. Barca se leagănă dar nu se scufundă, asta îi va da puteri noi. Întunericul ascunde o taină, pescarul tot se mai roagă, dar nu i se vede corpul. Unde o fi pescarul ? Însinguratul înoată prin apa liniștită, se apropie cu elan de înecat și privește barca. Deja distinge toată barca, veche, din lemn, cu un motor la un capăt, nu o suflă vîntul și totuși saltă, mai-mai să se scufunde. De ce nu funcționează motorul, îi trece prin cap, uite și vîslele sînt în apă, de ce nu vîslește totuși ? Pescarul nu e în barcă ; i se aude glasul slab, horcăitul undeva în apă și cerînd ajutor. Nu cumva e o cursă, nu cumva vreun cap sec glumește în noaptea asta întunecată ? Dar de unde ! E rușinos să se gîndească la așa ceva, căci acolo, în întuneric, înecatul se chinuie cu disperare să vîslească cu mîinile. Ce se va întîmpla cu copiii lui dacă apa îi ia puterea, dacă-l trage în adîncuri ?

— Uite-mă, sînt aici ! strigă însinguratul, sînt la cîteva palme !

Ce fel de palme ! Picioarele zbuciumate și epuizate lovesc apa, mîinile nesigure și slabe înaintează. Un începător în ale înotului să salveze un înecat : palmele devin kilometri, lacul — infinit. Soarta îi trîmbițează în urechi, însinguratul se grăbește prin întuneric, dar corpul îi rămîne în loc, vreo zece pași pînă la barcă ; picioarele i se împletesc, apa are un gust amar. Însinguratul se mai întoarce o dată spre *Duva*, ochii-i trădează cumplita disperare, în zadar ! Acum nu mai poate : nici înainte, nici înapoi. Nu, trebuie să învingă, pescarul trebuie să fie salvat, și așa numărul familiilor îndoliate este prea mare. Mîinile epuizate încearcă să miște apa neagră. Însinguratul tușește și se îneacă, dar totuși se mișcă, înaintează.

— Unde ești nefericitule ? întreabă însinguratul, dar cuvintele îi sînt ciudate și neclare.

— Ajutor ! Mamă, de ce m-ai mai născut ! repetă pescarul de undeva, din spatele bărcii care saltă. Sînt oare cuvintele lui ?

Înecatul nu e chiar atît de aproape, vocea lui se cufundă și se diluează în apă. Barca pare aproape un țel de neatins, se clatină și plutește ușor, înotătorul o urmărește cu privirea împăienjenită. Oare a ajuns la capăt, oare așa se moare ? Cîți nu și-au dat sufletul înainte de a-și atinge ținta, chiar în clipa în care privirea înflăcărată afla un liman ? Mii de viteji pe lume, dar cel de aici își presimte sfîrșitul. Poate numai cu puțin înainte aflase sensul vieții, înlăturînd din cap acei demoni care-i fac pe oameni egoiști, închiși în carapacea lor și nedemni, și-i împing să-și arunce bunătatea ca și

o pleavă în vînt. Da, este jocul ironic al naturii, cu oamenii, din pricina căruia suferă mai ales cei care cred orbește în ea. Poate însinguratul acesta hotărîse să-și schimbe viața, să se elibereze de dilemele care l-au făcut nesigur, agitat și nepăsător. Iar acum i se retează orice avînt, soarta își urma cursul ei. Doar cîteva stele pe cer, vîntul nu sufla de nicăieri, lacul parcă murise. Însinguratul ridică mîinile, respirația-i este inegală, privește disperat spre barcă. Oare mai vede barca, este conștient de sfîrșitul său ? Mai este stăpîn pe gînduri sau panica îi insuflase deja ideea rece despre sfîrșit și prăbușire ? «Am fost un prost, dar am vrut să fiu cinstit», parcă spuneau ochii lui învinețiți. «Cum vor lua această moarte judecătorii cei aspri și drepți ?»

Nu departe de barcă, pe suprafața lacului, mai rămaseră numai cîteva bule de aer. Valurile stîrnite de trupul său se liniștiseră, adîncul amuțise. Nu se mai aude nici vocea pescarului care strigase după ajutor. Totul s-a terminat. Majoritatea camerelor de la hotel erau cufundate în întuneric, doar cîțiva musafiri care nu puteau dormi, (probabil sufereau de insomnie), mai țineau lumina aprinsă. Nimeni nu încercase măcar să întredeschidă fereastra, căci noaptea era adîncă. Muzica din bar ajungea iarăși pînă la barcă : uite, minune, barca încă se mai leagănă ! O pasăre fîlfîi și dispăru deasupra lacului. Ia te uită ciudățenie ! Din barcă se ridică o făptură înaltă și neguroasă și se zgîiește la ultimele bășicuțe de pe apă. E oare conștientă de crimă sau abia acum i se umple

inima de bucurie? O fi avînd suflet această fantomă din barcă? Nu se bucură, nici lacrimi nu i se preling, nu se gîndeşte la cele petrecute, se întoarce spre muntele întunecat de deasupra Podgradeţului, acolo luna doar că nu se rostogolise în apă, apoi cercetează cu atenţie curtea hotelului, tot malul pînă la transformator, probabil nu vrea să aibă martori, se apleacă deasupra apei, dar ultimele băşicuţe au dispărut. Apoi porneşte motorul, se aşează pe partea stîngă a bărcii şi se freacă la ochi.

— *By, by*, macedonean afurisit! strigă năluca din barcă şi dispare, pe neauzite, spre apus.

Ca să înţelegi firea omenească, o, ţi-ar trebui două vieţi! Cum poate trăi un om cu atîta duşmănie într-însul, cu dorinţa de a face rău? Absurdă moarte; frigul a venit prea devreme, despre viitor nici vorbă.

Capitolul 35

ZI OBIŞNUITĂ de mai; cu soare mult. *Duva* era pregătită sărbătoreşte pentru primirea oaspeţilor; grădinile străluceau de curăţenie; parkingul era spălat, saloanele pregătite cu gust, toate camerele aranjate şi aerisite, restaurantele şi cluburile gata de distracţie. Oameni harnici terminaseră pregătirile înainte de zori şi acum se agitau în jurul hotelului şi comentau.

Ochii bucuroşi ai chelneriţelor erau aţintiţi spre chipul Iuliei. Parcă natura voise să-şi pună pecetea ironică pe trupul ei; în dimineaţa aceea fata arăta diafană, minutată. Intrînd cu două perne albe în mînă, nici Miliţa, modesta cameristă, nu-şi putu ascunde înfiorarea. Doamne, ce tînără, ce faţă angelică, ce buze senzuale! Mii de fete abia puteau atinge frumuseţea ei diafană, iar ochii ei migdalaţi păreau plini de patimă şi fără pereche. Boiarov ardea de dorinţa de a o prinde de mijloc; era atent cu viitoarea lui soţie dar, cam nerăbdător de felul lui; se desfăta privind podoabele din jurul gîtului ei şi de la urechi, şi mai ales gîtul ei neted şi lung, forma frumoasă a picioarelor. În locul fetei, şeful era cel care se împăuna cu minunatul ei trup, parcă lui îi oferise natura fericirea cu vîrf şi îndesat. Fixase nunta cu Iulia la începutul toamnei, după terminarea sezonului turistic, deşi el s-ar fi căsătorit imediat, la faţa locului, doar să fi fost de acord şi aleasa lui. Tînăra fată asculta de el în timpul serviciului şi-i răspundea la toată dragostea lui dăruindu-i-se, dar îşi păstra independenţa. Boiarov ştia prea bine ce înseamnă asta, ştia că va trebui să aibă grijă pe viitor, căci o mulţime de oameni s-ar putea să-i încurce calculele: căsătoria lui va fi considerată de Dumnezeu nedreaptă.

Dar Iulia nu cumva privea la banca din vale?

La începutul lunii aprilie, instinctul ei de femeie îi şoptise că e mai bine să se mărite cu un om mai în vîrstă, care şi-a rezolvat toate problemele sociale, decît să accepte dragostea

unui tînăr fanfaron, chiar dacă acela era Igor. Deşi trăia ca toate celelalte fete, felul ei de a gîndi era de modă veche. De ce să respecte idealurile goale, de ce să încheie o căsătorie cu un tînăr care, după vreo doi-trei ani, va cădea în vreun impas fără leac, cînd i se oferea posibilitatea de a obţine toate privilegiile după care tînjeşte orice femeie? Aşa gîndea în aprilie, dar venise mai, începutul industriei turistice: deodată începuseră îndoielile; planurile sale începu să le numească slăbiciuni sufleteşti. Pe faţa ei frumoasă se citeau gînduri adînci, o blîndă tristeţe, o uşoară boală a conştiinţei care cerea înlăturarea grabnică a greşelilor. Oare întîlnirea de ieri cu Igor să fi fost greşeala, să fi avut acest lucru vreo influenţă hotărîtoare asupra ei? Acest tînăr abia întors din Canada o compătimise adînc pe Iulia, dar în compătimirea aceasta erau împletite şi chinurile sale. Şi nu numai atît. Igor era trist pentru că o pierduse; dragostea care se aprinsese timid, murise. O, da, nu vărsase lacrimi, doar se schimbase, devenise un alt om, tulburat şi fără idealuri. Pe Iulia o puteau înţelege doar fetele care fuseseră în situaţia ei, care rămăseseră nehotărîte în dragoste şi care, în visele lor încă mai aşteaptă un prinţ pe un cal alb. Din păcate, emoţiile sînt ca nişte sărutări reci; fetele acelea, temîndu-se de calul alb, zboară repede în mîini sigure, în îmbrăţişarea bărbaţilor cu experienţă de viaţă.

Dimineaţa aceea divină îi dăruise un chip atît de plăcut. Fata vorbea puţin, dar eclipsase întreg personalul feminin. Printre femei erau

şi nişte adevărate frumuseţi, bine făcute, care nu cîştigau prea mult pentru munca de la hotel, deoarece ţinutul acela era unul dintre cele mai puţin dezvoltate, iar femeile trebuiau să opteze ori pentru turism ori pentru industria textilă. Cele care aveau serviciu erau fericite, astfel că se situau undeva între cei săraci şi cei bogaţi. Aici la *Duva* toate femeile, de la prima pînă la ultima, erau îmbrăcate frumos şi cu gust; Risto era convins că îmbrăcămintea este o armă în turism, este imaginea vieţii. O, în ceea ce-i priveşte pe bărbaţi, era tot aşa; purtau bluze călcate, papioane, apăreau totdeauna proaspăt bărbieriţi. Regula era pentru toţi aceeaşi: amabilitate şi iar amabilitate.

Risto adună personalul dimineaţa devreme şi le ţinu oamenilor o adevărată lecţie. „Nici un fel de necazuri, nici un fel de probleme", le spuse. Cerea de la toţi zîmbete, pentru ca oaspeţii să aibă impresia că au ajuns într-adevăr pe pămîntul promis. Lisiţei îi trebuise multă vreme pînă să-şi spună primul gînd: după părerea lui, hotărît, inima oamenilor ori acceptă ceva ori respinge.

Îşi vor rezolva problemele personale mai tîrziu, le spuse directorul; în vara aceasta vor trăi pentru oaspeţi, cu orice sacrificiu. Cînd pronunţă cuvîntul sacrificiu, chelneriţa cea blondă zîmbi sarcastic, privind spre lac.

Iane şedea în grădină sub o umbrelă şi se tot întorcea spre dependinţele de serviciu, vădit agitat. Îşi aştepta vărul care, probabil, mai dormea. Voia să-şi ia rămas bun de la ei înainte de a pleca în Malesia. Dafina se apropie de el

și-l întrebă dacă vrea să bea ceva. Iane dădu din mînă și privi iar la ceas. Risto se afla în apropierea lui și se oferi să-i facă cinste. Răspunse scurt :

— Nu-mi trebuie nimic !

— Hai în biroul meu, propuse directorul, acolo îmi țin specialitățile !

— E timpul s-o pornesc spre casă, răspunse Iane.

— Hai cu mine ! strigă Risto și-l sculă de pe scaun.

În cabinet băură cîte un păhărel ; Iane își plimba privirea pe pereți. Risto răspunse la două telefoane și apoi se așeză în fotoliul de lîngă musafir.

— Ruda ta încă mai doarme ! îi spuse.

— Ha, a uitat că mă așteaptă un drum lung și obositor ! răspunse Iane.

— Nu pot să cred, continuă Risto, ruda asta a ta se gîndește la tine, te respectă prea mult. Dar, să te întreb, aseară, după cină, ați discutat ceva ?

— Despre ce să discutăm ? ridică Iane din umeri. Ah, da, văru-meu a intrat în camera mea, era cam palid și îngrijorat.

— Numai atît ? întrebă mirat Risto.

— Bineînțeles că nu numai atît ! Eu și fîrtatele meu avem o mulțime de lucruri comune, avem cîte ceva să ne spunem. Numai că aseară era nemaipomenit de avîntat, spunea că viața lui este legată de lacul acesta și că va rămîne să lucreze la *Duva*. Da, era avîntat, dar palid și foarte preocupat ! încheie Iane.

Risto rămase surprins, se prinse cu mîna de ceafă. «Ah», gîndi el, «Igor nu și-a ținut promisiunea, nu și-a îndeplinit sarcina ! Și acum cum să-i spună lui Iane, cum să-i explice neputința sa de a-și respecta promisiunea de a-l lua ca portar ?» Sorbi puțin din pahar, își roti ochi de vreo cîteva ori și se întoarse spre Iane :

— Vezi, tu, Iane, începu el, frîngîndu-și degetele, dar tocmai atunci intră secretara și-l anunță că Dimitrie din Bapcior cere să fie primit. Bătrînul picase tocmai bine, să-l scape pe director de rușine. Intră cu un surîs prietenos, dar și un trecător ocazional ar fi descoperit boala care-i măcina trupul, fărîmă cu fărîmă, și-i întrebă pe Risto și Iane de sănătate.

— Ha, nu e rău, răspunse directorul, dar, frate, tare mult mai trebuie să alergi, căci oaspeții au invadat lacul !

— Ei, atunci să nu vă rețin ! se retrase bătrînul.

— Stai, te rog, care-i necazul ? întrebă Risto.

— M-am exprimat greșit, își luă vorba înapoi Dimitrie, să n-audă dracul și să-și vîre coada ! Dar, da, pentru mine o viață liniștită e bucurie !

— Spune o dată, spune ! strigă Risto.

— M-am încumetat să viu la dumneata pentru că anul trecut mi-ai îndeplinit dorința, dacă-ți aduci aminte, te-am rugat să-i găsești Miliței un nou loc de muncă. Și, uite-mă iar, știu că ești un om cinstit, un luptător de frunte și că înțelegi oamenii. Dar, domnule, acum nu-ți cer o favoare, ci doar un sfat. *Yes*, să-l

sfătuiești pe acest cap nerod, care poate greși cu ușurință ! rosti bietul Dimitrie.

— Să greșească ? Cum să greșească ? întrebă Risto.

— Din egoism, ca toți oamenii din lume. Dar, *please*, domnule, zilele mele sînt numărate și nu vreau să fac o greșeală fatală care să-i îmbolnăvească și pe cei apropiați mie ! Da, am exagerat, eu n-am alte rude apropiate decît pe Milița, o știți, pe fata mea. Despre ea este vorba, despre porumbița mea ! M-am întors din străinătate numai pentru ea, n-am adus bogății și, după ce mor, n-o să prea poată trăi din moștenirea mea. Ce moștenire : două cămăruțe mici în oraș ! Ei, da, domnule dacă tot trebuie s-o las să se chinuie pentru o bucată de pîine, măcar s-o eliberez de alte griji !

— Inteligent lucru, spuse Risto.

— Dumneata știi mai bine, continuă Dimitrie. Învață-mă cum să fac ! Domnule, aseară m-a trezit fata mea și mi-a șoptit că se mărită. Dar eu eram atît de adormit și visam încă eucalipții, turmele de oi și iarba grasă și cangurii din Australia. Ei, să fie cu noroc, îi spun Miliței și o sărut pe frunte căci nu e mică bucuria să-i vină vremea măritișului copilului meu. Porumbița mea, îi spun, îmi pare tare bine, de cînd aștept clipa asta ! Dar cu cine te măriți, copila mea, o întreb. Ea tace, zîmbește și-mi cere din ochi să ghicesc. Îmi iau capul în mîini, îmi scormonesc mintea, dar degeaba ! Cine-ar fi putut să-i ceară mîna bietei mele Milița ?

— Vărul meu, cine altul ! sări Iane.

— Cum asta ? Igor e rudă cu dumneata ? Ce tot spui acolo ? se minună bătrînul.

— Fii fericit, Dimitrie, fiica ta știe să aleagă. Sfatul meu nu mai e necesar, e de ajuns binecuvîntarea ta ! se amestecă directorul bine dispus.

— E oare posibil, *please* ? strigă euforic bătrînul.

— Tînărul și fata au aceeași soartă, continuă Risto. Milița e blîndă și bună, tînărul inteligent și înțelegător. Omule, ești stăpîn pe situație, ginerele o să aibă grijă de tine și o să te respecte ! încheie el zîmbind.

— Să le fie într-un ceas bun, domnule, zise emoționat Dimitrie. Mi-am crescut porumbița în lumea largă, printre șerpi și șopîrle, în colibe și în corturi ; măcar în căsătorie să-i meargă bine !

În clipa aceea sună telefonul. Risto ridică receptorul și ascultă cu atenție. Mai întîi se cutremură, păli, apoi murmură :

— Doamne, ce rușine ! Ascultă mai departe cu încordare, spuse :

— Da, da !

Trupul îi tremura de frică și supărare. În sfîrșit zise :

— Ce soartă ? !

Dimitrie și Iane înțepeniseră, simțeau că e vorba de vești proaste ; dar la cine se referau ? Risto îi privi intens și compătimitor, dar nu se îndură să le spună. Aceștia considerau că nu e cazul să-l întrebe ce vești i se comunicaseră la telefon ; Dimitrie ridică din umeri. Risto tri-

mise secretara să-i cheme pe Boiarov și pe Iulia, aceștia intrară grăbiți în cabinet.

— Aveți grijă de oaspeți, le spuse emoționat. Primiți-i și arătați-le ce înseamnă o inimă tînără. Eu și Iane mergem la spital. Hai Iane, coboară la debarcader, poate a venit deja barca grănicerilor și ne așteaptă !

— Dar Igor ? întrebă Iane.

— El va fi acolo cu noi ! răspunse Risto după o scurtă ezitare. Coboară și nu întreba mai mult, îți explic pe drum ! Iar voi, se întoarse spre Boiarov și Iulia, mergeți la hotel !

Cei doi primiră ordinul fără a mai spune ceva. Iane îl salută pe Dimitrie și porni spre malul lacului. Risto scoase cheile din buzunar, încuie cîteva sertare de la vitrină, apoi i se adresă bătrînului cu amărăciune în glas :

— Mergi acasă, prietene, îi spuse bătîndu-l pe umăr. Fericirea te amăgește doar, ca să speri. Mergi acasă și odihnește-ți sufletul bătrîn ! Ești om umblat și înțelegi că nedreptatea răsare ca din pămînt !

— Ce-ai spus domnule ? întrebă bătrînul cînd se ridică.

— Trebuie să amîni cheful, n-o să mai fie nici o nuntă ! își luă curaj Risto.

— Of, soartă blestemată ! *Please*, domnule, știam eu că așa o să fie. Nu degeaba m-a durut capul să-mi plesnească ; n-am putut dormi pînă în zori. Uh, soartă nenorocită ! încheie cu năduf Dimitrie și ieși afară cu pași nesiguri.

Barca patrulei aștepta în apropierea plajei, marinarul, un milițian, Risto și Iane, porniră imediat spre oraș. Frînți de durere și amărăciune, directorul și Iane intrară în spital. Pînă la prînz sfîrșiră cu toate formalitățile, trecură prin mai multe clădiri și, la sfîrșit, în fața spitalului, aduseră un camion particular marca Cepel, care părea că acu-acu au să-i curgă toate fiarele pe jos...

Capitolul 36

CEEA CE-I cutremură din cale afară era moartea inexplicabilă, absurdă, a tînărului. Ei nu știau nimic despre cele petrecute în noaptea aceea, despre pescarul care se prefăcuse că se îneacă ; barca mai era încă ascunsă între stînci ; erau convinși că nu e vorba de o sinucidere. Fiecăruia îi vine sfîrșitul, o, se înțelege, oamenii sînt doar oaspeți temporari pe pămînt, se gîndea Iane, dar amarnic regreți cînd se stinge din viață cineva apropiat și drag. Se va cerceta ; criminalul, dacă există, se va descoperi, n-o să scape de pedeapsă, dar mortul nu-și va mai putea împlini planurile și idealurile sale.

Iane se întoarse în Malesia, zdrobit de lovitură, mohorît și nefericit, strîngînd din dinți. Șoferul conducea camionul în tăcere. În dreapta, aplecat pe fereastra ușor deschisă, Risto tremura și își clătina capul, din cînd în cînd, respirînd adînc. Parcurseseră deja zece kilometri în afara orașului. Camionul cel vechi încerca să biruie drumul înclinat și îngusut cu o ultimă

sforțare. Acu cădea într-o groapă, acu se izbea de un dîmb. Risto își scoase batista și își șterse sudoarea de pe frunte și de pe față ; Iane îl privi și spuse :

— E deja amiază, e timpul să mîncăm ceva. Acum se mulg oile la umbra sălciilor și a pădurii de stejar.

Risto își scoase sacoul și îl puse lîngă el, se aplecă din nou pe fereastră și se gîndi : «De ce se chinuie Iane, de ce nu ne-a lăsat să-l îngropăm în oraș : O, ce fire ciudată ! Nici nu vroise să audă să se uite la cadavru, să-i tragă vălul și să-l recunoască ! Are o inimă dură, nu i-au curs nici lacrimi, uite, buzele îi sînt uscate și pline de amărăciune. Ce fire ciudată ! ?» Risto întoarse capul uitîndu-se prin ferestruică în spatele camionului. Coșciugul de lemn sălta pe drumul acesta înclinat, cu toate că era bine fixat.

— Ce soartă a mai avut și el, șopti, ce simplu se termină viața !

Coșciugul negru era acoperit cu o cuvertură de lînă roșie care, din pricina hopurilor, căzuse puțin spre spate. Risto regreta că la spital nu putuse vedea, pentru ultima oară, cadavrul lui Igor. De ce să se sperie de ochii mortului, din cauza tinereții lui sau a feții vineții ? De neînțeles. Acum nu-i mai era teamă ci, doar chinut, simțea o adevărată tristețe și milă pentru tînărul care-i fusese aproape un prieten și pe care acum îl conducea pe ultimul drum.

— Nu știu dacă o să ajungem, spuse șoferul înjurînd drumul.

— Doamne, trebuie să ajungem pînă la ora cinci ! îl rugă Iane. I-am anunțat să ne aștepte, groapa va fi gata și biserica deschisă !

— Nu depinde de mine, frate, se scuză șoferul. Rabla asta nu poate să învingă drumul ăsta nenorocit. V-am spus să căutați un alt camion. Opa, iar pocnește ceva !

Iane și Risto se priviră, îi cuprinse deznădejda din pricina neputinței de a face ceva. Șoferul puse frîna de mînă și înjurînd ieși din cabină, Se uită puțin la motor și la roți, se întoarse la volan.

— Am avut noroc, nimic serios, eșapamentul s-a rupt și s-a înfipt în pămînt ! spuse și porni încet.

Drumul trecea în serpentină peste dealuri și abia după o oră bună de mers intrară în adîncul pădurii de munte. În spatele camionului se ridică o dîră groasă de praf pe care vîntul abia reușea s-o împrăștie. Iane încă mai putea vedea din cabină lacul, întinderile, pînă la hotelul *Duva*, chiar mai departe, pînă la graniță. Ah, era o zi atît de frumoasă, însorită, iar munții albăstrii din Albania, deasupra Podgradețului, ce siluete aveau ! Acolo jos, lîngă lac, viața curgea fără întrerupere, riviera mișuna de oameni, bine dispuși ; pe lac navigau sute de bărcuțe, dar de la înălțimea asta toți păreau foarte mici : oamenii ca furnicile, bărcuțele ca un firișor de pai pe lac.

— Risto, povestește-mi ceva despre război, despre partizani, așa vom ajunge mai ușor în sat ! propuse Iane.

— He, despre război! Ce-ți trece prin cap, prietene! Chiar vrei așa de mult să asculți ceva despre moarte? În război mi-au murit în mînă sute de tineri, ca să zic așa, copii care n-au mai putut aștepta eliberarea! Dar hai, tu povestești atît de frumos despre mări, cum a fost acolo? încheie Risto.

— Frig nicidecum! Climă tropicală, apa se evaporă, soarele frige, dar inima e de gheață. Uh, nu pot să vorbesc despre mări! spuse Iane.

— Oho, ce-ți veni? Doar tu povestești atît de frumos despre mări.

— Nu vreau să-mi amintesc de trecut! strigă Iane. Amintirile sînt ca bolile molipsitoare, îl distrug pe om, îi ucid voința! Mă trec fiorii la gîndul că trebuie să mă întorc pe vapor!

— Cum adică să te întorci pe vapor! Vezi tu *Duva* acolo jos, la apus? Vei lucra la hotel, prietene, și asta cît de curînd! îl liniști Risto.

— După moartea lui Igor — este imposibil! refuză Iane.

— Și cît e de posibil! Chiar nu vrei să continui opera lui Igor? întrebă directorul.

— Ești un om de treabă Risto, se întoarse Iane. Nu mă păcălești cu asemenea fraze, mari, dar goale!

— Vei lucra, vei lucra! strigă Risto. E timpul să te așezi undeva și să te însori!

— Nu vorbi așa, spuse nervos Iane, sufletul nu mă lasă să lucrez la *Duva*.

— Hapa, s-a defectat motorul! rosti șoferul. Puse ușor frîna de mînă, se întinse puțin de oboseală și sări pe șosea. Într-adevăr camionul se defectase și îi lăsase în drum. Șoferul se vîrî sub caroserie, căută defecțiunea blestemînd ziua cînd dăduse banii pentru acest monstru. După cîteva minute își scoase capul mînjit și zise:

— Găsiți ceva umbră și odihniți-vă. Rabla asta a hotărît să mă chinuie! Dar o repar eu și o oblig să ne ducă pînă în Malesia!

— Grăbește-te, prietene, e îngrozitor de cald! îl îndemnă Iane, gîndindu-se la cadavrul care nu trebuia lăsat într-o asemenea căldură.

Coborîră pe șoseaua prăfuită și se uitară în tăcere la ținutul din jurul lor. Insecte trezite din somn cîntau în iarbă, vrăbii țopăiau în tufișurile joase. Căldura făcea să foșnească de parcă se prăjea ulei pe cărbuni. Umbrarul înălțat pentru odihnă, pe stîlpi de lemn, se afla la cel puțin cinci kilometri.

— Acolo am putea culege două buchete de flori de munte, strigă Iane, ca să nu fie gol coșciugul!

— Am putea să culegem împreună! acceptă Risto, temîndu-se să rămînă singur lîngă mort.

Șopîrle galbene se tîrau pe stîncile acoperite de mușchi, iar printre ele, acolo unde pietrele erau acoperite de pămîntul roșu și arid, creștea o iarbă măruntă, arsă, iarba pe care o pășteau oile. Deasupra stîncilor se ridicau tulpinile subțiri și alungite, cu o mulțime de flori în vîrf. Pentru prima dată Iane regretă că nu învățase numele acestor biete floricele care, deși nu miros prea tare, îl scot pe om din impas. Rupsese doar cîteva tulpini; începu să tune, bubuituri puternice se auzeau deasupra capetelor lor.

— Iată-i ! strigă Risto.

— Ce-ai spus ? întrebă Iane.

— Oaspeţii din ţara vichingilor ! zise Risto. Uite primul avion !

O pasăre mare de metal tăie cerul deasupra munţilor şi un zgomot îngrozitor se apropie de de aerodromul de lîngă lac. Risto îşi puse mîna streaşină la ochi şi privi îndelung cerul ; Iane culesese deja două buchete de flori şi coborî pe şosea.

— O nouă eră pentru ţinutul acestui loc ! spuse Risto.

— Cel fel de eră ? răspunse Iane. Fereşte-te de vreo greşeală ! Ce-ar putea obţine acest biet ţinut de la nişte avioane ?

— Nu mai sîntem o provincie, Iane ! exclamă Risto. Europa a venit la noi !

— O, soartă blestemată ! răsuflă Iane.

— Plecăm spre Malesia ! chemă şoferul. Haide, intraţi în cabină ! Ha, te-am învins încă o dată, maşină blestemată !

— Numai să pun florile lîngă coşciug ! îl rugă Iane.

— Uite şi al doilea avion ! strigă Risto emoţionat.

Ochii lor erau îndreptaţi spre cer ; urmăreau zborul avionului imens care cobora spre pistă.

— Să nu pierdem timpul ! propuse şoferul. Cei trei intrară în cabină, îşi ocupară locurile şi camionul porni. Risto uitase deja de coşciugul de care îl despărţea doar peretele cabine ; privea cu emoţie spre cer. Ciudat, pînă la intrarea în adîncul pădurii, cinci kilometri de mers, numărase cu ochii vreo zece avioane

Oaspeţii sosiseră, gîndi el, acum sînt deja în autobuzele care duc la *Duva*, dar acolo ? Oare Boiarov şi Iulia se vor comporta cum trebuie, sau se vor arăta ca nişte gazde proaste, care să-i doboare la pămînt toată munca, rîvna lui de un an de zile ? Într-adevăr Risto tot mai credea că e de neînlocuit, că *Duva* se va duce de rîpă fără el.

Drumul dură încă trei ore neîntrerupte, doar la fîntînă şoferul îşi clăti gura şi îşi răcori ceafa. Camionul străbătuse dealurile în serpentine, iar acolo, în sat, îi aşteptau femei cu basmale negre. Înmormîntarea s-a făcut după obicei : Iane şi încă trei bătrîni coborîră coşciugul în groapă. Să vorbeşti despre bocetul mamei nu e destul aici. Mama lui Iane era dusă pe gînduri, lacrimile i se uscaseră de mult. Fiul ei se ţinea demn, dădea ordine ce trebuie să se facă la mormînt, muncea mai mult decît toţi şi abia după ce înfipseră crucea în pămînt luă cîteva îmbucături. Era flămînd, dar mesteca cu greu. Risto se ruşină să mănînce, spre deosebire de şoferul care se aşeză pe mormîntul de alături şi înfulecă zdravăn. Fetele acelea, în negru, adunate lîngă arbuştii de primăvară, suspinară de cîteva ori, iar lacrimile le curseră din belşug.

— De ce plîngeţi ? le vorbi Iane supărat, bociţi moartea lui sau soarta lui amară ? De cîţi ani n-aţi mai văzut un băiat în sat ? Uite, băiatul a venit în coşciug, de ce mai plîngeţi ? !

— Fiule, nu greşi cu sufletul ! îl sfătui mama.

— Ei, m-a scos din fire văicăreala asta ! răspunse Iane şi aruncă o bucăţică de pîine.

Se apropie de mormînt, mută crucea din ramuri de stejar, trecu pe lîngă femei şi se aşeză în spatele bisericii mici, ridicată în secolul al optsprezecelea. Alături se desfăşura o serpentină de vreo sută de metri iar jos, curgea un pîrîiaş de munte ca un şarpe. «Eh», gîndi Iane, «i-am îndeplinit dorinţa vărului meu ; l-am adus aproape de pîrîiaş, de bisericuţă şi de pădurice. Cu siguranţă vreo vrabie îi va cînta la mormînt în fiecare dimineaţă. Aici, pe dealuri, zorii vin greu, soarele încălzeşte abia tîrziu. Aici este un adevărat rai pentru păsări». De-a lungul feţei i se rostogoliră primele lacrimi calde, buzele îi tremurară, corpul îşi pierdu toată puterea. Privi în tăcere casele învecinate şi se lăsă cuprins de o stare de slăbiciune, se cutremură pentru o clipă, obrazul i se înroşi de supărare, strînse din dinţi, adunîndu-şi forţa şi voinţa. «E o ruşine să plîng», gîndi el, «omul care a avut de îndurat atîtea chinuri pe mări şi oceane, căruia soarta i-a ajutat să se întoarcă în ţinutul natal, nu trebuie să plîngă. N-au decît să plîngă fetele acelea nefericite, soarta lor e mai neagră decît a dracului, ele sînt jertfele acestui timp modern.»

Cînd se întoarse lîngă mormînt, Risto şi şoferul erau gata de plecare. Şoferul băgase prescura şi pîinea în buzunare, iar Risto îşi lua rămas bun de la femei. Iane se îndreptă spre ei, să-i conducă pînă la camion. Pe dreapta mormîntul, peste drum pîrîiaşul, într-o mică livadă văzu o bătrînă cu o furcă de tors

şi fusul în mînă. Şedea pe marginea şoselei şi păzea două văcuţe.

— Trpana ! Maică Trpana mai trăieşti ? întrebă cu bucurie Risto.

— Eh, mai trăiesc dar sînt în pragul morţii ! Dar tu cine eşti ? întrebă bătrîna.

— Nu mă mai cunoşti, sînt partizanul Risto ! îi răspunse acesta. Maică Trpana, tu care ai făcut cea mai bună mămăligă în timpul războiului, nu-ţi aminteşte de băiatul acela căruia i-ai îngrijit rănile ?

— O, tu eşti acela ? se bucură bătrîna. Mai trăieşti, bre Risto, frumuseţea maichii ? Iar eu sărmana, mă gîndeam că te-au ucis fiarele ălea. Douăzeci de ani n-ai dat nici un semn de viaţă, şi eu blestemata uite la ce mă gîndeam !

— Cum o mai duci Trpana, ce-ţi face familia ?

— Nu mă pot plînge de viaţă, zise Trpana. Uite, îmi duc bătrîneţile ca o împărătească : două văcuşoare, furca şi fusul în mîni şi — nimic mai mult ! Asta e tot ! Despre familie ce să-ţi spun, Risto, bărbatul mi l-au omorît în război, iar copiii, ca toţi cei din Malesia, s-au răspîndit în lumea largă. Sînt doisprezece ani de cînd ne tot scriem ; nu m-au uitat copiii, dar bătrîneţe blestemată, bre Risto, mă lasă vederea şi, oarbă cum sînt, nu mai pot citi. Le-am spus copiilor să nu-mi mai scrie, căci nu are cine să-mi citească scrisorile din Noua Zeelandă !

— Maică Trpana, îmi pare nespus de bine că te-am văzut ! zise Risto cu emoţie mîn-

gîind-o pe basmaua care îi acoperea firele albe de păr.

— Bre Risto, cum a mai licărit steaua ta ? Cum o duci ? întrebă cu căldură Trpana.

— Nu prea rău, răspunse Risto ușor rușinat. Se trăiește din ceva ! M-am însurat imediat după război, am un cîrd de copii care sînt zurlii ca toți cei din lumea asta, neastîmpărați !

— Aproape se întunecă, să ne grăbim ! strigă șoferul.

— Poftiți la mine acasă ; o să vă pregătesc o mămăligă ! îi rugă Trpana.

— Ne grăbim, maică, ne așteaptă treburile în oraș ! răspunse Risto.

Întîlnirea aceasta l-a tulburat mai mult decît orice, i-a cutremurat sufletul și i-a îmbolnăvit inima.

Capitolul 37

EVENIMENTELE s-au precipitat : spre vară au murit Risto și Dimitrie. În perioada cînd macii înfloreau pe mal, lui Dimitrie i se agravase boala ; cinci săptămîni s-a luptat cu moartea și viața i s-a stins. Singur l-a căutat pe dracu, spuneau vecinii, pentru că bea limonadă și bragă rece în cofetăria cea mică, deși doctorul îi interzisese de mult să mănînce sărat, pipărat, să bea băuturi reci și gazoase.

Așa e cu gîtul care este bolnav, se duce repede, și Dimitrie n-a mai putut să respire.

— Înlăuntru arde și frige, a spus el mai înainte de a pleca în lumea veșnică. Am un foc în trup !

Pe fruntea bătrînului a coborît liniștea dumnezeiască și, împreună cu viața lui purtată pe nu se știe unde, se dusese și tristețea. Pe fața lui apăruse un surîs blajin ; de parcă natura ar fi vrut să scoată la suprafață bunătatea sufletului lui, cea mai mare bogăție. Înmormîntarea a fost foarte simplă ; doar Lamarov și Milița i-au adus flori la mormînt.

Cum a sfîrșit Risto ?

Cocoșii pe care îi auzise la întoarcerea din satul în care-l înmormîntaseră pe Igor i-au cîntat în cap aproape o lună de zile. Pe drumul greoi și înclinat, care ducea spre oraș, s-a gîndit îndelung, a început să-și recerceteze idealurile din tinerețe. Și, din nefericire, trăise ca un naufragiat. Din anii tinereții i-au rămas numai petece, din sănătate, chiar nimic ! Iar oamenii aceia din munți, tot își mai aminteau de el cînd își răsese prima barbă, în marele război al patriei. Ei l-au salvat de foame și de boală, căci l-au crezut că are un suflet bun. După douăzeci de ani tot nu erau supărați pe el, oh, Trpana fusese tare fericită că-l vede. Totuși, întunericul îi pătrunsese în toți porii și o lună de zile îi cîntaseră cocoșii în cap. Îi revenise spiritul de luptă tocmai cînd se îmbolnăvise. Nemulțumit de sine, ca toți adevărații revoluționari — s-a chinuit îndelung din cauza idealurilor neîmplinite. Îl mustră conștiința

că jos, lîngă lac, adusese o Europă modernă cu luxul ei, dar uitase de cei apropiaţi lui, care trăiau sus, în Malesia.

În cabina camionului învechit şi rablagit i se perindau prin minte amintirile luptătorului care uitase de promisiunea făcută. Risto intră în casă şi căzu la pat. Îl durea inima, se jelea cu sufletul. Doctorul Lamarov folosi tot ceea ce putea oferi medicina, făcu ceea ce făcu să-şi vină puţin în fire, dar Risto nu mai era acelaşi om.

— Pentru ultima dată îţi spun să ieşi la pensie ! îi şopti Nevena cu glasul ei suav.

— Încă un atac de cord, *mon ami,* şi pe urmă n-o să ne mai putem vedea unul pe altul ! spuse îngrijorat Lamarov.

— Uh, bre, ce mă mai speriaţi ! Păi trupul meu nu se predă atît de uşor ! răspunse Risto fără sfială.

Zilele treceau în plimbări pe lîngă lac. Clima blîndă şi aerul curat făceau minuni. Natura îi ajuta lui Risto să se însănătoşească şi-i mai oferi încă o şansă de a lupta pentru idealurile sale. Ce luptă uriaşă ! Oh, bolnavul munci mai iute şi mai mult decît toţi ceilalţi ; aşteptarea şi însoţirea oaspeţilor, mîncarea, distracţia, higiena şi serviciile, totul trecuse prin mîinile lui. Oare fericirea îi îmbujora faţa ?

Lacul, după ce-şi primise jertfa, se ferea de alte întîmplări. Apa caldă, tălăzuită în valuri uşoare, mîngîia nisipul de pe mal. Cu fiecare zi soarele era mai frumos, apunea tot mai tîrziu în Albania. Grădinile miroseau a fructe verzi, uh, da, anul acesta grînele nu prea arătau grozav, dar ramurile caişilor şi ale piersicilor atîrnau pînă la pămînt, sub greutatea fructelor coapte şi zemoase. Ţinutul acesta era cunoscut pentru livezile sale mici dar frumoase. O, belşugul nu putea îndestula numeroşii locuitori ; pentru mulţi, fructele erau scumpe şi inaccesibile, dar hotelurile reuşiseră să-şi asigure desertul pentru oaspeţii lor.

Risto îşi revenise bine după boală, dar tot se mai chinuia cu ţăranii, rugîndu-i să-l aprovizioneze mereu cu fructe. Semnase contracte ferme pentru tot sezonul, oho, îi crescuse prestigiul Lisiţei ; seiful hotelului era arhiplin. Atenţia neobosită pe care o arăta oaspeţilor din Europa îi îndepărta amintirile din război ; şi iarăşi o uită pe maica Trpana. Neaşteptat de repede uită şi de jertfa lacului. Relaţiile lui cu Boiarov se înrăutăţiră mai mult ; şeful nu-şi putea împlini planurile sale.

Miliţa părăsi serviciul de la hotel imediat după moartea tatălui. Albastru ochilor i se întunecă, bogăţia sufletească i se închise. Fata jelea de două ori : din pricina dragostei adevărate care luminase pentru o clipă şi apoi dispăruse brusc pe apele lacului, şi din cauza morţii tatălui, singurul suflet apropiat pe care-l avea pe acest pămînt. În zilele acelea pline de durere şi de jale, doctorul Lamarov fusese alături de ea. Sfaturile pe care i le dădu avură efectul unui adevărat balsam. Prin intervenţia lui, fata primi să lucreze la o pompă de benzină ; din august încolo vîndu benzină şi astfel se aranjă în viaţă. Şoferii se minunau şi se întrebau de unde apăruse fata în bluză nea-

gră, cu fundă neagră în păr, cu pantofi și ciorapi negri, cu geantă galbenă, de scai, pe care o purtau toți cei care lucrau în industria petrolieră, de unde venise fata aceasta atît de frumoasă, dar atît de tristă. Cînd norii se vălătuceau pe cer, ochii ei căutau spre apus, spre *Duva*, se gîndea puțin, apoi privea valurile lacului, dar se întorcea de îndată la benzină. Da, Milița lucra la o intersecție, peste drum de hotel, acolo unde se încrucișau șoselele din toată lumea.

Într-o zi înăbușitoare, la prînz, cînd toți oaspeții erau la plajă — Milița nu avea de lucru, căci străzile erau pustii — nici mașini nici trecători — se arătă Makale cu o boccea în mînă. Chipul îl trăda că în tot răstimpul acesta sufletul i se chinuise tare mult. Nenorocirea aceea blestemată îi mustra conștiința. Se așeză lîngă pompa de benzină, își șterse sudoarea de pe ceafă și de pe față cu o batistă și-i ceru Miliței un pahar cu apă. Înghiți apa ca un disperat, și începu să vorbească despre necazurile sale. Ei, da, acum se întoarce în Debarat, la soția și la copiii săi, acolo va lucra în vreun magazin. De ce părăsise hotelul ? O, nu mai putea privi lacul în față. Din noaptea aceea cînd se întîmplase ce se întîmplase, i se cuibărise spaima în suflet. O, Doamne, viața demonstrase încă o dată că nu există suflete rele, ci doar orbire a cugetului care poate schimba omul în fiară. Din astfel de pricini nu se prăbușește lumea, dar rămîne să se chinuie la infinit.

Makale porni spre Debarat purtîndu-și taina cu sine. Seara, Milița își scoase geanta galbenă ; terminase cu slujba și o porni agale spre casă. Casa mică, dărăpănată, era la fel de goală și de pustie, așa cum o lăsase dis de dimineață. Deschise larg ferestrele dinspre stradă, apoi ieși în curte să stropească lămîii și ficușii. Acolo, pe un scaun de lemn, aștepta Lamarov, palid și obosit. Frunzărea o carte groasă cu coperți roșii. Fata se bucură din inimă, își servi musafirul cu dulceață de smochine și se așeză în fața lui. Doctorul se interesă de sănătatea ei, oh, îi era teamă pentru ea. Unui om singur, nopțile i se par lungi și grele. Milița îl liniști însă, cu bunătatea ei înnăscută și cu inima ei de aur. Îi spuse că timpul trece repede, oamenii cu care lucrează sînt amabili și binevoitori. Lamarov se bucură pe moment dar, imediat, în ochi îi apăru un nor întunecat. Respiră adînc și se sculă greoi de pe scaun.

— Eh, *cheri*, spuse mergînd, mulți oameni n-au noroc în viață. Nenorocită soartă ! Cum să mai creadă omul în ea ! Sufletele bune mor înainte de a-și atinge țelul și odată cu ele se duce și bunătatea și omenia. Ei, uite, a murit și Risto. Am fost la înmormîntare. Oh, ce înmormîntare : muzica, discursul funerar, strigăte de durere, sute de prieteni amărîți la mormîntul său !

Pentru Lamarov, noaptea aceea nu fu la fel precum celelalte ; își lăsase un prieten în mormînt și se întorcea acasă plin de amărăciune.

înțelese că și sfîrșitul lui e pe aproape, dar nu-l speria ; intră în curte și se așeză pe bancă. În balconul din fața casei se legănau patru oleandri în cutii galbene ; în spatele lor se vedeau trunchiul unui tei, doi meri și vreo cinci salcîmi. Vara se va sfîrși în curînd și la toamnă li se vor scutura frunzele. La primăvară vor crește frunze tinere în locul celor vechi și tot așa viața iese din țărînă și se întoarce tot acolo.

Cum pîlpîie o lumînare în bătaia vîntului la fel se înconvoie și Iulia în fața viitorului ei. Această vară o trezi la realitate ; zburară toate iluziile din capul ei tînăr și frumos ; se opri la doctorul Lamarov ca la o spovedanie. Bătrînul, dezolat, găsi încă o dată într-însul puterea să o mîngîie pe păr și-i zîmbi blajin.

— He, *cheri*, spuse respirînd întretăiat, fiecare rîndunică își face cuibul într-un loc sigur, he, dracu' să știe cum de reușește rîndunica ca să-și găsească un loc sigur și ferit. Dacă i-am fi întins o mînă prietenească tînărului care s-a înecat, poate că el și-ar fi făcut cuibul aici lîngă lac. Dar viața se duce mai departe, și de aici trebuie să tragi învățăminte !

«Viața se duce, dar de ce este atît de crudă», se întrebă Iane la sfîrșitul toamnei. Doi călăreți coborau în jos, pe serpentine, dinspre Malesia, către lac, vîntul șuiera aducînd primii fulgi de zăpadă, în vreme ce frunzele cădeau și muntele rămînea pustiu. La intrarea dinspre periferia de nord a orașului, Iane coborî de

pe cal, îl îmbrățișă și-l sărută pe prietenul său Ilia, care se întoarse imediat să nu-l prindă noaptea pe drum și să nu se întîlnească cu lupii. În seara aceea Iane îi făcu o scurtă vizită Miliței. Noaptea și-o petrecu singur cu poveștile sale marinărești.

Skopje — Ohrid —
Melburn — Sidney —
Martie 1968 — iunie 1973.

POSTFAȚĂ

RECITESC ÎNTR-UN CARNET cu însemnări din Macedonia și cîteva date de biografie și bibliografie despre prozatorul Bojin Pavlovski. Nu numai cărțile publicate de acest tînăr scriitor, născut în 1942, dar și premiile obținute pentru ele sînt destul de numeroase. Acesta trebuie să fie, îmi spun, punctul de plecare pentru prezentarea lui Bojin Pavlovski. Datele vorbesc de la sine ! Obținea un premiu I pentru proză scurtă încă în vremea studenției, apoi debuta editorial în 1964 cu volumul intitulat *Jocul cu dragostea*, care îi va aduce Premiul pentru debut al Uniunii Tineretului din Iugoslavia. Nu se putea vorbi la acea dată, cel puțin pentru proza macedoneană, de o nouă generație literară ; numele noi erau puține și inexpresive, așa că Bojin Pavlovski reprezenta mai degrabă o apariție izolată, primul nume de reper dintr-o generație literară ce avea să-l urmeze mult mai tîrziu. Deocamdată tînărul autor urmează cursurile Facultății de litere din Skopje, iar după absolvire începe să publice articole, reportaje și cronici cinematografice. Pînă la urmă însă Bojin Pavlovski se dedică activității editoriale ;

în 1965, din inițiativa și sub direcția lui, ia ființă editura „Misla“, care încurajează și tipărește cu preponderență literatura macedoneană, dar care a publicat și numeroși autori străini, printre care cîțiva scriitori români clasici și contemporani. În paralel însă, noile cărți ale lui Bojin Pavlovski apar la intervale destul de regulate și contribuie tot mai mult la impunerea lui în peisajul literar contemporan al Macedoniei. Prima parte a unui roman de succes, *Miladin din China* apare în anul 1967, iar partea a doua în anul următor. Tot în 1967 autorul tipărește, sub titlul *Fantastic* o culegere de povestiri. O lungă călătorie întreprinsă pe mai multe continente va fi semnalată prin apariția cărții *Macedonenii dincolo de Ecuator*, în anul 1971, și cu aceasta prozatorul abordează acum tema emigranților macedoneni. Subiectul va constitui și materialul de bază pentru un scenariu de film care a rulat cu mare succes. În sfîrșit, tema este reluată prin publicarea în 1973 a romanului *Duva*, roman ce obține la data apariției premiul „Cocio Rațin“ pentru cel mai bun roman al anului. Iată, așadar, datele esențiale despre acest scriitor, care este unul dintre cei mai cunoscuți și mai apreciați în literatura actuală din R. S. Macedonia și ale cărui cărți au fost deja traduse în cincisprezece limbi.

Ca să înțelegem punctul de plecare al romanului *Duva* trebuie să reținem tocmai aceste călătorii documentare ale prozatorului. În prima parte a veacului au emigrat din spațiul actualei Republici Socialiste Macedonene, ca și de pe alte meleaguri numeroși oameni, risipiți îndeobște prin Australia și prin cele două Americi. Bojin Pavlovski a refăcut, așadar, itinerarile principale ale emigrării, a investigat bio-

grafii, a testat o stare de spirit. A scrie despre tristețea celui înstrăinat, înseamnă a adăuga noi mărturii la eterna și tragica temă a condiției metecului, pentru care visul întoarcerii în patrie rămîne o obsedantă frămîntare, iar uneori o nostalgie de o viață, care se transmite și urmașilor. Orice subiect pe această temă poate deveni dramatic, dar în același timp el este bogat și mănos pentru o lucrare de ficțiune. Bojin Pavlovski a știut de la bun început să imprime romanului său un just echilibru, l-a ferit de melodramă, păstrîndu-i însă vii implicațiile dramatice a cîtorva destine. Atît Igor, eroul principal, cît și vărul său Iane, sau Milița și tatăl ei Dimitrie, sînt cu toții niște repatriați în Macedonia natală. Cu toții încearcă să-și afle tămăduirea în patrie, fie că mărturisesc acest lucru cu patimă, asemeni bătrînului Dimitrie, fie că își ascund dorința, cum este Igor. Locul regăsirii lor cu ei înșiși și cu patria mumă este simbolic prin însemnătate și prin frumusețe, este emblematic pentru Macedonia însăși. Acest lac Ohrid, pe malul căruia ni se sugerează existența hotelului Duva, dă numele unui străvechi leagăn de cultură al Macedoniei și localizează un ținut de o neasemuită frumusețe. Cîteva localități reale de pe malul lacului, cîteva obiective de istorie milenară sînt amintite în desfășurarea narațiunii, chiar dacă prozatorul nu insistă prea mult asupra lor. Dar numeroase pagini descriptive sînt străbătute de o reală tensiune lirică, din care se întregește aproape un poem dedicat lacului Ohrid. Printr-o ușoară substituție romantică, culoarea, în continuă schimbare, a lacului, neliniștea sau frumusețea lui calmă vor corespunde cu frămîntările sufletești prin care trece tînărul Igor. Încercînd să defi-

nești lupta lui Igor cu propriile sale întrebări, nu poți să nu asociezi dorul lui de a se reda sufletește pămîntului său natal cu acea „tîngă după sud“, cu acea nostalgie dintr-o cunoscută poezie a poetului clasic macedonean Konstantin Miladinov. Igor purta în el o tînjire nedefinită nu numai acolo, în Canada adoptivă pe care o părăsise, dar și aici, în Macedonia, încă din primele zile după repatriere. „Tinerii cei mai nefericiți sînt cei al căror suflet este ipotecat“, îi va spune el Miliței, îndemnînd-o să-și uite trecutul din Australia, deși el însuși nu poate să-și uite trecutul, căci prezentul l-a invadat posesiv, l-a luat oarecum pe nepregătite. Iată din acest punct psihologic justificarea posibilă pentru comportamentul său destul de imprevizibil, pentru trecerile sale bruște de la blîndețe la răutate, de la slăbiciune la acte de siguranță oarecum bravate și supralicitate. *Duva* este cartea acestui frumos și chinuit adolescent care se întoarce în patrie mai mult din instinct, sperînd să-și afle tot acum și clarificarea cu propria-i vîrstă, dar care este asaltat tocmai acum, din interior, de întrebări altfel nebănuite. Deși Igor bravează nu o dată, deși este tentat în general să ironizeze tragedia emigrării, el se arată pînă la urmă dornic să cunoască biografia celorlalți emigranți, motivele întoarcerii lor în patrie. Nesfîrșita povestire a lui Iane începe să fie pentru Igor un adevărat balsam. Igor are nevoie de aceste cuvinte, el devine astfel mai înțelegător și mai înțelept. Bătrînul Dimitrie îi relatează impresionantul moment al plecării unui grup masiv de bărbați din satele Macedoniei, cu cîteva decenii în urmă. Din toate aceste relatări Igor încearcă să deslușească o tragedie comună, care lui îi este cunoscută și, totuși, necunoscută. Dar mai cu

seamă îi place să i se povestească despre Malesia, ținutul său natal care acum nu se mai află atît de departe de el, dar pe care Igor încă amînă să o cunoască. Este deosebit de semnificativ refuzul lui Igor de a merge în satul natal al părinților săi, deși atît de mult își visase această călătorie, această întoarcere la izvoare. Printr-o nemărturisită amînare, Igor pare a se pune la adăpost de violența emoțiilor care l-ar cuprinde, ferindu-se astfel și mai mult de impactul cu o realitate profundă pentru care încă nu se simte pe deplin pregătit. Adevărata dramă a lui Igor nu va fi pînă la urmă moartea, care îl aruncă în lacul misterios, împlinind vagile lui presimțiri. Drama sa constă în faptul că drumul cunoașterii l-a parcurs abia pînă la jumătate, iar ținutul mult iubit al Malesiei îl va primi abia în moarte. Igor își sfîrșește călătoria în acest lac de graniță, la jumătatea drumului dintre trecut și viitor, dintre îndoială și certitudine. Să notăm tot aici impresionantul capitol al drumului spre Malesia, tonul acela grav prin care vorbește însuși destinul nefericitului Igor, apoi însemnătatea acestui moment și pentru biografiile lui Iane și Risto.

Personaje cu individualitate sînt în această carte și Iane, Risto și cele două fete. Iane, care are și el „iadul“ în cap, rămîne unul din acei emigranți „în bătaia vînturilor“, împlinind parcă o altă presimțire a vărului său, care spunea despre emigranți: „știu că sufletul dumneavoastră va fi o nălucă; și al meu, și al dumneavoastră, și al tuturor emigranților“. Întors după lungi peregrinări prin arhipelagul Fiji, prin Tahiti și prin alte depărtări ale oceanelor, Iane constată cu amărăciune că adevărata întoarcere la matcă nu mai este posibilă pentru el. Nu are nici o

meserie, în afară de cea de marinar, inutilă însă în munţii Macedoniei, nu a făcut avere, ceea ce îi dezamăgeşte pe consătenii săi, nu poate fi înţeles şi nu poate explica nimănui cum de nu a adunat bani străini şi de ce nu a putut să devină un om practic, dacă tot şi-a riscat viaţa pe oceane. Oceanul îl urmăreşte obsesiv, s-ar întoarce pe un vapor, dar el ştie că boala lui nu vine dintr-o aventuroasă patimă marinărească, ci din conştiinţa faptului că şi-a irosit inutil viaţa. Deşi s-a întors în patrie, el nu şi-a mai găsit locul în mersul firesc al lucrurilor. Va îmbătrîni în inutilitate ca Dimitrie, fără să poată scăpa de sentimentul metecului de astă dată în propria sa ţară. O nouă generaţie, mai pragmatică, generaţia ambiţioşilor ca Boiarov, nu prea este dispusă să accepte explicaţii sentimentale sau să-şi pună probleme existenţiale prea complicate. Aici Bojin Pavlovski atinge un contrast amar, pedalînd cu discreţie şi pe compromisurile mai mult sau mai puţin specifice ale muncii într-un hotel. Iulia este un exemplu tipic de fiinţă debusolată. Ea acceptă cu destulă uşurinţă o suită de compromisuri, deşi în fondul ei, şi sub influenţa lui Igor, Iulia regăseşte uneori propria-i zonă de puritate, ca atunci cînd se înfurie împotriva acestui sistem ce vinde multe lucruri scumpe ale tradiţiei pe altarul turismului. Pînă şi Lisiţa, directorul hotelului, un fost partizan cu principii ferme este dispus să accepte o vreme trocul mascat, nu totdeauna onest, menit să-i mulţumească pe „oaspeţii din ţara vikingilor", sau pe cei din „ţara lalelelor" care sosesc la Duva. O ultimă transformare profundă se va produce în acest bătrîn după înmormîntarea lui Igor, după reîntîlnirea cu ţinutul Malesiei, unde fostul partizan

luptase cu decenii în urmă. Înainte de a-şi da obştescul sfîrşit, Risto pricepe limpede că el aparţine unei lumi trecute şi pare a se împăca definitiv cu vechile valori pe care le regăseşte.

Duva este, aşadar, un roman cu mai multe chei, care reţine prin linia epică în general simplă, întreruptă pe alocuri de lungi incursiuni pe drumurile de rătăcire ale foştilor emigranţi. Suprapunerea de planuri se realizează în aceste cazuri cu destulă abilitate. Dacă la primele pagini de lectură distingi numeroase note sentimentale, spre sfîrşitul romanului toate acestea se transformă într-o discretă melancolie, care face şi farmecul cărţii. Hotelul Duva intră în plin sezon şi lasă în urmă complicaţiile sentimentale ale unei ierni ciudate. Dincolo însă de aceste prefaceri, dincolo de mişcarea reintrării în viaţa firească, Bojin Pavlovski a atins o zonă cu numeroase implicaţii pentru conştiinţă.

DINU FLĂMÂND

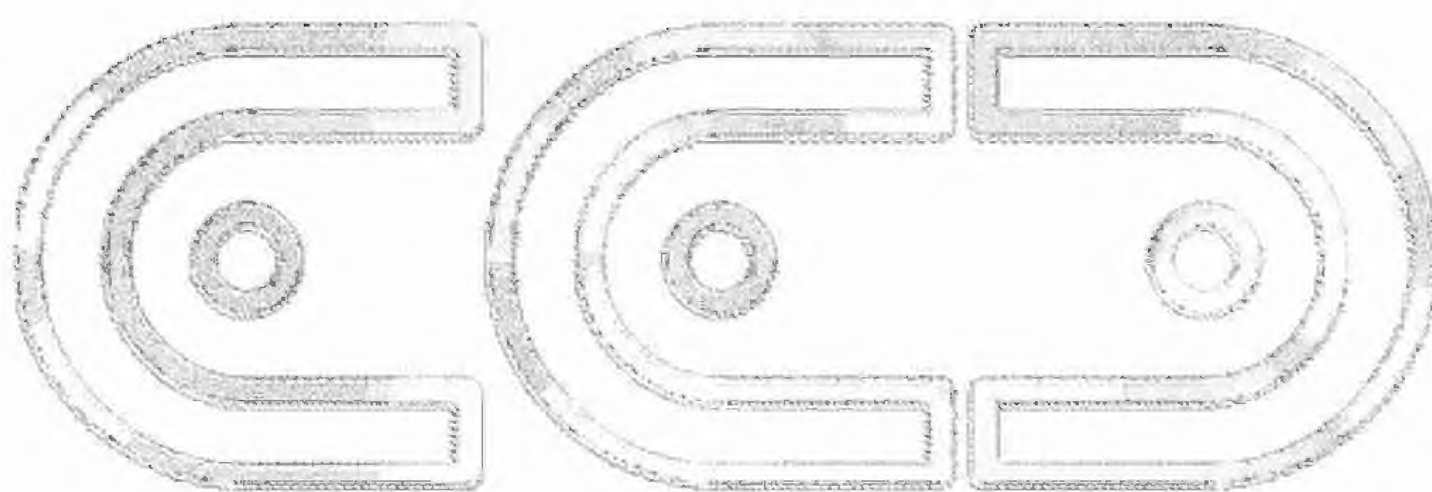
Lector: OLGA JORA
Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBĂNESCU

Tiraj 30 130 ex. broşate. Bun de tipar 18 08 1977.
Coli tipar 9.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1455 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

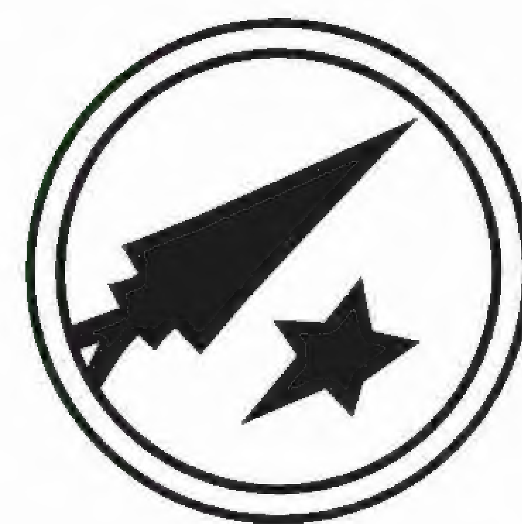
Anonim

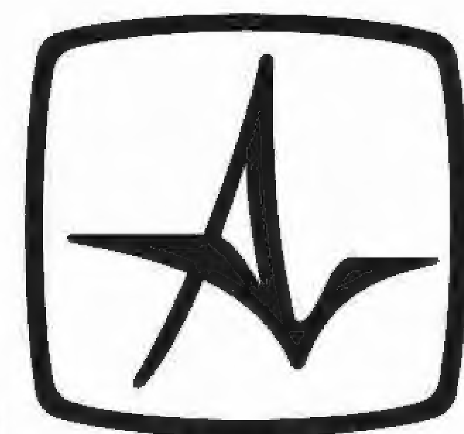
și

CAT Graur

Antwerpen

2024